

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

Hallituksen vuosikertomus 2013

Osa 1/4: Hallituksen vaikuttavuusselvitys

Hallituksen vuosikertomus 2013

Osa 1/4: Hallituksen vaikuttavuusselvitys

VALTIOEUUVOSTON KANSLIA

PL 23 (Snellmaninkatu 1 A) 00023 VALTIOEUUVOSTO

Puhelin 0295 16001 (vaihde)

Internet: www.vnk.fi

Taitto: Valtiovarainministeriön julkaisutiimi/Anitta Türkkan

Edita Prima, 2014

Kuvailulehti

Julkaisija ja julkaisu-aika	Valtioneuvoston kanslia, 2014	
Tekijät	Valtioneuvoston kanslia, valtiovarainministeriö	
Julkaisun nimi	Osa 1/4: Hallituksen vaikuttavuusselvitys	
Julkaisun osat/ muut tuotetut versiot	Osa 2/4: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset Osa 3/4: Tilinpäätöslaskelmat Osa 4/4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta Del 1/4: Regeringens redogörelse för de samhälleliga verkningarna Del 2/4: Ministeriernas resultatredogörelser Del 3/4: Bokslutskalkylerna Del 4/4: Åtgärder med anledning av riksdagens uttalanden och ställningstaganden	
Asiasanat	vuosikertomus, tilinpäätös	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Hallituksen julkaisusarja, 1/2014	
Julkaisun jakelu	Julkaisu on saatavissa pdf-tiedostona osoitteesta www.vnk.fi/julkaisut .	
Painopaikka ja -aika	Edita Prima, 2014	
ISBN Nid. 978-952-287-077-3 ISBN PDF 978-952-287-078-0 ISSN Nid. 0782-6028 ISSN PDF 1799-7828	Sivuja 162	Kieli Suomi
Tiivistelmä Valtioneuvosto antaa eduskunnalle hallituksen vuosikertomuksen perustuslain 46 §:ssä, valtioneuvostosta annetun lain (175/2003) 9 a §:ssä ja valtion talousarviosta annetun lain (423/1988) 17 §:ssä säädettyinä kertomuksena hallituksen toiminnasta, valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä niistä toimista, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt. Kertomus koskee vuotta 2013. Vuodelta 2013 annettava Hallituksen vuosikertomus muodostuu neljästä osasta Osa 1: Hallituksen vaikuttavuusselvitys Osa 2: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset Osa 3: Tilinpäätöslaskelmat Osa 4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta Tavoitteena on, että kertomuksen eri osat muodostavat kokonaisuuden, joka osaltaan edistää yhteiskuntapolitiittista keskustelua, ja jota voidaan käyttää aineistona politiikkatoimien suunnittelussa.		

Sisältö

Esipuhe	9
Hallitus	11
Ministerien työnjako pääministeri Jyrki Kataisen hallituksessa 31.12.2013	13
1 Taloudellinen kehitys sekä talous- ja finanssipolitiikka	17
1.1 Johdanto ja katsaus talouskehitykseen	17
1.2 Finanssipolitiikka ja julkisen talouden kestävyys	25
2 Julkisen talouden tila	29
2.1 Julkinen talous	29
2.2 Valtiontalous	30
2.3 Kuntatalous	67
2.4 Työeläkelaitokset ja muut sosiaaliturvarahastot	71
3 Valtion yhtiöomistus	73
3.1 Valtion omistajapolitiikka	73
3.2 Valtion kaupallinen yhtiöomistus	80
3.3 Erityistehtävayhtiöt	87
4 Hallituksen strategisten politiikkakokonaisuuksien kehitys	117
4.1 Köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäiseminen	117
4.2 Julkisen talouden vakauttaminen	124
4.3 Kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistaminen	130
4.4 Rakennepolitiikka	138
5 Ulko- ja turvallisuuspolitiikka	143
6 Valtioneuvoston controllerin lausuma hallituksen vuosikertomuksen tietojen oikeellisuudesta ja riittävydestä	157

Esipuhe

Valtioneuvosto antaa eduskunnalle hallituksen vuosikertomuksen perustuslain 46 §:ssä säädettyä kertomuksena hallituksen toiminnasta, valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä niistä toimista, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt.

Hallituksen vuosikertomuksesta säädetään tarkemmin valtioneuvostosta annetun lain (175/2003) 9 a §:ssä sekä valtion talousarviosta annetun lain (423/1988) 17 ja 18 §:ssä. Talousarviolain 18 §:ssä edellytetään, että hallituksen vuosikertomukseen otettavien valtiontalouden ja valtion taloudenhoidon sekä toiminnan tuloksellisuuden kuvausten tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot talousarvion noudattamisesta, valtion tuotoista ja kuluista, valtion taloudellisesta asemasta sekä tuloksellisuudesta (oikea ja riittävä kuva). Säädöstäsoilla kertomuksen sisältöä määrittävät erityisesti myös valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992) vaatimukset.

Nyt annettava vuosikertomus koskee vuotta 2013. Se annetaan toisen kerran yhdistettynä kertomuksena erillisen valtion tilinpäätöskertomuksen ja hallituksen toimenpidekertomuksen sijaan. Kertomusten yhdistämisen lisäksi on päällekkäisyyksiä poistettu. Toimintaa ja taloutta koskevien tietojen osalta on lisätty vaikuttavuus- ja tuloksellisuusarvioita.

Hallituksen vuosikertomus muodostuu neljästä osasta

Osa 1: Hallituksen vaikuttavuusselvitys

Osa 2: Ministeriöiden tuloksellisuusselvitykset

Osa 3: Tilinpäätöslaskelmat

Osa 4: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta

Hallituksen vuosikertomuksen osat 1, 2 ja 3 sisältävät talousarviolain 17 ja 18 §:n mukaisesti valtion tilinpäätöskertomuksessa esitettävät tiedot.

Näitä tietoja ovat valtion tilinpäätöstiedot ja tarpeelliset muut tiedot valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä tiedot valtion toiminnan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja toiminnallisen tuloksellisuuden kehityksen kannalta tärkeimmistä seikoista samoin kuin tärkeimmät tiedot yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja toiminnallisen tuloksellisuuden kehityksestä ministeriöiden toimialoilla.

Hallituksen vuosikertomus sisältää lisäksi valtion liikelaitosten tuloslaskelmat ja taseet sekä talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen tuotto- ja kululaskelmat tai tuloslaskelmat ja taseet samoin kuin tiedot liikelaitosten ja rahastojen toiminnan, talouden ja tuloksellisuuden sekä niiden kehityksen kannalta tärkeimmistä seikoista.

Kertomusmenettelyä on tarkoitus kehittää edelleen siten, että siinä esitettävät tiedot antaisivat selkeällä tavalla kokonaiskuvan hallituksen toimista, niiden vaikutuksista ja vaikuttavuudesta sekä tärkeimmistä toimintaympäristön muutoksista. Koottavan tiedon tulisi olla mahdollisimman hyödyllistä ja sitä tulisi voida hyödyntää mahdollisimman laajamittaisesti yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa. Vuosikertomuksen kehittämistyö vaatii eduskunnan kannanottojen mukaisesti jatkossakin vahvaa panostusta sisällön kehittämiseen, raportoinnin yhtenäistämiseen ja päällekkäisyyksien poistamiseen kaikissa ministeriöissä, jotka yhdessä tuottavat materiaalin kertomukseen. Kertomuksen tulee painottaa analyysiä toiminnan tuloksellisuudesta, yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta ja koko julkisen sektorin tilasta. Kehittämistyössä tulee tarkasteltaviksi myös valtion talousarviosta annetun asetuksen muuttaminen sekä valtion talousarvioesitykseen otettavien yhteiskunnallisten vaikuttavuus- ja tuloksellisuustavoitteiden asettaminen ja seuranta.

Helsingissä 30 päivänä huhtikuuta 2014

Pääministerin estyneenä ollessa,
sosiaali- ja terveysministeri Paula Risikko

Valtiosihteeri Olli-Pekka Heinonen

Hallitus

Kertomusvuonna 2013 hallitustehtäviä hoiti 22.6.2011 nimitetty ja osittain 1.1.2012, 5.7.2012, 16.11.2012, 24.5.2013 ja 17.10.2013 alkaen muutettu hallitus, jonka kokoonpano oli seuraava:

- pääministerinä eduskunnan valinnan mukaisesti puolueen puheenjohtaja, yhteiskuntatieteiden maisteri, kansanedustaja Jyrki Tapani Katainen ja hänen ehdotuksestaan
- pääministeriin sijaisena ja valtiovarainministerinä puolueen puheenjohtaja, luokanopettaja, kasvatustieteiden maisteri, kansanedustaja Jutta Pauliina Urpilainen,
- ulkoasiainministerinä valtiotieteen tohtori, ekonomi, kansanedustaja Erkki Sakari Tuomioja,
- eurooppa- ja ulkomaankauppaministerinä ulkoasiainministeriössä sekä valtioneuvoston kansliassa ja valtiovarainministeriössä niiden toimialaan kuuluvissa asioissa filosofian tohtori, kansanedustaja Cai-Göran Alexander Stubb,
- kehitysministerinä ulkoasiainministeriössä sekä valtioneuvoston kansliassa sen toimialaan kuuluvissa asioissa maatalous- ja metsätieteiden maisteri, Euroopan parlamentin jäsen Heidi Anneli Hautala 17.10.2013 saakka ja sen jälkeen samassa tehtävässä kansanedustaja Pekka Olavi Haavisto,
- oikeusministerinä varatuomari, pankkilakimies, kansanedustaja Anna-Maja Kristina Henriksson,
- sisäasiainministerinä sisäasiainministeriössä sekä opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan kuuluvissa asioissa puolueen puheenjohtaja, lääkäri, lääketieteen lisensiaatti, kansanedustaja Päivi Maria Räsänen,
- puolustusministerinä puolueen puheenjohtaja, valtiotieteen maisteri, kansanedustaja Stefan Erik Wallin 5.7.2012 saakka ja sen jälkeen samassa tehtävässä puolueen puheenjohtaja, kauppatieteen maisteri Carl Christoffer Haglund,
- hallinto- ja kuntaministerinä valtiovarainministeriössä filosofian lisensiaatti, kansanedustaja Henna Maria Virkkunen,
- opetusministerinä rehtori, yhteiskuntatieteiden maisteri, kansanedustaja Jukka Tapani Gustafsson 24.5.2013 saakka ja sen jälkeen samassa tehtävässä opinto-ohjaaja, valtiotieteen maisteri, kansanedustaja Krista Katriina Kiuru,
- kulttuuri- ja urheiluministerinä opetus- ja kulttuuriministeriössä sekä sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan kuuluvissa asioissa puolueen puheenjohtaja, valtiotieteen ylioppilas, kansanedustaja Paavo Erkki Arhinmäki,

- maa- ja metsätalousministerinä maanviljelijä, valtiotieteen maisteri Jari Antero Koskinen,
- liikenneministerinä bioanalyttikko, kansanedustaja Merja Sinikka Kyllönen,
- elinkeinoministerinä työ- ja elinkeinoministeriössä sekä valtiovarainministeriössä sen toimialaan kuuluvissa asioissa valtiotieteen maisteri, kansanedustaja Jyri Jukka Häkämies 16.11.2012 saakka ja sen jälkeen samassa tehtävässä oikeustieteen kandidaatti, kansanedustaja Jan Pellervo Vapaavuori,
- työministeriksi työ- ja elinkeinoministeriöön sekä 31.12.2011 saakka sisäasiainministeriön toimialaan kuuluvissa asioissa työelämän asiantuntija, ministeri, kansanedustaja Lauri Armas Ihalainen,
- sosiaali- ja terveysministerinä ammattikorkeakoulun vararehtori, terveystieteiden tohtori, kansanedustaja Paula Sinikka Risikko,
- peruspalveluministerinä sosiaali- ja terveysministeriöön toimittaja, kansanedustaja Maria Guzenina-Richardson 24.5.2013 saakka ja sen jälkeen samassa tehtävässä yhteiskuntatieteiden maisteri, kansanedustaja Krista Anri Susanna Huovinen,
- ympäristöministerinä puolueen puheenjohtaja, tutkija, valtiotieteen maisteri, kansanedustaja Ville Matti Niinistö sekä
- asunto- ja viestintäministerinä ympäristöministeriössä sekä liikenne- ja viestintäministeriössä sen toimialaan kuuluvissa asioissa opinto-ohjaaja, valtiotieteen maisteri, kansanedustaja Krista Katriina Kiuru 24.5.2013 saakka ja sen jälkeen samassa tehtävässä hallintotieteiden maisteri, kansanedustaja Pia-Liisa Viitanen.

Ministerien työnjako pääministeri Jyrki Kataisen hallituksessa 31.12.2013

Valtioneuvosto on päättänyt seuraavasta ministereiden työnjaosta ministeriöissä, joissa toimii useampi kuin yksi ministeri. Ministeriöitä, joissa toimi vain yksi ministeri, oli kertomusvuoden päättyessä neljä. Ne olivat **oikeusministeriö, sisäasiainministeriö, puolustusministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö**.

Kukin ministeri käsittelee toimialaansa kuuluvat kansainväliset ja EU-asiat sekä virkainimitys- ja henkilöstöasiat. Samoin kukin ministeri johtaa taloussuunnittelua ja talousarvioiden ja muiden yhteisten asioiden valmistelua omalla toimialallansa.

Pääministeri Kataisen, eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri Stubbin ja kehitysministeri Haaviston välinen työnjako **valtioneuvoston kansliassa**:

- Eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri Stubb käsittelee valtioneuvoston EU-asioiden osastolle kuuluvat asiat, ei kuitenkaan Eurooppa-neuvostoon liittyviä asioita, valtioneuvoston kanslialle kuuluvia Euroopan unionin perussopimusten muuttamista koskevia asioita eikä valtioneuvoston kanslialle kuuluvia Euroopan unioniin liittyviä nimitysasioita.
- Kehitysministeri Haavisto käsittelee omistajaohjausosastolle kuuluvat asiat.
- Pääministeri Katainen käsittelee muut valtioneuvoston kanslialle kuuluvat asiat.

Ulkoasiainministeri Tuomiojan, eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri Stubbin ja kehitysministeri Haaviston välinen työnjako **ulkoasiainministeriössä**:

- Eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri Stubb käsittelee lähialueyhteistyötä koskevat asiat, kauppapolitiikkaa koskevat asiat ja pohjoismaisen yhteistyön sihteeristölle kuuluvat asiat.
- Kehitysministeri Haavisto käsittelee kehitysyhteistyötä koskevat asiat.
- Ulkoasiainministeri Tuomioja käsittelee muut ulkoasiainministeriön toimialaan kuuluvat asiat mukaan lukien maakuvatyötä koskevat asiat.

Valtiovarainministeri Urpilaisen, hallinto- ja kuntaministeri Virkkusen, elinkeinoministeri Vapaavuoren ja eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri Stubbin välinen työnjako **valtiovarainministeriössä**:

- Hallinto- ja kuntaministeri Virkkunen käsittelee kunta- ja aluehallinto-osastolle, henkilöstö- ja hallintopolitiikkaosastolle sekä julkisen hallinnon ICT-toiminnolle sekä valtiovarain controller -toiminnolle kuuluvat asiat sekä tulleja ja tilastointia koskevat asiat.
- Elinkeinoministeri Vapaavuori käsittelee rahoitusmarkkinaosastolle kuuluvat asiat, ei kuitenkaan valtion lainanottoa ja velanhoitoa koskevia asioita, eikä Euroopan investointipankkia ja Pohjoismaista investointipankkia koskevia asioita, lukuun ottamatta kansainvälisiä rahoituslaitoksia koskevia asioita.
- Eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri Stubb käsittelee EU:n budjettineuvostoa koskevat asiat.
- Valtiovarainministeri Urpilainen käsittelee muut valtiovarainministeriön toimialaan kuuluvat asiat.

Opetusministeri Kiurun, kulttuuri- ja urheiluministeri Arhinmäen ja sisäasiainministeri Räsänen välinen työnjako **opetus- ja kulttuuriministeriössä**:

- Kulttuuri- ja urheiluministeri Arhinmäki käsittelee kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osastolle, hallinto-osastolle ja kansainvälisten asiain sihteeristölle kuuluvat asiat sekä koulutuspolitiikan osastolle ja korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osastolle kuuluvat opintotukiasiat. Kulttuuri- ja urheiluministeri käsittelee hallinto-osastolle kuuluvat omistajaohjausasiat Veikkaus Oy:n osalta.
- Sisäasiainministeri Räsänen käsittelee kirkollisasiat.
- Opetusministeri Kiuru käsittelee muut opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan kuuluvat asiat.

Liikenneministeri Kyllösen ja asunto- ja viestintäministeri Viitasen välinen työnjako **liikenne- ja viestintäministeriössä**:

- Asunto- ja viestintäministeri Viitanen käsittelee viestintäpolitiikan osastolle kuuluvat asiat.
- Liikenneministeri Kyllönen käsittelee muut liikenne- ja viestintäministeriön toimialaan kuuluvat asiat.

Elinkeinoministeri Vapaavuoren ja työministeri Ihalaisen välinen työnjako **työ- ja elinkeinoministeriössä**:

- Työministeri Ihalainen käsittelee tieto-osastolle, työllisyys- ja yrittäjyysosastolle sekä työelämä- ja markkinaosastolle kuuluvat asiat.
- Elinkeinoministeri Vapaavuori käsittelee muut työ- ja elinkeinoministeriön toimialaan kuuluvat asiat.

Sosiaali- ja terveysministeri Risikon, peruspalveluministeri Huovisen ja kulttuuri- ja urheiluministeri Arhinmäen välinen työnjako **sosiaali- ja terveysministeriössä**:

- Peruspalveluministeri Huovinen käsittelee sosiaali- ja terveysterveyspalveluosastolle kuuluvat asiat, ei kuitenkaan lääkehuoltoa koskevia asioita, sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osastolle kuuluvat asiat.
- Kulttuuri- ja urheiluministeri Arhinmäki käsittelee tasa-arvoasiat.
- Sosiaali- ja terveysministeri Risikko käsittelee muut sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan kuuluvat asiat.

Ympäristöministeri Niinistön ja asunto- ja viestintäministeri Viitasen välinen työnjako **ympäristöministeriössä**:

- Asunto- ja viestintäministeri Viitanen käsittelee asunto- ja rakennusasiat sekä kaavoituksen.
- Ympäristöministeri Niinistö käsittelee muut ympäristöministeriön toimialaan kuuluvat asiat mukaan lukien ilmastopaneelille kuuluvat asiat ja ilmastolain valmistelu.

1 Taloudellinen kehitys sekä talous- ja finanssipolitiikka

1.1 Johdanto ja katsaus talouskehitykseen

Yleinen kansainvälinen talouskehitys

Maaikmantalouden kasvu hidastui edelleen v. 2013, mutta suhdannenäkymät ovat kohentuneet ja käänne parempaan näyttäisi olevan käsillä. Finanssikriisin jälkeen maailman yksityinen kulutus on toipunut ja ilmeisesti jo ylitti v. 2013 lamaa edeltäneen tasona. Investoinnit ovat sen sijaan elpyneet hitaammin ja jääneet selvästi lamaa edeltäneen tason alle ja huomattavasti jälkeen lamaa edeltäneestä trendikasvusta. Kasvun painopiste on edelleen kehittyvissä talouksissa, vaikka niissäkin kasvu pysyy aiempaa vaimeampana. Elpymisestä vastaavat lähinnä Yhdysvallat ja Iso-Britannia, joiden yksityiset sektorit ovat pääsemässä finanssikriisin pitkistä varjosta.

Finanssikriisissä maailmankauppa romahti noin kymmenen prosenttia. Vaikka kansainvälinen kauppakin on elpynyt, on sen kasvu ollut huomattavasti hitaampaa kuin finanssikriisiä edeltäneinä vuosina. Vuosina 2012 ja 2013 kauppa kasvoi vain noin kahden prosentin vauhtia. Erityisesti euroalueen maissa tuonnin kehitys oli hyvin vaimeaa ja se kääntyi uudelleen hitaaseen laskuun v. 2013. Kaupan painopiste on siirtynyt entistä enemmän kehittyviin maihin ja erityisesti kehittyvään Aasiaan. Ennen lamaa maailmantalous muuttui jatkuvasti tuonti-intensiivisemmäksi, kun maailmankauppa kasvoi selvästi tuotantoa nopeammin. Finanssikriisin yhteydessä globalisaatiossa tapahtui tältä osin muutos. Vuosina 2009—2013 maailmankauppa on kasvanut vain tuotannon vauhtia tai jopa sitä hitaammin.

Myös Yhdysvaltain elpyminen on historiallisen hidasta ja kasvun odotetaan jääneen v. 2013 vajaaseen kahteen prosenttiin. Kasvua rajoitti ennen kaikkea kotitaloussektorin taseiden tervehdyttäminen sekä poliittisen järjestelmän synnyttämä epävarmuus siitä, miten liittovaltion suuri alijäämä ja korkea velka tullaan hoitamaan. Japanin näkymät ovat kohentuneet uuden hallituksen ja keskuspankin politiikkakokeilujen vuoksi. Hallitus ryhtyi toteuttamaan mittavaa elvytys- ja veropakettia sekä rakenneuudistuksia samalla, kun keskuspankki toimeenpanee laajaa määrällistä elvytystä. Japanin talous kasvoi jo toista vuotta parin prosentin vauhtia. Kiinan ja muiden kehittyvien talouksien kasvua vaimentaa teollisuusmaiden laimea kysyntä, jota niiden kotimaisen ja muun kehittyvän Aasian kysynnän kasvu ei kykene täysin kompensoimaan. Kiinan kasvu pysytteli v. 2013 kuitenkin runsaassa seitsemässä prosentissa aiempien vuosien tapaan.

Teollisuusmaiden alhaisesta kysynnästä huolimatta monien raaka-aineiden hinnat ovat pysytelleet korkealla. Korkeita hintoja on ylläpitänyt kehittyvien maiden kysynnän kasvu. Vuosina 2012 ja 2013 Yhdysvaltojen markkinoilla sekä raakaöljyn että maakaasun tuotanto on kasvanut erittäin nopeasti. Mittava lisätarjonta on laskenut maakaasun hinnan siellä murto-osaan Euroopan ja Japanin hintatasosta. Rahoitusmarkkinoilla näkyvät inflaatio-odotukset ovat maltilliset, selvästi alle kahden prosentin, mikä on tarjonnut keskuspankeille mahdollisuuden epätavallisen rahapolitiikan jatkamiseen.

Euroopan valtioiden taloudellinen kehitys

Euroalueen kriisi on jatkunut jo vuodesta 2008 saakka, jolloin globaalitalouden häiriöt ja sen myötä voimistunut pankkikriisiaalto useissa maissa johtivat julkisen talouden ongelmiin ja velkakriiseihin. Tilanne johti edelleen mittaviin politiikkahaasteisiin, jotka jatkuvat yhä. Euroalueen kuusi vuosineljännestä kestänyt taantuma on kuitenkin teknisesti päättymässä, sillä euroalue on kääntymässä hyvin hitaaseen kasvuun. Vuonna 2013 kokonaistuotanto euroalueella tosin supistui vielä keskimäärin puolisen prosenttia edellisvuoden tapaan.

Kasvua vaimentavat useiden jäsenvaltioiden heikko kilpailukyky, julkisten talouksien mittavat vakautustarpeet, kuluttajien, yritysten ja pankkisektorin epäluottamus, pankkien kiristytävä valvonta sekä teollisuusmaiden tuontikysynnän heikkous. Esimerkiksi Euroopan vahvimpiin talouksiin kuuluvat Ruotsi ja Saksa yltivät vain hyvin niukkaankasvuvauhtiin. Talous- ja rahoituskriisin kanssa painivien maiden taloudet supistuivat vielä v. 2013.

Suomen vienti on menestynyt erittäin huonosti finanssikriisissä ja sen jälkeen. Vuosina 2008—2013 Suomi on menettänyt markkinaosuuttaan kansainvälisessä kaupassa enemmän kuin esimerkiksi Ruotsi tai Saksa ja jopa enemmän kuin kriisimaat Espanja ja Italia. Ongelma ei ole eurokriisin alentamassa kysynnässä, vaan ennen kaikkea suomalaisen tuotannon kilpailukyvyssä ja tarjonnan rakenteessa.

Euroalueella sekä korot että rahoitusmarkkinat ovat eriytyneet voimakkaasti ja kriisi- maissa korot ovat edelleen monta prosenttiyksikköä korkeammat kuin parhaan luokituksen maissa. Euroopan keskuspankin (EKP) pitkän aikavälin rahoitusoperaatiot ovat tarjonneet rahoitusmarkkinoille runsaasti likviditeettiä, rauhoittaneet finanssikriisiä ja osaltaan luoneet edellytyksiä kriisin talttumiseksi. Epäluottamuksen vuoksi rajat ylittävä rahoitus on vähentynyt euroalueella eikä rahapolitiikka välity yhdenmukaisesti.

Euroopan keskuspankki on tukenut pankkisektorin vakautta lainaamalla pankeille vakuuksia vastaan rahaa kolmeksi vuodeksi yhden prosentin korolla. Vakuuksia ei ole hyväksytty täyteen arvoon, vaan vakuuksien aliarvostus oli keskimäärin vähän yli 50 % ja suurimmillaan 75 %. Kahdessa operaatiossa keskuspankkirahaa siirtyi yli tuhat miljardia euroa. Voimakas likviditeetin laajentuminen ei kriisioloissa ole kuitenkaan välittynyt rahan määrään – esimerkiksi M3-raham trendissä ei ole tapahtunut muutosta. Rahapolitiikan määrällinen keventäminen ei ole aiheuttanut inflaatoriskiä.

Syyskuussa 2012 EKP halusi lopettaa spekulatiot euroalueen hajoamisesta. Se ilmoitti olevansa valmis 1—3 vuoden maturiteetin valtionpapereiden rajoittamattomiin ostoihin jälkimarkkinoilta. Ehtona on, että valtio on hakeutunut Euroopan rahoitusvakausväli-

neen (ERVV) tai Euroopan vakausmekanismin (EVM) ehdollisen tukiohjelman piiriin ja että ERVV:llä tai EVM:llä on tukiohjelman puitteissa mahdollisuus tehdä ensimarkkina-ostoja. Tällöin EKP voi itsenäisesti päättää ostaa valtion velkakirjoja jälkimarkkinoilta. Lupaus lopetti spekulatiot euron hajoamisesta ja käänsi sekä Espanjan että Italian valtionlainojen korot laskuun. Kun yksikään maa ei ole hakenut tukea, pelkkä lupaus on riittänyt lievittämään kriisiä.

Eurooppalaisen talouspolitiikan koordinaatio

Taantuma ei siis hellittänyt Euroopassa vielä vuonna 2013, vaikka merkkejä käänteestä alkoi jo näkyä. Julkisen talouden tasapaino kohentui monissa maissa yhteisesti hyväksytyjen sääntöjen (vakaus- ja kasvusopimus) mukaisesti, mutta velkaantuminen jatkui edelleen. Voitaneen arvioida, että syvin vaihe talous- ja rahoituskriisistä on ohitettu, kun Irlanti ja Espanja ovat irtaantuneet sopeutusohjelmistaan ja pelätty kriisiin laajeneminen on vältetty. Edessä on kuitenkin paluu normaaliin, joka tulee olemaan haaste talouspolitiikan koordinaatiolle, koska velkaantuneiden maiden sopeutuminen tulee viemään vuosia. Viime vuosina on otettu käyttöön uusia menettelyjä (six pack, two pack ja fiscal compact), jotka ovat tiivistäneet politiikkakoordinaatiota. Tässä yhteydessä on EU-tason tavoitteenasetteluja ja menettelyjä viety myös kansalliseen lainsäädäntöön.

Laki talous- ja rahaliiton vakaudesta, yhteensovittamisesta sekä ohjauksesta ja hallinnasta tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta sekä julkisen talouden monivuotisia kehyksiä koskevista vaatimuksista (ns. fipo-laki 869/2012) tuli voimaan 2013 alusta ja valtioneuvoston asetus julkisen talouden suunnitelmasta (120/2014) tuli voimaan helmikuussa 2014. Nämä lisäävät tavoitteen asettelujen ja menettelyjen uskottavuutta ja vahvistavat luottamusta. Syksyllä 2013 euroalueen jäsenvaltiot laativat ensi kertaa two pack -asetusten mukaiset budjettisuunnitelmansa, joita käsiteltiin marraskuussa euroryhmässä komission lausuntojen perusteella. Tässä yhteydessä todettiin, että vakaus- ja kasvusopimuksen täytäntöönpanossa Suomea koskee merkittävä riski, koska julkisen talouden rakenteellinen rahoitusjäämä uhkaa poiketa asetetusta keskipitkän aikavälin tavoitteesta. Toisaalta komissio ei ollut tässä yhteydessä kyennyt arvioimaan valtioneuvoston sopiman rakennepoliittisen ohjelman vaikutuksia julkiseen talouteen. Arvio tarkentuu kevään 2014 kuluessa. Vuoden 2013 aikana EU- ja euroalueen talousuudistukset painottuivat pankkiunionin täytäntöönpanoon. Voidaan odottaa, että vuoden 2014 kuluessa EMU:n kehittämistä koskeva keskustelu laajenee koskemaan myös finanssipolitiikkaa ja rakennetoimia.

Euroalueen vakauttaminen

Euroalueen talouden vakautuminen jatkui vuonna 2013. Yleisen taloustilanteen varovaisen myönteinen kehittyminen edesauttoi talouskriisistä toipuvien maiden talouden vakautumista eikä uusia rahoitustukihakemuksia esitetty vuoden aikana. Myönteistä kehitystä tukivat talouden sopeutusohjelmien eteneminen sekä omalta osaltaan myös Euroopan keskuspankin toimet.

Julkisen talouden tila on kuitenkin useissa euroalueen maissa haastava. Valtioiden budjetit olivat monissa maissa edelleen alijäämäisiä ja kasvu haurasta. Tämä merkitsi sitä, että talouskasvun ollessa keskimäärin hyvin hidasta valtioiden velkasuhteiden kasvu jatkui. Velkaantumiskehityksen taitumisesta saatiin kuitenkin jo merkkejä.

Vuoden 2013 aikana luotiin edellytyksiä vuosina 2010 ja 2011 hyväksytyjen rahoitustukiohjelmien saattamiseksi päätökseen. Huomio kohdistettiin toimiin, joilla parannettiin Portugalin ja Irlannin edellytyksiä palata velkakirjamarkkinoille kestäväällä tavalla niiden ohjelman päättyessä, erityisesti tasaamalla valtion velkojen takaisinmaksupiikkejä. Huhtikuussa 2013 sovittiin Irlannille ja Portugalille Euroopan rahoitusvakaussuunnitelman (ERVV) ja Euroopan rahoitusvakaussuunnitelman (ERVM) myönnettyjen lainaohjelmien keskimääräisten laina-aikojen pidentämisestä seitsemällä vuodella.

Sovitut lainaehtojen muutokset, mukaan lukien Kreikan osalta vuonna 2012 sovitut ratkaisut, edellyttivät kansallisen toimeenpanon varmistamiseksi ERVV-takaussuunnitelman muutosta. Asiaa koskeva hallituksen esitys (HE 46/2013 vp) annettiin toukokuussa 2013.

Espanja ja Irlanti irtautuivat toimintavuoden aikana omista ohjelmistaan. Niihin kuitenkin kohdistetaan ohjelman jälkeistä valvontaa niin kauan kuin vähintään 75 prosenttia annetusta rahoitustuesta on maksamatta takaisin.

Espanjan ohjelman toteutus onnistui hyvin. Espanja nosti pankkijärjestelmän tervehdyttämiseen ja vakauttamiseen tarkoitettuun enintään 100 miljardin suuruisesta rahoitustukiohjelmasta vain 41,3 miljardia euroa. Täten Euroopan vakaussuunnitelman (EVM) lainakapasiteettia vapautui 58,7 miljardia euroa. Joulukuussa 2013 myös Irlanti onnistui irtautumaan ohjelmastaan. Irlanti nosti sille ERVV:stä varatun 17,7 miljardin euron ja ERVM:stä varatun 22,5 miljardin euron rahoitustuen täysimääräisesti.

Huhtikuussa 2013 euroryhmä ja Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF) hyväksyivät Kyproksen talouden sopeutusohjelman, johon sisältyy yhteensä korkeintaan 10 miljardia euroa EVM:n ja IMF:n rahoitustukea. EVM:n osuus on yhdeksän miljardia euroa ja IMF:n noin miljardi euroa. Ohjelma kestää vuoteen 2016 saakka. Suomen kannalta tärkeää oli sijoittajavastuun toteutuminen mahdollisimman laajana sekä rahanpesun vastaisen toimintasuunnitelman sisällyttäminen ohjelmaan. Sijoittajavastuun toteutumisen ansiosta rahoitustuen määrä väheni seitsemällä miljardilla eurolla alkuperäisiin arvioihin verrattuna. Rahanpesunvastainen toimintasuunnitelma liitettiin osaksi ohjelman ehtoja syyskuussa 2013.

Kriisinhallintaa koskevan välineistön kehitystyötä jatkettiin. Keskeinen yksittäinen valmisteltava asia koski EVM:n pankkien suoran pääomitusvälineen kehittämistä euroalueen huippukokouksessa 2012 tehdyn periaatepäätöksen mukaisesti. Pääkohdista sovittiin kesäkuussa 2013 euroryhmässä, ja työ jatkui osana pankkiunionia koskevaa valmistelua koko vuoden ajan.

Vuoden 2013 aikana Suomen valtio ei antanut uusia sitoumuksia eikä maksanut pääomaosuuksia osana euroalueen vakauden turvaamiseksi toteutettuja toimenpiteitä. ERVV:n varainhankinnalle annetuista Suomen valtion takaussitoumuksista, joiden enimmäismäärä vuoden lopussa oli 7,53 miljardia euroa, oli käytössä samana ajankohtana noin 6,23 miljardia euroa. EVM:n Kyprokselle maksamaa rahoitustukea ei Suomen valtion näkökulmasta käsitellä erillisinä sitoumuksina tai vastuina, sillä kansainvälisenä rahoituslaitoksena EVM toimii ja vastaa riskeistään omalla pääomallaan.

Suomen hallitus on hallitusohjelmansa mukaisesti edellyttänyt vakuuksien saamista rahoitustukiohjelmien Suomen lainaosuutta vastaavalle määrälle, jos myönnettävään rahoitustukeen ei liity etuoikeutetun velkojan asemaa. Vakuudet on saatu Kreikan toisen ohjelman ja Espanjan ohjelman osalta. Toimintavuoden lopussa vakuudet oli saatu täysimääräisesti. Espanjan ohjelmassa vakuuksia oli vuoden 2013 lopussa kertynyt markkina-arvoltaan noin 297 milj. euroa ja Kreikan ohjelmassa noin 927 milj. euroa. Yhteensä Suomen valtion saamien vakuuksien markkina-arvo oli vuoden lopussa noin 1,22 mrd. euroa. Euromääräisinä maksuina saadut vakuudet on sijoitettu korkean luottokelpoisuuden omaavien euroalueen maiden (Suomi, Alankomaat, Saksa, Itävalta ja Ranska) velkakirjoihin.

Valtiovarainministeriö julkaisee kaksi kertaa vuodessa selvityksen Suomen valtion taloudellisista vastuista eurokriisissä. Vastuuseelvitystä kehitettiin kattamaan lokakuussa 2012 toimintansa aloittaneen EVM:n kautta tulevat vastuut.

Hallitus antoi syyskuussa 2013 eduskunnalle selvityksen EVM:n vuoden 2012 vuosikertomuksesta ja tilintarkastuslautakunnan kertomuksesta sekä ERVV:n vuoden 2012 tilinpäätöksestä, johdon kertomuksesta ja tilintarkastajan kertomuksesta (E 112/2013 vp). Selvityksessä käsiteltiin euroalueen vakauserkänismien riskejä sekä tavoitteenasettelua kokonaiskuvan antamiseksi. Lisäksi selvityksessä käsiteltiin taloudellisia vaikutuksia ottaen huomioon mekänismien valtionaloudellinen merkitys ja niihin liittyvä riskienhallinta.

Euroryhmä kokoontui vuoden aikana 17 kertaa. Euroryhmä seurasi tiiviisti rahoitustukiohjelmien etenemistä Euroopan komission, Euroopan keskuspankin ja IMF:n edustajista koostuvan troikan tekemien väliarvioiden perusteella.

**TAULUKKO 1. Yhteenvedo Suomen valtion erityyppisistä vastuista, sitoumuksista ja saatavista
31.12.2013**

EVM	Vaadittaessa maksettava pääomaosuus*	10/2012 maksettu pääomaosuus*	Huomioita
EVM – pääomaosuus	11,14	1,44	Suomen osuus noin 1,79 %. Määräraha maksettuun pääomaosuuteen sisältyi valtion vuoden 2012 toiseen lisätlousarvioon.
Takaukset ja lainat	Annettujen sitoumusten määrä, mrd. euroa	Sitoumuksista käytössä/ maksettu, mrd. euroa	
ERVV – takaukset**	7,53	6,23	ERVV:n antamat tukilainat kirjataan valtioiden EMU-velkaan. Ei vaikutusta valtion velkaan. Suomen osuus tällä hetkellä 1,929 %.
Kahdensiviset lainat	1,13	1,13	Lainat Kreikalle ja Islannille. Määrärahat talousarvioissa 2009—2011. Lainoista ei enää nostoja.
Laskennalliset sitoumukset ja vastuut			Suomen osuus EU:n ja IMF:n antamasta rahoituksesta ETA – alueen kriisimaille.
ERVM:n tukilainat	0,78	0,70	Osuus 1,6 %. Ei vaikutusta valtion velkaan.
EU:n maksutasetuki	0,25	0,21	Osuus 1,6 %. Ei vaikutusta valtion velkaan. Euroalueen ulkopuoliset EU:n jäsenvaltiot (Latvia, Romania ja Unkari).
IMF:n antama rahoitus	0,59	0,38	Osuus 0,53 %. Ei vaikutusta valtion velkaan.
- josta euroalueen maat	0,41	0,38	Kreikan, Irlannin ja Portugalin lainaohjelmat
Suomen saamat vakuudet rahoitustukiohjelmiin liittyen, mrd. euroa			
Vakuudet yhteensä	1,22		Vakuudet Suomen takausosuudelle Kreikan ERVV ohjelmassa ja osuudelle EVM:n kautta Espanjalle annetusta pankkitukilainasta.

* Suomen enimmäisosuus vaadittaessa maksettavasta pääomasta on noin 11,14 miljardia euroa. Sitä maksetaan siinä tapauksessa, jos pääomaa tarvitaan tappioiden kattamiseksi taikka EVM:n maksukyvyttömyyden välttämiseksi.

** Annetut sitoumukset tarkoittaa ERVV:n voimassaolevaa varainhankintaohjelmaa (241 mrd. euroa) ja käytetyt sitoumukset siitä ERVV:n käyttämää määrää tarkastelujankohdanta. Ohjelman enimmäismäärän nosto vaatii euroryhmän yksimielisen päätöksen ja Suomessa eduskunnan hyväksymisen.

TAULUKKO 2. Yhteenveto sitoumuksista, vastuista ja saatavista 31.12.2013, mrd. euroa

1 EVM			
Suomen osuus koko pääomasta	12,58		
- maksettu pääomaosuus	1,44		
- vaadittaessa maksettava osuus	11,14		
EVM:n lainat kriisimaille			
Espanja	41,3		
Kypros	4,6		
2 ERVV – varainhankintaohjelma	Ohjelma	Käytössä	
2/2012 hyväksytty varainhankintaohjelma	241,0	205,6	
Suomen osuus takauksista ylitakauksineen	7,53*	6,23	
ERVV:n lainat kriisimaille			
	Sitoumus	Maksettu	
Kreikka (II vakautusohjelma)	144,6	133,5	
Irlanti	17,7	17,7	
Portugali	26,0	21,1	
3 Kahdenväliset lainat	Lainapääoma		
Islanti	0,13		
Kreikka (I vakautusohjelma)	1,00		
4 ERVM:n lainat ja sitoumukset	Maksettu	Sitoumus	Suomen osuus
Irlanti	21,7	22,5	0,36
Portugali	22,1	26,0	0,42
YHTEENSÄ	43,8	48,5	0,78
5 EU:n maksutasetuki **	Annettu	Sitoumus	Suomen osuus
Latvia	2,9	0,0	0,046
Romania	5,0	2,0	0,112
Unkari	5,5	0,0	0,088
YHTEENSÄ	13,4	2,0	0,246
6 IMF:n rahoitustuki Euroopan kriisimaille ***	Annettu	Sitoumus	Suomen osuus
Kreikka (I ja II vakautusohjelma)	26,0	28,0	0,148
Irlanti	21,7	22,5	0,119
Portugali	23,9	26,0	0,138
Kypros	0,2	1,0	0,005
Romania	5,8	2,0	0,041
Puola (FCLC)	0,0	24,6	0,130
Latvia	0,0	0,0	0,000
Unkari	0,0	0,0	0,000
Islanti ****	0,6	0,6	0,003
YHTEENSÄ	78,3	104,7	0,586

* Ohjelman käyttämättömälle loppuosalle on oletettu viiden vuoden keskimaturiteetti ja 2,5 prosentin korko.

** Annettu tuki = 2008 jälkeen annettu rahoitus, jota ei ole maksettu takaisin; sitoumus = annettun tuen lisäksi sovittu rahoitus, johon on sitouduttu; Suomen osuus molemmista yhteensä.

*** Suomen osuus joko sitoumuksista (EU/IMF -ohjelmat) tai kuten yllä (**).

**** Islannin ohjelmarahoituksesta takaisinmaksamaton osuus.

Suomen talouden yleiskuva

Suomen taloustilanne näyttää edelleen synkältä. Bruttokansantuote ei ole lisääntynyt kevään 2012 jälkeen ja kokonaistuotannon laskuvauhti nopeutui vuoden 2013 lopussa. Sen seurauksena talous supistui 1,4 %, eli lähes yhtä paljon kuin sen odotettiin lisääntyvän talousarviota laadittaessa syksyllä 2012. Kokonaistuotannon arvo oli v. 2013 runsaat 193 mrd. euroa, eli runsaat yhdeksän miljardia pienempi kuin budjetin pohjaksi laadittu ennuste oletti.

Kansantalouden kysyntää v. 2013 ylläpiti lähes yksinomaan julkinen kysyntä eli julkiset kulutusmenot ja julkiset investoinnit, sillä vienti lisääntyi vain 0,3 % ja yksityiset investoinnit sekä yksityinen kulutus supistuivat. Kokonaistuotannon rakenteen arvioidaan siis merkittävästi poikenneen syksyllä 2012 odotetusta, jolloin etenkin kotitalouksien kulutus-kysynnän odotettiin lisäävän talouskasvua.

Ennustettua heikommasta talouden aktiviteetista huolimatta työmarkkinoiden reaktio talouskehitykseen näyttää muodostuneen lähes odotetun kaltaiseksi, sillä työttömyysaste nousi 8,2 prosenttiin, kun budjetin pohjana ollut ennuste odotti työttömyyden nousevan 8,1 prosenttiin työvoimasta. Tilanne kuitenkin muuttui vuoden lopulla, jolloin työttömyys lähti varsin nopeaan nousuun ja nousun ennakoidaan jatkuvan osittain myös vuoden 2014 aikana. Työllisyys heikkeni 1,1 % eli 28 000 henkilöä, kun talousarvioennusteessa odotettiin puolen prosentin heikkenemistä. Työllisyysaste oli 68,5 % eli puoli prosenttiyksikköä edellisvuotta heikompi. Työllisyysasteet heikkenivät erityisesti aktiivisimmissä ikäluokissa eli 25–29-vuotiaissa keskimääräistä enemmän. Toimialoittain työllisyys heikentyi selvästi mm. teollisuudessa, autokaupassa, sekä finanssi- ja liike-elämän palveluissa. Kansantalouden kilpailukyvyyn kannalta tärkeä työn tuottavuus koheni odotettua vähemmän ja sen odotetaan olleen edelleen yli kolme prosenttia pienempi kuin ennen finanssikriisiä v. 2007.

Hintojen nousu hidastui selvästi odotettua enemmän seuraten taloudellisen aktiviteetin ennakoitua heikompaan kehitykseen. Kuluttajahinnat nousivat 1,5 %, kun talousarvioesitys oletti nousuksi 2,4 %. Myös muut hinnat ja kustannukset nousivat ennakoitua hitaammin ja kotimaisen tuotannon hintojen nousu jäi hyvin vaimeaksi. Kotitalouksien reaalitytulot eivät viime vuonnakaan lisääntyneet, jo toisena vuonna peräkkäin. Velkaantumisen kasvu tosin jatkui ja velkaantumistahti nopeutui. Velkaantumisaste nousi 119 prosenttiin käytettävissä olevista tuloista. Yritysten varsinaisen toiminnan voittoja kuvaava toimintaylijäämä supistui neljä prosenttia edellisestä vuodesta.

Suomen talouden rakennemuutos jatkui yhä. Teollisuuden osuus koko talouden arvonlisäyksestä pieneni edelleen ja erityisesti elektroniikka- sekä metsäteollisuus siirsivät tuotantoaan ulkomaille. Palveluissa kaupan näkymiä vaimensi ostovoiman heikentyminen. Toisaalta väestön ikääntyminen lisäsi yksityistä terveys- ja sosiaalipalvelutuotantoa.

Talousarvion veropohjan muodostavista tekijöistä yksityisen kulutuksen arvo lisääntyi v. 2013 vajaan prosentin, kun syksyllä 2012 kasvua odotettiin 3,6 %. Kulutuksen arvon kasvu perustui täysin hintojen maltilliseen nousuun, sillä määrä supistui, erityisesti kesto- ja päivittäistavaroissa. Palkkasumman kasvu hidastui yhteen prosenttiin, kun syksyllä 2012 kasvua odotettiin 2,5 %. Sekä työllisyyden että ansioiden kehitys näyttää aktiviteetin vaimouden seurauksena jääneen ennustetusta.

1.2 Finanssipolitiikka ja julkisen talouden kestävyys

Finanssipolitiikan linjaukset

Hallitusohjelman mukaisena tavoitteena on turvata julkisen talouden kestävyys vaalikauden aikana tehtävillä menojen ja tulojen sopeutustoimilla sekä rakenteellisilla toimilla. Hallitusohjelmassa ja vaalikauden ensimmäisessä kehyspäätöksessä päätettiin menosäätöistä ja verojen korotuksista, jotka parantavat valtiontalouden tasapainoa vuositasolla nettomääräisesti yhteensä 2,5 mrd. eurolla vuoteen 2015 mennessä. Hallitus on sitoutunut toteuttamaan uusia lisäsopeutustoimia, mikäli valtion velan bruttokansantuoteosuus ei näytä kääntyvän laskuun ja valtion talouden alijäämä näyttää asettuvan yli yhteen prosenttiin bruttokansantuotteesta. Kevään 2012 ja kevään 2013 kehyspäätöksissä hallitus päätti uusista lisäsopeutustoimista, jotta velkasuhdetavoite edelleen toteutui ko. kehyspäätösten laatimisajankohtina käytettävissä ollein ennusteoletuksin. Sopeutustoimet ovat noin kaksi prosenttia suhteessa kokonaistuotantoon vuoden 2015 tasolla.

Valtion menoihin kohdennettiin säästöjä vuoden 2013 tasolla noin kahdella miljardilla eurolla verrattuna ns. tekniseen kehukseen vuodelta 2011. Toisaalta hallitus päätti myös huomattavista menojen lisäyksistä, jolloin vuodelle 2013 päätetyt nettomääräiset menosäästöt olivat noin 350 milj. euroa verrattuna edellisen vaalikauden viimeiseen tekniseen kehyspäätökseen. Säästöjen lisäkiristykset (brutto) vuodesta 2012 vuoteen 2013 olivat yhteensä noin miljardi euroa ja suurimmat niistä kohdistuivat mm. kuntien valtionosuuksiin, sairausvakuutuslaista johtuviin menoihin sekä puolustusmateriaalihankintoihin.

Vuoden 2013 tasolla hallitus päätti noin 2,4 mrd. euron veronkiristyksistä. Toisaalta verotusta kevennettiin lähes miljardilla eurolla. Verotus kiristyi vuodesta 2012 vuoteen 2013 yhteensä noin 1,4 mrd. eurolla. Suurimpia muutoksia olivat arvonlisäverokantojen korottaminen yhdellä prosenttiyksiköllä sekä päätös jättää tekemättä ansiotuloverotuksen inflaatio- ja ansiotasoindeksitarkistus.

Sopeutustoimien lisäksi hallitus on sitoutunut uudistamaan talouden rakenteita niin, että edellytykset talouden ennusteita vahvemmalle kasvulle vahvistuvat.

Hallitus päätti elokuussa 2013 rakennepoliittisesta ohjelmasta kasvuedellytysten vahvistamiseksi ja julkisen talouden kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi. Marraskuussa 2013 ohjelman toimeenpanosta tehtiin tarkennettu päätös. Rakennepoliittisen ohjelman avulla uudistetaan taloudellisen toiminnan institutionaalisia puitteita. Uudistukset on yhteen sovitettava muun talouspolitiikan kanssa siten, että kokonaisuus tukee kasvua ja työllisyyttä myös lyhyellä aikavälillä. Rakennepolitiikasta on raportoitu luvussa 4.4.

Kuluvan hallituskauden rakenteellisia uudistuksia ovat mm. yhteisöverokannan alentaminen, kuntauudistuksen käynnistäminen, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos, kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentäminen sekä asuntopoliittinen uudistus. Lisäksi hallitus on päättänyt mm. toimista, jotka vahvistavat nuorten kouluttautumista ja työllistymistä sekä helpottavat osatyökykyisten työllistymistä.

Julkisen talouden näkymät

Julkisen talouden rahoitusasemaa heikentävät pitkään jatkunut heikko suhdannetilanne sekä yhä enemmän rakenteelliset tekijät, esimerkiksi väestön ikääntymisestä aiheutuvat menot. Vuonna 2013 julkisyhteisöjen alijäämä kasvoi arviolta 2,6 prosenttiin BKT:sta. Arviona kuitenkin on, että keskipitkällä aikavälillä alijäämä vähitellen pienenee. Tasapainoisen julkisen talouden saavuttaminen tulevaisuudessa tulee silti olemaan hankalaa.

Veroasteen eli verojen ja sosiaaliturvamaksujen osuuden kokonaistuotannosta arvioitiin pysyvän 45 prosentin tuntumassa. Vuonna 2013 veroastetta nostivat vuoden alussa käyttönotettu yleisradiovero sekä hallituksen päättämät lukuisat tulopuolen sopeutustoimet.

Julkisen talouden keskeisiin tunnuslukuihin, kuten menoasteeseen, veroasteeseen ja velkasuhteeseen vaikuttaa tuntuvasti myös BKT:n arvo. Sen arvioitiin joulukuussa 2013 olevan vuoden 2015 tasolla runsaat 12 mrd. euroa alempi kuin mitä kevään 2013 Taloudellisessa katsauksessa arvioitiin. Sekä BKT:n volyymi- että hintakehitystä tarkistettiin alaspäin kevään 2013 jälkeen.

EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen mukaan julkisen talouden alijäämä ei saa ylittää kolmea prosenttia eikä julkisyhteisöjen velka nousta yli 60 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Julkinen alijäämä pysyy alle kolmen prosentin viitearvon lähivuosina. Sen sijaan vuoden 2014 talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä hallitus esitti syksyllä 2013 arvion, että julkinen velka nousee ensimmäisen kerran yli 60 prosentin vuonna 2014.

EU:n vakausohjelmassa keväällä 2013 Suomen keskipitkän aikavälin tavoitteeksi asetettiin -0,5 prosentin rakenteellinen rahoitusjäämä suhteessa bruttokansantuotteeseen. Valtiovarainministeriön syksyllä 2013 laatiman laskelman mukaan vuonna 2013 Suomen rakenteellinen jäämä pysyy näissä raameissa.

Julkisyhteisöjen ja valtion suhdannekorjatun perusrahoitusaseman¹ vuotuisten muutosten avulla voidaan arvioida, miten finanssipolitiikkaa koskevat päätökset vaikuttavat talouden toimeliaisuuteen, eli sitä, ovatko finanssipolitiikassa tehdyt muutokset kasvua tukevia vai sitä rajoittavia. Hallituksen päättämät sopeutustoimet näkyvät erityisesti valtion suhdannekorjatussa perusrahoitusasemassa vuosina 2013—2015. Päätösperäinen finanssipolitiikka muuttui selvästi kiristävämpään suuntaan vuonna 2013. Tasoltaan valtion suhdannekorjattu perusrahoitusasema on negatiivinen koko ennustejakson. Vuoden 2013 kuluessa valtiovarainministeriö laati poliittisen päätöksenteon tueksi arvioita potentiaalisesta tuotannosta, tuotantokuilusta sekä suhdannekorjatusta perusrahoitusasemasta. Suhdannekorjatun perusrahoitusaseman muutokset eivät sellaisenaan anna yksiselitteistä kuvaa päätösperäisen finanssipolitiikan mittaluokasta, sillä väestön ikääntymisestä johtuva menojen kasvu heikentää julkisen talouden rakenteellista rahoitusasemaa, vaikka finanssipolitiikka olisi muuten neutraalia. Finanssipolitiikka muuttuu kiristäväksi vasta kun päätösperäisten toimien määrä ylittää ikääntymisestä aiheutuvan menojen rakenteellisen kasvun.

¹ Julkisyhteisöjen perusrahoitusasemalla tarkoitetaan tulojen ja perusmenojen erotusta. Perusmenoja ovat kaikki muut julkisyhteisöjen menot paitsi velasta maksetut korot. Poistamalla perusrahoitusasemasta suhdanteiden vaikutus tuloihin ja menoihin saadaan suhdannekorjattu perusrahoitusasema, joka kuvaa julkisen talouden tilaa yli suhdannesyklin. Suhdannekorjatun perusrahoitusaseman laskennassa käytetään hyväksi arviota talouden potentiaalisesta tuotannosta ja sitä kautta lasketusta tuotantokuilusta. Tuotantokuilun sekä julkisen talouden suhdannejouston avulla voidaan määrittää suhdanteiden vaikutus julkisen talouden tilaan.

Julkisen talouden kestävyys

Julkinen talous ei näyttänyt syksyllä 2013 laaditun arvion mukaan tasapainottuvan keskipitkällä aikavälillä. Lisähaasteen julkisen talouden tasapainottamiselle aiheuttaa väestön vanheneminen, mikä johtaa eläke-, terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon menojen kasvuun. Tuottavuuden kasvun hidastuminen ja työpanoksen kasvun pysähtyminen puolestaan rajoittavat talouskasvua ja sitä kautta verotulojen kasvua. Huoltosuhteen heikkeneminen on luomassa mittavan paineen julkisen talouden rahoitukselle.

Tilastokeskuksen vuoden 2012 väestöennusteen perusteella 15–64-vuotiaan väestön ennakoitua supistuvan 100 000 hengellä vuoteen 2030 mennessä ja samanaikaisesti 65 vuotta täyttäneen väestön kasvavan liki 500 000 hengellä. Julkisen talouden pitkän aikavälin tasapainoa mitataan kestävyysvajeella, joka on tulevien julkisen talouden alijäämien nykyarvo. Kestävyysvaje kertoo, paljonko julkista taloutta olisi tasapainotettava keskipitkällä aikavälillä, jotta velkaantuminen pysyisi hallinnassa myös pitkällä aikavälillä, kun ikäsidonnaiset menot kasvavat.

Valtiovarainministeriön kestävyysvajearviota suurensi vuoden 2013 kuluessa heikentynyt arvio julkisen talouden rakenteellisesta rahoitusasemasta keskipitkällä aikavälillä sekä aiemmin odotettua nopeampi julkisen velan kasvu. Pitkän aikavälin menopaineissa ei tapahtunut muutoksia vuoden kuluessa. Kestävyysvajeen arvioitiin syksyllä 2013 olevan 4,7 % suhteessa kokonaistuotantoon vuoden 2017 tasolla.

Kestävyysongelmaa voidaan osin hoitaa välittömällä budjettisopeutuksella, jolla parannetaan julkisen talouden rakenteellista rahoitusasemaa, mutta myös rakenteellisilla uudistuksilla, joilla hillitään tulevia menopaineita ja parannetaan talouden kasvuedellytyksiä ja sitä kautta julkisen sektorin tulojen kasvua pitkällä aikavälillä. Valtiovarainministeriön johdolla toiminut eläkekysymysten asiantuntijaryhmä esitti loppuvuonna 2013 raportin Suomen työeläkejärjestelmän sopeutumisesta eliniän pitenemiseen. Raportti luo pohjaa neuvotteluille vuonna 2017 toteutettavasta kattavasta eläkeuudistuksesta.

Veropolitiikka

Hallituksen veropolitiikassa oli voimakas fiskaalinen painotus vuonna 2013. Verotusta kiristettiin lähinnä kulutukseen kohdistuvia veroja korottamalla. Veropolitiikassa tavoiteltiin myös verojen oikeudenmukaista kohdentumista ja tuettiin uusilla verohuojennusohjelmilla yritysten ja pääomasijoittajien investointihalukkuutta.

Verojen korotuksilla tavoiteltiin vuositasona noin kahden miljardin euron lisäystä verotuloihin. Verotuotolla mitattuna merkittävin korotus tehtiin arvonlisäverotukseen. Kaikkia arvonlisäverokantoja korotettiin yhdellä prosenttiyksiköllä verojärjestelmän rakentamiseen puuttumatta. Varainsiirtoverotuksessa tehtiin myös verotusta korottavia muutoksia. Erityisesti haluttiin laajentaa ajan myötä kaventunutta veropohjaa ja lisätä neutraalisuutta suoraan ja yhtiön kautta omistetun kiinteän omaisuuden verokohteluun.

Veropolitiikassa haluttiin korostaa myös sosiaalista oikeudenmukaisuutta painottamalla maksukykyyn perustuvaa verotusta. Ansiotuloverotuksen progressiivisuutta kasvatettiin keventämällä verotusta matalimmilla tulotasoilla ja kiristämällä määräaikaaisesti

yli 100 000 euroa ansaitsevien verotusta. Myös suurten eläketulojen verotusta kiristettiin eläketulon lisäverolla. Lisäksi perintö- ja lahjaverotusta kiristettiin lisäämällä määräaikainen korkeampi veroluokka yli miljoonan euron perintöosuuksille ja lahjoille.

Vuotta aiemmin toteutetun yhteisöverokevennyksen (yhteisöverokannan alentaminen 24,5 prosenttiin) lisäksi hallitus jatkoi yritysten toimintaedellytyksiä ja investointeja edistävää politiikkaa uudentyypisillä verokannusteilla. Yritysten tutkimus- ja kehitystoimintaan suunnattuja investointeja tuetaan määräaikaisesti voimassa olevalla verohuojennusohjelmalla. Lisäksi yritysten vuosina 2013—2015 tekemille tuotannollisille investoinneille myönnettiin korotettu poisto-oikeus verotuksessa. Myös kasvuyritysten pääomasijoittajille luotiin pääomatuloverotukseen määräaikainen kannustinohjelma. Näiden verokannustimien avulla tuetaan investointeja yhteensä vuositasolla arvioituna yhteensä noin 220 milj. eurolla.

Varautumismielessä talletuspankeille asetettiin uusi pankkivero, jota kerätään vero vuosina 2013—2015. Vero määräytyy pankin vakavaraisuuslaskennan mukaisten riskipainotettujen erien mukaan. Verolla kerätyn tuoton tarkoituksena on turvata rahoituslaitosten toimivuus kriisitilanteiden varalta. Kuntien taloutta tuettiin ja vakautettiin korvaamalla yrityksille suunnattujen verotukien aiheuttama verotuottomenetyks täysimääräisenä kunnille. Myös ansiotuloverokevennyksistä aiheutuneet verotuottomenetykset kompensoitiin kunnille. Lisäksi kunnat saavat hallituksen aiemman päätöksen mukaisesti vuosina 2012—2015 yhteisövero-osuutensa 5 prosenttiyksiköllä korotettuna. Vastaavat kompensatiot tehtiin myös seurakuntien yhteisövero-osuuteen.

Yleisradio Oy:n toiminnan rahoitus päätettiin turvata säätämällä yleisradiovero 18 vuotta täyttäneille henkilöille, elinkeinonharjoittajille sekä yhteisöille, joiden kotikunta on Manner-Suomessa. Veron suuruus määräytyy henkilöverotuksessa puhtaan ansio- ja pääomatulon mukaan, johon sovelletaan 0,68 prosentin verokantaa vuonna 2013. Verolla on 50 euron alaraja ja 140 euron yläraja. Yhteisöverotuksessa vero on porrastettu yrityksen liikevaihdon mukaan. Tavoitteena on kerätä verolla yhteensä 500 milj. euroa vuonna 2013.

2 Julkisen talouden tila

2.1 Julkinen talous

Kansantalouden tilinpidon mukainen julkisyhteisöt-sektori koostuu valtiosta, paikallis- ja aluehallinnosta ja sosiaaliturvarahastoista, jotka jakautuvat työeläkerahastoihin ja muihin sosiaaliturvarahastoihin.

Valtiosektoriin luetaan kuuluvaksi kansantalouden tilinpidossa budjettitalous, valtion rahastot (pl. valtion eläkerahasto), yliopistot, Yleisradio Oy, Solidium Oy. Paikallishallintosektoriin kuuluvat kunnat, kuntayhtymät ja ns. markkinattomia tuottajia olevat liikelaitokset. Työeläkelaitossektoriin kuuluvat pakollista työeläkevakuutusta ja sitä täydentävää lisäeläkejärjestelmää hoitavat yksiköt. Muut sosiaaliturvarahastot koostuvat Kansaneläkelaitoksesta ja Työttömyysvakuutusrahastosta.

Julkinen talous oli alijäämäinen jo viidettä vuotta perättäin. Vuonna 2013 julkisyhteisöjen alijäämä oli 4,6 mrd. euroa, mikä on 2,4 % kokonaistuotantoon suhteutettuna. Julkisyhteisöjen velka kasvoi 110 mrd. euroon. Bruttokansantuotteeseen suhteutettuna se on 56,9 %.

Valtionhallinnon rahoitusasema parani hieman negatiivisesta talouskasvusta huolimatta. Alijäämä oli 7,2 mrd. euroa, kun se vuonna 2012 oli 7,3 mrd. euroa. Valtion verotulot kasvoivat 3,9 %. Verotuloja kasvattivat monet veroperustemuutokset, joista suurin oli arvonlisäveron korotus yhdellä prosenttiyksiköllä. Menot kasvoivat 3,1 %. Valtion maksamat korkomenot supistuivat ja tulonsiirrot muille julkisyhteisöille kasvoivat. Valtion velka oli vuoden 2013 lopussa 90 mrd. euroa.

Kuntatalouden alijäämä pieneni v. 2013 0,7 mrd. euroa 1,5 mrd. euroon. Pääosin kerta- ja kertaluontoisista tekijöistä aiheutunut, yleiseen taloustilanteeseen nähden vahva verotulojen kasvu ja samaan aikaan kulutusmenojen hitaampi kasvu kohensivat rahoitusasemaa. Työeläkelaitosten ylijäämä pieneni edellisestä vuodesta. Muut sosiaaliturvarahastot olivat lähellä tasapainoa.

TAULUKKO 3. Julkisen talouden keskeisiä tunnuslukuja 2010—2013, % BKT:sta

	2010	2011	2012	2013
Verot ja sosiaaliturvamaksut	42,4	43,6	44,0	45,5
Julkisyhteisöjen menot	55,8	55,1	56,7	58,4
Nettoluotonanto	-2,8	-1,0	-2,2	-2,4
Valtionhallinto	-5,6	-3,4	-3,8	-3,7
Paikallishallinto	-0,2	-0,5	-1,1	-0,8
Työeläkelaitokset	3,0	2,8	2,5	2,1
Muut sosiaaliturvarahastot	0,0	0,0	0,2	0,0
Julkisyhteisöjen velka	48,8	49,3	53,6	56,9
Valtionvelka	42,0	42,2	43,6	46,4

2.2 Valtionalous

2.2.1 Valtiontalouden kehitys ja rahoitusasema

Kokonaistuotannon supistuminen näkyi v. 2013 erityisesti valtiontalouden rahoitusasemassa, joka oli edellisvuosien tapaan reilusti alijäämäinen. Vuoden alusta voimaan tulleet veroperustemuutokset lisäsivät valtion tuloja, mutta samalla arvioita keskeisten veropohjien kehityksestä jouduttiin alentamaan. Hallituksen päättämien sopeutustoimien ansiosta valtiontalouden alijäämä ei kuitenkaan kasvanut.

Valtiontalouden menot

Valtion kansantalouden tilinpidon mukaiset menot v. 2013 olivat 55,6 mrd. euroa eli 3,1 % suuremmat kuin v. 2012. Valtion menoista runsas puolet oli ns. siirtomenoja, joita valtion budjetista myönnetään muille julkisen talouden alasektoreille, voittoa tavoittamattomille yhteisöille sekä EU:lle. Suurin osa siirtomenoista, noin 24 mrd. euroa meni kunnille ja sosiaaliturvarahastoille. Valtion siirrot kunnille ovat lisääntyneet viimeisen 10 vuoden aikana keskimäärin vajaat 7 % vuosittain.

Valtion menoista noin neljännes oli kulutusmenoja, jotka koostuvat pääasiassa valtion henkilöstön palkoista ja toimintaa varten hankituista hyödykkeistä ja palveluista. Vuonna 2013 valtion kulutusmenot lisääntyivät kertaluonteisesti huomattavasti siitä syystä, että vuoden alusta lähtien Yleisradio Oy luokiteltiin kuuluvaksi valtiosektoriin kansantalouden tilinpidossa, mikä lisäsi valtion henkilöstöä runsaalla 3 000 hengellä.

Muita suurempia valtion menoja kansantalouden tilinpidon mukaisessa ryhmittelyssä ovat valtion eläkkeet (8 % valtion kokonaismenoista), ennen muuta maataloudelle maksettavat tukipalkkiot (4 %) sekä investointimenot (2,5 %). Korkomenot pysyivät v. 2013 varsin maltillisina alhaisen korkotason ja hyvän luottoluokituksen ansiosta, vaikka valtionvelka on kohonnut tuntuvasti jo neljä vuotta peräkkäin. Kansantalouden tilinpidon mukaisten korkomenojen osuus kokonaismenoista oli runsas 4,5 %.

Valtiontalouden tulot

Valtion kansantalouden tilinpidon mukaiset tulot v. 2013 olivat 48,4 mrd. euroa eli 3,9 % suuremmat kuin v. 2012. Valtion tuloista verotuloja on runsas 85 %. Verotulojen kehitys määräytyy pitkälti yleisen talouskehityksen ja sen rakenteen perusteella. Hallitus pysyy päätöksillään vaikuttamaan osaltaan verokertymiin sekä verotuksen rakenteeseen. Valtion verotulokertymään vaikuttavat myös muutokset valtion, kuntien ja seurakuntien välisissä jako-osuuksissa. Merkittävimmät verotuloerät ovat ansio- ja pääomatuloverot, arvonlisävero sekä yhteisövero.

Kokonaistuotannon supistuminen v. 2013 ei luonut edellytyksiä verotulojen kasvulle. Sen sijaan hallituksen päättämät veroperustemuutokset vahvistivat verotuloja. Suurin yksittäinen veroperustemuutos oli arvonlisäveron kaikkien kantojen nostaminen yhdellä prosenttiyksiköllä. Vuoden alusta astui voimaan myös yleisradiovero, joka lisäsi valtion vero-

tuloja. Kaiken kaikkiaan hallituksen päättämät perustemuutokset vahvistivat verotuloja v. 2013 yli 1,5 mrd. euroa. Kansantalouden tilinpidon mukaisten verotulojen arvioitiin kasvaneen hivenen yli 4 %.

Valtion muissa tuloissa merkittäviä eriä ovat omaisuustulot sekä valtion eläkerahastolta saadut siirrot. Valtion eläkerahastolta saadut siirrot määräytyvät siten, että ne kattavat vuosittain 40 % valtion eläkemenosta. Valtion saamien omaisuustulojen arvioidaan supistuneen viime vuonna korkotulojen alenemisen vuoksi. Valtion muiden kuin verotulojen osuus bruttokansantuotteesta on hyvin pieni, keskimäärin 3,5 %.

2.2.2 Valtion budjettitalouden menokehitys ja kehys

Hallituksen vuoden 2013 talousarvioesityksessä (ml. täydentävä esitys) menojen yhteismäärä oli 54,5 mrd. euroa, joka eduskunnan käsittelyssä nousi noin 51 milj. eurolla. Talousarviossa varsinaisten tulojen arvio vuodelle 2013 oli 47,0 mrd. euroa. Budjettitalouden alijäämäksi arvioitiin 7,5 mrd. euroa.

Vuonna 2013 eduskunnalle annettiin viisi lisätalousarvioesitystä. Lisätalousarvioissa määrärahoja korotettiin nettomääräisesti 755 milj. eurolla ja tuloarvioita alennettiin 968 milj. eurolla. Määrärahalisäyksiä kohdistettiin lisätalousarvioissa mm. työllisyyden ja kasvun tukemiseen, erityisesti kolmannessa lisätalousarviossa, jossa päätettiin myös 200 milj. euron määrärahasta Finavia Oy:n oman pääoman vahvistamiseen lentoaseman laajentamishankkeen edistämiseksi. Myös useat menoarviot tarkentuivat vuoden kuluessa, kuten EU-maksun arvio, johon lisättiin yhteensä 98 milj. euroa EU:n lisätalousarvioiden mukaisten maksujen kattamiseen.

Lisätalousarvioissa verotuloarvioita alennettiin nettomääräisesti yhteensä 1 148 milj. eurolla. Ensimmäisessä lisätalousarviossa verotuloarviota alennettiin nettomääräisesti 249 milj. euroa yhteisöveron ja pankkiveron kertymääräarvioiden muututtua. Toisessa lisätalousarviossa verotuloarviota alennettiin 899 milj. euroa pääosin ansio- ja pääomaverotuottoarvioiden sekä arvonlisäverotuottoarvion alenemisen vuoksi. Budjettitalouden alijäämäksi arvioitiin vuoden 2013 viidennessä lisätalousarviossa 9,2 mrd. euroa.

Kehysmenojen kokonaismäärä alitti asetetun menokehysten

Vaalikauden ensimmäisessä kehyspäätöksessä 5.10.2011 vuodelle 2013 asetettiin menokehykseksi 42 205 milj. euroa vuoden 2012 hintatasossa. Vuoden 2013 kehystasoa alennettiin menosäästöjen myötä 349 milj. eurolla kevään 2012 kehyspäätöksessä. Kehyksen alentaminen, toisin kuin korottaminen, on mahdollista kesken vaalikauden heikentämättä kehysten uskottavuutta.

Vuoden 2013 menokehystä on vaalikauden kuluessa korjattu vastaamaan hintataso- ja rakennemuutoksia, minkä seurauksena kehystaso tarkentui 42 836 milj. euroon syksyllä 2012. Kehysmenojen kokonaismäärä oli hallituksen talousarvioesityksessä (ml. täydentävä esitys) 42 530 milj. euroa, mikä jätti 106 milj. euron ns. jakamattoman varauksen 200 milj. euron lisätalousarviovarauksen ohella. Varsinaiseen talousarvioon eduskunta lisäsi kehukseen luettavia menoja 51 milj. eurolla.

Taulukossa 4 on esitetty varsinaisen talousarvion ja lisätalousarvioiden kaikkien menojen ja kehysmenojen kokonaisluvut sekä paljonko ko. talousarvion jälkeen kehukseen luetavien menojen määrä on alittanut kehystason. Eduskunta teki muutoksia vain varsinaiseen talousarvioon. Kehystasoon tehdyt hinta- ja rakennekorjaukset on esitetty kussakin hallituksen esityksessä erikseen.

Vuonna 2013 kertaluonteisiin menoihin oli käytössä kehuksen estämättä myös vuoden 2012 kehuksesta siirtynyt 200 milj. euroa. Vuoden 2013 kolmannessa lisätalousarviossa tätä käytettiin 128,9 milj. euroa kertaluonteisiin kasvua ja työllisyyttä tukeviin investointeihin, hankkeisiin ja hankintoihin. Edelleen neljännessä lisätalousarviossa kertaluonteisia menoja rahoitettiin vuonna 2012 käyttämättä jääneestä kehysvarauksesta 16 milj. eurolla.

TAULUKKO 4. Talousarviomenot vuonna 2013, milj. euroa

	Hallituksen esitys ml. täydentävät esitykset	Kaikki menot	Kehukseen luettavat menot yhteensä	Hinta- ja rakennekorjattu kehystaso	Jakamaton varaus (J) ja lisätalousarviovaraus (L)
Hallituksen esitys	TAE 2013	54 485	42 530	42 836	106 (J), 200 (L)
Eduskunnan muutoksen jälkeen	TA 2013	54 536	42 581	42 836	55 (J), 200 (L)
Hallituksen esitys	LTAE I	54 667	42 676	42 843	168 (J)
Hallituksen esitys	LTAE II	54 677	42 685	42 843	158 (J)
Hallituksen esitys	LTAE III	55 067	42 869	42 980	111 (J)
Hallituksen esitys	LTAE IV	55 256	42 937	43 015	78 (J)
Hallituksen esitys	LTAE V	55 291	42 953	43 015	61 (J)

Vuonna 2013 kehukseen kuuluvien menojen budjetoitu taso jäi 61 milj. euroa alle asetetun menokehuksen. Hallituksen kehysäännöissä todetaan, että jos kehysmenojen taso lisätalousarvioiden jälkeen jää kehystason alle, voidaan erotus, kuitenkin enintään 200 milj. euroa, käyttää seuraavana vuonna kertaluonteisiin menoihin kehuksen estämättä. Vuodelta 2013 voidaan siten siirtää enintään 61 milj. euroa vuodelle 2014.

2.2.3 Valtion budjettitalouden tulot ja velkakehitys

Talousoikeuden heikkeneminen alensi arviota budjettitalouden tuloista

Hallituksen vuoden 2013 talousarviossa varsinaisten tulojen arvio vuodelle 2013 oli 47 033 milj. euroa. Talousarvion menojen yhteismäärä oli 54 536 milj. euroa, jolloin budjettitalouden alijäämäksi arvioitiin 7 503 milj. euroa. Lisätalousarvioissa määrärahoja lisättiin nettomääräisesti 755 milj. eurolla ja tuloarvioita alennettiin nettomääräisesti 968 milj. eurolla. Lisätalousarviot huomioiden vuoden 2013 budjettitalouden alijäämäärä kasvoi 9 226 milj. euroon.

Vuoden 2013 ensimmäisessä lisätalousarviossa varsinaisten tulojen arviota alennettiin nettomääräisesti 122 milj. euroa. Yhteisöveron tuottoarviota alennettiin kertymätietojen sekä toimintaylijäämää koskevan ennusteen heikentymisen johdosta 209 milj. euroa. Pank-

kiveroa ennakoitiin kertyvän 37 milj. euroa vähemmän kuin varsinaisessa talousarviossa. Ajoneuvoveron tuottoarviota alennettiin 53 milj. euroa kertymätietojen pohjalta. Korkotulojen lähdeveron tuottoarviota korotettiin 50 milj. euroa kertymätietojen sekä makrotalouden kehitystä koskevan ennusteen muuttumisen johdosta.

Verotuloarvioiden tehtyjen muutosten lisäksi muutoksia tehtiin myös muiden tulojen arvioihin. Suomen Pankin voitosta tuloutettiin valtion talousarvioon 227 milj. euroa eli 77 milj. euroa varsinaisessa talousarviossa ennakoitua enemmän. Senaatti-kiinteistöjen tuloutusta koskevaa arviota korotettiin 20 milj. euroa. Sekalaisia tuloja koskevaa arviota korotettiin nettomääräisesti noin 30 milj. euroa, josta 20 milj. euroa aiheutui päästöoikeuksien huutokauppataloista.

Vuoden 2013 toisessa lisätalousarviossa ei varsinaisten tulojen arvioon tehty muutoksia.

Vuoden 2013 kolmannessa lisätalousarviossa tehtiin useita muutoksia tuloarvioiden johtuen vuoden edessä heikentyneistä talousnäkymistä sekä heikon kehityksen mukaisista verokertymätiedoista. Verotulojen arviota alennettiin nettomääräisesti 899 milj. euroa. Ansio- ja pääomatuloverojen ennakoitiin alenevan talousarviossa esitettyyn nähden 434 milj. euroa alkuvuoden kertymätiedoista, vuoden 2012 verotuksen valmistumisesta saaduista ennakkotiedoista sekä heikentyneestä talousennusteesta johtuen. Kertymätietojen pohjalta alennettiin myös alkoholijuomaveron, energiaveron, autoveron, varainsiirtoveron sekä jäteveron tuottoarvioita. Arvonlisäveron tuottoarviota alennettiin kansantalouden kehitysnäkymien heikkenemisen johdosta 372 milj. euroa. Ennusteen heikkenemisen johdosta myös vakuutusmaksuveron tuottoarviota alennettiin. Perintö- ja lahjaveron sekä arpajaisveron tuottoarvioita puolestaan korotettiin ennakoitua parempien alkuvuoden verokertymätietojen johdosta.

Vuoden 2013 neljännessä lisätalousarviossa tuloarviota korotettiin nettomääräisesti 48 milj. eurolla perustuen sekalaisten tulojen arvion korotukseen. Lisäyksestä 21,5 milj. euroa aiheutui päästöoikeuksien huutokauppataloista.

Viidennessä lisätalousarviossa sekalaisten tulojen arvioita korotettiin 5 milj. euroa.

Verotuloja kertyi valtiolle vuonna 2013 yhteensä 38 740 milj. euroa, noin 1 419 milj. euroa enemmän (3,7 %) kuin vuonna 2012. Verotuloja käsitellään tarkemmin luvussa 2.2.4. Muita tuloja kuin verotuloja talousarviotalouteen kertyi yhteensä 7 432 milj. euroa, mikä oli noin 13 % vähemmän kuin edellisvuonna. Tästä summasta sekalaisia tuloja kertyi 5 137 milj. euroa, korkotuloja ja voiton tuloutuksia 2 030 milj. euroa ja tuloja valtion myöntämistä lainoista 264 milj. euroa. Sekalaisia tuloja kertyi nettomääräisesti 118 milj. euroa budjetoitua enemmän. Raha-automaattiyhdistyksen voiton tulouttaminen valtion talousarvioon oli 413 milj. euroa ja valtion osuus Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista oli 535 milj. euroa. Korkotuloja, osakkeiden myyntituloja ja voiton tuloutuksia kertyi 11 milj. euroa budjetoitua enemmän. Korkotuloja kertyi yhteensä 148 milj. euroa. Suomen Pankin voittoa tuloutettiin valtiolle 227 milj. euroa eli 42 milj. euroa edellisvuotta enemmän. Osinkotuloja ja osakkeiden myyntituloja kertyi 1 416 milj. euroa. Eniten osinkotuloja maksoivat Solidium, noin 800 milj. euroa ja Fortum, noin 450 milj. euroa.

Budjetoitua velkaa ei nostettu täysimääräisesti

Budjettitalouden tulot ilman nettolainanottoa olivat tilinpäätökseen sisältyvän toteumalaskelman mukaan 46 172 milj. euroa ja menot 54 587 milj. euroa. Tilinpäätöksen mukaan budjettitalouden menot olivat 8 416 milj. euroa suuremmat kuin toteutuneet tulot ilman nettolainanottoa. Budjetoituja menoja jäi käyttämättä 704 milj. euroa, eli 282 milj. euroa vähemmän kuin vuonna 2012. Budjetoidun tason alittumista selittää muun muassa ansio-
päivärahoihin ja opintotukeen budjetoitujen määrärahojen arvioitua pienempi käyttö. Lisäksi määrärahan käyttö alittui mm. energiaverotuen, energiatuen ja uusiutuvan energian tuotantotuen osalta.

Varsinaisia tuloja kertyi 107 milj. euroa budjetoitua enemmän. Verot ja veronalaiset tulot osoittautuivat 34 milj. euroa pienemmiksi kuin budjetoitu. Sekalaiset tulot olivat 118 milj. euroa budjetissa ennakoitua suuremmat. Korkotulot, osakkeiden myyntitulot ja voitontuloutukset olivat 11 milj. euroa suuremmat kuin budjetoitu. Tilinpäätöksen mukaisia tuloja on käsitelty enemmän luvuissa 2.2.4 ja 2.2.7.

Budjettitalouden velka kasvoi 6,4 mrd. eurolla. Valtionvelan kasvu jäi selvästi viidennessä lisätalousarviossa arvioitua pienemmäksi, koska 2,8 mrd. euroa budjetoidusta velanotosta jätettiin nostamatta. Velanoton toimintatapa muuttui vuonna 2011 perustuslakivaliokunnan linjattua, että talousarvion kattamisvaatimus ei edellytä talousarvioon merkityn lainan täysimääräistä nostamista, jos lainan nostaminen ei ole tarpeen valtion maksuvalmiuden kannalta. Tilinpäätöksen mukaista velanottoa on käsitelty enemmän luvussa 2.2.9.

TAULUKKO 5. Budjettitalouden ja valtiontalouden tasapaino, 2010—2013, milj. euroa

	2010	2011	2012	2013	Muutos 2012—2013, %
Budjettitalous					
Budjettitalouden tulot	39 051	43 242	45 733	46 172	1
Budjettitalouden menot	49 880	50 382	53 446	54 587	2
Varsinainen alijäämä	-10 829	-7 140	-7 713	-8 416	9
Velanhallinnan menot (-), tulot (+)	234	-41	-64	-4	-94
Nettorahoitustarve (-)	-10 595	-7 181	-7 777	-8 420	8
Valtiontalouden jäämä kansantalouden tilinpidon mukaan	-10 078	-6 363	-7 338	-7 207	-2

2.2.4 Verotulot ja niiden analyysi

Verotuloja kertyi valtiolle vuonna 2013 yhteensä 38 740 milj. euroa, noin 1 420 milj. euroa enemmän (3,8 %) kuin vuonna 2012. Euromääräisesti eniten kasvoivat arvonnalisävero, yhteisövero, perintö- ja lahjavero sekä ajoneuvovero. Pääomatuloveron, autoveron, alkoholiveron ja korkotulojen lähdeveron kertymät sen sijaan alenivat euromääräisesti eniten. Seuraavassa käydään läpi yksityiskohtaisemmin verokertymissä tapahtuneita muutoksia ja niiden syitä. Taulukkoon 6 on koottu verolajeittain valtion budjettitalouden verokertymät vuosina 2009—2013.

TAULUKKO 6. Valtion budjettitalouden verotulot vuosina 2009—2013, milj. euroa

	2009	2010	2011	2012	2013	2012/2013 Muutos, %
Ansio- ja pääomatuloverot	7 188	6 496	7 646	7 869	7 848	-0,3
Yhteisövero	2 207	2 972	3 374	2 906	3 227	11,0
Korkotulojen lähdevero	493	205	198	237	207	-12,5
Perintö- ja lahjaverot	440	387	395	509	646	26,9
Pankkivero	-	-	-	-	134	...
Arvonlisävero	13 316	13 710	15 166	15 814	16 434	3,9
Vakuutusmaksuverot	557	584	626	660	712	7,9
Apteekkimaksut	128	121	143	144	152	5,7
Tupakkaverot	689	698	739	752	848	12,7
Alkoholijuomaverot	1 207	1 284	1 281	1 381	1 336	-3,3
Energiaverot	3 149	3 252	3 880	4 103	4 171	1,6
Makeisten, jäätelön ja juomien valmisteverot	35	37	134	197	204	3,5
Eräiden juomapakkausten valmisteverot	12	13	15	15	15	-1,9
Autoverot	687	941	1 068	1 007	932	-7,4
Varainsiirtoverot	484	520	544	580	586	1,2
Arpajaisverot	139	145	169	207	215	3,8
Ajoneuvoverot	654	691	759	759	866	14,2
Jäteverot	45	42	64	56	56	-0,6
Muut verotulot	102	107	115	124	151	21,7
VALTION VEROTULOT YHTEENSÄ	31 533	32 206	36 316	37 321	38 740	3,8

Ansio- ja pääomatuloveroja kertyi 7 848 milj. euroa vuonna 2013. Kertymä pieneni 0,3 % vuoteen 2012 verrattuna. Veronalaiset ansio- ja pääomatulot kuitenkin kasvoivat. Palkkasumma kasvoi noin prosentin, eläkkeet ja muut sosiaalietuudet 7 % ja pääomatulot 3 % edellisvuodesta (ks. taulukko 9). Ansio- ja pääomatulojen veroperusteisiin tehtiin vuonna 2013 joitakin muutoksia, jotka vaikuttavat verojen tuottoon. Ansiotuloverotuksessa verotuksen progressiivisuutta jyrkennettiin keventämällä verotusta matalimmilla tulotasolla ja kiristämällä ylemmillä tulotasolla. Kaikkein matalimmille tulotasolle kohdentuvaa kunnallisverotuksen perusvähennyksen enimmäismäärää korotettiin 30 eurolla, ja lisäksi matalimpien palkkatulojen verotusta kevennettiin työtulovähennyksen enimmäismäärää kasvattamalla 25 eurolla. Ylemmillä ansiotasolla verotusta kiristettiin lisäämällä valtion tuloveroasteikkoon väliaikainen veroluokka yli 100 000 euron verotettavalle vuotuiselle ansiotulolle. Lisäksi eläketuloille asetettiin lisävero 45 000 euroa ylittävälle vuositulolle. Valtion ansiotuloveroasteikkoon ei tehty vuonna 2013 inflaatio- tai ansiotason muutosta vastaavaa tarkistusta. Muita ansio- ja pääomatuloveroihin vaikuttavia veromuutoksia olivat verovapaan kilometrikorvauksen alentaminen sekä asuntolainan korkovähennysoikeuden alentaminen 5 prosenttiyksiköllä.

Ansio- ja pääomatulojen verokertymään vaikuttavat myös muut tekijät kuin veropohjassa ja veroperusteissa tapahtuneet muutokset. Budjettivuoden aikana kertymät ovat vaihdelleet verojen tilityksissä tapahtuvista muutoksista sekä muista verojen jaksotuksiin liittyvistä aikaviiveistä johtuen.

Valtion yhteisöverokertymä oli 3 227 milj. euroa. Verokertymä kasvoi 11 % edellisvuodesta. Kertymän merkittävä kasvu johtuu lähinnä vuoden 2012 heikosta kertymästä. Vuoden 2012 heikko verokertymä johtui useampaa verovuotta käsittäneistä verohyvityksistä, jotka suoritettiin kerralla. Yhteisöveron tuotto oli vuonna 2013 talouden suhdannetilanteeseen nähden hyvä. Yritysverotuksessa otettiin käyttöön verokannustimia, joiden arvioitiin alentavan verotuottoa yli 200 milj. eurolla vuositasolla. Yritysten investointeja tuettiin tutkimus- ja kehitystoiminnan verohuojennuksella sekä tuotannollisten investointien korotetuilla poisto-oikeuksilla.

Korkotulojen lähdeveron tuotto aleni reilulla 12 prosentilla vuonna 2013. Veron tuotto riippuu korkotasosta ja talletuksista. Kotitalouksien talletusten kesikorko aleni kolmanneksella edellisvuodesta ja oli vuonna 2013 keskimäärin 0,6 %. Myös talletuskanta pieneni runsaat 0,6 % vuonna 2013.

Pankkiveron tuotto oli 134 milj. euroa vuonna 2013. Tuotto jäi 36 milj. euroa alemmaksi kuin hallituksen esityksessä ennakoitiin.

Perintö- ja lahjaveron tuotto kasvoi 27 % vuodesta 2012. Veron tuotto oli 646 milj. euroa. Perintö- ja lahjaverosteikkoihin lisättiin uusi ylin porras 1 000 000 euroa ylittävän perintöosuuden ja lahjan osalle. Lisäksi vakuutuskorvauksen lahjaverovapaudesta luovuttiin. Vuoden 2013 kertymään ovat vaikuttaneet myös tietyt verojen käsittelyä vauhdittaneet toimenpiteet Verohallinnossa. Lisäksi kertymään vaikuttaa vielä viiveellä vuoden 2012 korotus yli 200 000 euron perintöosuuksien ja lahjojen verotuksessa. Lisäksi Verohallinto on päivittänyt lahjojen ja perintöjen arvostamisohjeita.

Arvonlisäveron tuotto vuonna 2013 oli 16 434 milj. euroa. Kertymä kasvoi 3,9 % edellisvuodesta. Kertymän kasvu johtuu lähes kokonaan siitä, että kaikkia arvonlisäverokantoja korotettiin yhdellä prosenttiyksiköllä 10, 14 ja 24 prosenttiin. Veropohjassa ei tapahtunut kasvua (ks. taulukko 9). Kotimaisista kulutushyödykkeistä kertyvä arvonlisävero kasvoi, mutta tuonnista kertyvät arvonlisäverotuotot alenivat merkittävästi. Arvonlisävero kertyy kahden kuukauden viiveellä, joten verokantojen noston vaikutus näkyy vuoden 2013 kertymissä vain 10 kuukauden osalta.

Vakuutusmaksuveroa kertyi 712 milj. euroa. Verokertymä kasvoi lähes 8 %. Kasvu johtuu etenkin siitä, että vakuutusmaksuveroa korotettiin arvonlisäverokantojen korotuksen yhteydessä 23 prosentista 24 prosenttiin.

Tupakkaveron verokertymä kasvoi 96 milj. eurolla eli lähes 13 % vuodesta 2012. Veron tuotto oli 848 milj. euroa. Voimakas kasvu johtui osaksi vuonna 2012 tehdystä veronkorotuksesta, joka verosuunnittelun ja veronkannon ajoittumisen takia kasvatti verotuottoja täysimääräisesti vasta vuonna 2013. Lähes 60 milj. euroa verotuoton kasvusta johtui kuitenkin loppuvuoden 2013 normaalia suuremmasta kertymästä, mikä selittyy verovelvollisten poikkeuksellisen aikaisesta varautumisesta vuonna 2014 voimaan astuneeseen veronkorotukseen. Veronkorotukset ja verosuunnittelu kasvattivat tupakkaveron kertymää vuonna 2013, vaikka tupakkatuotteiden verollinen kulutus väheni.

Alkoholijuomaveroa kertyi 1 336 milj. euroa, mikä oli noin 3,3 % vähemmän kuin edellisvuonna huolimatta siitä, että vuoden 2012 veronkorotus näkyi veronkannon ajoittumisesta johtuen täysimääräisesti verotuotossa vasta vuonna 2013. Alkoholien verollinen kulutus pieneni 100-prosenttiseksi alkoholiksi muunnettuna noin 4,1 %. Vastaavasti veroton kulutus on kasvanut.

Energiaveroja kertyi 4 171 milj. euroa ja kertymä kasvoi lähes 1,6 % vuonna 2013. Verotuoton kasvu johtui ennen kaikkea maakaasun ja turpeen v. 2013 voimaan tulleista veronkorotuksista sekä liikenteen polttonesteiden vuonna 2012 tehdystä veronkorotuksesta, mikä näkyi veronkannon ajoittumisesta johtuen täysimääräisesti verotuotossa vasta vuonna 2013. Lisäksi vuoden 2013 alusta toteutettiin lämmityspolttoaineiden osalta verotuottoneutraalisti muutos siirtämällä veron painopistettä energiasäilytöveroesta hiilidioksidiveroon. Suurin muutos energiaverojen veropohjassa oli fossiilisia liikenteen polttonesteitä korvaavien biopolttoaineiden kulutuksen merkittävä kasvu. Kokonaisuudessa liikenteen polttoaineiden kulutus kuitenkin väheni vuonna 2013.

Makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteveron tuotto oli 204 milj. euroa, eli verokertymä kasvoi noin 3,5 %. Verokertymän kasvu selittyy kokonaisuudessaan vuonna 2012 toteutetun veronkorotuksen vaikutuksella, mikä näkyi veronkannon ajoittumisesta johtuen täysimääräisesti verotuotossa vasta vuonna 2013. Virvoitusjuomaveron alaisten tuotteiden kulutus kasvoi hieman, mutta kokonaisuutena katsoen makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien veropohja ei muuttunut mainittavasti vuonna 2013.

Autoveron tuotto oli 932 milj. euroa, ja alenemaa vuoteen 2012 verrattuna oli 7,4 %. Kertymän aleneminen johtuu pääosin uusien henkilöautojen rekisteröinnin yhä jatkuneesta laskusuuntauksesta, mutta myös veron päästöohjauksen johdosta jatkuvasti alentuneesta keskimääräisestä hiilidioksidipäästöstä ja täten matalammasta verorasituksesta. Vuonna 2013 autoveroa maksettiin noin 100 000 uudesta henkilöautosta, joka on noin 7 % vähemmän kuin vuonna 2012. Uusien autojen kysyntä on matalammalla tasolla verrattuna pidemmän aikavälin verotettujen uusien autojen määrään, joka oli esimerkiksi vuosina 2003–2012 keskimäärin 122 000 kappaletta vuosittain.

Varainsiirtoveron tuotto kasvoi 1,1 % edellisvuodesta ja oli 586 milj. euroa. Asunto-osakkeiden ja kiinteistöyhtiöiden osakkeiden varainsiirtoverokanta korotettiin vuoden 2013 alusta kahteen prosenttiin ja veropohjaa laajennettiin koskemaan myös velkaosuutta yhtiössä. Varainsiirtoveron tuotosta suurin osa kertyy asunto- ja kiinteistökaupasta. Veron tuotto vaihtelee vuosittain huomattavasti johtuen mm. veron piiriin kuuluvien yritysjärjestelyjen määrän vaihtelusta samoin kuin asunto- ja kiinteistömarkkinoiden suhdannevaihteluista. Varainsiirtovero tulee suorittaa 2–6 kuukauden kuluessa luovutuksesta, uusien asunto-osakkeiden tapauksessa tätäkin myöhemmin, minkä johdosta asunto- ja kiinteistökaupassa ja verotuksessa tapahtuvat muutokset näkyvät varainsiirtoveron kertymässä jopa vasta vuoden viiveellä.

Ajoneuvoveron kertymä oli 866 milj. euroa, joka on 14 % enemmän kuin vuoden 2012 kertymä 759 milj. euroa. Ajoneuvoveron perusveroon tehtiin korotus, joka kannustaa voimakkaammin pienipäästöisyyteen. Päätös ajoneuvoveron korotuksesta tehtiin jo 2011, mutta korotuksen vaikutus näkyy veron tuotossa täysimääräisenä vasta 2013.

Verovajeen mittaamisen kehittäminen aloitettiin vuonna 2013 yhteistyössä Tullin, valtiovarainministeriön, Tilastokeskuksen sekä Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen kanssa. Ensimmäisenä vuonna keskityttiin määritelmän täsmentämiseen, perehdyttiin kansainvälisiin käytäntöihin ja testattiin menetelmiä tarkastustulosten yleistämiseksi. Tehdyn analyysin pohjalta ja käyttäen IMF:n menetelmää verovajeen suuruutta ryhdytään arvioimaan vuonna 2014. Ensimmäisenä arviointikohteena on arvonlisäverotuksen verovaje.

2.2.5 Verotuloarvioiden ennustepoikkeamien tarkastelu

Eduskunnalle annetussa hallituksen talousarvioesityksessä vuodelle 2013 ennuste budjettitalouden verotuloista oli 39 923 milj. euroa. Myöhemmin annetuissa lisätalousarvioesityksissä verotuloarvioita alennettiin 1 148 milj. eurolla. Ennusteen alentaminen johtui makrotalouden ennusteen päivittämisestä sekä eri verolajien ennakoitua alemmista toteutuneista kertymätiedoista. Ennustetta alennettiin lähinnä ansio- ja pääomatuloveron, yhteisöveron sekä arvonlisäveron osalta. Toisaalta perintö- ja lahjaveroennustetta korotettiin. Myös muihin verotuottoihin tehtiin pieniä korjauksia.

TAULUKKO 7. Verotulojen talousarvioennusteet suhteessa toteumaan 2013, milj. euroa

	Ennuste talousarvioesityksessä	Yliarvio (+) / aliarvio (-) talousarvioesityksessä	Ennusteen muutokset lisätalousarvioesityksissä	Toteuma (ennuste) 2013	Lopullinen yliarvio (+) / aliarvio (-)
VEROTULOT YHTEENSÄ	39 923	+1 183	-1 148	38 740	+35
Ansio- ja pääomatulot	8 597	+749	-434	7 848	+315
Yhteisöverot	3 198	-29	-209	3 227	-238
Arvonlisävero	16 803	+369	-372	16 434	-3
Energiaverot	4 285	+114	-63	4 171	+51
Alkoholijuomaverot	1 429	+93	-42	1 336	+51
Tupakkaverot	779	-69	0	848	-69

Seuraavassa käsitellään keskeisten verotuloerien poikkeamia toteutumasta (tai ennakkotiedosta) suhteessa vuoden 2013 varsinaisen talousarvion sekä lisätalousarvioilla korjattujen talousarvioiden verotuloennusteisiin.

Ansio- ja pääomatulojen ennustevirheet varsinaisessa talousarviossa sekä lisätalousarvioissa johtuivat pääasiassa pääomatulojen vaikeasta ennustettavuudesta. Vuoden 2013 pääomatuloennuste yliarvioitiin. Myös ansiotulot yliarvioitiin vuosien 2012 ja 2013 osalta. Verotulojen ennusteiden laatimisessa käytetyillä laskentamalleilla ei pystytty täydellisesti ennustamaan maksuunpantujen verojen määriä. Ennustepoikkeamat johtuvat myös verkertymien ajoittumista eri kalenterivuosille, ja näitä on tyypillisesti mahdoton ennustaa täysin oikein. Lisäksi ennustemallissa on epätarkkuuksia, jotka liittyvät pienemmistä tuloeristä kertyvien verojen ennustamiseen. Vuoden 2013 lopulliset tulo- ja verotiedot saadaan verotuksen valmistuttua lokakuun lopussa 2014.

Taulukossa 8 on esitetty ennusteet ansio- ja pääomatulojen veropohjista marraskuussa 2012, elokuussa 2013 sekä valtiovarainministeriön joulukuun 2013 ennusteen mukaisina, jossa vuoden 2012 palkka- ja pääomatuloista on käytettävissä toteumatieto. Prosentuaalinen muutos kuvaa veropohjan kehitystä vuoden 2012 veropohjaan verrattuna.

TAULUKKO 8. Ansiotulojen, palkkatulojen ja pääomatulojen ennustettu määrä ja vuosimuutos talousarvioiden laatimisajankohtina

	11/2012	8/2013	12/2013
Ansiotulot 2013, milj. euroa	121 842	121 614	120 763
<i>muutos, %</i>	3,2	2,7	2,6
Palkkatulot 2013, milj. euroa	82 220	81 741	81 211
<i>muutos, %</i>	2,2	1,4	0,9
Palkkatulot 2012, milj. euroa	80 453	80 615	80 457
<i>muutos, %</i>	3,7	3,9	3,7
Pääomatulot 2013, milj. euroa	9 617	8 964	8 719
<i>muutos, %</i>	0,7	2,7	3,7
Pääomatulot 2012, milj. euroa	9 550	8 731	8 408
<i>muutos, %</i>	-3,1	-11,4	-14,7

Ansio- ja pääomatuloveron tuottoarvioita joudutaan muuttamaan myös silloin, kun verojen tilityksissä sovellettavia veronsaajien jako-osuuksia muutetaan. Jako-osuusmuutoksia joudutaan tekemään, kun ennusteet veroissa tai veropohjien kehityksessä muuttuvat tai kun uusi väestöä edustava pohja-aineisto saadaan laskentamalliin verotuksen valmistuttua. Ansio- ja pääomatuloveron tuottoarvioita alennettiin, koska elokuussa ja marraskuussa 2013 verovuoden 2012 valtion jako-osuutta¹ alennettiin ja joulukuussa 2013 alennettiin verovuoden 2013 valtion jako-osuutta.

Yhteisöveron tuottoarvio vuoden 2013 talousarviossa poikkesi tilinpäätöksen toteutuksesta vain vähän. Vuoden 2013 aikana yhteisöveron tuottoennusteen osuvuus kuitenkin heikentyi. Vuoden 2012 yhteisöveron maksuunpanoarvio vaikutti liian suurelta saatujen ennakkojen kertymätietojen perusteella. Tämä loi alentamispaineita vuoden 2013 maksuunpanoarvioon ja kertymiin. Myös vuoden 2012 sekä 2013 toimintaylijäämäarviota alennettiin. Näihin tietoihin perustuen vuoden 2013 tuottoarviota alennettiin.

Ensimmäisen lisätalousarvion antamisen jälkeen sekä vuoden 2012 että vuoden 2013 toimintaylijäämäarviota alennettiin edelleen. Tämä olisi puoltanut yhteisöveron tuottoarvion tarkistamista alaspäin. Samalla kuitenkin vuoden 2013 yhteisöveron tuottoarvioon alkoi kohdistua korotuspaineita vuoden 2012 ennakontäydennysmaksujen ja vuoden 2013 kertyneiden ennakkojen odotettua korkeamman tason takia. Näistä eri suuntaan vaikuttavista tekijöistä johtuen yhteisöveron tuottoarvio päätettiin pitää ennallaan ja odottaa lisätietoja ennakkojen tason ja talousnäkyvien kehityksestä. Kertymäarviota ei muutettu syksyn aikana, koska pidettiin edelleen mahdollisena, että nopeasti heikentyneet talousnäkyvät saisivat yritykset hakemaan ennakoverojen alentamispäätöksiä ja ennakkojen palautuksia. Vasta loppuvuodesta 2013 alkoi olla selvää, että näin ei tapahtuisi. Myös verovuoden 2012 yhteisöveron lopullinen maksuunpanon määrä oli ennakoitua korkeampi.

¹ Valtion jako-osuus on valtiolle kuuluva osuus eri veronsaajille tilitettävästä ansio- ja pääomatuloverojen kokonaiskertymästä (valtion progressiivinen tulovero, pääomatulovero, kunnallisvero, kirkollisvero ja sairausvakuutusmaksu). Verovuoden aikana lopullisia verojen määriä ja kullekin veronsaajalle kuuluvaa osuutta tilityskokonaisuuden veroista ei tiedetä, joten tilityksissä sovelletaan verotuloennusteisiin perustuvia jako-osuuksia. Jako-osuuksia oikaistaan tarvittaessa ennusteiden muuttuessa verovuoden kuluessa. Lopullinen oikaisu veronsaajille tilitettyjen verojen määrään (ns. maksuunpanotilitys) tehdään verotuksen valmistuttua.

Arvonlisäveron tuoton yliarviointi vuoden 2013 talousarviossa johtui pääosin talouden odotettua heikommasta kehityksestä. Tämän seurauksena arvonlisäveropohja kasvoi odotettua heikommin.

Energiaverojen tuoton yliarviointi aiheutui pääasiassa kahdesta tekijästä. Lähes puolet yliarvioinnista selittyy ennakoitua voimakkaammalla fossiilisten liikenteen polttoaineiden korvautumisella niitä korvaavilla biopolttoaineilla, joiden verotaso on niiden ominaisuuksien mukaisesti fossiilisia polttoaineita alempi. Suurin osa jäljelle jäävästä erosta selittyy erityisesti dieselöljyn hieman ennustettua alemmasta kulutuksesta, joka reagoi herkimmin talouden muutoksiin.

Alkoholijuomaveron tuoton yliarviointi johtui kokonaisuudessaan merkittävästi alentuneesta verollisen alkoholin kulutuksesta kaikissa juomaryhmissä, jota ei oltu vuoden 2013 osalta ennustettu tai osattu eri toimijoiden puolelta odottaa. Tupakkaveron tuoton yliarviointi johtui loppuvuoden 2013 ennakoitua korkeammasta kertymästä, mikä selittyy verovelvollisten normaalia aikaisemmalla varautumisella vuoden 2014 alun veronkorotukseen. Veropohja eli tilastoitu verollinen kulutus kehittyi kokonaisuuteen nähden odotetusti.

Verotuloarvioiden laadintaperiaatteet

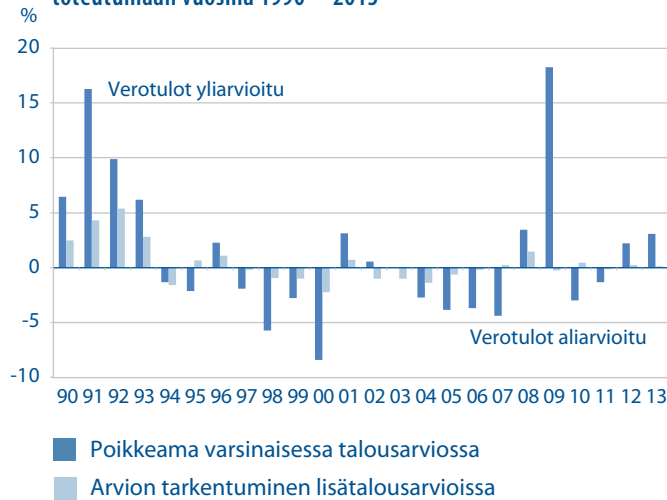
Talousarviossa esitetyt verotuloarviot laaditaan verolajikohtaisten kertymätietojen, verojen määrätymisperusteiden sekä veropohjissa tapahtuvan kehityksen pohjalta. Veropohjien kehitys johdetaan valtiovarainministeriön kokonaistaloudellisen ennusteen pohjalta. Taulukossa 9 esitetään veronalaisiin tuloihin ja muihin veropohjiin vaikuttavien keskeisten tulo- ja kysyntäerien ennusteet syyskuussa 2012 ja joulukuussa 2013. Veropohjien kehitysenusteisiin tehdyt muutokset selittävät osaltaan verotuloennusteisiin tehtyjä muutoksia budjettivuoden aikana.

TAULUKKO 9. Veronalaisiin tuloihin ja muihin veropohjiin vaikuttavia keskeisiä tulo- ja kysyntäeriä. Ennusteet muutoksesta, %, syyskuussa 2012 ja joulukuussa 2013

	Ennuste syyskuussa 2012		Joulukuu 2013	
	2012	2013	2012	2013
Veronalaiset ansio- ja pääomatulot	3½	3½	3	2½
— palkkatulot	3	2½	4	1
— eläkkeet ja muut sosiaalietuudet	7	6	6	7
— pääomatulot	-2	3	-6	3
Ansiotasoindeksi	3,5	2,6	3,2	2,0
Toimintaylijäämä	1	3	-4	-3
Yksityisten kulutusmenojen arvo	4	4	3	1
Arvonlisäveron pohja	4	2	3	0
Bensiinin kulutus	-3	-2	-3½	-2
Dieselöljyn kulutus	½	1½	-½	-1
Sähkön kulutus	-2	1	-5	2½
Verollisen alkoholin kulutus	-1½	0	-2	-4
Verotettavat uudet henkilöautot, kpl	105 000	105 000	108 000	100 000
Kuluttajahintaindeksi	2,6	2,4	2,8	1,5

Polttoaineiden, sähkön, alkoholin ja henkilöautojen osalta taulukossa esitetään vuoden 2013 lopulliset toteumatiedot. Muilta osin vuoden 2013 luvut ovat joulukuun 2013 ennusteen mukaisia.

KUVIO 1. Verotulojen talousarvioennusteet suhteessa toteutumaan vuosina 1990—2013

Kuviossa 1 esitetään, kuinka verotuloarviot ovat vuosina 1990—2013 poikenneet toteutuneesta varsinaisessa, ennen budjettivuoden alkua syksyllä annetussa talousarviossa sekä lisätalousarviolla täydennetyssä talousarviossa. Kuviosta näkyy, että verotuloja on yliarvioitu budjetissa sekä lisätalousarviossa 1990-luvun alkupuolella ja erityisesti vuonna 2009. Suurimmat aliarvioinnit tehtiin vuosina 1998 ja 2000. Vuosina 2012 ja 2013 verotulojen kehitystä on hieman yliarvioitu varsinaisessa talousarviossa toteutuneeseen verrattuna.

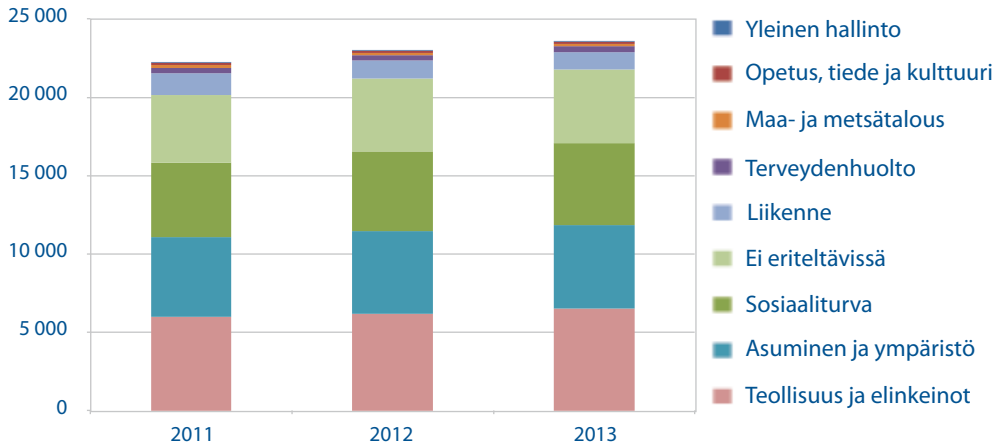
2.2.6 Verotuet

Verotuella tarkoitetaan kansalliseen määritelmään perustuvaa poikkeamaa verotuksen normaalista perusrakenteesta. Verotuen tavoitteena on tiettyjen toimintojen tai verovelvollisryhmien tukeminen vähennyksillä, verovapaudella, alennetuilla verokannoilla, veronhuojennuksilla tai veronmaksua lykkäävillä säännöksillä. Verotukien määrittely perustuu verolajikohtaisesti sovittuihin konventioihin. Verotuet lasketaan pääsääntöisesti menetetyn verotulon periaatteella, jolloin tuki on normista poikkeavasta verosäännöksestä aiheutuva verotulon menetys, kun muut säännökset pysyvät muuttumattomina. Koska käyttäytymisvaikutuksia tai mahdollisia tukien päällekkäisyyksiä ei oteta huomioon, tukien kokonaismäärän arvioinnissa ja tulkinnassa tulee olla varovainen. Verotukien poistaminen ei siis välttämättä lisää verotuloja vastaavalla määrällä.

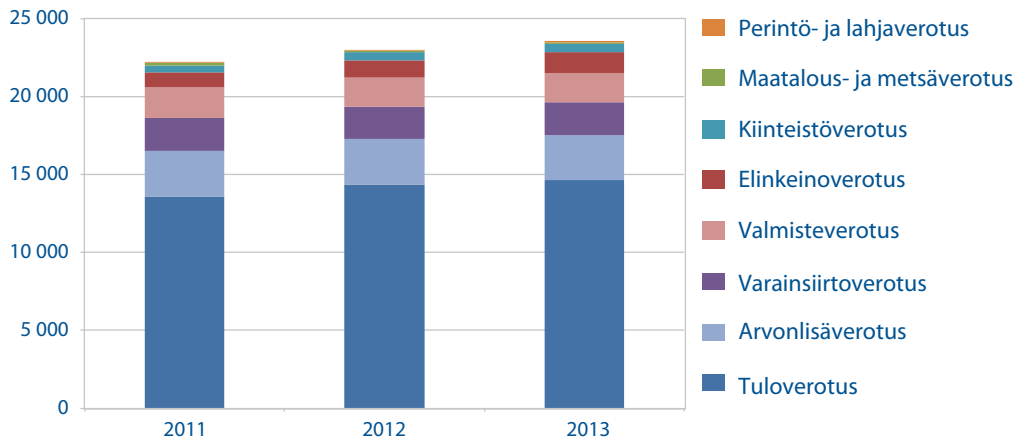
Vuonna 2013 verotukia tunnistettiin 185 kappaletta. Riittävän laajan ja luotettavan tietopohjan puuttuessa noin 40 prosentille havaituista verotuista ei pystytty laskemaan euro-määriä. Verotukien kokonaiskustannusta ei ole siten voitu arvioida. Niiden tukien, jotka pystyttiin arvioimaan, yhteismäärä oli 23,6 mrd. euroa, mikä oli noin 12 % suhteessa bruttokansantuotteeseen ja 27 % suhteessa verotuloihin ja veroluonteisiin maksuihin. Verotuista noin 70 % kohdistuu valtion verotuloihin, loput 30 % jakautui kunnille, seurakunnille ja Kelalle.

Kuviossa 2 on esitetty verotuet tehtäväalueittain luokiteltuna vuosina 2011—2013. Pääosa verotuista kohdistui teollisuuden ja elinkeinojen, sosiaaliturvan sekä asumisen ja ympäristön tehtäväalueille. Myös ”Ei eriteltävissä” -tehtäväalueen verotukien osuus oli merkittävä. Siihen sisältyivät mm. kunnallisverotuksen ansiotulovähennys ja valtion ansiotuloverotuksen työtulovähennys. Laskettujen tukien yhteismäärä kasvoi noin 550 milj. eurolla vuodesta 2012 vuoteen 2013.

KUVIO 2. Verotuet tehtäväalueittain 2011—2013, milj. euroa

KUVIO 3. Verotuet verolajeittain 2011—2013, milj. euroa

Kuviossa 3 on esitetty verotuet verolajeittain vuonna 2013. Luonnollisten henkilöiden tuloverotuksessa suurin verotuki on laskennallisen asuntotulon verovapaus, joka on 2 950 milj. euroa. Ansiotuloverotuksen työtulovähennyksenä myönnetty verotuki on 1 990 milj. euroa ja kunnallisverotuksen ansiotulovähennys 1 445 milj. euroa. Työntekijöiden lakisääteisen eläkevakuutusmaksun vähennyskelpoisuudesta aiheutuu 1 865 milj. euron verotulomenetyksi ansiotuloverotuksessa. Pääomatuloverotuksessa suurimman yksittäisen tuen aiheuttaa oman asunnon myyntivoiton verovapaus, 1 300 milj. euroa.

Merkittävin elinkeinoverotuksen verovuosi-kohtainen verotuki oli irtaimen käyttöomaisuuden teknistaloudellista kulumista nopeammista poistoista aiheutuva verotuki (670 milj. euroa) ja käyttöomaisuuteen kuuluvien osakkeiden luovutusvoiton verovapaus (420 milj. euroa). Maatalouden verotuksessa suurin verotuki oli koneiden, kaluston ja laitteiden teknistaloudellista kulumista nopeammista poistoista aiheutuva verotuki (37 milj. euroa). Metsätalouden verotuksessa metsävähennys aiheutti 35 milj. euroa verotukea.

Arvonlisäverotuksessa verotukea muodostuu vakiokantaa alemmista verokannoista sekä verosta kokonaan vapautetuista toiminnoista. Suurimmat hyödykekohtaiset verotuet aiheutuivat elintarvikkeiden (1 120 milj. euroa), ravintola- ja ateriapalvelujen (474 milj. euroa), lääkkeiden (348 milj. euroa) ja joukkoliikenteen (266 milj. euroa) alennetuista verokannoista. Valmisteverotuksessa eniten verotukea syntyi dieselpolttoaineen normia alemmasta verotuksesta (739 milj. euroa), teollisuuden ja kasvihuoneiden alemmasta sähköveroluokasta (375 milj. euroa), työkoneissa käytetyn kevyen polttoaineen normia alemmasta verokannasta (469 milj. euroa), ja turpeen normia alemmasta verokannasta (76 milj. euroa). Toisaalta verosanktioksi määriteltiin ajoneuvoveron käyttövoimavero (274 milj. euroa).

Varainsiirtoverotuksessa suurin yksittäinen verotuki oli julkisen kaupankäynnin kohteena olevan arvopaperin luovutuksen verovapaus, jonka määräksi arvioidaan 2 000 milj. euroa. Ensiasunnon hankintaan liittyvän varainsiirtoverovapauden verotuki oli yhteensä 40 milj. euroa. Perintö- ja lahjaverotuksessa sukupolvenvaihdoshuojennus aiheutti 80 milj. euron verotuen. Kiinteistöverotuksessa normi määritellään kunnan yleisen kiinteistöveroprosentin tasolle. Suurimman verotuen aiheuttaa vakituisten asuinrakennusten normia alempi verokanta (560 milj. euroa). Kiinteistöverotuksessa tunnistettiin myös verosanktioita.

Työntekijöiden palkkaamisesta aiheutuvat sivukulut ovat yritykselle verovähennyskelpoisia. Myös tästä katsotaan aiheutuvan verotukea. Aineistopuutteiden takia vain muutama sosiaalivakuutuslainsäädännön verotukien euromäärä voitiin laskea.

Tärkeimmät muutokset verouissa ja niiden laskennassa

Verotukien määrittely perustuu vuonna 2010 päättyneeseen verotukihankkeeseen², jossa kartoitettiin säännöskohtaisesti koko verolainsäädäntö. Poikkeuksena on energiaverotuksen verotukinormisto, joka määriteltiin uudelleen vuonna 2011 voimaan tulleen energiaverouudistuksen myötä. Vuonna 2013 verotukien lukumäärässä tapahtui vain vähän

² Outi Kröger & Timo Rauhanen: Verotuet Suomessa. VATT valmisteluraportit 5/2010.

muutoksia verrattuna edelliseen vuoteen. Yksikään verotuki ei päättynyt vuoden 2012 lopussa. Vuoden 2013 alussa päätettiin ottaa käyttöön määräajaksi kolme uutta verotukea. Talouskasvun tukemiseksi elinkeinoverotuksessa otettiin verovuosille 2013—2015 käyttöön tutkimus- ja kehitystoiminnan verokannustin ja tuotannollisten investointien osalta sallittiin korotetut poistot verotuksessa³. Kasvuhakuisten pienyritysten rahoitusedellytysten parantamiseksi tuloverotuksessa otettiin verovuosille 2013—2015 käyttöön sijoittajan määräaikainen verokannustin.

Verotuksen rakenteeseen ei vuonna 2013 tehty sellaisia muutoksia, jotka olisivat muuttaneet verotukien määritelmiä tai laskentamenetelmää. Verotukien laskennalliset euromäärät kuitenkin muuttuivat veroperusteiden ja veropohjien (esim. tuotannontekijätulot) muutosten seurauksena. Verotuista euromääräisesti eniten kasvoi valmisteverotuksen energiain- tensiivisten yritysten veronpalautus, noin 80 milj. euroa. Kasvu johtui veronpalautuksen kriteerien lieventämisestä vuonna 2012 ja siitä, että verotuksen ajoitustekijöiden takia kriteerien lieventämisen täysimääräinen vaikutus kohdistuu ensi kerran vasta vuodelle 2013. Muutamia verotuet myös pienenevät hieman veroperusteisiin tehtyjen muutosten vaikutuksesta. Nettomääräisesti verotukien määrä kasvoi vuonna 2013. Tukien yhteismäärä kasvoi noin 550 milj. eurolla vuoteen 2012 verrattuna.

Verotukien vaikuttavuuden arviointi

Hallituksen vuosikertomuksessa 2012 esiteltiin verotukien vaikuttavuuden arviointia. Arviointeja tehdään seuraavan kerran vuonna 2014 ja niistä raportoidaan vuoden 2014 kertomuksessa.

2.2.7 Maksutulot ja maksullisen toiminnan kehitys

Valtion viranomaisten perimät maksut ovat korvauksia tai vastikkeita tuotetuista palveluista ja ne perustuvat joko yleislakina olevaan valtion maksuperustelakiin (150/1992) tai erityismaksulainsäädäntöön.

Taulukossa 10 on esitetty valtion maksullinen toiminta suoritelajeittain vuosina 2010—2013. Maksullisen toiminnan tulot olivat yhteensä 993,9 milj. euroa vuonna 2013, mikä on 0,2 % vähemmän kuin edellisellä vuonna.

Verrattuna valtion tuotto- ja kululaskelmassa esitettyihin lukuihin taulukon maksullisessa toiminnassa ei ole mukana sponsorituloja eikä sitä ole korjattu luottotappiolla. Taulukoissa ei ole mukana valtion viranomaisten välistä maksullista toimintaa, jonka volyymi vuonna 2013 oli 240,4 milj. euroa. Maksullisen toiminnan tuotot eivät sisällä palvelutoiminnan kustannusten korvauksia valtion virastoilta ja laitoksilta (esimerkiksi palvelukeskusten tuottoja), joiden määrä vuonna 2013 oli 184,0 milj. euroa.

³ Osana laajempaa elinkeinotulon verotusta koskevaa lakipakettia tutkimus- ja kehitystoiminnan verokannustimen ja tuotannollisten investointien korotettujen poistojen voimassaoloaika lyhennettiin lainmuutoksella vuoden 2014 alussa. Muutoksen takia nämä verokannustinohjelmat päättyvät aiemmasta poiketen jo vuoden 2014 lopussa.

TAULUKKO 10. Maksullinen toiminta suoritelajeittain vuosina 2010—2013, 1 000 euroa

	2010	2011	2012	2013	Muutos, %
Julkisoikeudelliset suoritteet	299 243	327 114	355 240	360 166	1,4
Markkinasuoritteet*	283 623	294 856	299 871	298 249	-0,5
Erityislakien nojalla hinnoitellut suoritteet	308 799	322 475	340 987	335 480	-1,6
YHTEENSÄ	891 665	944 445	996 098	993 895	-0,2

*Valtion maksuperustelain (150/1992) mukaiset muut suoritteet, jotka hinnoitellaan liiketaloudellisin perustein.

TAULUKKO 11. Maksullinen toiminta suoritelajeittain ja hallinnonaloittain vuonna 2013, 1 000 euroa

	Julkis- oikeudelliset suoritteet	Markkina- suoritteet	Erityislakien nojalla hinnoitel- lut suoritteet	Yhteensä
Eduskunta	0	54	89	143
Tasavallan presidentti	0	24	0	24
Valtioneuvosto	1	206	0	208
Ulkoasiainministeriö	57 462	843	0	58 305
Oikeusministeriö	1 105	2 784	146 292	150 181
Sisäministeriö	79 483	6 131	8	85 622
Puolustusministeriö	32	53 710	558	54 300
Valtiovarainministeriö	32 254	15 462	20 719	68 435
Opetus- ja kulttuuriministeriö	14 851	19 608	394	34 854
Maa- ja metsätalousministeriö	17 790	13 236	57 292	88 318
Liikenne- ja viestintäministeriö	97 125	20 535	54 637	172 296
Työ- ja elinkeinoministeriö	17 366	82 638	48 800	148 805
Sosiaali- ja terveysministeriö	42 277	81 595	6 692	130 564
Ympäristöministeriö	418	1 422	0	1 841
YHTEENSÄ	360 166	298 249	335 480	993 896

2.2.8 Valtion kulut

Talousarviomenolla tarkoitetaan määrärahan käytöstä aiheutuvaa kirjausta talousarvion tilille. **Kululla** tarkoitetaan liikekirjanpidossa tietyille tilikaudelle jaksotettua menoa tai menon osaa.

Talousarvion toteutumalaskelman mukaan **budjettitalouden menot** olivat 54,6 mrd. euroa. Menot ilman korkomenoja ja määrärahan siirtoa olivat 49,4 mrd. euroa ja kasvoivat edellisestä vuodesta 1,0 prosentilla (vastaavat luvut siirrettyjen määrärahojen käyttö huomioiden ovat 51,9 mrd. euroa ja kasvua 1,5 %). Hintojen nousu huomioon ottaen menot pysyivät reaalisesti edellisen vuoden tasolla. Toteutumalaskelman perusteella valtionvelan korkomenot olivat 1,7 mrd. euroa.

Talousarviomenot olivat 703,5 milj. euroa budjetoitua pienemmät. Arviomäärärahoja jäi käyttämättä 660 milj. euroa, kiinteitä määrärahoja 2 milj. euroa ja siirtomäärärahoja 41 milj. euroa. Siirrettyjen määrärahojen kanta kasvoi 853 milj. euroa.

TAULUKKO 12. Siirretyt määrärahat 2010—2013, milj. euroa

Siirretyt määrärahat	2010	2011	2012	2013
Siirrettyjen määrärahojen kanta	4 054	3 789	3 143	3 996
Vuosimuutos	1 094	-265	-645	853

Valtion tuotto- ja kululaskelmassa on toiminnan kuluja, rahoituksen kuluja, satunnaisia kuluja ja siirtotalouden kuluja. Kuluja on yhteensä 51 591 milj. euroa, josta reilut kolme neljäsosaa on siirtotalouden kuluja. Taulukossa 13 on yhteenveto kulujen kehityksestä vuosina 2010—2013.

TAULUKKO 13. Budjettitalouden kulut vuosina 2010—2013, milj. euroa

Kulut	2010	2011	2012	2013
Toiminnan kulut				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	591	623	601	617
Henkilöstökulut	4 678	4 687	4 740	4 779
Vuokrat	665	697	742	762
Palvelujen ostot	2 396	2 348	2 417	2 479
Muut kulut	683	716	913	899
Valmisteveraston muutos ja valmistus omaan käyttöön	-92	-89	-85	-113
Poistot	974	1 007	1 035	969
Sisäisten kulujen oikaisu	-485	-297	-257	-275
TOIMINNAN KULUT YHTEENSÄ	9 410	9 692	10 107	10 117
Rahoituksen kulut	2 091	2 013	2 001	1 737
Satunnaiset kulut	44	84	11	10
Siirtotalouden kulut				
Siirrot kunnille ja kuntayhtymille*	10 210	10 596	10 966	11 252
Siirrot sosiaaliturvarahastoille	10 731	10 736	11 439	11 880
Siirrot elinkeinoelämälle	3 018	3 034	3 185	3 204
Siirrot voittoa tavoittelemattomille yhteisöille*	4 886	5 147	5 197	5 260
Siirrot kotitalouksille	4 492	4 501	4 668	4 798
Siirrot EU:lle	1 566	1 861	1 832	2 061
Muut siirtotalouden kulut	696	680	632	1 272
SIIRTOTALOUDEN KULUT YHTEENSÄ	35 599	36 554	37 920	39 727
KULUT YHTEENSÄ	47 143	48 343	50 040	51 591

* Vuosien 2012 ja 2013 lukuihin on korjattu tilinpäätöksen liitteessä 13 mainittu siirtotalouden kulujen kohdistamisessa oleva virhe.

Toiminnan kulujen suurin erä on **henkilöstökulut**, jotka koostuvat seuraavista eristä (milj. euroa):

TAULUKKO 14. Henkilöstökulut vuosina 2010—2013, milj. euroa

Henkilöstökulut, milj. euroa	2010	2011	2012	2013
Palkat ja palkkiot	3 801	3 823	3 873	3 910
Eläkekulut	761	760	764	761
Muut henkilöstösivukulut	117	104	103	108
YHTEENSÄ	4 678	4 687	4 740	4 779
Valtion henkilöstö, lkm				
Valtion palveluksessa olevat henkilöt	86 383	85 071	82 774	81 210
Henkilötyövuodet	84 721	83 312	81 484	80 380

Palvelujen ostot -erä sisältää seuraavat palveluryhmät:

TAULUKKO 15. Palvelujen ostot vuosina 2010—2013, milj. euroa

Palveluryhmät, milj. euroa	2010	2011	2012	2013
Korjaus- ja kunnossapitopalvelut	646	706	738	799
Rakentamispalvelut	61	52	33	27
Toimistopalvelut	495	404	412	394
Henkilöstöpalvelut	71	76	85	82
Puhtaanapito- ja pesupalvelut	100	99	100	100
Asiantuntija- ja tutkimuspalvelut	603	585	575	589
Muut palvelut	420	427	474	487
YHTEENSÄ	2 396	2 348	2 417	2 479

Muissa kuluissa suurimmat erät ovat maanpuolustuskaluston hankinnat yhteensä n. 535 milj. euroa sekä matkakulut 182 milj. euroa.

Poistojen suurin erä on tie- ja rautatierakenteiden poistot, yhteensä 743 milj. euroa. Erä on pienentynyt 85 milj. euroa edellisestä vuodesta.

Sisäisten kulujen oikaisu sisältää talousarviotalouden sisäisten tuottojen eliminoinnit.

Rahoituskuluissa esitetään nettona veloista aiheutuvat korot, emissio-, pääoma- ja kurssierot sekä luottotappiot.

Siirtotalouden kulujen suurimmat erät ovat tulonsiirrot sosiaaliturvarahastoille (11 880 milj. euroa), kunnille ja kuntayhtymille (11 252 milj. euroa), voittoa tavoittelemattomille yhteisöille (5 260 milj. euroa), kotitalouksille (4 798 milj. euroa) ja elinkeinoelämälle (3 204 milj. euroa). Yhteensä siirtotalouden kulut kasvoivat edelliseen vuoteen verrattuna 1 807 milj. euroa 39 727 milj. euroon.

Muutokset siirtotalouden kuluissa *sosiaaliturvarahastoille* (kasvua 441 milj. euroa) johtuivat lähinnä työttömyysturvan menojen kasvamisesta työttömyysasteen nousun vuoksi. Se on puolestaan lisännyt ansiopäivärahamenoja ja samalla työttömyyden pitkittymisen johdosta peruspäiväraha- ja työmarkkinatukimenojen osuus on myös noussut.

Siirtotalouden kulut *elinkeinoelämälle* pysyivät edellisen vuoden tasolla.

Siirtotalouden kulut *kotitalouksille* lisääntyivät 130 milj. euroa, mihin vaikutti lähinnä maksettujen eläkkeiden kasvu. Maksettujen eläkkeiden määrän kasvun aiheuttivat indeksikorotukset sekä eläkkeen saajien määrän lisääntyminen.

Siirrot talousarvion ulkopuolella oleville valtion rahastoille kasvoivat 495 milj. euroa. Kasvu johtui yksinomaan Yleisradio Oy:n julkisen palvelun rahoituksen muutoksesta. Vuoden 2013 alusta lukien Yleisradio Oy:n toiminta rahoitetaan yleisradioverolla, joka siirretään valtion televisio- ja radiorahastolle ja sieltä edelleen Yleisradio Oy:lle.

2.2.9 Valtion taloudellinen asema, valtion velka ja valtion vastuut

Valtion taloudellinen tilanne 31.12.2013

Valtion taseen loppusumma on 56 190 milj. euroa. Vuoden aikana se pieneni 2 108 milj. euroa. Suurimmat muutokseen vaikuttavat tekijät on analysoitu jäljempänä.

Kansallisomaisuutta on 292 milj. euroa. Valtion aloittavassa taseessa 1.1.1998 kansallisomaisuuden määrä oli 564 milj. euroa. Kiinteistölaitoksen liikelaitostumisen myötä v. 1999 valtion taseesta poistui 339 milj. euron kansallisomaisuusmassa. Aloittavaan taseeseen otettiin vain sellainen kansallisomaisuus, jota käytettiin tuotannontekijänä. Tällaisia olivat lähinnä toimistokäytössä olleet rakennukset. Siten esimerkiksi kaikki taidekokoelmat puuttuvat valtion taseesta. Vuoden 1998 jälkeen hankitun kansallisomaisuuden hankintamenot on aktivoitu.

Käyttöomaisuuden ja muiden pitkäaikaisten sijoitusten kirjanpitoarvo on 42 920 milj. euroa. Suurimmat erät ovat tie- ja rautatierakenteissa sekä sijoituksissa osakkeisiin ja liikelaitoksiin.

Käyttöomaisuusarvopapereiden kirjanpitoarvo pieneni 656 milj. euroa. Kirjanpitoarvoa pienensi Solidiumin pääoman palautus Suomen valtiolle 800 milj. euroa ja kirjanpitoarvoa puolestaan kasvatti Suomen osuus Euroopan investointipankin peruspääoman korottamisesta 128 milj. eurolla.

Markkina-arvoltaan 9 544 milj. euron pörssinoteerattujen käyttöomaisuusarvopapereiden kirjanpitoarvo oli tilinpäätöshetkellä 5 651 milj. euroa.

Vaihto-omaisuuden osuus valtion taseessa on valtion toiminnan luonteesta johtuen vähäinen. Sen määrä on 522 milj. euroa. Suurin erä, 418 milj. euroa, koostuu puolustusvoimien aine- ja tarvikevarastoista.

Pitkäaikaiset saamiset on 6 058 milj. euroa ja se kasvoi 1 166 milj. euroa. Erä sisältää liikelaitoksiin lainaehdoin luovutetun omaisuuden vasta-arvot, Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskuksen lainasaamiset sekä työ- ja elinkeinoministeriön lainasaamiset Suomen Vientiluotto Oy:ltä. Lisäksi pitkäaikaisiin saamisiin on kirjattu Islannille ja Kreikalle annettuja lainoja.

Lyhytaikaiset saamiset on 1 866 milj. euroa ja erä sisältää lähinnä kohdennus- ja jakotuseriä sekä maksettuja ennakoita.

Rahoitusomaisuusarvopaperit ja muut lyhytaikaiset sijoitukset on 3 650 milj. euroa. Erä muodostuu kokonaisuudessaan valtion kassavarojen sijoittamisesta rahoitusmarkkinoille ja se pieneni 2 692 milj. euroa edellisestä vuodesta, koska velan ottamisen sijaan talousarvion menojen maksuun käytettiin kassavaroja.

Rahat, pankkisaamiset ja muut rahoitusvarat on suuruudeltaan 881 milj. euroa ja koostuu pääasiassa valtion konsernitilijärjestelmän emotilille jätetystä saldosta (740 milj. euroa).

Oma pääoma: Valtion oma pääoma on 44 178 milj. euroa negatiivinen. Aloittavassa taseessa 1.1.1998 oma pääoma oli 30 048 milj. euroa negatiivinen. Tilanne johtui valtion ankarasta velkaantumisesta 1990-luvun alussa ja aloittavan taseen laatimisessa tehdyistä ratkaisuksista. Osa kansallisomaisuudesta jätettiin taseen ulkopuolelle ja valtion yhtiöomaisuus arvostettiin erittäin varovaisesti. Valtion oma pääoma pieneni vuoden 2013 aikana kulujäämästä johtuen 7 116 milj. euroa.

Vieras pääoma: Vieras pääoma sisältää sekä valtion ottaman velan että tilinpäätöksen kohdennus- ja jaksotuseriä. Pitkäaikainen vieras pääoma on kasvanut 7 245 milj. euroa, kun taas lyhytaikainen on vähentynyt 2 238 milj. euroa. Valtion velasta on selvitys jäljempänä.

Siirtovelkoihin sisältyvä korkovelka on 968 milj. euroa ja lomapalkkavelka 819 milj. euroa.

Muut lyhytaikaiset velat on pienentynyt 4 491 milj. eurosta 2 713 milj. euroon. Erä sisältää mm. johdannaisiin liittyviä vakuuksia, joiden määrä on supistunut pitkien markkina-korkojen nousun takia.

Velanhallinta

Velanhallinnalla tarkoitetaan valtion budjettitalouden lainanottoa, valtion kassavarojen sijoittamista sekä budjettitalouden velkaan ja valtion sijoitettuihin kassavaroihin sisältyvien ja niiden hallinnasta aiheutuvien riskien hallintaa. Velanhallinnan tavoitteena on valtion lainantarpeen tyydyttäminen, velasta aiheutuvan pitkän aikavälin kustannuksen minimointi hyväksyttävällä riskitasolla sekä valtion maksuvalmiuden turvaaminen kaikissa olosuhteissa. Riskejä ovat korkoriski, rahoitusriski, luottoriski sekä toiminnalliset ja oikeudelliset riskit.

Velan kustannuksia minimoidaan pääasiassa velan korkoriskiaseman strategisella valinnalla. Tällä tavoitellaan keskimäärin n. 150 milj. euron vuotuista kustannusvaikutusta. Valtiokonttorin arvion mukaan aktiivisen strategisen korkoriskin hallinnan kumulatiivinen tulos vuosina 2001–2013 oli varovaisesti arvioiden likimain 2 mrd. euroa. Toisin sanoen velan korkomenot olisivat olleet kyseisenä aikana yhteensä tämän verran toteutuneita menoja suuremmat ilman päätösperäistä ja tavoitteellista velan korkoriskiaseman hallintaa. Kustannusvaikutus on siten edellä mainitulla aikavälillä ollut tavoitellun mukainen.

Valtion maksuvalmius oli vuoden vaihteessa hyvä. Valtion kassavarat olivat vuoden lopussa 4,6 mrd. euroa. Varat olisivat vuoden vaihteessa riittäneet likimain kolmen kuukauden menoista suoriutumiseen ilman uutta lainanottoa edellyttäen, että tiedossa olevat ja ennakoitut tulo- ja menoerät olisivat muutoin toteutuneet ennakoitun mukaisesti.

Jälleenrahoitukseen liittyvien riskien välttämiseksi uudet lainat otetaan pääasiassa pitkäaikaisina lainoina siten, että velan jälleenrahoitus jakautuu mahdollisimman tasaisesti tuleville vuosille. Pitkäaikaista lainanottoa puoltaa myös hyvästä luottoriskiluokituksesta johtuva valtion suhteellinen kustannusetu pitkäaikaisten joukkolainojen markkinoilla.

Suomen pitkäaikaisen lainaoton kustannus suhteessa markkinoilla yleisesti vertailukohtana käytettävään Saksan valtion kustannukseen laski vuonna 2013 keskimäärin noin 0,24 prosenttiyksikköön oltuaan likimain 0,33 prosenttiyksikköä vuonna 2012. Velan keskimääräinen kustannus oli 1,9 % vuonna 2013 eli noin 0,2 prosenttiyksikköä alempi kuin vuonna 2012.

Valtionvelka (talousarvio- ja rahastotalouden velka) oli vuoden 2013 päättyessä nimellisarvoltaan 89,7 mrd. euroa, mikä on noin 46 % suhteessa bruttokansantuotteeseen ja velkasuhde 2,7 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuoden 2012 lopussa. Lisäystä edelliseen vuoteen oli 5,8 mrd. euroa eli 6,9 %. Sijoitettujen kassavarojen määrä oli vuoden päättyessä 4,6 mrd. euroa eli n. 38 % vähemmän kuin edellisen vuoden lopussa.

TAULUKKO 16. Valtionvelan nettolainanotto, milj. euroa

	2009	2010	2011	2012	2013
Nostot	34 639	47 677	31 935	21 876	20 199
Kuoletukset	24 750	36 806	27 426	17 627	14 371
NETTOLAINANOTTO YHTEENSÄ	9 889	10 871	4 509	4 249	5 828

Valtio laski liikkeeseen kaksi uutta viitelainaa, vuonna 2023 erääntyvää 4,0 mrd. euroa ja vuonna 2018 erääntyvää 4,0 mrd. euroa. Lisäksi toteutettiin kolme huutokauppaa vuosina 2018, 2023, 2028 ja 2042 erääntyville lainoille yhteensä 4,0 mrd. euron arvosta. Pitkäaikaisista varainhankintaa täydennettiin muilla obligaatioilla yhteensä 1,7 mrd. euron arvosta. Lyhytaikaisia valtion velkasitoumuksia nostettiin 6,5 mrd. euroa. Tähän sisältyi velkasitoumuksia arvoltaan 0,7 mrd. euroa, jotka laskettiin liikkeeseen valtion asuntorahastoa varten.

Uudet valuuttamääräiset lainat on suojattu valuuttakurssiriskiä vastaan valuutanvaihtosopimuksilla. Valuuttamääräisiä lainoja ennen valuutanvaihtosopimuksia oli kertomusvuoden lopussa 14,1 mrd. euroa eli 15,7 % valtionvelasta.

TAULUKKO 17. Valtionvelka lainatyypeittäin, milj. euroa

	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	Maksetut korot 2013
Euromääräinen velka	64 281	75 152	79 661	83 910	89 738	1 762
Pitkäaikainen velka	52 366	63 537	71 952	78 925	85 717	1 764
Yleisöobligaatiolainat	50 613	60 793	69 532	76 364	83 736	1 744
Muut joukkovelkakirjalainat	581	1 777	1 643	2 162	1 665	0
Velkakirjalainat	1 172	966	777	399	315	20
Lyhytaikainen velka	11 914	11 615	7 709	4 985	4 021	-2
Velkasitoumukset	11 243	11 083	7 709	4 985	4 021	-2
Lyhytaikaiset luotot	655	532	0	0	0	0
Muu lyhytaikainen	15	0	0	0	0	0
Valuuttakurssiriskiä sisältävä velka	0	0	0	0	0	0
VALTIONVELKA YHTEENSÄ	64 281	75 152	79 661	83 910	89 738	1 762

Vuoden 2013 päättyessä 95,5 % velkakannasta oli pitkäaikaista ja 4,5 % lyhytaikaista. Yleisöobligaatiolainojen kanta vuoden lopussa oli 83,7 mrd. euroa, joka koostuu sarjaobligaatioista (74,5 mrd. euroa), tuotto-obligaatioista (28 milj. euroa) ja muista yleisöobligatioista (9,2 mrd. euroa). Vuoden lopussa velkasitoumuskanta oli 4,0 mrd. euroa, josta valtion asuntorahaston osuus oli 280 milj. euroa.

Talousarviotalouden bruttolainanotto vuonna 2013 oli 19,5 mrd. euroa ja nimellisarvoinen nettolainanotto 6,4 mrd. euroa. Nettomääräisesti lainaa otettiin noin 2,8 mrd. euroa vähemmän kuin eduskunnan hyväksymät valtion talousarviot olisivat edellyttäneet, koska valtion maksuvalmius ei edellyttänyt nettolainanoton toteuttamista tuloarvion mukaisesti. Talousarviotalouden velan hoitomenot ilman kuoletuksia olivat yhteensä 1,7 mrd. euroa, josta korot olivat kertomusvuonna 1,7 mrd. euroa ja lainojen liikkeeseenlasku-, lunastus- ym. palkkiot ja kulut 16 milj. euroa. Velkakannan kasvusta huolimatta korkomenot laskivat hieman edellisestä vuodesta, mikä johtui vuoden 2013 alhaisesta korkotasosta. Edellä olevat luvut ovat tilinpäätöksen mukaisia lukuja ja ne poikkeavat joiltakin osin taulukoissa olevista, koko valtionvelkaa koskevista maksuperusteisista luvuista.

TAULUKKO 18. Valtionvelan tunnuslukuja vuoden lopun kannan mukaan

Vuosi	Efektiivinen kustannus, %	Nimelliskorko, %	Duraatio, vuosia	Maturiteetti, vuosia
2009	2,4	2,4	2,6	4,1
2010	2,6	2,6	2,6	4,6
2011	2,5	2,5	2,9	5,0
2012	2,1	2,1	3,7	5,9
2013	1,9	2,0	3,8	6,0

Valtion vastuut 2013

Valtion takaukset ja -takuut olivat osassa 3 olevan valtion tilinpäätöksen liitteen 12 mukaan vuoden 2013 lopussa yhteensä 15 566 milj. euroa. Valtiontakauksia ja -takuuta oli vuoden 2013 lopussa 4 412 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2012 lopussa.

Suurin osa takauksista johtuu Suomen osuudesta EU:n vakautusjärjestelyissä. Takaus Kansainväliselle valuuttarahastolle (IMF) kasvoi vuoden aikana 4 493 milj. euroa ja oli vuoden 2013 lopussa 8 562 milj. euroa ja takaukset vakautusjärjestelyistä johtuvista lainasitoumuksista Islannin ja Kreikan valtioille pysyivät 1 612 milj. eurossa. Euroopan rahoitusvakausväline (ERVV) -takauksien määrä pysyi 593 milj. eurossa. Eduskunnan hyväksymä ERVV-takauksien enimmäismäärä pääoman ja sille myönnetyn ylitakauksen osalta 31.12.2013 oli 13 974 milj. euroa. Luvussa 1.1 kerrotaan tarkemmin Suomen osuudesta EU:n vakautusjärjestelyissä.

Muista valtiontakauksista merkittävin on opintolainojen valtiontakaukset, joita oli yhteensä 1 620 milj. euroa. Tässä on kasvua 95 milj. euroa. Senaatti-kiinteistöille annettu takaus, suuruudeltaan 1 216 milj. euroa, on pysynyt edellisvuoden tasolla. Finnvera Oyj:lle annettu takaus on kasvanut 134 milj. euroa ollen vuoden lopussa 1 055 milj. euroa. Valtion taidemuseolla ei vuoden vaihtuessa ollut käynnissä sellaisia merkittäviä näyttelyitä, jotka olisivat vaatineet valtion takuun. Takuut olivat tältä osin pienentyneet 346 milj. euroa.

Valtiontakauksella tarkoitetaan sitoutumista vastuuseen toisen velasta ja valtiontakuulla sitoutumista korvaamaan tietystä toiminnasta aiheutuvat tappiot tai menetykset.

Valtion muut monivuotiset vastuut on esitetty osassa 3 olevan valtion tilinpäätöksen liitteessä 12.

Valtion talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisten määräysten kohdan Toimintamäärärahat perusteella tehdyistä tavanomaisista sopimuksista ja sitoumuksista aiheutui talousarviomenoja v. 2012 yhteensä 902 milj. euroa. Määrärahatarve näistä sopimuksista ja sitoumuksista on 5 330 milj. euroa.

Muulla kuin talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisten määräysten kohdan Toimintamäärärahat perusteella tehdyistä tavanomaisista sopimuksista ja sitoumuksista aiheutui talousarviomenoja v. 2013 yhteensä 848 milj. euroa. Määrärahatarve näistä sopimuksista ja sitoumuksista on 4 776 milj. euroa.

Sopimuksista ja sitoumuksista aiheutuneet talousarviomenot olivat v. 2013 yhteensä 1 942 milj. euroa ja määrärahatarve yhteensä 10 102 milj. euroa.

Valtion eläkevastuu tarkoittaa niiden eläkeoikeuksien pääoma-arvoa, jotka ovat kurtuneet 31.12.2013 mennessä valtion eläketurvan piirissä. Valtion eläkevastuun määrä 31.12.2013 oli 94,0 mrd. euroa.

Eläkevastuun katteena valtion eläkerahastossa olevan omaisuuden arvo 31.12.2013 oli 16,5 mrd. euroa arvostettuna markkinahintaan. Eläkevastuun kattamaton osuus oli noin 77,5 mrd. euroa.

Muita vastuita aiheutuu mm. yhteistyö- ja kumppanuussopimuksista, sotilasvamma-laista, rikosvahinkolaista, virkamieslaista, raideliikenteen vahingoista ja petovahingoista.

2.2.10 Rahoituslaskelma-analyysi

Valtion rahoituslaskelmassa esitetään erikseen oman toiminnan rahavirta, siirtotalouden rahavirta, investointien rahavirta ja rahoituksen rahavirta. Laskelma päättyy likvidien varojen muutokseen.

Valtiolla **oman toiminnan rahavirta** on verotulojen takia aina vahvasti tulovoittoinen, vuonna 2013 se oli 26 188 milj. euroa. Verojen tulovirta on kasvanut edellisestä vuodesta 1 458 milj. euroa. Kasvua on tapahtunut erityisesti arvonlisäverossa, tulo- ja varallisuusverossa sekä muissa välittömissä veroissa: arvonlisäverotulot 622 milj. euroa, tulo- ja varallisuusvero 300 milj. euroa, muut välittömät 241 milj. euroa ja valmisteverot 124 milj. euroa.

Oman toiminnan rahavirta on kasvanut 1 063 milj. euroa. Nettorahavirtaa ovat erityisesti pienentäneet korkotulojen ja voiton tuloutusten väheneminen 377 milj. euroa ja maksettujen eläkkeiden lisäys 176 milj. euroa. Korkomenot ovat puolestaan vähentyneet 179 milj. euroa.

Siirtotalouden nettomenovirta oli 5 954 milj. euroa suurempi kuin oman toiminnan nettotulovirta. Siirtotalouden tulovirta kasvoi 220 milj. euroa ja menovirrat kasvoivat yhteensä 1 404 milj. euroa. Siirtotalouden nettomenovirta kasvoi edelliseen vuoteen nähden 1 185 milj. euroa. Yhteensä siirtotalouden nettomenovirta oli 32 142 milj. euroa.

Investointien rahavirrassa esitetään rahavirrat käyttöomaisuuteen, sijoituksiin ja antolainoihin. Investointeihin käytetty rahavirta pieneni edellisvuoteen verrattuna 1 814 milj. euroa ollen 1 974 milj. euroa. Eniten muutokseen vaikutti Solidium Oy:n tekemä pääomanpalautus.

Rahoituksen rahavirrassa näkyy valtionvelan kasvu. Rahoituslaskelman mukainen valtionvelan kasvu oli 6 863 milj. euroa, mikä oli 906 milj. euroa edellisvuotta enemmän. Muissa veloissa on tapahtunut 1 991 milj. euron vähennys. Tämä johtuu johdannaisiin liittyvien vakuuksien määrän supistumisesta pitkien markkinakorkojen nousun johdosta.

Likvidien varojen määrä väheni 3 055 milj. eurolla ja se oli vuoden lopussa 4 531 milj. euroa.

2.2.11 Talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen kehitys

Talousarvion ulkopuolella oli 31.12.2013 yksitoista rahastoa. Vuoden 2013 aikana rahastojen lukumäärässä tai toimialoissa ei tapahtunut muutoksia. Muutettu laki valtion televisio- ja radiorahastosta tuli voimaan 1.1.2013.

TAULUKKO 19. Talousarviosiirrot ja yhdistilisaamiset, milj. euroa

	Talousarviosiirrot ¹		Yhdistilisaamiset	
	2012	2013	31.12.2012	31.12.2013
Huoltovarmuusrahasto	0,0	0,0	142,4	229,3
Maatalouden interventiorahasto	0,8	1,0	1,1	1,5
Maatilatalouden kehittämisrahasto	0,0	0,0	366,6	336,3
Palosuojelurahasto	0,0	0,0	15,7	6,3
Valtion asuntorahasto	-130,0	-117,0	128,4	124,4
Valtion eläkerahasto	-1 603,7	-1 678,3	0,0	0,0
Valtion televisio- ja radiorahasto	0,0	500,0	14,4	10,8
Valtion vakuusrahasto	-7,0	0,0	1,2	1,1
Valtion ydinjätehuoltorahasto	3,7	0,0	4,0	0,0
Valtiontakuurahasto	0,0	-3,9	736,6	751,8
Öljysuojjarahasto	4,3	0,0	22,6	33,3
YHTEENSÄ	-1 735,6	-1 298,2	1 433,0	1 498,0

¹ - = siirto rahastosta; + = siirto rahastoon

Valtion eläkerahaston siirrot valtion talousarvioon olivat laissa mainittu enimmäismäärä eli 40 % valtion eläkemenosta. Valtion asuntorahastosta tehdyt siirrot valtion talousarvioon perustuvat rahaston ns. korolliselle omalle pääomalle lasketun laskennallisen koron tulouttamiseen budjettitalouden piiriin.

TAULUKKO 20. Rahastotalouden tuotto- ja kululaskelma, milj. euroa

	2012	2013
Toiminnan tuotot	2 189,9	2 242,4
Toiminnan kulut	300,1	325,4
Rahoitustuotot	789,4	716,0
Rahoituskulut	97,0	54,5
Satunnaiset tuotot ja kulut	0,0	0,0
Siirtotalouden tuotot	401,3	54,1
Siirtotalouden kulut	679,2	801,0
Tuotot veroista ja pakollisista maksuista	85,6	86,2
Tilikauden tuotto-/kulujäämä	2 389,8	1 917,8

Toiminnan tuotoista 1 628,0 milj. euroa koostui valtion eläkerahastolle tuloutetuista valtion eläkejärjestelmän piiriin kuuluvien työnantajien ja työntekijöiden eläkemaksuista (1 633,0 milj. euroa vuonna 2012). Lisäksi toiminnan tuottoihin sisältyi valtion eläkerahaston osakkeiden ja osuuksien myyntivoittoa 269,8 milj. euroa (135,4 milj. euroa).

Rahoitustuotot koostuivat lähinnä valtion eläkerahaston sijoitusten ja valtion asunto-rahaston lainasaamisten korkotuotoista. Rahoituskuluista 1,1 milj. euroa (19,0 milj. euroa) oli valtion asuntorahaston rahoituskuluja ja 52,0 milj. euroa (75,8 milj. euroa) valtion eläkerahaston rahoituskuluja.

Tuotot veroista ja pakollisista maksuista koostui pääosin huoltovarmuusmaksuista, öljy-suojamaksuista ja palosuojelumaksuista.

TAULUKKO 21. Rahastotalouden tase-erät, milj. euroa

	31.12.2012	31.12.2013
VASTAAVAA		
Aineettomat hyödykkeet	5,0	3,8
Aineelliset hyödykkeet	20,4	15,4
Käyttöomaisuusarvopaperit ja muut pitkäaikaiset sijoitukset	20 291,5	20 428,5
Vaihto-omaisuus	1 327,6	1 364,1
Pitkäaikaiset saamiset	44,0	28,3
Lyhytaikaiset saamiset	2 357,3	2 462,9
Lyhytaikaiset sijoitukset	959,4	822,8
Rahat, pankkisaamiset ja muut rahoitusvarat	1 757,2	1 773,6
VASTAAVAA YHTEENSÄ	26 737,0	26 899,3
VASTATTAVAA		
Rahastojen oma pääoma	25 757,2	26 459,4
Pitkäaikainen vieras pääoma	0,0	0,0
Lyhytaikainen vieras pääoma	979,8	439,9
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	26 737,0	26 899,3

Rahastotalouden merkittävimmät tase-erät 31.12.2013 olivat valtion asuntorahaston lainasaamiset 6 857,9 milj. euroa ja valtion eläkerahaston korko-, osake- ja muut sijoitukset 12 991,6 milj. euroa. Vaihto-omaisuuteen sisältyvät huoltovarmuusrahaston varmuusvarastoidut tavarat 1 356,4 milj. euroa sekä muihin rahoitusvaroihin sisältyvät yhdystilisäämiset valtion talousarviotaloudelta.

Rahastokohtaiset tiedot

Huoltovarmuusrahasto

Huoltovarmuusrahastosta katetaan Huoltovarmuuskeskuksen ja huoltovarmuusneuvoston toiminnasta aiheutuvat menot, joista tärkeimmät ovat valtion varmuusvarastointi ja eräät kriittisen infrastruktuurin varmistamishankkeet. Rahastoon tuloutetaan energia- tuotteista kannettava huoltovarmuusmaksu.

Öljyn varmuusvarastoissa jatkui vuoteen 2015 jatkuva kierrätysohjelma, jonka puitteissa kaikki varastoidut keskitisleet vaihdetaan uusien ympäristönormien mukaisiksi rikittömiksi laaduksi. Liikevaihto oli kierrätyksen vuoksi 328 milj. euroa ja kirjanpidollinen voitto 110 milj. euroa (198 milj. euroa v. 2012). Pääosa voitosta sitoutuu varaston arvon nousuun, koska kaiken myydyin tilalle tulee uusi ympäristönormien mukainen tavara. Kokonaismäärä pysyy valtioneuvoston asettamassa tavoitetasossa.

Huoltovarmuusmaksun tuotto on hiljalleen hiipumassa. Tuotto on vakiintunut viime vuosina alle 50 milj. euroon. Toteutuma v. 2013 oli 44,5 milj. euroa. Öljyn hintaan verrattuna maksun tuottama ostovoima on alentunut olennaisesti siitä, kun maksun tasoa viimeksi tarkistettiin 1997. Rahasto on saanut tilalle muita tulolähteitä, joista tärkeimmät ovat osuudet Gasum Oy:ssä ja Fingrid Oy:ssä.

Rahaston taseen loppusumma nousi 1 898 milj. euroon, jossa oli nousua 130 milj. euroa. Nousu aiheutui pääosin varastojen kirjanpitoarvon noususta. Omaisuuden jälleenhankinta-arvo on yli 2 000 milj. euroa. Rahastolla ei ole korollista velkaa. Turvavarastolainojen takausvastuita oli 11,9 milj. euroa ja pitkäaikaisten sopimusten tuottamia vastuita noin 20 milj. euroa.

Huoltovarmuuskeskuksen muissa toiminnoissa keskeisin kehityshanke oli huoltovarmuuden tavoitteista annetun uuden valtioneuvoston päätöksen valmistelu. Uusi päätös annettiin joulukuussa 2013. Siinä korostetaan entisestään yhteiskunnan kriittisten infrastruktuurien turvaamista. Öljyn ja viljan varmuusvarastojen tavoitetasot alenivat jonkin verran niin, että varmuusvarastojen alentamisen yhteydessä vapautuva pääoma tuloutetaan talousarvioon vuoteen 2016 mennessä.

Sisäisen valvonnan painopiste on valtion varmuusvarastojen laatujen ja määrien valvonnassa. Varmuusvarastoissa ei ole tapahtunut milloinkaan odottamattomia olennaisia laadullisia tai määrällisiä menetyksiä. Huoltovarmuuskeskuksen hallitus määrittä uuden riskienhallintapolitiikan, jonka mukaisesti painotetaan sisäistä valvontaa ja muuta riskienhallintaa. Kertomusvuonna erityisen huomion kohteena oli tietoturvan tason nostaminen.

Maatalouden interventiorahasto (MIRA)

Maatalouden interventiorahastosta maksetaan interventiovarastoinnista, -ostoista ja myynneistä aiheutuvat menot sekä EU:n ruoka-apuohjelman menot. Vastaavasti EU:n maksamat korvaukset näiden toimien aiheuttamista kustannuksista tuloutetaan rahastoon. Ruoka-apuohjelma päättyi nykymuodossaan vuoden 2013 lopussa. 16.10.2013 alkaneella EU-varainhoitovuonna ohjelmaa ei enää rahoiteta maataloustukirahastosta, jolloin myös kansallinen rahoittamisvastuu siirtyi pois interventiorahastosta.

Ruoka-apuohjelman kokonaiskustannukset olivat 4,19 milj. euroa josta EU korvasi 3,53 milj. euroa. Markkinoilta ostettiin tuotteita 3,42 milj. eurolla. Ostoista 38,3 % oli viljatuotteita, 33,9 % maitojauhetta ja 27,8 % lihasäilykkeitä ja hernekeittoa.

Suomen hallinnoimissa interventiovarastoissa ei ollut varastoituina tuotteita toimintavuonna 2013. Interventio-ostoja ei tehty, koska markkinahinnat pysyivät suhteellisen vakaina ja olivat verrattain korkeina koko vuoden ajan.

TAULUKKO 22. Miran tunnuslukuja

	2011	2012	2013
Varastointimäärät 31.12., tonnia			
— Ohra	75 350	--	--
— Vehnä	--	--	--
— Maitojauhe	--	--	--
Interventio-ostot, milj. euroa	--	--	--
Interventiomyynnit, milj. euroa	136,88	0,83	--
Interventiovarastointi, kokonaiskustannukset (+)	5,18	0,78	--
Interventiovarastointi, EU-korvaus (-)	-3,33	-0,58	--
Ruoka-apu, kokonaiskustannukset (+)	5,04	2,83	4,19
Ruoka-apu, EU-korvaus (-)	-4,25	-2,42	-3,53
Rahaston vastattavaksi jääneet kustannukset yht.	2,73	0,64	0,68
— Interventiovarastointi	1,84	0,20	--
— Interventiovarastointi muut palvelut, ml. Muuga	0,01	--	0,00
— Ruoka-apu	0,79	0,41	0,65
— Rahoituskulut	0,07	0,01	0,00
— Henkilöstö- ja toimistokulut	0,02	0,02	0,02
— Tuotot vakuuspidätyksistä	--	--	--
Rahaston rahavarat, milj. euroa	11,70	1,12	1,53
Lainapääoma 31.12.	0,00	--	--
Oma pääoma 31.12.	1,06	1,20	1,52
Siirto valtion talousarviosta, milj. euroa	1,00	0,78	1,00
Keskimääräinen lainapääoma	16,49	5,16	0,12
Lainan keskiporkko, %	0,45	0,22	0,11

Maatilatalouden kehittämisrahasto (MAKERA)

Makeran oma tulokertymä supistuu ja tase pienenee vuosi vuodelta. Makeran merkittävimmät tulolähteet ovat lainasaamisten lyhennykset ja korot sekä EU:lta osarahoitettavien tukien tuloutuksena saatava osuus. Nykyisin Makerasta myönnetään uusia valtionlainoja vain alle 2,5 milj. euroa vuodessa, joten lainakanta ja tulot supistuvat nopeasti. Vuosina 2008—2011 rahoitustilannetta helpottivat valtion talousarviosta rahastoon tehdyt siirrot (yhteensä noin 160,1 milj. euroa), mutta vuodesta 2012 lähtien rahastoon ei ole enää tehty siirtoja. Vuonna 2014 investointi- ja aloitustuet rahoitetaan kokonaan kansallisesti Makeran varoin. Vuodesta 2015 alkaen osarahoitteiset avustukset siirretään valtion talousarvioon. Kokonaan kansallisesti rahoitettavat avustukset voidaan vuosina 2014—2015 rahoittaa rahaston nykyvaroin ja tiedossa olevin tuloin. Ao. vuosina Makeraan tuloutuu EU-osuuksia aiempina vuosina myönnetyn rahoituksen perusteella, mutta vuodesta 2016 alkaen näitä tuloja ei enää kerry. Makeran muiden toimintojen rahoittaminen voidaan hoitaa Makeran omin varoin.

Vuonna 2013 Makerasta myönnettiin avustuksia noin 95,1 milj. euroa, valtionlainoja noin 2,1 milj. euroa ja valtiontakauksia noin 8,9 milj. euroa. Vuodelle 2014 siirtyi sitomattomia varoja noin 90 milj. euroa, kun vuotta aiemmin varoja siirtyi n. 128 milj. euroa.

TAULUKKO 23. Makeran tunnuslukuja

	2011	2012	2013
1. VAROJA KÄYTETTÄVISSÄ, MILJ. EUROA	236,8	215,7	196,8
— lainojen korot ja lyhennykset	56,5	48,7	40,6
— siirto talousarviosta	34,3	0	0
— tulot EU:lta	16,9	23,0	25,0
— edelliseltä vuodelta siirtyneet sitomattomat varat	125,7	140,0	128,2
— muut tulot	3,4	4,0	3,0
2. TASE, MILJ. EUROA	643,7	569,7	504,3
— mistä lainasaamiset	188,8	153,3	124,1
3. MENOJA SIDOTTIIN, MILJ. EUROA	96,8	87,5	106,6
— mistä avustuksia	80,2	75,5	95,1
4. TILANPIDON ALOITUSTUKI, PÄÄTÖKSIÄ, KPL	535	544	597
5. INVESTOINTIAVUSTUS, PÄÄTÖKSIÄ, KPL	2 400	1 840	1 864 ¹
— lypsykarjatalouden rakentaminen	295	276	293
— lihakarjatalouden rakentaminen	94	87	83
— puutarhatalouden rakentaminen	63	55	51
— sikatalouden rakentaminen	46	38	29
6. TUTKIMUSHANKKEET, PÄÄTÖKSIÄ, KPL	25	43	37

¹ Sisältää vain yhden päätöksen/hanke, aiempien vuosien luvuissa mukana myös lisätukipäätökset.

Palosuojelurahasto

Palosuojelurahasto on valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto. Palosuojelurahastolain (306/2003) mukaan tulipalojen ehkäisyn ja pelastustoiminnan edistämiseksi on Suomessa olevasta palovakuutetusta kiinteästä ja irtaimesta omaisuudesta vuosittain suoritettava palosuojelumaksu. Palosuojelumaksun on velvollinen suorittamaan jokainen, joka harjoittaa vakuutusliikettä Suomessa. Palosuojelurahasto toimii sisäministeriön hoidossa ja valvonnassa. Palosuojelurahastosta voidaan myöntää yleis- tai erityisavustuksia kunnille ja pelastustoimen alueille, sopimuspalokunnille sekä pelastusalan järjestöille ja muille vastaaville yhteisöille. Avustukset on suunnattu sellaisiin hankkeisiin, jotka jäävät valtion muiden rahoitusjärjestelmien ulkopuolelle.

Palosuojelurahaston hallitus kokoontui toimintavuoden aikana seitsemän kertaa ja teki yhteensä 368 päätöstä (vuonna 2012: 360 päätöstä), joista avustuspäätöksiä oli 306 kappaletta (vuonna 2012: 313). Yhteensä rahastosta haettiin avustusta 28,16 milj. euroa (vuonna 2012: 30,74 milj. euroa) ja myönnettiin 9,12 milj. euroa (ed. vuonna 10,22 milj. euroa). Myönnetty avustus oli näin ollen noin 32,4 % haetusta (vuonna 2012: 33,2 %).

Kertomusvuonna keskeisimpinä painopistealueina rahaston kehittämistyössä olivat rahaston strategian uudistamistyö ja jalkauttaminen. Palosuojelurahaston strategia 2025 julkistettiin Pelastustoimen ajankohtaispäivillä Turussa elokuussa.

Valtion asuntorahasto

Valtion asuntorahasto on ympäristöministeriön alainen valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto. Valtion asuntorahastosta tuetaan asuntotuotantoa ja korjausrakentamista sekä parannetaan asuntotuotannon edellytyksiä myöntämällä kunnallistekniikka-avustuksia. Avustuksia ja korkotukia rahastosta maksettiin vuonna 2013 yhteensä 165 milj. euroa. Valtion asuntorahastosta siirrettiin varoja talousarvioon 117 milj. euroa. Vuoden lopussa asuntorahastolla oli velkaa 266 milj. euroa. Aravalainakanta vähenee tasaisesti, mutta vastaavasti valtion vastuu yhteisölainojen valtioneuvoston muodossa lisääntyy.

TAULUKKO 24. Valtion vastuut valtion tukemassa asuntorahoituksessa, mrd. euroa (31.12.)

	2009	2010	2011	2012	2013
Aravalainakanta	9,1	8,5	8,3	7,8	7,3
Vuokra- ja asumisoikeustalojen valtioneuvoston takausvastuu	4,5	5,8	7,1	8,0	8,9
Omistusasuntolainojen valtioneuvoston takausvastuu	1,8	1,8	1,8	2,0	2,1

Valtion eläkerahasto

Valtiovarainministeriön alaisuudessa toimivan valtion eläkerahaston avulla valtio varautuu tulevien eläkkeiden rahoitukseen ja pyrkii tasaamaan eri vuosien eläkemenoja. Rahaston tehtävänä on sijoittaa sille uskotut varat tuottavasti ja turvaavasti. Valtion eläkerahastosta ei makseta eläkkeitä, vaan kaikki valtion eläkejärjestelmän piiriin kuuluvat eläkkeet maksaa Keva valtion talousarvioon varatuista määrärahoista. Eläkerahastosta siirretään valtion talousarvion yleiskatteeksi 40 % valtion vuotuisesta eläkemenosta.

Rahaston varat ovat valtion varallisuutta, mutta ne ovat rahaston nimissä ja hallinnassa. Rahaston toiminnasta aiheutuvat menot maksetaan rahaston hallinnassa olevista varoista. Eläkerahaston tuloja ovat rahastolle tuloutettavat eläkemaksut ja muut maksut sekä rahaston varoille saatavat tuotot.

Rahaston hallinnassa olevan sijoitusvarallisuuden markkina-arvo oli vuoden 2013 lopussa 16,3 mrd. euroa, mikä oli 0,9 mrd. euroa enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Rahaston nettomääräinen maksutulo (eläkemaksut - siirto valtion talousarvion katteeksi) oli -45 milj. euroa vuoden aikana, eli rahasto karttui käytännössä kokonaan sijoitustoiminnan tuotoilla vuonna 2013.

Sijoituksista 51 % oli korkosijoituksia, 40 % osakesijoituksia ja 9 % muita sijoituksia vuoden lopussa. Sijoitustoiminnan suhteellinen tuotto oli 6,4 % vuonna 2013 (11,4 % vuonna 2012).

Valtiovarainministeriö on asettanut rahastolle strategisen tuottotavoitteen. Strategisen tuottotavoitteen mukaan valtion eläkerahaston sijoitustoiminnan tulee pitkällä aikavälillä tuottaa enemmän kuin valtion näkökulmasta riskitön sijoitusvaihtoehto. Riskittömällä sijoitusvaihtoehdon tuotolla tarkoitetaan valtion nettovelan kustannusta mukaan lukien velanhallinnassa tehtyjen johdannaispöytäkirjojen kustannukset. Nettovelalla tarkoitetaan valtion budjettitalouden velan ja kassavarojen erotusta.

Viimeksi kuluneiden 10 vuoden aikana rahaston vuosituotto on ollut keskimäärin 5,7 % ja velan keskimääräinen kustannus 3,2 %. Rahasto on siten saavuttanut sille asetetun pitkän aikavälin tuottotavoitteen.

Valtion televisio- ja radiorahasto

Valtion televisio- ja radiorahaston kautta järjestetään Yleisradio Oy:n julkisen palvelun rahoitus. Vuoden 2013 alusta toteutettiin Yleisradio Oy:n julkisen palvelun rahoitustavan uudistus. Velvollisuus maksaa televisiomaksua loppui vuoden 2012 lopussa. Julkisen palvelun kustannusten kattamiseen tarvittavat varat kerätään tuloverotuksen yhteydessä yleisradioverolla. Valtion talousarviosta siirretään vuosittain valtion televisio- ja radiorahastoon valtion televisio- ja radiorahastosta annetussa laissa säädetty määrä julkisen palvelun kustannusten kattamiseksi.

Rahastolla ei ole omaa organisaatiota, vaan sen hallinnoinnista vastaa Viestintävirasto. Valtioneuvosto vahvisti 27.12.2013 rahaston käyttösuunnitelman vuodelle 2013.

Valtion televisio- ja radiorahastoon siirrettiin valtion talousarviosta Yleisradio Oy:n julkisen palvelun rahoittamiseen 500 milj. euroa, mikä tuloutettiin kokonaisuudessaan Yleisradio Oy:lle vuoden 2013 aikana.

Rahaston käyttösuunnitelmassa televisiomaksujen maksuperusteiseksi kertymäksi vuonna 2013 oli arvioitu 9,0 milj. euroa. Toteutuma oli 5,0 milj. euroa. Viestintävirastolle maksettu korvaus rahaston hoidosta oli 3,1 milj. euroa eli noin 0,3 milj. euroa arvioitua vähemmän. Televisiomaksuja palautettiin 5,4 milj. euroa. Rahaston vapaat tilittämättömät varat vuoden lopussa olivat 10,1 milj. euroa. Rahaston yhdystilin saldo oli 10,7 milj. euroa.

Valtion vakuusrahasto

Valtiovarainministeriön hoidossa oleva valtion vakuusrahasto keskittyy rahastosta annetun lain mukaisten omaisuudenhoitoyhtiöiden ja Yrityspankki Skop Oyj:n toimintojen hallittuun alasarjaan. Julkista pankkitukea on myönnetty vuoden 2013 loppuun mennessä nettomääräisesti 5 896 milj. euroa, joka oli sama määrä kuin vuoden 2012 lopussa. Valtion vakuusrahasto ei tulouttanut v. 2013 budjettitalouteen varoja. Rahaston tuloutukset budjettitalouteen ovat kertomusvuoden loppuun mennessä olleet yhteensä 240,1 milj. euroa. Kertomusvuoden aikana Omaisuudenhoitoyhtiö Arsenal Oy, selvitystilassa, ei palauttanut ennakkojako-osuuksia valtiolle tai vakuusrahastolle. Vuonna 2003 alkaneen selvitystilansa aikana Arsenal Oy on palauttanut valtiolle 154 milj. euroa ja valtion vakuusrahastolle 41 milj. euroa. Rahaston alijäämä v. 2013 oli noin 0,03 milj. euroa ja taseen loppusumma kertomusvuoden lopussa noin 2,2 milj. euroa.

Valtion ydinjätehuoltorahasto

Valtion ydinjätehuoltorahasto tarkoittaa pääosin rahastoa ydinjätehuoltoon varautumiseksi ("*Varautumisrahasto*"). Varautumisrahaston tehtävänä on säilyttää ja turvaavasti sijoittaa ne jätehuoltovelvollisilta keräämänsä varat, jotka tulevaisuudessa tarvitaan ydinjätteistä huolehtimiseksi.

Jätehuoltovelvollisilla organisaatioilla on oikeus ydinennergialain nojalla lainata vakuuksia vastaan 75 % rahasto-osuudestaan. Valtiolla on oikeus lainata ne Varautumisrahaston varat, joita ei ole lainattu jätehuoltovelvollisille tai niiden osakkeenomistajille. Mikäli valtio ei käytä lainausoikeutta, Varautumisrahasto sijoittaa kyseisen osuuden turvallisesti. Ydinjätehuoltorahaston luonteen vuoksi sen ensisijaisena päämääränä ei ole tuottaa taloudellista voittoa vaan varmistaa ydinjätehuollon toteutus tulevaisuudessa. Rahaston sijoitustoiminnasta sekä lainaustoiminnan korkotuotoista mahdollisesti kertyvillä voitoilla hyvitetään jätehuoltovelvollisten rahasto-osuuksia.

Tilikaudella 2013 varautumisrahaston voitto oli 21,6 milj. euroa (v. 2012 36,1 milj. euroa) ja tase vuoden lopussa noin 2,2 mrd. euroa. Rahaston varat kattavat tällä hetkellä arvioidut ydinjätehuollon tulevat kustannukset. Varautumisrahastossa riskit liittyvät edellä mainittuun lainanantotoimintaan kuuluvien vakuuksien arviointiin ja sijoitustoimintaan. Suoria vaikutuksia valtion ja rahaston talouteen ei ole. Varoja, jotka on takaisinlainattu vakuuksia vastaan ja sijoitettu, tarvitaan ydinjätehuoltoon vain siinä tapauksessa, että jätehuoltovelvollinen ei itse täyttäisi laissa säädettyä huolehtimisvelvollisuutta. Lisäksi Varautumisrahasto hankkii vakuuksien arvioinnin ja sijoitustoiminnan tueksi asiantuntijalausuntoja ja -selvityksiä. Varautumisrahaston johtokunta päättää vakuuksista toimitusjohtajan esittelystä.

Vuoden 2004 alusta alkaen valtion ydinjätehuoltorahastoon on kuulunut lisäksi *erillisvarallisuuksina kaksi ns. tutkimusrahastoa*, Ydinturvallisuustutkimusrahasto ja Ydinjätetutkimusrahasto, joiden tarkoituksena on kerätä vuosittain ydinlaitosten haltijoilta varoja tutkimustoimintaan jaettavaksi. Vuonna 2013 jaettiin tutkimusvaroja yhteensä noin 7,3 milj. euroa.

Tutkimusrahastoissa riskit liittyvät tutkimuspanosten ohjaamiseen parhaille käytävissä oleville tutkimusyksiköille. Tutkimusrahastojen päätöksenteossa lähtökohtana on työ- ja elinkeinoministeriön esitys rahoitettavista hankkeista. Esityksen valmisteluun osal-

listuu laaja alan asiantuntijaverkosto. Tutkimusrahastojen riskeillä ei ole suoria vaikutuksia valtion tai rahaston talouteen. Valtion ydinjätehuoltorahaston tilinpäätöksen liitteiksi laaditaan erilliset tilinpäätökset varautumisrahastosta ja tutkimusrahastoista.

Valtioneuvoston rahasto

Valtioneuvoston rahaston tarkoituksena on turvata Finnvera Oyj:n antamien vientitakuiden, takausten ja muiden valtioneuvoston rahastosta annetun lain (444/1998, myöhemmin ”rahastolaki”) tarkoittamien sitoumusten täyttäminen. Rahasto voidaan Finnveran uuden vastuukannan osalta nähdä eräänlaisena puskurina siltä varalta, että Finnveran myöntämien vientitakuiden ja muiden rahastolaissa tarkoitettujen erityistakuiden erillistulos yhtiössä muodostuu vuositasolla tappiolliseksi. Rahaston varoista hoidetaan myös entisen Valtioneuvoston keskuksen ja sitä edeltäneiden vientitakuulaitoksen ja Valtioneuvoston keskuksen antamat takuut, takaukset ja muut vastuusitoumukset (ns. vanha kanta). Valtioneuvoston rahasto ei suorittanut rahastomaksuja eikä myöntänyt rahastolainaa Finnvera Oyj:lle v. 2013.

Vientitakuu- ja erityistakauskanta⁴ oli vuoden 2013 lopussa noin 10,9 mrd. euroa. Vastuukanta pieneni edellisen vuoden lopusta noin 0,2 mrd. euroa. Finnveran vienti- ja alusluottojen rahoitusvaltuuksia ja vientitakuuvaltuuksia (nyt enintään 12,5 mrd. euroa) on päätetty lisätä tulevaisuudessa. Vastuukannasta ns. vanhan vastuukannan osuus oli 25,8 milj. euroa ja sen arvioidaan päättyvän v. 2018.

Yritysten kaupalliset riskit olivat vuoden 2013 lopussa 9,4 mrd. euroa, jossa on laskua noin 0,2 mrd. vuoden 2012 lopusta. Vastuista 35 % oli parhaimmissa riskiluokissa (A1—B1) ja n. 19 % heikoimmissa (B3—C) lopun 46 % ollessa B2-luokassa. Uusi riskinotto keskittyi pääasiallisesti B2- ja B3-riskiluokkiin. Erityisesti B3-luokan vastuuden kasvu voi lisätä tappioita tulevaisuudessa.

Toimialoista televastuuden osuus oli v. 2013 lopussa 37 % ja telakoiden ja varustamoiden osuus 30 %. Toimialojen suhteelliset osuudet vastuista ovat pysyneet edellisen vuoden kaltaisina pois lukien telakka- ja varustamosektori, jonka suhteellinen osuus pienentyi luottojen takaisinmaksun ja varustamotarjousten raukeamisen johdosta. Siitä huolimatta edelleenkin merkittävimpänä toimialakeskittymänä voidaan pitää telakat ja varustamosektoria. Siihen kuuluva vastuultaan suurin risteilyvarustamo on merkittävin yrityskohteisista riskikeskittymistä.

Pankkivastuuden määrä oli v. 2013 lopussa n. 970 milj. euroa, jossa on kasvua vuoden alusta n. 70 milj. euroa. Tästä huolimatta pankkien riski on parantuneiden luokitusten vuoksi vähentynyt vuoden aikana. Riskien suojausta on vuoden aikana jatkettu muiden vientitakuulaitosten ja yksityisten vakuutusyhtiöiden kanssa tehdyillä jälleenvakuutus sopimuksilla, joilla vakuutusyhtiöt ottavat osan luottoriskistä kantaakseen. Sopimusten määrä oli v. 2013 lopussa n. 730 milj. euroa, jossa on kasvua edellisen vuoden lopusta n. 180 milj. euroa. Jälleenvakuutettuna on 7 % vastuukannasta ja niiden arvioidaan vähentävän vientitakuukannan kokonaisriskiä n. 10 prosentilla.

⁴ Kannalla tarkoitetaan tässä suoraan sekä rahaston vastuulla olevaa ns. vanhaa kantaa että Finnveran liiketoimintaan kuuluvaa kantaa eli Finnveran 1.1.1999 jälkeen myöntämiä vientitakuuta ja erityistakauksia, joista aiheutuvat korvaukset katetaan valtioneuvoston rahastolain (444/1998) tarkoittamalla tavalla rahaston varoista.

Suuret riskikeskittymät ja yksittäiset muut riskipitoiset vastuut pitävät riskitason korkeana. Mahdolliset tappio-odotukset lyhyellä aikavälillä ovat keskittyneet muutamiin yksittäisiin yhtiöihin.

Valtiontakuurahaston kassavarat olivat noin 752 milj. euroa vuoden 2013 lopussa. Suoriteperusteinen tulos oli noin 2 milj. euroa ylijäämäinen v. 2013 (5,3 milj. euroa v. 2012). Takuutoimintaan liittyvää kokonaisluottoriskiä arvioitaessa pankkeja vastaavilla menetelmillä määritellyin oletuksin vientitakuutoimintaan liittyvä riski on noin 0,75 mrd. euroa. Siten ottaen huomioon valtiontakuurahastossa olevat varat noin 752 milj. euroa sekä Finnvera Oyj:n taseessa olevassa vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan rahastossa olevat varat noin 357,8 milj. euroa⁵, vientitakuutoiminnan riskit olisi arvion mukaan teoriassa katettu nykyisin varoin.

Öljysuojarahasto

Öljysuojarahasto huolehtii eräissä tapauksissa maa- ja vesialueilla tapahtuvien öljyvahinkojen ja niiden torjuntakustannusten korvaamisesta sekä korvaa alueiden pelastustoi- melle ja valtiolle erilaisia öljyntorjuntaan ja torjuntavalmiuden ylläpitämiseen liittyviä kustannuksia. Lisäksi rahastosta voidaan myöntää korvauksia öljyn pilaaman maa-alueen puhdistamiskustannuksiin. Öljysuojarahaston tulorahoitus 26,6 milj. euroa on öljysuoja- maksuja, joita kerätään öljytuotteiden maahantuonnin yhteydessä. Öljysuojamaksua peri- tään kolminkertaisena eli 1,5 euroa öljytonnilta vuosina 2010—2015.

Korvausmenot olivat yhteensä 16 milj. euroa. Menoista kohdentui pelastustoimen alu- eiden kalusto- ja ylläpitokustannuksiin 6,2 milj. euroa, valtion alusöljyvahinkojen tor- juntaan liittyviin hankintoihin 7,5 milj. euroa ja öljyn pilaamien maiden kunnostami- seen 2,4 milj. euroa.

2.2.12 Valtion liikelaitokset ja niiden kehitys

Valtion liikelaitoksia ovat Metsähallitus ja Senaatti-kiinteistöt. Yhdessä tytäryhtiöidensä kanssa ne kumpikin muodostivat liikelaitoskonsernin. Metsähallituksella on lisäksi maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön pääluokista rahoitettavia julkisia hal- lintotehtäviä.

Vuoden 2011 alusta yleislakina voimaan tullutta valtion liikelaitoslakia (1062/2010) sovelletaan Senaatti-kiinteistöihin. Kumottua vanhaa valtion liikelaitoksista annettua lakia (1185/2002) sovelletaan edelleen Metsähallitukseen kunnes siitä toisin säädetään.

Liikelaitosten talous on talousarvion ulkopuolella. Liikelaitokset eivät kuitenkaan muo- dosta erillisvarallisuutta, vaan valtio viime kädessä vastaa niiden sitoumuksista. Metsä- hallituksen julkisista hallintotehtävistä raportoidaan maa- ja metsätalousministeriön sekä ympäristöministeriön tuloksellisuusselvityksissä hallituksen vuosikertomuksen osassa 2. Senaatti-kiinteistöistä raportoidaan lisäksi valtiovarainministeriön tuloksellisuusselvi- tyksessä.

⁵ Finnveran tilinpäätös 2012. Vuodelta 2013 rahastoon tultaneen siirtämään 77,8 milj. euroa.

TAULUKKO 25. Valtion liikelaitosten ja liikelaitoskonsernien liiketoiminta 1.1.—31.12.2013

	Metsähallitus-konserni, vain liiketoiminta	Senaatti-kiinteistöt -konserni
Liikevaihto, milj. euroa	370,0	636,9
Liikevaihdon muutos, %	-2,1	1,4
Liikevoitto/-tappio, milj. euroa	127,0	167,8
Tilikauden tulos, milj. euroa	118,4	130,2
Tuloutus valtion talousarvioon, milj. euroa		120,0
Sijoitetun pääoman tuotto, %	4,7	3,9
Investoinnit liikevaihdosta, %	3,0	31,2
Omavaraisuusaste, %	98,0	65,1
Taseen loppusumma, milj. euroa	2 724,0	4 655,0
Henkilöstöä keskimäärin	1 204	271,1

Metsähallitus

Metsähallitus-liikelaitos muodostuu Metsähallituksen liiketoiminnasta ja julkisia hallintotehtäviä hoitavista luontopalveluista. Metsähallituksen konserniin kuuluvat lisäksi Metsähallituksen tytäryhtiöt, jotka ovat taimituotantoa harjoittava Fin Forelia Oy sekä metsäpuiden siementuotantoa harjoittava Siemen Forelia Oy. Nämä tytäryhtiöt on tarkoitettu säilyttämään Metsähallituskonsernin osina myös metsähallituslain uudistuksen jälkeen. Metsähallituslain uudistusta valmisteltiin vuonna 2013.

Metsähallituksen peruspääomaa alennettiin talousarviossa päätetyn mukaisesti 1 589 000 eurolla. Samalla julkisten hallintotehtävien taseeseen siirrettiin omaisuutta kirjanpitoarvoltaan 878 000 euron arvosta. Peruspääoman alentuminen johtui pääasiassa Metso-ohjelmaan (Metso 10 000 -hanke) kuuluvien ja Natura-ohjelmaan kuuluvien alueiden siirtämisestä julkisten hallintotehtävien taseeseen. Metsähallitus tuki Suomen Metsäsäätiötä 200 000 euron menekinedistämismaksuilla.

Metsähallitus toteutti investointeja 11,8 milj. eurolla kun eduskunnan asettama enimmäismäärä oli 20 milj. euroa. Investointisitoumuksia annettiin yhteensä 3,5 milj. euron arvosta kun eduskunnan asettama enimmäismäärä oli 25 milj. euroa. Metsähallituksella ei ollut pitkäaikaisia lainoja vuonna 2013. Metsähallitus antoi takauksia tytäryhtiöiden lainojen vakuudeksi 1,0 milj. euroa kun eduskunnan myöntämä takausvaltuutus oli 20 milj. euroa. Metsähallitus antoi vakuuksia toimintaansa varten 0,4 milj. euron arvosta kun eduskunnan myöntämä valtuutus oli 0,5 milj. euroa.

Liiketoiminta

Metsähallitus toteutti eduskunnan edellyttämää liiketoiminnan kannattavuuden kehittämistavoitetta vuonna 2013 myymällä kiviainesliiketoimintaa harjoittavan Morenia Oy:n liiketoiminnan. Liiketoiminnan myynnin ulkopuolelle jääneet varannot ja niiden otto-oikeuksien myynti siirrettiin perustettuun MH-Kivi Oy:öön. Järjestelyyn liittyvät rakenteelliset muutokset ja osakkeiden arvon alaskirjaus heikensivät liiketoiminnan tulosta 2,5 milj. euroa. Jo aikaisemmin Metsähallitus on luopunut matkailuliiketoiminnasta ja keskittynyt ydintehtäviinsä voimassa olevien omistajapoliittisten linjausten mukaisesti.

Metsähallituksen tulostavoite on asetettu niin, että laissa Metsähallitukselle asetetut yhteiskunnalliset velvoitteet voidaan toteuttaa. Velvoitteiden vuoksi metsien käyttöä on rajoitettu 544 000 tuottovaateen alaisella metsämaahehtaarilla luonnon monimuotoisuuden, virkistyskäytön, porotalouden ja saamelaiskulttuurin tarpeiden vuoksi. Rajoitteiden pinta-ala pysyi vuonna 2013 ennallaan.

Metsähallituksen vuoden 2013 liiketoiminnan tulos, 116,1 milj. euroa, oli Metsähallituksen toimintahistorian paras, ja ylitti maa- ja metsätalousministeriön asetettaman tulostavoitteen 6,1 milj. eurolla. Liiketoiminnan tulos vastasi 4,8 prosentin sijoitetun pääoman tuottoa, mikä kuitenkin edelleen alittaa hallituskaudelle tavoitteeksi asetetun 5,0 prosentin tuottovaatimuksen. Vuoden 2013 tuloksesta ja aikaisempien vuosien voittovaroista on tarkoitus tulouttaa valtiolle 120,0 milj. euroa.

TAULUKKO 26. Metsähallituksen liiketoiminnan tunnuslukuja (ilman luontopalveluiden osuutta)

	2011		2012		2013	
	Liikelaitos ¹	Konserni ²	Liikelaitos	Konserni	Liikelaitos	Konserni
Liikevaihto, milj. euroa	335,6	369,0	345,6	377,9	346,7	370,0
Tase	2 714	2 725	2 719	2 731	2 717	2 724
Htv	1 181	1 346	1 115	1 267	1 065	1 204
Tilikauden tulos, milj. euroa	101,7	103,8	114,2	115,1	116,1	118,4
Sijoitetun pääoman tuotto, %	4,1	4,2	4,6	4,6	4,8	4,7
Investoinnit liikevaihdosta, %	6	5	4	4	3	3
Omavaraisuusaste, %	99	98	98	98	98	98
Tuloutus valtion talousarvioon, milj. euroa (edellisen vuoden liiketoiminnan tuloksesta)	96,4		110		120	

¹ Liikelaitos: Metsätalouden liiketoiminta sekä maan myynti ja vuokraus.

² Konsernin liiketoiminta: liikelaitoksen liiketoiminta ja tytäryhtiöt.

Metsähallitus jatkoi vuonna 2013 tehostettua maan myyntiä, minkä seurauksena maa- ja vesialueiden myynnistä kertyi luovutusvoittoa 20,9 milj. euroa. Maan myynti kohdistui pääasiassa metsätalouden harjoittamisen kannalta epätarkoituksenmukaisiin irtopalstoihin.

Senaatti-kiinteistöt

Senaatti-kiinteistöjen koko konsernin toteutunut liikevaihto oli kertomusvuonna 636,9 milj. euroa ja tilikauden voitto 130,2 milj. euroa. Konserniin kuuluvan liikelaitoksen liikevaihto oli kertomusvuonna 629,7 milj. euroa ja tilikauden voitto 122,4 milj. euroa.

Vuokraustoiminnan tulos ilman arvonalentumisia (25,7 milj. euroa) oli kertomusvuonna 107,3 milj. euroa.

Vuonna 2013 vuokraustoiminnan tulostavoite (90 milj. euroa) jäi 8,5 milj. euroa budjetoidusta, johtuen arvonalentumisista. Ilman arvonalentumisia vuokraustoiminnan tulos ylitti budjetoidun 17,2 milj. eurolla johtuen vuokraustoiminnan budjetoitua suuremmista tuotoista. Suurimmat kertaluonteiset erät vuokraustoiminnan tuottoihin tulivat vuokraso-

pimusten ennenaikaisista irtisanomisista ja lisävuokrista, esimerkiksi Kiinteistö Oy Häly:n myynnin yhteydessä ja MTT:n tilojen luopumisesta Hyvinkäällä. Rahoituskuluissa syntyi noin 11 milj. euron säästöt yleisen korkotason edelleen pysyessä poikkeuksellisen alhaisena. Rahoituskulujen määrään vaikuttivat korkotason ohella myös investointien toteutuminen suunniteltua pienempänä. Investointikehyksen alitus aiheutui pääosin puolustusvoimaudistuksen yhteydessä jäädytetyistä investoinneista, siirtyneistä investointipäätöksistä ja ei-toteutuneista investointihankkeista. Vuonna 2013 panostettiin erityisesti sisäilmakorjauksiin.

Omaisuuksien myyntitoiminnan tulos oli vuonna 2013 yhteensä 29,5 (2012: 43,1) milj. euroa. Myynnin tulos jäi vähän alle tavoitteen, mutta vastasi pitkälti budjetoitua (2012: 32,7), vaikka yksittäisiä suuria budjetoituja myyntejä jäi toteutumatta. Valtiolle tarpeetonta kiinteistöomaisuutta myytiin vuoden 2013 aikana yhteensä 60,7 (2012: 80,4) milj. eurolla. Palveluiden tulos 0,9 (2012: -0,1) milj. euroa ylitti hieman budjetoidun. Käyttäjä- ja asiantuntijapalveluiden kysyntä on selvästi kasvanut, mikä heijastui tulokseen.

Liikelaitoksen investoinnit vuonna 2013 olivat 199 milj. euroa. Investoinnit alittivat investointikehyksen 71 milj. eurolla. Investoinnit painoutuivat edellisten vuosien tapaan peruskorjauksiin, joiden osuus oli 124 milj. euroa.

Senaatti-kiinteistöjen vuokrausaste laski hieman vuoden 2012 tasosta ja oli vuoden lopussa 95,3 (2012: 96,4) %. Liikelaitoksen sijoitetun pääoman tuotto oli 3,9 (2012: 4,3) % ja konsernin vastaava luku oli 3,9 (2012: 4,4) %. Ilman arvonalentumisia sijoitetun pääoman tuotto oli liikelaitostasolla 4,5 % ja konsernitasolla 4,3 %. Sijoitetun pääoman tuotto prosentti käsittää koko toiminnan, mukaan lukien hyvin onnistuneet valtiolle tarpeettoman kiinteistöomaisuuden myynnit.

TAULUKKO 27. Senaatti-kiinteistöjen (liikelaitos) tunnuslukuja

	2012	2013
Liikevaihto, milj. euroa	620,4	629,7
Vuokrakate, milj. euroa *	351,3	331,2
— vuokrakate liikevaihdosta, % *	62,7	57,5
Vuokraustoiminnan tulos, milj. euroa **	126,2	107,3
Liikevoitto, milj. euroa	186,5	172,4
— liikevoitto, % liikevaihdosta	30,1	27,4
Tilikauden tulos, milj. euroa	134,4	122,4
— voitto, % liikevaihdosta	21,7	19,4
Nettotuotto, % *	8,6	8,3
Sijoitetun pääoman tuotto, koko toiminta, %	4,3	3,9
Sijoitetun pääoman tuotto, vuokraustoiminta, %	3,2	3,0
Oman pääoman tuotto, %	4,5	4,1
Omavaraisuusaste, %	65,3	66,0
Korollisen vieraan pääoman takaisinmaksuaika, v	4,5	4,7
Tase, milj. euroa	4 640,1	4 589,5
Investoinnit, milj. euroa	195,9	198,7
— investoinnit, % liikevaihdosta	31,6	31,6
Henkilöstö lukumäärä 31.12.	251	273

* Luvut laskettu vuokraustoiminnan liikevaihdosta.

** Ilman arvonalenemisia

Vuoden 2013 asiakastyytyväisyyskyselyn mukaan asiakkaiden kokonaisuutyytyväisyys laski hieman edelliseen vuoteen verrattuna. Kyselyn perusteella 73 % (78 %) asiakkaista on ollut melko tai erittäin tyytyväisiä Senaatti-kiinteistöjen toimintaan kokonaisuutena. Kokonaisuudessaan tyytymättömiä oli 8 % vastaajista. Kyselyn perusteella Senaatti-kiinteistöjen vahvuuksina korostuivat erityisesti henkilöstön ammattitaito ja asiantuntemus.

2.2.13 EU:n ja Suomen väliset rahavirrat

Valtiontalouden tasolla Suomi maksoi vuonna 2013 EU:n budjettiin 2 028 milj. euroa ja sai 1 241 milj. euroa. Lisäksi Suomi maksoi Euroopan kehitysrahastoon 47 milj. euroa.

Valtion talousarviosta maksetut EU:n budjetin rahoituserät (ALV-maksu, Yhdistyneen kuningaskunnan maksuhelpotuksen rahoitus ja BKTL-maksu) kasvoivat 238 milj. euroa vuoden 2012 tasosta. Valtiontalouden tulot EU:lta kasvoivat vuodesta 2012 yhteensä 64 milj. eurolla. Rakennepoliittiset tuet kasvoivat 17 milj. euroa ja maataloustuet ja maaseudun kehittämistuet kasvoivat 27 milj. euroa. Rahastotalouden puolella interventiorahaston ja maatilatalouden kehittämisrahaston tulot laskivat 4 milj. eurolla vuodesta 2012.

Suomen osuus Yhdistyneen kuningaskunnan maksuhelpotuksen rahoituksesta vuonna 2013 oli 118 milj. euroa, joka oli noin 5,8 % Suomen maksuista EU:n budjettiin.

TAULUKKO 28. Yhteenvedo valtiontalouden EU-tuloista ja -menoista vuonna 2013, milj. euroa

VALTIONTALOUDEN MENOT	2013
Budjettitalous	
ALV-maksu	285
BKTL-maksu	1 625
Yhdistyneelle Kuningaskunnalle myönnettävän maksuhelpotuksen rahoitus	118
EU-MAKSUT YHTEENSÄ	2 028
Euroopan kehitysrahasto	47
YHTEENSÄ	2 075
VALTIONTALOUDEN TULOT	
Budjettitalous	
Maataloustuki	533
Maaseudun kehittäminen	312
Rakennepoliittinen tuki	291
Tullien yms. kantopalkkio	43
Muut tulot *	62
BUDJETTITALOUS YHTEENSÄ	1 241
Rahastotalous	
Interventiorahasto	4
Maatilatalouden kehittämisrahasto	25
YHTEENSÄ	1 270

* Sisältää mm. TEN-tukia 33 milj. euroa ja tukia maahanmuuttovirtojen hallintaan 19 milj. euroa

Lisäksi Suomi keräsi EU:n puolesta vuonna 2013 178 milj. euroa tulleja ja sokerimak-
suja. Näistä vain 25 prosentin kantopalkkio, 43 milj. euroa, sisältyy valtion tilinpäätökseen.

2.3 Kuntatalous

2.3.1 Kuntatalouden kehitys ja rahoitusasema

Tilastokeskuksen julkaisemien kuntien ja kuntayhtymien tilinpäätösarvioiden perusteella kuntatalouden yhteenlaskettu vuosikate oli 2,7 mrd. euroa vuonna 2013. Vuosikate parani edellisvuodesta 0,9 mrd. eurolla osin kertaluontoisten tekijöiden seurauksena. Vuosikate riitti niukasti kattamaan poistot, ja kuntatalouden tulos kääntyi positiiviseksi. Nettoinvestoinnit kasvoivat edelleen, joten kuntatalouden velka jatkoi voimakasta kasvuaan. Kuntatalous pysyi kuitenkin selvästi alijäämäisenä, koska vuosikate jäi alle nettoinvestointien tason.

Vuosikatteen vahvistumista selittää se, että kuntien verokertymät kasvoivat loppuvuodesta ennustettua enemmän ja että toimintamenojen kasvu hidastui merkittävästi edellisistä vuosista. Verotulojen yleiseen taloustilanteeseen nähden reipasta kasvua selittävät kertaluontoiset tekijät. Ensinnäkin kunnallisveron tilityksissä sovellettavien jako-osuuksien oikaisu tehtiin kuntien hyväksi. Toiseksi verontilityslakia muutettiin, mikä aikaisti jäänösverojen tilittämistä tammikuulta joulukuulle ja kasvatti kertaluontoisesti vuoden 2013 verokertymää.

Verorahoitus kasvoi yhteensä lähes 6 %. Verotulot kasvoivat 7 % ja käyttötalouden valtionosuudet 3 %. Käyttötalouden valtionosuuksien kasvuun vaikutti vuodelle 2013 tehty yhteensä 250 milj. euron valtionosuusleikkaus. Toimintakate heikkeni noin 0,7 mrd. eurolla ja kuntatalouden toimintamenot kasvoivat 2,6 %. Menokasvua hidastivat mm. kuntien sopeutustoimet ja alhainen kustannustason nousu. Kuntasektorin palkkamenojen kasvu hidastui alle kahteen prosenttiin. Ansiotason nousu hidastui edellisvuodesta, ja myös työpanoksen arvioidaan supistuneen. Myös palvelujen ostojen nimellinen kasvu hidastui edellisvuodesta ollen 3,5 %. Työttömien määrän kasvu sen sijaan ylläpiti avustusten kasvua. Velkamäärän mittava kasvu ei vielä näkynyt rahoituskulujen nousuna, koska korkotaso laski.

Bruttoinvestoinnit kasvoivat noin 200 milj. eurolla. Investointeja pitivät korkealla tasolla muun muassa pääkaupunkiseudulla meneillään olevat suuret liikennehankkeet. Kuntatalouden velkaantuminen jatkui voimakkaana. Velan määrä kasvoi lähes 1,8 mrd. eurolla. Vuoden 2013 lopussa kuntatalouden velka oli 15,6 mrd. euroa eli noin 8 % suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Negatiivisen vuosikatteen kuntien määrä väheni ollen yhteensä 36, kun edellisenä vuonna määrä oli 80. Kuntakokoryhmittäin tarkasteltuna vuosikate parani kaikissa kuntakokoryhmissä ja oli vahvin yli 100 000 asukkaan kunnissa. Missään kuntakokoryhmissä vuosikate ei kuitenkaan riittänyt kattamaan nettoinvestointeja. Vuosikate jäi alle poistotason 6 001—10 000, 40 001—100 000 ja yli 100 000 asukkaan kunnissa. Vuosikate suhteessa poistoihin oli heikoin 40 001—100 000 asukkaan kunnissa. Lainamäärä kasvoi euromääräisesti eniten yli 100 000 asukkaan kunnissa ja niiden osuus kasvusta oli noin 77 %.

2.3.2 Valtion toimenpiteiden vaikutus kuntatalouteen

Valtion toimenpiteiden vaikutus kuntatalouteen perustuu lainsäädännön ja normien muutoksiin sekä harkinnanvaraisten määrärahojen osalta budjettipäätöksiin. Valtion vuoden 2013 talousarvioesitys heikensi kuntien rahoitusasemaa kokonaisuudessaan nettomääräisesti 193 milj. euroa vuoteen 2012 verrattuna.

Suurimmat vähennykset koskivat kuntien peruspalvelujen valtionosuutta, jota vähennettiin pienentämällä valtionosuusprosenttia 0,51 prosenttiyksiköllä eli yhteensä 125 milj. eurolla. Peruspalvelujen valtionosuuksiin tehtiin myös lisäyksiä muun muassa ns. vanhuspalvelulain toimeenpanemisen takia ja omaishoidon tukipalvelujen tehostamisen takia. Näiden muutosten jälkeen peruspalvelujen valtionosuusprosentti oli 30,96 vuonna 2013. Veroperustemuutosten aiheuttama kuntien veromenetysten kompensointi toteutettiin lisäämällä peruspalvelujen valtionosuutta 12 milj. eurolla. Peruspalvelujen valtionosuuteen tehtiin kustannustason muutoksen takia indeksikorotus sekä väestön määrän muutoksen edellyttämä lisäys. Yhteensä kuntien peruspalvelujen valtionosuus kasvaa 209 milj. euroa v. 2013 vuoden 2012 varsinaiseen talousarvioon verrattuna.

Vuonna 2013 toteutui 10 kuntien yhdistymistä ja yhdistymisavustuksen määräraha kasvoi reilut 20 milj. euroa vuoteen 2012 verrattuna. Kuntien harkinnanvaraisen valtionosuiden korotukseen ehdotettiin 20 milj. euroa, mikä on samalla tasolla kuin edellisenä vuotena.

Taulukossa 29 on koottuna valtion vuoden 2013 talousarvioesityksen vaikutukset kuntien talouteen. Taulukko sisältää valtiovarainministeriön hallinnonalan lisäksi myös muiden ministeriöiden toimialalle kuuluvia toimenpiteitä.

TAULUKKO 29. Valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntien ja kuntayhtymien talouteen valtion talousarviossa (ml. lisätalousarviot), milj. euroa, muutos 2012—2013¹

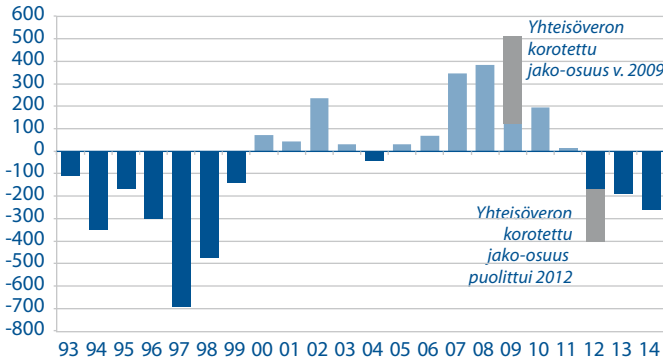
	Menot	Tulot	Netto
1. TOIMINNAN MUUTOKSET JA BUDJETTIPÄÄTÖKSET			
VM, valtionosuusleikkaukset		-125	-125
VM, vanhuspalvelulain toimeenpano	50	27	-23
VM, omaishoidon tukipalvelut	32	10	-22
OKM, koulutuksen laadun kehittäminen	7	7	0
OKM, perustamishankkeet ²	-20	-20	0
OKM, ammatillisen lisäkoulutuksen opiskelijatyövuosien ja harkinnanvaraisten avustusten vähentäminen	-3	-3	0
OKM, ammatillisen lisäkoulutuksen oppisopimuspaikkojen vähentäminen	-19	-19	0
OKM, valtionrahoituksessa toteutettavat säästöt ammattikorkeakouluissa	-32	-14	19
OKM, nuorten yhteiskuntatakuun toimeenpano ammatillisessa koulutuksessa	13	5	-8
OKM, nuorten yhteiskuntatakuun toimeenpano oppisopimuskoulutuksessa	9	4	-5
OKM, nuorten yhteiskuntatakuu ja pitkäaikaistyöttömyyden torjunta nuorisotyössä (määräaikainen lisäys päättyy)	-5	-5	0
OKM, yhteiskuntatakuuseen liittyvä nuorten aikuisten osaamishjelma ammatillisessa lisäkoulutuksessa	13	13	0
OKM, yhteiskuntatakuuseen liittyvä nuorten aikuisten osaamishjelma oppisopimuskoulutuksessa	4	4	0
OKM, ammatillisen peruskoulutuksen toiminnan laajuuden muutos	-10	-4	6
OKM, ammatillisen lisäkoulutuksen toiminnan laajuuden muutos	-4	-3	1
OKM, oppisopimuskoulutuksen toiminnan laajuuden muutos	-6	-6	0
OKM, nuorisotyön toiminnan laajuuden muutos	7	7	0
OKM, valtionosuusindeksin jäädytys		-50	-50
TEM, työllistämistuki kunnille ja pitkäaikaistyöttömyyden vähentämisen määräaikainen kokeilu	18	18	0
TEM, pakolaisista ja turvapaikanhakijoista maksettavat korvaukset	5	5	0
STM, valtionavustus kunnille vanhuspalvelulain toimeenpanoon	12	6	-6
STM, säästö kehittämishankkeissa	-3	-3	0
STM, sosiaali- ja terveydenhuollon korjaushankkeiden määräaikaisen lisäyksen päättyminen	-40	-20	20
STM, säästö EVO-tutkimuksessa	-6	-6	0
STM, perustoimeentulotuen muutos (perusturvan korotus ja asumistuen tuloarvojen korotus; aktiivivajan korotusosien säätäminen etuoikeutetuksi tuloksi; indeksitarkistuksen aikaistus 2013 alkuun; työmarkkinatuen tarveharkinnan rajaaminen; pitkäaikaistyöttömien asumistuen tarkistamisen lykkäyksen kokeiluun pidennys; pitkäaikaistyöttömien työllistymisbonuskokeilu)	0	1	0
YHTEENSÄ	22	-170	-193
2. VEROTUKSEN JA MAKSUJEN MUUTOKSET			
Veroperustemuutoksista aiheutuva valtionosuuskompensatio n. 12 milj. euroa (työtulovähennyksen korotus -20 milj. euroa, perusvähennyksen korotus -9 milj. euroa, asuntolainojen korkovähennyksen rajaaminen 12 milj. euroa, kilometrikorvausten laskentatavan kehittäminen 6 milj. euroa, avainhenkilölain voimassaolon jatkaminen -0,5 milj. euroa)			
YHTEENSÄ	0	0	0
VALTION TOIMENPITEIDEN VAIKUTUKSET YHTEENSÄ	22	-170	-193

¹ Valtion budjetilla on kuntatalouteen myös välillisiä vaikutuksia, joita ei ole huomioitu tässä taulukossa.

² Sisältää sekä hallitusohjelman mukaisen säästön että määräaikaisen lisäysten alenemisen (vuodelle 2012 budjetoitu yhteensä 22 milj. euron kertaluonteiset lisäykset, kun taas vuodelle 2013 esitetään kertaluonteista 7 milj. euron lisäystä)

Kuviossa 4 on esitetty valtion talousarvioesityksen vaikutukset kuntatalouteen pitkällä aikavälillä vuosina 1993–2014.

KUVIO 4. Valtion toimenpiteiden vaikutus kuntatalouteen verrattuna edellisen vuoden talousarvioon, milj. euroa

2.3.3 Peruspalveluohjelma

Kuntien tehtävien, velvoitteiden ja rahoituksen tasapainoa ja ennakoitavuutta parannetaan hallituskauden kattavalla valtion ja kuntien neuvottelumenettelyssä laaditulla poikkihallinnollisella peruspalveluohjelmalla ja peruspalvelubudjetilla. Peruspalveluohjelma on osa valtiontalouden kehysmenettelyä ja peruspalvelubudjetti osa valtion talousarvioesityksen valmistelua. Peruspalveluohjelman ja budjetin valmistelua ohjaa ja sen sisällöstä päättää peruspalveluohjelman ministerityöryhmä, jonka kokouksiin osallistuu pysyvänä asiantuntijana Suomen Kuntaliitto. Peruspalveluohjelman ministerityöryhmän työskentely on lisännyt ministeriöiden valmiutta palvelujen ja niiden rahoituksen kokonaisuuden tarkasteluun.

Peruspalveluohjelman sisältöä on kehitetty asteittain ja siitä on vähitellen tullut työväline, jonka avulla on helpompi hallita kunnallisten palvelujen ja niiden rahoituksen kokonaisuutta. Keväällä 2013 laaditussa peruspalveluohjelmassa arvioitiin kuntatalouden tasapainottamistarve sekä aiempaa yksityiskohtaisemmin väestörakenteen muutoksen vaikutuksia kuntien laskennallisiin kustannuksiin. Peruspalveluohjelmaan ei ole voitu sisällyttää ohjelmaa kuntien tulojen ja menojen tasapainottamistoimenpiteistä, vaan ohjelma sisältää vain sellaisia toimenpiteitä, joihin valtio voi kehys- ja talousarviovalmistelussa sitoutua. Tasapainottamisohjelman laatiminen edellyttäisi sitä, että valtio sitoutuisi nykyistä laajemmin myös kuntien tulojen ja menojen kehitykseen.

Peruspalveluohjelma sisältää vain kuntien lakisääteiset palvelut ja niiden rahoituksen. Menettely ei ole koskenut kaikkia kuntapalveluja ja niiden rahoitusta kokonaisuutena. Opetus- ja kulttuuripalvelujen sekä sosiaali- ja terveystalouden osalta ohjelma kattaa kaikki lakisääteiset palvelut ja niiden kehittämistoimet. Muiden ministeriöiden toimialoilta ohjelma sisältää vain keskeiset kuntien tehtäviä koskevat kehittämishankkeet.

Kymmenes peruspalveluohjelma hyväksyttiin keväällä 2013. Peruspalveluohjelma vuosille 2014—2017 laadittiin tilanteessa, jossa kuntatalouden rahoitusasema oli heikentymässä vuoden 2012 tilinpäätösarvioiden perusteella. Peruspalvelubudjetin laadintaa varten saatiin ennakkolliset tiedot kuntien ja kuntayhtymien vuoden 2012 tilinpäätöksistä, joiden mukaan kuntatalouden rahoitusaseman heikentymisestä saatu kuva täsmentyi.

Hallitusohjelman mukaan peruspalveluohjelmamenettelyn pitkäjänteisyyttä, sitovuutta ja ohjausvaikutusta tulee vahvistaa. Kevään 2013 kehyspäätöksen yhteydessä hallitus päätti käynnistää kuntien makrotalouden ohjauksen kehittämistä koskevan valmistelun siten, että valmistelu sovitetaan yhteen kuntalain kokonaisuudistuksen, valtionosuusjärjestelmän uudistuksen ja finanssipoliittisten säädösten kanssa. Valtiovarainministeriö käynnisti kuntatalouden makro-ohjauksen kehittämistä valmistelevan työn keväällä 2013.

Työryhmän tehtäväksi annettiin kehittää toimintamalli, jolla kuntatalouden makrotalouden ohjausta voidaan uudistaa siten, että kuntatalousasioiden valmistelu olisi tähänastista kiinteämpi osa valtiontalouden talousarvio- ja kehysvalmistelua sekä laajempaa julkisen talouden taloussuunnittelua. Työryhmän työtä suuntasivat myös hallituksen rakennepoliittisessa ohjelmassa päätetyt linjaukset. Työryhmän toimikausi päättyi vuoden 2014 lopussa.

2.4 Työeläkelaitokset ja muut sosiaaliturvarahastot

Työeläkerahastot

Työeläkemenot kasvavat nopeasti tulevina vuosina. Eläkeläisten määrän odotetaan kasvavan 175 000 henkilöllä tämän vuosikymmenen aikana. Eläkemenoja kasvattavat lisäksi indeksikorotukset sekä keskimääräisen eläketason nousu, sillä alkavat eläkkeet ovat maksussa olevia eläkkeitä suurempia.

Vuoden 2009 sosiaalilupossa sovittiin työeläkemaksujen korottamisesta 0,4 % vuosittain 2011—2016. Vuonna 2013 eläkemaksujen korotus jätettiin tekemättä liian korkeina kerättyjen työkyvyttömyysmaksujen tasaamiseksi, minkä johdosta eläkemaksut pysyivät vuoden 2012 tasolla. Työeläkerahastojen kansantalouden tilinpidon mukaiset korkotulot olivat v. 2013 hyvin alhaiset matalan korkotason vuoksi.

Vuonna 2013 eläkerahastojen ylijäämä supistui 2,1 prosenttiin BKT:sta palkkasumman kasvun hidastumisen sekä eläkemaksujen korotusten lykkäämisen vuoksi. Työeläkerahastojen kokonaismenojen ennakoitaan kasvavan tänä vuonna 7,1 %, kun kokonaistulojen kasvu jää vain 2,8 prosenttiin.

Muut sosiaaliturvarahastot

Muut sosiaaliturvarahastot sisältävät lähinnä Kansaneläkelaitoksen, joka vastaa perusturvasta, sekä Työttömyysvakuutusrahaston, joka vastaa ansiosidonnaisesta työttömyysvakuutuksesta. Kansaneläkelaitoksen menot rahoitetaan valtion budjetista, sosiaalivakuutusmaksuista sekä vähäiseltä osin kunnilta. Ansiosidonnainen työttömyysvakuutus rahoitetaan palkansaajilta ja työnantajilta perittävillä työttömyysvakuutusmaksuilla sekä

valtionosuuksilla. Kansaneläkemenojen kasvua vaimentaa kansaneläkkeen saajien lukumäärän supistuminen, mikä johtuu siitä, että yhä useampi eläkeläinen saa ainoastaan työeläkettä.

Vuonna 2013 kansaneläkemenoja kasvatti osittain aikaistettu indeksikorotus. Menojen kasvua kompensoi valtion ja kuntien rahoituksen kasvu. Työttömien määrän kasvu lisää ansiosidonnaisen työttömyysturvan sekä työttömyyden perusturvan menoja vuosina 2013—2014. Työttömyysmenoja on viime vuosina kasvattanut yleisen työttömyysasteen nousun lisäksi työttömyyseläkkeen lakkauttaminen, jonka johdosta ansiosidonnaisen työttömyysturvan lisäpäiviin oikeutettujen määrä on kasvanut. Sairausvakuutusmenojen odotettiin kasvavan maltillisesti vuonna 2013 hallitusohjelman mukaisten lääkekorvauksiin tehtyjen muutosten takia.

Sosiaaliturvajärjestelmän kokonaisrasitus kansantaloudessa

Valtiovarainministeriö esitti syksyllä 2013 arvion sosiaaliturvajärjestelmän kokonaisrasituksesta kansantaloudessa. Sosiaaliturvaetuudet, -avustukset ja sairaanhoitokorvaukset kohosivat runsaaseen 20 prosenttiin suhteessa BKT:hen v. 2013, kun ne ennen finanssikriisiä v. 2007 olivat 15,4 % BKT:sta. Rasituksen kasvu johtui pitkälti vuonna 2008 puhjennesta talouskriisistä ja tästä seuranneesta kokonaistuotannon supistumisesta, mutta taustalla vaikuttaa myös väestön ikääntyminen.

3 Valtion yhtiöomistus

3.1 Valtion omistajapolitiikka

Yleiset lähtökohdat

Valtion omistajapolitiikkaan kuuluvat omistajaohjaus-, osinko-, yksityistämisen- ja sijoituspolitiikkaan sekä valtion yritysomaisuuden järjestelyihin liittyvät asiat. Valtio pyrkii saamaan omistukselleen hyvän osinkotuoton ja arvonnousun. Lisäksi valtio pyrkii kehittämään yhtiöitään niin, että ne olisivat kiinnostavia sijoituskohteita myös muille sijoittajille. Omistajapolitiikkaa harjoitetaan hallitusohjelman mukaisesti. Toimenpiteet harkitaan aina yhtiökohtaisesti.

Valtio-omistaja toimii vastuullisesti, läpinäkyvästi, pitkäjänteisesti ja pragmaattisesti. Omistajapolitiikan ja omistajaohjauksen ensisijaisia tavoitteita ovat yhtiöiden kehittäminen, omistaja-arvon pitkäjänteisen kasvun tukeminen sekä vastuullisen yritystoiminnan edistäminen omistajan keinoin. Keskeisiä omistajaohjauksen välineitä ovat hallitusvalinnat, omistajan panostukset yhtiöiden johtamisresursseihin ja johdon sitouttamiseen sekä itsenäinen omistajastrategia, yritysvastuuprosessin edelleen kehittäminen sekä hyvän hallintotavan ja yritys vastuun edistäminen valtio-omisteisissa yhtiöissä.

Valtion toiminta omistajana perustuu vuoden 2008 alussa voimaantulleeseen lakiin valtion yhtiöomistuksesta ja omistajaohjauksesta (L 1368/2007, ”omistajaohjauslaki”). Omistajaohjauslaki koskee valtion toimintaa omistajana kaikissa yhtiöissä. Laki ei sisällä poikkeuksia osakeyhtiölaista tai muustakaan yhtiöitä koskevasta lainsäädännöstä. Valtion omistajapolitiikka sekä siihen liittyvät normit ja päätökset koskevat lähtökohtaisesti yhtäläillä sekä pörssiyhtiöitä että noteeraamattomia yhtiöitä. Käytännön omistajaohjauksessa merkittävät erot pörssinoteerattujen ja noteeraamattomien yhtiöiden välillä johtuvat pörssiyhtiöihin kohdistuvasta arvopaperimarkkinalainsäädännöstä. Toinen merkittävä ero on kaupallisesti toimivien yhtiöiden ja erityistehtävayhtiöiden välillä. Viimemainitut toteuttavat jotakin valtionhallinnon erityistehtävää, jolloin yhtiö ei välttämättä pyri taloudellisen tuloksen maksimointiin, vaan kyseisen tehtävän mahdollisimman hyvään ja tehokkaaseen hoitamiseen.

Hallitusohjelman ja valtioneuvoston omistajapoliittisen periaatepäätöksen mukaisesti vuonna 2013 jatkettiin erityisesti panostuksia yritys vastuuseen, johdon palkitsemiseen ja sukupuoliseen tasa-arvoon hallitusvalinnoissa. Kaikkien osa-alueiden tavoitteiden saavuttamista tuettiin sekä sisäisellä että ulkoisella kehitystyöllä. Yritys vastuun edistäminen periaatepäätöksessä asetettujen tavoitteiden mukaisesti eteni vuonna 2013 hyvin. Kehittämällä aktiivisesti omaa yritys vastuutyötään ja korostamalla voimakkaasti yritys vastuun merki-

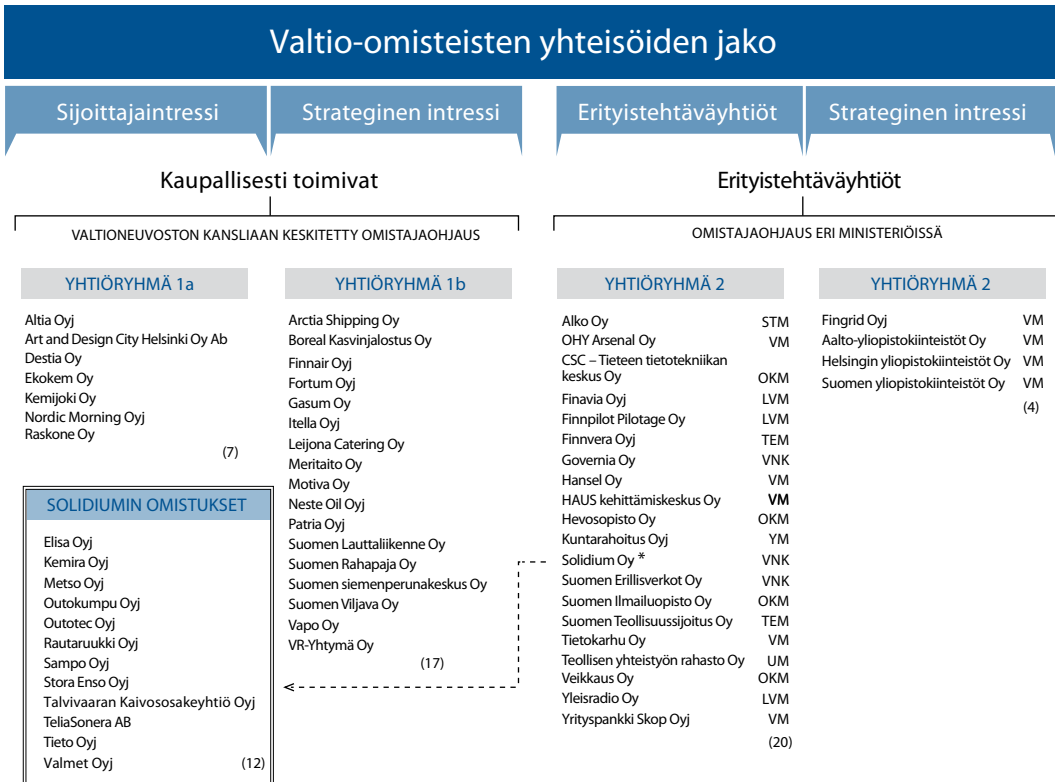
tystä liiketoiminnassa, on omistajaohjaus vaikuttanut yritysvastuun nousuun hallitusten asialistalle sekä osaksi liiketoimintastrategioita ja johtamisjärjestelmiä. Valtio-omistaja on pitkäjänteisesti ollut edelläkävijä uusissa palkitsemislinjauksissa ja hallitusvalintojen sukupuolisessa tasa-arvossa.

Keväällä 2007 kaupallisin perustein toimivien yritysten omistajaohjaus keskitettiin valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosastolle. Erityistehtäväyhtiöiden omistajaohjauksesta vastaa kunkin toimialan sääntelystä vastaava ministeriö. Kaupallisten yhtiöiden omistajaohjauksen ja sääntelyn eriyttäminen on osoittautunut perustelluksi toimintatavaksi valtion omistajaohjauksessa. Keväällä 2009 valtion vähemmistöomisteisten pörssiyhtiöiden omistukset siirrettiin holding-yhtiö Solidium Oy:öön. Solidium Oy toimii taloudellisin perustein ja turvaa kotimaista omistusta keskeisissä suomalaisissa pörssiyhtiöissä.

Valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosasto vastasi yhteensä 27 yhtiön omistajaohjauksesta vuoden 2013 lopussa. Näistä kolme oli pörssiyhtiöitä, 21 kaupallisin perustein toimivaa listaamatonta yhtiötä ja kolme erityistehtäväyhtiötä. Näitä yhtiöitä käsitellään tarkemmin omistajaohjausosaston vuosittain kesäkuussa julkaisemassa selvityksessä.

Valtio-omisteiset yhtiöt

KUVIO 5. Valtio-omisteiset yhtiöt v. 2013 jaettuina omistuksen perusteen mukaan

Pääosa valtionyhtiöistä ja valtion osakkuusyhtiöistä toimii kokonaan tai osaksi kilpailullisessa ympäristössä eli markkinaehtoisesti. Niissä valtio-omistajan keskeisiä tavoitteita ovat kannattavuus ja pitkäjänteinen omistaja-arvon kasvattaminen. Osassa markkinaehtoisesti toimivista yhtiöistä valtiolla on selkeästi sijoitusintressi eli valtio on kiinnostunut yhtiöiden tuloksesta ja omistuksen arvon kasvusta. Osaan puolestaan liittyy jokin valtion erityinen intressi, joka voi liittyä esimerkiksi tiettyjen infrastruktuurin kannalta tärkeiden toimintojen varmistamiseen, huoltovarmuuskysymyksiin tai yhtiöiden asemaan keskeisinä peruspalveluiden tuottajana. Tällaisista erityisistä intresseistä käytetään nimitystä strateginen intressi. Strategisista intresseistä huolimatta yhtiöt ovat selkeästi markkinaehtoisesti toimivia. Erona valtion erityistehtävää hoitaviin yhtiöihin on juuri toiminnan markkinaehtoisuus ja sen edellyttämä riittävä etäisyys kyseisten toimintojen ja toimialojen viranomaistoiminnoista.

Yhtiöryhmässä 1 a valtiolla on omistajana ainoastaan tai lähes yksinomaan vahva sijoittajaintressi. Yhtiöryhmän omistajaohjauksessa keskeistä on, että omistuksesta päättäminen kuuluu pääsääntöisesti valtioneuvostolle. Omistajaohjausta järjestettäessä onkin otettava huomioon valtion omistusosuuteen liittyvä määräys- tai vaikutusvalta sekä siihen liittyvät omistajan riski ja omistukseen perustuva osallistuminen yhtiön päätöksentekoon.

Yhtiöryhmään 1 b liittyy valtion vahvan sijoittajaintressin lisäksi strateginen intressi. Näissä yhtiöissä enemmistöä luopuminen edellyttää eduskunnan suostumusta. Jos yhtiö on nykyisin valtion kokonaan omistama, osakkeita ei saa lainkaan luovuttaa ilman eduskunnan suostumusta.

Yhtiöryhmässä 2 eli erityistehtäviä hoitavissa yhtiöissä enemmistö on valtion kokonaan omistamaa. Näillä yhtiöllä on valtion määrittelemä elinkeino-, yhteiskunta- tai muu poliittinen tehtävä taikka jokin muu erityisrooli. Näiden yhtiöiden osakkeita ei saa lainkaan luovuttaa ilman eduskunnan suostumusta.

Valtio-omisteisten yhtiöiden omistusosuudet ja eduskuntavaltuudet

TAULUKKO 30. Valtioneuvoston kanslian omistajaohjauksessa olevien yhtiöiden omistusosuudet ja eduskuntavaltuudet 31.12.2013

Salkun yhtiöt, tilanne 31.12.2013	Valtion omistus, %	Omistuksen alaraja, %
Pörssiyritykset – valtion suora omistus		
Finnair Oyj	55,8	50,1
Fortum Oyj	50,8	50,1
Neste Oil Oyj	50,1	50,1
Pörssiyritykset – omistus Solidiumin kautta	Solidiumin omistusosuus, %	
Elisa	10,0	
Kemira	16,7	
Metso	11,1	
Outokumpu	21,8	
Outotec	10,0	
Rautaruukki	39,7	
Sampo	14,2	
Stora Enso	12,3	
Talvivaaran Kaivososakeyhtiö	16,7	
TeliaSonera	10,1	
Tieto	10,1	
Valmet	11,1	
Listamattomat kaupalliset yhtiöt	Valtion omistus, %	Omistuksen alaraja, %
Altia Oyj	100,0	50,1
Arctia Shipping Oy	100,0	100,0
Art and Design City Helsinki Oy Ab	35,2	0,0
Boreal Kasvinjalostus Oy	60,8	50,1
Destia Oy	100,0	0,0
Ekokem Oy	34,1	0,0
Gasum Oy	24,0	0,0
Itella Oyj	100,0	100,0
Kemijoki Oy	50,1	50,1
Leijona Catering Oy	100,0	100,0
Meritaite Oy	100,0	100,0
Motiva Oy	100,0	100,0
Nordic Morning Oy	100,0	0,0
Patria Oyj	73,2	50,1
Raskone Oy	85,0	0,0
Suomen Lauttaliikenne Oy	100,0	100,0
Suomen Rahapaja Oy	100,0	50,1
Suomen Siemenperunakeskus Oy	22,0	0,0
Suomen Viljava Oy	100,0	100,0
Vapo Oy	50,1	50,1
VR-yhtymä Oy	100,0	100,0

Vuonna 2013 valtio myi yhdeksän prosentin omistusosuutensa työeläkevakuutuksen järjestelmäkehittäjä Arek Oy:stä.

Omistajapolitiikan koordinointi

Valtion omistajapolitiikalta odotetaan avoimuutta, ennakoitavuutta ja johdonmukaisuutta. Valtio on omistajana johdonmukainen ja toteuttaa samoja peruslinjauksia siitä huolimatta, minkä ministeriön vastuulla yhtiökohtainen omistajaohjaus on. Valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosasto vastaa valtion omistajapolitiikasta ja sitä koskevasta ohjeistuksesta sekä ohjaa ja koordinoi omistajaohjausta koskevaa ministeriöiden yhteistyötä. Yhteisten omistajaohjauksen käytäntöjen varmistamiseksi on vuonna 2013 jatkettu omistajaohjausosaston ja erityistehtäväyhtiöiden omistajaohjauksesta vastaavien sekä strategisesta intressistä vastaavien ministeriöiden yhteistyöryhmien toimintaa. Työryhmissä on käsitelty mm. palkitsemisjärjestelmiä, yritysvaluuttasioita, hallitusten kokoonpanoja ja uudistamistarpeita sekä erityistehtäväyhtiöiden taloudellista kehitystä ja erityistehtävän hoidon kustannustehokkuutta.

Vuonna 2013 saatiin päätökseen myös yhtiökohtaisten erityistehtävien ja strategisten intressien määrittelyt. Määritelmät on julkaistu omistajaohjauksen verkkosivuilla keväällä 2013. Ekokem Oy poistettiin strategiseksi katsottavien yhtiöiden listalta ja kolme yliopistokiinteistöyhtiötä siirrettiin erityistehtäväyhtiöistä strategiseksi katsottaviksi yhtiöiksi.

Hallitusten nimittäminen

Valtio-omisteisten yhtiöiden hallitusjäsenien valinta on omistajaohjauksen keskeinen tehtävä ja omistajaohjauksen väline. Hallitusjäsenet nimittää yhtiökokous, joka on omistajien vallankäytön väline. Omistajaohjaus vastaa yhtiökokousvalmisteluista ja nimeää hallitusjäsen ehdokkaita joko suoraan yhtiökokouksille tai esittää valtioenemmistöisissä pörs-siyhtiöissä ehdokkaita niiden yhtiökokousten asettamille nimitysvaliokunnille. Valtion kokonaan omistama holding-yhtiö Solidium Oy puolestaan esittää hallitusjäsen ehdokkaita nimitysvaliokunnille, jotka toimivat useimmissa Solidiumin salkkuyhtiöissä.

Valtion täysin omistamissa yhtiöissä on viime vuosina saavutettu noin 40 prosentin tavoite molempien sukupuolten edustuksesta yhtiöiden hallituksissa. Tavoite on saavutettu jäsenien asiantuntijuuden ja pätevyyden perusteella. Vähemmistöomisteisissa yhtiöissä valtio-omistaja on pyrkinyt edistämään saman tavoitteen toteutumista tuomalla kantansa esiin hallitusjäseniä nimittäessä.

Vuonna 2013 omistajaohjaus esitti hallitusjäsen ehdokkaita 26 yhtiön yhtiökokoukselle tai nimitysvaliokunnalle. Nimetyissä hallituksissa oli jäseniä kaikkiaan 164, joista valtion nimeämiä 138. Naisten osuus kaikista valtion nimitysvallassa olevista jäsenistä oli 47,1 %. Kaikkien yhtiöiden hallitusten puheenjohtajista naisia on neljä eli 15 %. Helsingin pörssin yhtiöiden hallituksissa naisten osuus hallitusjäsenistä oli keskimäärin 23 %.

Valtio noudattaa omistajaohjauksessaan osakeyhtiölain mukaista tehtävien ja vastuiden jakoa yhtiön toimielinten ja omistajan välillä. Tämän mukaisesti omistaja nimittää yhtiön hallituksen, joka puolestaan nimittää yhtiön toimivan johdon. Vaikka omistajaohjaus ei

näin ollen voi edistää tasa-arvonäkökohtien toteutumista yhtiöiden ylimmässä johdossa osakeyhtiölain tehtäväjaon mukaisesti, korostaa se omalla toiminnallaan sukupuolisen tasa-arvon merkitystä läpi kaikkien yhtiön toimielinten.

Sukupuolten välisen tasa-arvon lisäksi valtio-omistaja korostaa hallitusten monimuotoisuuden tärkeyttä myös muista näkökulmista. Vuoden 2013 lopulla valtio-omistaja päätti luopua hallitusten jäseniä koskeneesta ikärajoitteesta vuoden 2014 alusta lähtien. Ikäraajat olivat tätä ennen olleet 68–70 vuotta.

Hallitusjäsenten valinnassa on painopiste siirtynyt aiempaa dynamisemmaksi, mikä osaltaan heijastaa yritysten toimintaympäristön nopeaa muutosta ja jossa korostuu yritysten kyky ennakoita muutoksia. Valtio-omistaja kiinnittää vastaisuudessa entistä enemmän huomiota hallitusjäsenten suoriutumiseen ja sitoutumiseen sekä seuraa aktiivisesti tehtyjen strategisten valintojen toteutumista. Hallitusten jäsenten toimikausia tullaan tarkastelemaan entistä enemmän tehtävässä annettujen näyttöjen perusteella.

Vastuullisuuden edistäminen

Valtioneuvoston hallituskausittain antamassa omistajapoliittisessa periaatepäätöksessä linjataan muun ohella myös yritysvastuun edistämiseen liittyvät näkökohdat ja ohjeistetaan ministeriöitä omistajaohjauksen hoitamisessa myös tältä osin. Samalla viestitetään yhtiöille, sidosryhmille ja markkinoille valtio-omistajan keskeisistä toimintatavoista.

Yhtiöiden hallinnon ja päätöksenteon järjestämisessä yleinen tavoite on hyvien hallintokäytäntöjen kehittäminen ja ylläpitäminen. Suomen listayhtiöiden hallinnointikoodia käytetään soveltuvin osin mallina myös listaamattomien valtio-omisteisten yhtiöiden hallinnossa ja raportoinnissa.

Periaatepäätöksessä valtion kokonaan omistamien yhtiöiden ja valtio-enemmistöisten listaamattomien yhtiöiden edellytetään ja muiden valtio-omisteisten yhtiöiden toivotaan laativan erillinen yritysvastuuraportti tai sisällyttävän sen selkeästi erotettavana osana vuosikertomukseensa. Keväällä 2013 valtio-omisteiset yhtiöt raportoivat yritysvastuusta velvoitteen mukaan toisen kerran. Kaikki määräysvaltayhtiöt raportoivat joko osana vuosikertomustaan tai omana raporttinaan. Raportit löytyvät pääsääntöisesti yhtiöiden internet-sivuilta. Omistajaohjaus raportoi vuonna 2013 yritysvastuusta talouspoliittiselle ministerivaliokunnalle osana säännönmukaisia katsauksia valtion yhtiöomistuksesta sekä omistajaohjausosaston vuosikertomuksessa.

Vuonna 2013 omistajaohjausosasto on aktiivisesti jatkanut oman toimintatapansa vakiinnuttamista ja asiantuntemuksen kehittämistä yritysvastuuasioissa. Omistajan tavoitteena on edistää vastuullisia toimintatapoja ja siten kasvattaa yhtiöiden omistaja-arvoa. Yritysvastuuasiat on lisätty omistajaohjausosastolla yritysten taloudelliseen ja strategiseen analyysiin. Omistajan tavoitteena on muodostaa itsenäinen näkemys yhtiöiden yritysvastuun tilasta ja pyrkiä myös vaikuttamaan omistamiensa yritysten yritysvastuuasioiden tilaan. Omistajaohjauksen toimintatapaan kuuluu aktiivinen dialogi yritysten johdon kanssa. Yritysvastuuasioista keskustellaan yhtiöiden edustajien kanssa osana säännönmukaisia yhtiötapaamisia.

Valtio-omistajan tavoite on, että kaikki – myös vähemmistöomisteiset yhtiöt – ottavat yritysvastuun koko liiketoimintaansa ohjaavaksi teemaksi, osaksi strategiaansa, hallitus- ja johtoryhmyöskentelyään sekä asettavat sille tavoitteet. Kehittämällä aktiivisesti omaa yritysvastuutyötään ja korostamalla voimakkaasti yritysvastuun merkitystä liiketoiminnassa, on omistajaohjaus vaikuttanut yritysvastuun nousuun hallitusten asialistalle sekä osaksi liiketoimintastrategioita ja johtamisjärjestelmiä. 74 prosentissa kaikista omistajaohjausosaston ohjausvastuulla olevista yhtiöistä hallitus seuraa ja hallitukselle raportoidaan säännöllisesti yritysvastuuasioista. Vastuullisuuden tulee sisältyä yhtiöiden hankintaperiaatteisiin, minkä vuoksi valtio-omistaja edellyttää kaikkien yhtiöiden kiinnittävän huomiota vastuullisuuden toteutumiseen toimitusketjun kaikissa vaiheissa. 78 prosenttia yhtiöistä on asettanut toimitusketjuille yritysvastuuseen liittyviä vaateita, mutta kaikki vaateiden asettajat eivät kuitenkaan seuraa niiden toteutumista. Katsauskaudella valtio-omistaja korosti näkemystään yritysvastuusta ennen kaikkea liiketoimintakysymyksenä. 56 % yhtiöistä tunnistaa ja kuvaa toimintaansa liittyviä yritysvastuun riskejä ja liiketoimintamahdollisuuksia. Puolestaan 44 % yhtiöistä huomioi yritysvastuun elementtejä johdon palkitsemisjärjestelmissä.

Kertomusvuonna erityisesti yritysten verojalanjälki korostui voimakkaasti omistajaohjauksen yritysvastuutyössä. Omistajaohjaus selvitti v. 2013 salkkuyhtiöidensä maksamat verot verolajeittain ja maittain. Selvitys on tarkoitus toteuttaa vastaisuudessa vuosittain. Valtio-omistajan intressissä on toimia eturintamassa kansainvälisen veronkierron lopettamisessa ja tätä kautta myös edistää ylikansallisten yritysten maakohtaisten olennaisten tietojen julkistamista. Valtio-omistaja pitää hyvänä, että yhtiöt raportoivat osana yritysvastuuraporttiaan kaikille sidosryhmilleen verojalanjäljestään ja kertovat samalla verosuunnittelunsa tavoitteista ja verostrategiasta. Lisäksi verotus otetaan jatkossa osaksi omistajaohjauksen ja yritysten välistä yritysvastuukeskustelua. Merkittävät verokysymykset tulee nostaa yhtiön hallituksen agendalle. Hallitusten tulisi ottaa verostrategiassa huomioon myös maineen, eettisyyden ja riskienhallinnan näkökulmat.

Palkitseminen

Elokuussa 2012 talouspoliittinen ministerivaliokunta päätti uudesta johdon palkitsemisen kannanotosta valtio-omisteisissa yhtiöissä. Sen mukaisesti palkitsemisen on oltava ennakoitavaa ja läpinäkyvää, jotta kaikilla osapuolilla on mahdollisuus arvioida sen onnistumista. Kannanotossa kiristettiin kokonaispalkitsemista kaikissa yhtiöissä ja edellytettiin, että palkitsemisen tasot on asetettava riittävän haastaviksi ja erityisesti huolehdittava, etteivät palkitsemisjärjestelmät johda ylilyönteihin.

Kannanotossa huomioidaan, että valtio toimii omistajana hyvin erityyppisissä yrityksissä ja vaihtelevin omistusosuuksin. Kannanotto edellyttää yhtiöiden hallituksilta edelleen vahvempaa otetta tavoitteiden asettamisesta ja niiden mukaisesta johdon palkitsemisesta. Oikein mitoitettulla palkitsemisella varmistetaan, että valtio-omisteisilla yhtiöillä on mahdollisuudet kilpailla pätevästä johtajista ja muista avainhenkilöistä työmarkkinoilla. Myös henkilöstölle on taattava oikeudenmukainen osuus yhtiön hyvästä tuloksesta esimerkiksi tulokseen perustuvalla palkitsemisella tai henkilöstörahoilla.

Valtion kokonaan omistamissa yhtiöissä kannanotosta ei voi poiketa ilman omistajan etukäteistä hyväksyntää. Valtioenemmistöisissä noteeraamattomissa yhtiöissä kannanottoa tulee noudattaa, ellei osakkeenomistajien yhteinen etu muuta edellytä. Valtioenemmistöisissä ja pörssiin listatuissa yhtiöissä hallituksen edellytetään ottavan valtio-omistajan kannanotto huomioon päätöksenteossaan.

Viime vuosina valtio-omisteisissa yhtiöissä toimitusjohtajien peruspalkat ovat kehittyneet maltillisesti ja olleet yleisellä markkinatasolla. Vuosibonukset ovat olleet keskimäärin 50—60 % talouspoliittisen ministerivaliokunnan asettamasta maksimitasosta ja pitkän aikavälin kannustinpalkkiot noin neljänneksen maksimista.

Toimitusjohtajien vuonna 2013 raportoidut bonukset olivat valtio-omisteisissa kaupallisissa yhtiöissä keskimäärin noin 19 % peruspalkasta ja keskimäärin vajaat 50 % maksimitasosta. Yleinen markkinataso oli noin 23 % peruspalkasta ja hieman yli 40 % maksimitasosta. Pitkän aikavälin kannustinpalkkiot suhteessa peruspalkkaan olivat keskimäärin noin 11 % valtion suoraan omistamissa kaupallisissa yhtiöissä. Näistä valtion suoraan omistamissa pörssiyhtiöissä vastaava taso oli keskimäärin noin 29 % ja listaamattomissa yhtiöissä keskimäärin noin 4 %. Kun Solidiumin osakkuusyhtiöt otetaan mukaan tarkasteluun, olivat maksetut kannustinpalkkiot suhteessa peruspalkkaan valtion omistamissa kaupallisissa yhtiöissä keskimäärin noin 29 % ja valtion omistamissa pörssiyhtiöissä keskimäärin noin 40 %, kun yleinen markkinataso oli 37 %. Viime vuosina yhtiöille aiheutuneiden lisäeläkekulujen kokonaistaso on toimitusjohtajan kohdalla ollut yleensä noin 20—30 prosentin luokkaa suhteessa peruspalkkaan.

Vuonna 2013 raportoidun mukaan valtion kokonaan omistamien yhtiöiden toimitusjohtajien kokonaispalkitseminen oli hivenen laskenut. Peruspalkka nousi vähän, mutta vuosibonukset putosivat puoleen. Pitkän aikavälin kannustinpalkkiot puolestaan nousivat.

Valtioneuvoston kanslian vastaus eduskunnan kirjelmään valtionyhtiöiden ylimmän johdon palkitsemisesta (EK 20/2013 vp; M 8/2013 vp) on julkaistu tämän vuosikertomuksen osassa 4/4 Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta.

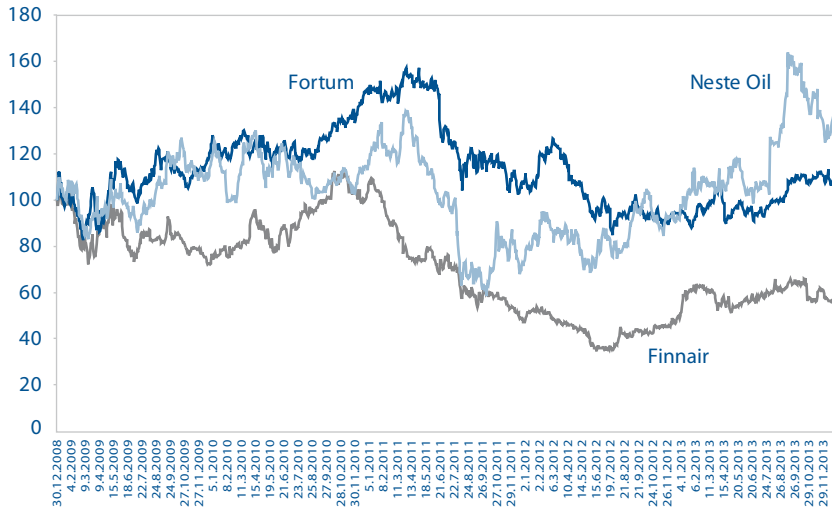
3.2 Valtion kaupallinen yhtiöomistus

Valtion suoraan omistaman pörssisalkun kehitys

Valtion suoraan ja Solidiumin kautta omistaman pörssisalkun omistuksen markkina-arvo nousi edellisvuodesta 18 %. Valtion suoraan omistaman salkun markkina-arvo oli 9,5 mrd. euroa ja Solidiumin omistuksen markkina-arvo 8,2 mrd. euroa 31.12.2013.

Valtion suoran omistuksen (Finnair Oyj, Fortum Oyj, Neste Oil Oyj) markkina-arvo nousi 22,3 % v. 2013. Salkun markkina-arvo vuoden 2013 lopussa oli 9,5 mrd. euroa (7,8 mrd. euroa). Erityisesti Neste Oilin kurssikehitys oli positiivista yhtiön osakekurssin noustua 47 %. Helsingin pörssin yleisindeksi nousi 26,5 % v. 2013.

KUVIO 6. Valtion suoraan omistamien pörssiyrityiden markkina-arvon kehitys 2009—2013

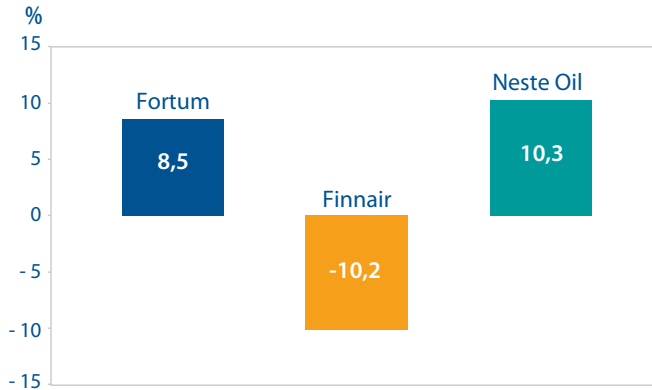
TAULUKKO 31. Valtion pörssiomistuksen markkina-arvo

	Valtion omistusosuus, %	31.12.2013 Omistuksen markkina-arvo, milj. euroa	Paino portfoliossa, %	31.12.2012 Omistuksen markkina-arvo, milj. euroa	Paino portfoliossa, %	30.12.2011 Omistuksen markkina-arvo, milj. euroa	Paino portfoliossa, %
Finnair	55,8	198	2	170	2	164	2
Fortum	50,8	7 499	79	6 381	82	7 436	86
Neste Oil	50,1	1 846	19	1 255	16	1 003	12
YHTEENSÄ		9 543		7 806		8 603	
Solidiumin omistus, markkina-arvo		8 172		7 176		7 028	
YHTEENSÄ		17 715		14 982		15 630	

TAULUKKO 32. Valtion suoraan omistamien pörssiyrityiden markkina-arvon kehitys suhteessa toimialaan, %

	Finnair		Fortum		Neste Oil	
	2013	2009—2013	2013	2009—2013	2013	2009—2013
Yhtiö	16,4	-43,4	17,5	9,2	47,0	35,8
Vertailuindeksi	44,3	82,7	7,5	-19,5	3,8	25,7

KUVIO 7. Valtion suoraan omistamien pörssiyhtiöiden vuotuinen tuotto 2009—2013

Neste Oilin tuotto on ollut yhtiöistä paras. Uusiutuvien polttoaineiden hyvä kehitys näkyy osakekurssissa. Fortumin kurssia on painanut haastava markkinatilanne, tuotto on ollut kuitenkin suhteellisen hyvää, johon osaltaan vaikuttaa valtion tarkasteluperiodilla saamat 2,3 mrd. euron osingot. Päästöttömään tuotantoon perustuva strategia on kuitenkin pitänyt markkina-arvon kehityksen toimialaindeksiä selkeästi parempana.

Valtion Solidiumin kautta omistaman pörssisalkun kehitys

Solidium Oy on Suomen valtion kokonaan omistama sijoitusyhtiö. Solidiumin omistuksen markkina-arvo oli 8,2 mrd. euroa 31.12.2013. Yhtiön toiminnasta vuonna 2013 kerrotaan jäljempänä luvussa 3.3 (Erytystehtävayhtiöt).

Solidiumin osakesalkussa on kaksitoista pörssilistattua yhtiötä, joissa kaikissa Solidium on vähemmistöomistajana. Salkkuyhtiöiden lukumäärä kasvoi yhdellä, kun Metso jakautui osittaisjakautumisella Metsoksi ja Valmetiksi vuodenvaihteessa 2013—2014.

Solidiumin tilikausi on 1.7.—30.6. Kuluva tilikauden ensimmäisen puoliskon aikana Solidium ilmoitti tukevansa suunnitelmaa, jossa Outokumpu vaihtaisi erikoismetalliseosliiketoimintansa ja Italialaisen Ternin tehtaan ThyssenKrupp AG:n noin 1,3 mrd. euron lainasaamiseen Outokummulta. Osana järjestelyä Outokummun tasetta vahvistettaisiin noin 650 milj. euron osakeannilla. Järjestelyn edellytyksenä on, että ThyssenKrupp luopuu omistuksestaan Outokummussa. Tästä syystä Solidium ehdollisesti sitoutui nostamaan omistusosuutta yhtiössä 21,8 prosentista 29,9 prosenttiin ja merkitemään uusia osakkeita tulevan omistusosuutensa (29,9 %) suhteessa yhteensä noin 195 milj. eurolla.

Solidium ei ostanut osakkeita 1.7.2013 alkavan tilikauden ensimmäisen puolivuotiskauden aikana. Kalenterivuoden aikana Solidium osti osakkeita noin 39 milj. eurolla, kun se nosti omistusosuuttaan Outotecissä 8,3 prosentista 10 prosenttiin.

Solidiumista tuli Talvivaaran suurin omistaja kalenterivuoden aikana, kun se merkitsi yhtiön osakkeita noin 47 milj. eurolla. Solidiumin omistusosuus yhtiöstä nousi 8,9 prosentista noin 16,7 prosenttiin.

Solidium myi osakkeita 1.7.2013 alkavan tilikauden ensimmäisen puolivuotiskauden aikana noin 368 milj. eurolla kun se myi noin 1,6 % TeliaSoneran liikkeelle lasketuista osakkeista markkinoille. Solidiumin omistusosuus laski 11,7 prosentista 10,1 prosenttiin. Osakemyynnin voitto ennen veroja oli noin 128 milj. euroa.

Solidium julkisti 22.1.2014, että se tukee Rautaruukin ja SSAB:n yhdistymistä. Järjestelyn toteuduttua Solidiumista tulee yhdistyneen yhtiön suurin osakkeenomistaja 16,8 prosentin omistusosuudella ja toiseksi suurin omistaja äänimäärällä mitattuna 10,0 prosentin äänimäärällä.

Solidium maksoi pääoman palautuksena voitonjakoa valtiolle 800 milj. euroa.

Solidiumin tilinpäätöksessä rahoituseriin kirjattiin 679 milj. euron suuruinen arvonalentuminen Outokummun, Talvivaaran ja Rautaruukin osakkeista.

TAULUKKO 33. Solidiumin sijoitussalkun jakauma 31.12.2013

	Kaikki sijoitukset yhteensä		Osakesijoitukset yhteensä	
	euroa	paino, %	euroa	paino, %
Elisa	323 587 260	4	323 587 260	4
Kemira	314 896 418	4	314 896 418	4
Metso	517 887 803	6	517 887 803	6
Outokumpu	184 561 370	2	184 561 370	2
Outotec	139 791 834	2	139 791 834	2
Rautaruukki	375 125 477	4	375 125 477	5
Sampo	2 831 884 458	34	2 831 884 458	35
Stora Enso	709 028 439	8	709 028 439	9
Stora Enso A	406 406 299		406 406 299	
Stora Enso R	302 622 140		302 622 140	
Talvivaara	24 224 837	0	24 224 837	0
TeliaSonera	2 629 298 707	31	2 629 298 707	32
Tieto	121 909 472	1	121 909 472	1
OSAKESIJOITUKSET YHTEENSÄ	8 172 196 075	98	8 172 196 075	100
RAHAMARKKINA-SIJOITUKSET	204 254 272	2		
KAIKKI SIJOITUKSET YHTEENSÄ	8 376 450 347	100		

Pääosa Solidiumin sijoitussalkusta on osakesijoituksia. Niiden osuus koko salkusta oli noin 98 % katsauskauden päättyessä 31.12.2013. Osakesijoituksissa suurin paino on Sammolla, jonka osuus koko salkusta oli noin 35 %. Solidiumin salkussa Sammon ja TeliaSoneran painot ovat merkittävät.

Solidiumin rahamarkkinasijoitukset olivat 204 milj. euroa 31.12.2013 (30.6.2013: 660 milj. euroa). Rahamarkkinasijoitusten määrään vaikuttivat katsauskaudella voitonjako, verojen maksu sekä osakemyynti.

Solidiumin salkun kokonaistuotto jäi painorajoitetun OMX Helsinki Cap GI -tuottoindeksin kokonaistuotosta sekä katsauskaudella että viimeisen 12 kuukauden aikana.

TAULUKKO 34. Solidiumin sijoitusten tuotto vuonna 2013, %

	1.7.2013—31.12.2013	1.1.2013—31.12.2013
Osakesalkun kokonaistuotto	18,7	24,5
Rahamarkkinasijoitukset	0,1	0,3
Sijoitusten tuotto	17,6	23,3
OMX Helsinki Cap GI -tuottoindeksi	24,5	31,6

Solidiumin painoarvoltaan (31.12.2013) toiseksi suurimman yhtiön, TeliaSoneran, tuotto jäi alle vertailuindeksin tuoton, mikä laski osaltaan koko Solidiumin salkun tuottoa. Myös metalliyhtiöiden Rautaruukin ja Outokummun tuotot painoivat koko salkun tuottoa merkittävästi.

TAULUKKO 35. Solidiumin salkkuyhtiöiden osakkeiden tuotot vuonna 2013, %

	Osakkeiden tuotot, 1.1.—31.12.2013
Sampo	54
Stora Enso	39
Elisa	25
TeliaSonera	24
Rautaruukki	18
Tieto	16
Kemira	8
Metso	3
Outotec	-26
Outokumpu	-49
Talvivaara	-82

Solidiumin osakesalkun osinkotuotto yhtiöiden vuoden 2013 lopun kurseilla ja tilinpäätöstiedoissa esitetyillä osinkoehdotuksilla laskettuna on 4,8 % ja osinkosuhde 124 %. Vastaavalla tavalla laskettu Helsingin pörssin osinkotuotto¹ on 4,3 % ja osinkosuhde² 74,3 %.

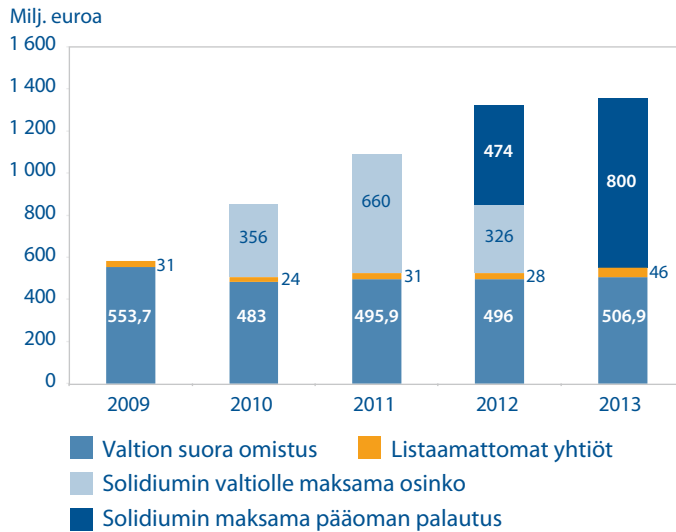
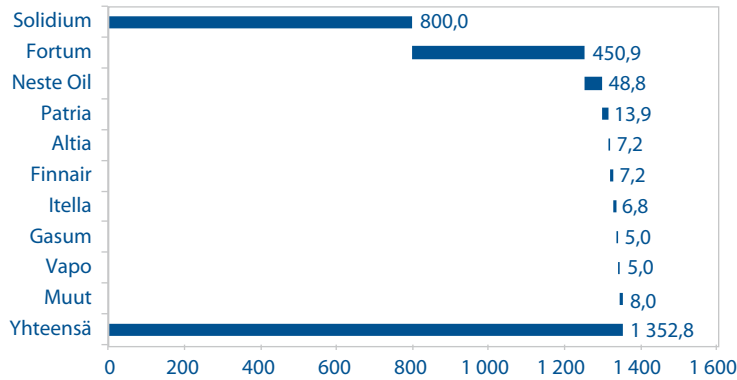
Osingot

Valtioneuvoston kanslian omistajaohjauksessa olevien yhtiöiden valtiolle v. 2013 maksama voitonjako oli 1 352,8 milj. euroa. Kasvua edelliseen vuoteen oli 28,4 milj. euroa. Saadusta voitonjaosta merkittävimmän osan muodosti Solidiumin voitonjako, joka v. 2013 oli yhteensä 800 milj. euroa (800 milj. euroa) ja Fortumin osinko 450,9 milj. euroa (450,9 milj. euroa). Listaamattomien yhtiöiden vuonna 2013 maksamat osingot nousivat 45,9 milj. euroon (28,4 milj. euroa). Listaamattomista yhtiöistä merkittävimmät osingonmaksajat olivat Patria ja Altia.

¹ Ennuste

² Ennuste

**KUVIO 8. Valtioneuvoston kanslian saama voitonjako v. 2013
yhtiöittäin sekä vuosina 2009—2013, milj. euroa**

Valtion suoran omistuksen pörssisalkun yhtiöiden vuoden 2013 tuloksistaan valtiolle maksama osinkosumma³ kasvaa 579,5 milj. euroon (506,9 milj. euroa). Fortumin osingon nousu 1,1 euroon osakkeelta nostaa valtion saamaa osinkosummaa 45 milj. euroa ja Neste Oilin osingon nousu 0,68 euroon osakkeelta edellisvuoden 0,35 eurosta nostaa valtion saamaa osinkoa 35 milj. euroa. Finnair ei maksa vuodelta 2013 osinkoa.

Valtion suoran pörssisalkun osinkotuotto v. 2013 oli 6,1 % (6,5 %) ja osinkosuhde 65,8 % (63,3 %).

³ Osingot hallitusten esityksiä

TAULUKKO 36. Valtion suoraan omistaman pörssisalkun osinkotuotto ja -suhde

	2012	2013
Yhtiöiden jakama osinkosumma	998	1 144
Markkina-arvo yhteensä	15 380	18 813
Nettotulos yhteensä	1 578	1 738
Osinkotuotto	6,5 %	6,1 %
Osinkosuhte	63,3 %	65,8 %

Helsingin pörssin päälistan yhtiöiden osinkotuotto oli vuonna 2013 alemmalla tasolla kuin valtion suoran omistuksen pörssisalkun osinkotuotto⁴ eli 4,3 % (4,7 %). Koko pörssin tasolla osinkosuhte⁵ oli 74,3 % (67,5 %).

Sijoitetun pääoman tuotto

Valtion suoraan omistamien pörssiyritysten keskimääräinen sijoitetun pääoman tuotto nousi vuonna 2013 9,8 prosenttiin (9,3 %). Tähän vaikutti Neste Oilin merkittävästi parantunut tulos. Yhtiön nettotulos nousi 523 milj. euroon edellisvuoden 157 milj. eurosta. Fortumin tulos sen sijaan painui 1 204 milj. euroon (1 416 milj. euroa). Finnairin tulos oli 11 milj. euroa (10,5 milj. euroa), johon vaikutti 34,1 milj. euron myyntivoitto. Yhtiön toiminnallinen liike-tulos oli -4,8 milj. euroa (43,2 milj. euroa).

TAULUKKO 37. Sijoitetun pääoman tuotto 2013

Valtion suoraan omistamat pörssiyritykset		Solidiumin yhtiöt	
Finnair	2,3 %	Elisa	15 %
Fortum	9,2 %	Kemira	1 %
Neste Oil	13,4 %	Metso	18 %
		Outokumpu	-10 %
		Outotec	26 %
		Rautaruukki	2 %
		Sampo	14 %
		Stora Enso	7 %
		Talvivaaran Kaivososakeyhtiö	n/a
		TeliaSonera	14 %
		Tieto	17 %
		Valmet	-3 %

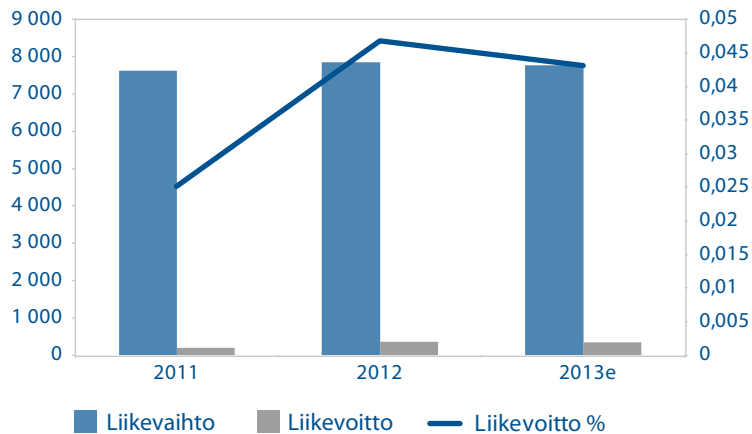
⁴ Ennuste

⁵ Ennuste

Listaatamattomat yhtiöt⁶

Valtioneuvoston kanslian omistajaohjauksessa olevien listaamattomien, kaupallisesti toimivien yhtiöiden yhteenlaskettu ennustettu liikevaihto pysyi v. 2013 lähes edellisvuoden tasolla ja oli 7 777 milj. euroa. Yhteenlaskettu ennustettu liikevaihto laski 335 milj. euroon (367 milj. euroa). Keskimääräinen liikevoittoprosentti v. 2013 laski 4,3 prosenttiin (4,7 %). Yhtiöiden keskimääräinen sijoitetun pääoman tuotto laski 6,4 prosenttiin vuodentakaisesta 7,1 prosentista. Kehitys vaihteli kuitenkin yhtiöittäin kertomusvuonna; ennusteen mukaan 48 % yhtiöistä kasvatti liikevaihtoaan ja 52 prosentilla yhtiöistä liikevaihto heikkeni. Yhteenlaskettu taseen loppusumma oli 7 601 milj. euroa (7 741 milj. euroa).

KUVIO 9. Listaatamattomien yhtiöiden tuloskehitys

3.3 Erityistehtäväyhtiöt

Valtion erityistehtäviä toteuttavissa yhtiöissä valtiolla on omistajana yhteiskunnallisia tavoitteita, mutta niiden taloudellista toimintaa ohjataan taloudellisin perustein. Erityistehtävä ja sen aiheuttamat kustannukset otetaan huomioon yhtiön ohjauksessa ja sen talouden arvioinnissa. Eräistä yhtiöistä on säädetty erillislailla, mikä osaltaan normittaa myös valtion omistajapolitiikkaa ja omistajaohjauksen hoitamista. Valtionomistukseen liittyvien yhteiskunnallisten tavoitteiden kannalta valtion erityistehtävää hoitavien yhtiöiden tulee säilyä valtion yksinomistuksessa tai vähintään valtion määräysvallassa. Näissä yhtiöissä valtion omistajapolitiittiset tavoitteet perustuvat mahdollisimman hyvään yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen kokonaistulokseen, jota arvioidaan ensisijaisesti sen perusteella, miten ja minkälaisilla kustannuksilla kyseinen yhtiö toteuttaa niitä tavoitteita ja

⁶ Luvut ennusteita, keskiarvot painotettuja

tehtäviä, jotka kyseisen tehtävänalan hallinnosta vastaava ministeriö on sille asettanut eli miten se täyttää yhteiskunnallisen palvelutehtävänsä.

Erityistehtävayhtiöt ovat sen ministeriön omistajaohjauksessa ja vastuulla, jonka tehtäviin lailla tai erillisellä päätöksellä erityistehtävän määrittely kuuluu. Erityistehtävien määrittelyt saatiin päätökseen keväällä 2013 ja ne on julkaistu omistajaohjauksen verkkosivuilla. Valtiovarainministeriön omistajaohjauksessa olevat kolme yliopistokiinteistöyhtiötä siirrettiin strategisesti katsottaviksi yhtiöiksi. Yhtiöiden omistajaohjaus säilyi valtiovarainministeriössä. Muutoin erityistehtävayhtiöiden omistuksen perusteissa tai omistajaohjausvastuissa ei tapahtunut kertomusvuonna muutoksia.

Erityistehtävayhtiöt ovat pääosin suoriutuneet yhteiskunnallisista palvelutehtävistään hyvin. Yritysvastuu on korostunut myös erityistehtävayhtiöiden liiketoiminnassa. Yhtiöt raportoivat yritysvastuusta omistajapoliittisen periaatepäätöksen mukaisesti.

TAULUKKO 38. Erityistehtävayhtiöiden keskeiset tunnusluvut v. 2013

Yhtiö (sulussa omistajaohjauksesta vastaava ministeriö)	Liike- vaihto, milj. euroa	Liike- voitto, milj. euroa	Liike- voitto, %	Tase, milj. euroa	Oma- varai- suus- aste, %	Oman pää- oman tuotto, %	Sijoi- tetun pää- oman tuotto, %	Henki- löstö	Osinko- sum- ma, milj. euroa	Valtion osinko- sum- ma, milj. euroa
Governia (VNK)	124,6	12,2	9,8	473,3	29,0	4,4	3,5	253	0,95	0,95
Solidium	0,0	65,5			88,8			11	800	800
Suomen Erillisverkot Oy (VNK)	38,5	-0,8	-2,1	135,6	85,7	-0,4	-0,6	110		
Teollisen yhteistyön rahasto Oy (Finnfund) (UM)	16,2	2,7		310,6	69,3	1,3		49		
Fingrid Oyj (VM)	543,1	115,3	21,2	2 182	29,5	15,0	6,3	277	13,1	9,0
Hansel Oy (VM)	8,7	0,2	2,0	17,1	88,1	1,3	1,6	73	0,0	0,0
HAUS kehittämiskeskus Oy (VM)	5,1	0,2	3,9	4,0	8,7	249,3	6,0	28	0,0	0,0
Aalto-yliopistokiinteistöt Oy (VM)	48,0	20,4	42,4	380,6	48,6	7,3	5,1	13	5,2	1,7
Helsingin Yliopistokiinteistöt Oy (VM)	57,8	3,8	6,6	585,5	52,8	0,0	0,7	3		
Suomen Yliopistokiinteistöt Oy (VM)	137,0	36,0	26,3	1 018,7	56,3	3,3	3,0	30	15,8	5,3
Tietokarhu Oy (VM)	37,2	5,0	13,4	12,9	32,7	89,4	115,1	292	3,8	0,8
CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy (OKM)	31,2	0,2	0,7	20,4	26,4	6,25	10,35	254	0,0	0,0
Veikkaus Oy (OKM)	1 858,4	505,2	27,2	735,6	179,5	80,3	194,7	333	0,0	0,0
Hevosopisto Oy (OKM)	9,3	-0,1	-1,5	5,3	66,05	-3,6	-1,6	113	0,0	0,0
Suomen Ilmailuopisto Oy (OKM)	8,6	0,3	3,3	17,7	93,8	1,0	1,9	37	0,0	0,0
Finavia Oyj (LVM)	352,8	32,3	9,1	740,8	46,9	4,4	3,4	2 239	1,7	1,7
Finnpilot Pilotage Oy (LVM)	37,6	2,5	6,5	27,7	53,7	14,6	9,5	334	0,24	0,24
Finnvera Oyj (TEM)	292,5	75,1		4 603,5	18,4	9,3	1,8	399		
Suomen Teollisuussijoitus Oy (TEM)		-10,4		561,5	99,7	-1,4	-1,4	30	0,0	0,0
Alko Oy (STM)	583,8	49,4		266,6	27,9		70,6	2 610		
Kuntarahoitus Oyj (YM)		141,3		26 156		30,6		83		

Valtioneuvoston kanslian hallinnonalan ohjauksessa olevat erityistehtäväyhtiöt

Governia Oy

Governia Oy:n tehtävänä on hoitaa valtion sille osoittamia liiketoiminnallisia erityistehtäviä, lisätä joustavuutta valtion omistaja-ohjaukseen ja mahdollistaa hallituksen rakennemuutoksen toteuttamiseen liittyviä liiketoiminnallisia hankkeita. Governia kasvattaa pitkäjänteisesti ja tuottohakuisesti sijoitustensa taloudellista arvoa ja realisoi sijoituksiinsa suunnitellusti. Governian tärkeimmät yhtiösijoitukset ovat Corenet Oy, Easy Km Oy, Kruunuasunnot Oy ja Turun Telakkakiinteistöt Oy.

Governia osti Corenet Oy:n osakekannan VR Groupilta ja TDC Oy Finlandilta syksyllä 2013. Corenet toimittaa kriittisiin verkkoympäristöihin asiakaskohtaisia tietoliikenteen palveluja. Corenet tulee toimimaan valtion joulukuussa 2013 käynnistämän merikaapeli-hankkeen hallinnointiyhtiönä. Valtion tavoitteena on rakentaa korkealuokkainen, kyber turvallinen ja nopea yhteys eurooppalaisiin ja globaaleihin verkkoihin Suomesta Saksaan kulkevan merenalaisen valokuitukaapelin avulla. Kaapelilla varmistetaan kansainvälisiä tietoliikennedyhteyksiä idän ja lännen välillä, ja tuotetaan suomalaisen digitaalisen talouden ja teollisen internetin kasvua. Yhtiön omistuksessa on maanlaajuinen optinen runkoverkko (kuituverkkoa 7 100 km ja kupariverkkoa 3 500 km).

Easy Km Oy on ajoneuvojen rahoitus- ja hallinnointipalveluja tarjoava yhtiö ja Suomen suurin hyötyajoneuvojen vuokraaja. Yhtiö on ollut Governian omistuksessa vuodesta 2010. Tänä aikana yhtiön jälleenerahoituksen uudelleenjärjestelyllä on parannettu kannattavuutta merkittävästi. Yhtiön tilivuosi 2013 oli menestyksellinen ja yhtiö ylsi historiansa parhaimpaan tulokseen.

Kruunuasunnot Oy on asuntojen ja asumisen kehitysyritys. Yhtiö perustettiin vuonna 1999 kehittämään puolustusvoimilta siirtyvästä asuntokannasta taloudellisesti ja toiminnallisesti terve kokonaisuus. Nykyisin yhtiöllä on noin 2 500 asuntoa eri puolilla Suomea. Kruunuasunnot Oy -konserniin kuuluu tytäryhtiö A-Kruunu Oy, joka on aravalain mukainen yleishyödyllinen yhteisö.

Governia omistaa koko Turun Telakkakiinteistöt Oy:n osakekannan. Yhtiö hankki omistukseensa keväällä 2013 STX Finlandin Turun telakan maa-alueen osana STX:n rahoituspakettia ja vuokraa sitä pitkäaikaisella vuokrasopimuksella STX Finlandille.

Yritysvastuasiat on integroitu konserniyhtiöiden johtamisjärjestelmiin ja konsernitasolla toimintaa ohjaa eettinen ohjeisto. Kruunuasuntojen osalta olennaisia yritysvastuasioita ovat sosiaalinen vastuu, etenkin turvallinen ja terveellinen asumisympäristö sekä energia- ja materiaalitehokkuus. Yhtiö on panostanut myös asukasviihtyvyyden parantamiseen. Rakennusalalla harmaan talouden torjuminen luo haasteita yhtiölle ja alihankintaketjujen vastuullisuuden varmistaminen korostuu. Rahoitusyhtiönä Easy Km:n kohdalla korostuu taloudellinen vastuu. Easy Km:n ympäristövaikutukset ovat välillisiä ja konkretisoituvat asiakkaan valitseman ajoneuvon hiilidioksidipäästöinä. Rahoittajana asiantuntimus hiilidioksidipäästöjen laskemisessa voi luoda yhtiölle kilpailuetua.

Governia noudattaa palkitsemisjärjestelmässään talouspoliittisen ministerivaliokunnan elokuussa 2012 antamaa palkitsemiskannanottoa. Palkitsemisjärjestelmät on kuvattu yhtiökohtaisesti omistajaohjauksen nettisivuilla www.valtionomistus.fi.

TAULUKKO 39. Governia Oy:n taloudellinen tilanne

	2012	2013*
Liikevaihto, milj. euroa	121,3	124,6
Liikevoitto, milj. euroa	5,4	12,2
Liikevoitto, %	4,5	9,8
Taseen loppusumma, milj. euroa	380,6	473,3
Omavaraisuusaste, %	34,2	29,0
Nettovelkaantumisaste, %	129,5	168,8
Oman pääoman tuotto, %	0,7	4,4
Sijoitetun pääoman tuotto, %	1,9	3,5
Henkilöstö	63	253
Henkilöstö Suomessa	63	253
Osinkosumma, milj. euroa	0	0,95**

* Vahvistamaton

** Hallituksen ehdotus, A-Kruunu Oy:n osakkeet (osinko in natura)

Solidium Oy

Solidium Oy on Suomen valtion kokonaan omistama sijoitusyhtiö, jonka tehtävänä on vahvistaa ja vakauttaa kotimaista omistusta kansallisesti tärkeissä yrityksissä ja kasvat-
taa pitkäjänteisesti omistustensa taloudellista arvoa. Solidiumin sijoitustoiminta perus-
tuu taloudelliseen analyysiin. Solidiumin sijoitusstrategian perusta ja keskeisin tavoite on
nykysalkun hyvä hoito ja sen arvon kasvattaminen.

Solidiumin osakesalkkua ja sen tapahtumia kertomusvuonna on tarkasteltu tarkem-
min edellä luvussa 3.2.

TAULUKKO 40. Solidium Oy:n taloudellinen tilanne

	1.7.—31.12.2013	1.7.—31.12.2012	1.7.2012—30.6.2013
Liikevaihto, milj. euroa	0,0	0,0	0,0
Liikevoitto, milj. euroa	123,9	69,6	65,5
Kauden voitto, milj. euroa	164,5	36,0	-232,3
Sijoitusten tuotto käyvin arvoin, %	17,6	8,7	13,9
Saadut osingot ja pääomanpalautukset, milj. euroa	0,0	0,0	397,5
Toiminnan hallinnointikuluhde, %	0,06	0,05	0,09
Substanssiarvo, milj. euroa	6 936,1	6 532,3	6 909,6
Oma pääoma, milj. euroa	4 115,3	5 019,1	4 750,8
Korolliset velat, milj. euroa	600,0	600,0	600,0
Omavaraisuusaste, %	86,8	89,0	88,8
Henkilöstö yhteensä	12	11	11
Henkilöstö Suomessa	12	11	11
Voitonjako, milj. euroa	800	800	800
Valtion saama voitonjako, milj. euroa	800	800	800

Solidiumin oman yritysvastuuraportoinnin tavoitteena on kuvata yritys vastuutyön merkitys ja ilmentyminen yhtiön toiminnassa sekä sen yritys vastuutyön tavoitteet ja aikaansaannokset. Yritys vastuutyön vaikutukset toteutuvat sen omistaja- ja sijoittajatehtävän kautta. Solidiumin tavoitteena on omistustensa taloudellisen lisäarvon pitkäaikainen kasvattaminen. Sen tulee olla selvillä omistamiensa yhtiöiden olennaisista yritys vastuukysymyksistä ja niiden mahdollisista vaikutuksista. Tämä koskee niin yritys vastuuasioihin liittyvien riskien hallintaa kuin myös uusien liiketoimintamahdollisuuksien hyödyntämistä. Solidiumin toimintamalli yritys vastuuasioissa perustuu salkkuyhtiöiden laajaan yritys vastuun analyysiin.

Yhtiö noudattaa palkitsemisjärjestelmissään talouspoliittisen ministerivaliokunnan elokuussa 2012 antamaa palkitsemiskannanottoa. Palkitsemisjärjestelmät on kuvattu yhtiökohtaisesti omistajaohjauksen nettisivuilla www.valtionomistus.fi.

Suomen Erillisverkot Oy

Suomen Erillisverkot -konserni on valtion erityistehtäväyhtiö, joka operoi yhteiskunnan turvallisuuden varmistamiseen liittyviä tietoliikenneverkkoja ja teletiloja sekä tuottaa niihin liittyviä palveluita. Yhtiön tehtävänä on turvata yhteiskunnan kriittistä johtamista ja tietoyhteiskunnan palvelujen toimivuutta kaikissa olosuhteissa. Konserniin kuuluu Suomen Erillisverkot Oy ja sen kokonaan omistamat tytäryhtiöt Suomen Virveverkko Oy, Virve Tuotteet ja palvelut Oy, Suomen Turvallisuusverkko Oy sekä Leijonaverkot Oy. Suomen Erillisverkkoihin on keskitetty valtion ja turvallisuusviranomaisten tietoliikenneverkkoihin liittyviä kokonaisuuksia ja pyrkimyksenä on toiminnan tehostaminen, palveluiden ja laatutason parantaminen sekä palveluiden saatavuuden ja jatkuvuuden turvaaminen kaikissa olosuhteissa.

Vuonna 2013 konsernin toiminnassa painottui turvallisuusverkkotoiminnan kyvykkyyden lisääminen. Suomen Turvallisuusverkko Oy rakentaa verkko-operaattorikyvykkyyttään ja valmistautuu liikkeenluovutukseen puolustusvoimilta. Tavoitteena on aloittaa hallinnon turvallisuusverkon operointi vuonna 2014. Kyvykkyyttä lisättiin mm. lisärekytöin. Vuoden lopussa Suomen Turvallisuusverkko Oy:ssä työskenteli 12 henkilöä.

Yhtiö perusti syksyllä 2013 tytäryhtiön Suomen Virveverkko Oy:n, jolle siirrettiin liikkeenluovutuksella viranomaisradioverkkotoiminta ja joka vastaa Virve-verkon operoinnista. Suomen Virveverkko Oy:n käyttötalous pysyi kertomusvuonna vakaana.

Konsernin toiminnan laajentuessa voimakkaasti korostui kertomusvuonna erityisesti jatkuvuuden sekä riskien ja turvallisuudenhallinnan merkitys. Riskien- ja turvallisuudenhallintaa yhtiö kehitti strategisen johtamisen osana sekä muulla sisäisellä kehitystyöllä.

Konsernin liikevaihto kasvoi 0,7 % ja päättyi 38,5 milj. euroon. Konsernin tulosta painoi valmistautuminen turvallisuusverkkotoiminnan aloitukseen. Liiketappio oli 0,8 milj. euroa. Liikevaihtoa turvallisuusverkkotoiminnasta alkaa kertyä vasta vuonna 2014. Yhtiötä on pääomitettu 6,5 milj. eurolla turvallisuusverkkotoiminnan käyttöpääoman ja investointien rahoittamiseksi. Yhtiö on lisäksi saanut 6,5 milj. euroa hinta/alijäämätukea Virve-viranomaisradioverkon toiminnan turvaamiseksi.

Yhtiö raportoi yritysvastuustaan vuodelta 2013 GRI:n G4-ohjeistuksen mukaisesti, joten raportissa korostuvat yrityksen arvoketju, liiketoiminnan kannalta olennaiset asiat sekä hallintotavan kuvaus.

Yhtiö noudattaa palkitsemisjärjestelmissään talouspoliittisen ministerivaliokunnan elokuussa 2012 antamaa palkitsemiskannanottoa. Palkitsemisjärjestelmät on kuvattu yhtiökohtaisesti omistajaohjauksen nettisivuilla www.valtionomistus.fi.

TAULUKKO 41. Suomen Erillisverkot Oy:n taloudellinen tilanne

	2012	2013*
Liikevaihto, milj. euroa	37,7	38,5
Liikevoitto, milj. euroa	3,0	-0,8
Liikevoitto, %	7,9	-2,1
Taseen loppusumma, milj. euroa	125,8	135,6
Omavaraisuusaste, %	87,8	85,7
Nettovelkaantumisaste, %	-16,7	-18,5
Oman pääoman tuotto, %	2,0	-0,4
Sijoitetun pääoman tuotto, %	2,8	-0,6
Henkilöstömäärä	91	110
Osinkosumma, milj. euroa	--	--
Valtion saama osinko, milj. euroa	--	--

* Vahvistamaton

Ulkoasiainministeriön hallinnonalan ohjauksessa oleva erityistehtäväyhtiö

Teollisen yhteistyön rahasto Oy (Finnfund)

Finnfund on valtioenemmistöinen erityisrahoitusyhtiö, joka toteuttaa kehityspoliittista erityistehtävää. Yhtiön tarkoituksena on edistää kohdemaidensa taloudellista ja sosiaalista kehitystä rahoittamalla yksityisen sektorin hankkeita, joihin liittyy suomalainen intressi. Finnfund on kaupallista rahoitusta täydentävä riskirahoittaja. Finnfund kohdistaa pääosan rahoituksestaan matalatuloisiin ja alemman keskitulotason kehitysmaihin, rakentaa siltoja suomalaisen osaamisen ja kehitysmaiden tarpeiden välille ja panostaa katalysoimiensa kehitysvaikutusten kasvattamiseen.

Ulkoasiainministeriö määrittää yhtiön kehityspoliittisen erityistehtävän perustuen kulloinkin voimassa olevaan kehityspoliittiseen toimenpideohjelmaan sekä asettaa yhtiölle vuosittain sekä kehityspoliittiseen erityistehtävään että toiminnan itsekannattavuuteen ja kustannustehokkuuteen liittyvät tavoitteet. Tavoitteiden toteutumista arvioidaan kokonaisvaltaisesti useiden indikaattoreiden avulla. Yhtiö raportoi tavoitteiden saavuttamisesta ulkoasiainministeriölle vuosittain. Finnfund on saavuttanut sille asetetut keskeiset tavoitteet ja ylittänyt odotukset rahoittamiensa hankkeiden ilmastovaikutusten osalta.

Yhtiöllä on lakisääteinen velvoite toimia itsekannattavasti ja se on onnistunut tässä. Finnfundin toiminnan luonteeseen kuuluu huomattavien sijoitusriskien ottaminen myönteisten kehitysvaikutusten aikaansaamiseksi. Finnfundin riskinkantokykyä on vahvistettu vuonna 2012 käyttöön otetulla erityisriskirahoituksella, jonka avulla Finnfund voi osallistua aikaisempaa riskipitoisempien, mutta kehitysvaikutuksiltaan erinomaisten hankkeiden rahoittamiseen

itsekannattavuutta vaarantamatta. Finnfundin sijoitukset ovat luonteeltaan riskipitoisia ja niiden arvostuksessa tapahtuvien muutosten myötä Finnfundin vuotuisen tulokseen voi liittyä suurta vaihtelua laajapohjaisesta riskienhallinnasta huolimatta. Yhtiön taloudellista suoriutumiskykyä arvioitaessa kiinnitetään ensisijaisesti huomiota pidemmän ajan tuloksellisuuteen.

Finnfund julkistaa yritysraporttinsa vuosittain syyskaudella, sillä sen hankeyhtiöt raportoivat toiminnastaan Finnfundille vuosittain kevään ja kesän aikana. Vuotta 2013 koskeva yritysraportti julkistetaan syksyllä 2014. Vuoden 2012 yritysraportti on luettavissa kokonaisuudessaan yhtiön www-sivuilla. Suuri osa Finnfundin rahoittamista hankkeista on ilmastomuutosta hillitseviä, jotkut hyvinkin merkittävästi. Ilmastovaikutukset yhdessä muiden ympäristö- ja kehitysvaikutusten kanssa ovat yhtiön rahoitustoiminnan keskeinen tavoite ja rahoituksen kohdistamisen kriteeri.

Finnfundin johtoryhmän jäsenet toimitusjohtajaa lukuun ottamatta ovat mukana koko henkilöstöä koskevassa kannustinpalkkiojärjestelmässä, jonka mukaan asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta voi ansaita enintään yhden kuukauden palkkaa vastaavan kannustinpalkkion. Palkkiojärjestelmä perustuu osin yhtiötasoisien tavoitteiden ja osin yksikkökohtaisten tavoitteiden saavuttamiseen. Lisäksi yksittäinen toimihenkilö voi ansaita keskimäärin noin yhden viikon palkkaa (25 % kuukausipalkasta) vastaavan henkilökohtaisen kannustinpalkkion. Johtokunta päättää kannustinpalkkiojärjestelmästä ja sen keskeisistä ehdoista vuosittain. Yhtiön palkitsemisessa noudatetaan valtionyhtiötä koskevaa palkitsemisohjetta. Finnfundilla on yhtiön toimintaa ohjaava ja valvova hallintoneuvosto ja johtokunta, joiden kokoonpanossa huomioidaan sukupuolisen tasa-arvon asettamat velvoitteet.

Vuonna 2013 Finnfundin pääomaa korotettiin hallitusohjelman mukaisesti kymmenellä miljoonalla eurolla ja lisäksi Finnfundille myönnettiin vuoden 2013 neljännessä lisätalousarviossa 8 milj. euroa päästöhuutokauppatuloja, jotka käytetään täysimääräisesti ilmastohankkeisiin. Vuoden 2013 pääomakorotuksessa valtion omistusosuus kohosi 92,1 prosenttiin (2012: 91,5 %). Muita omistajia ovat Finnvera 7,8 % ja Elinkeinoelämän keskusliitto 0,1 %.

TAULUKKO 42. Teollisen yhteistyön rahasto Oy:n (Finnfund) taloudellinen tilanne

	2012	2013
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	16,6	16,2
ulkomailla	-	-
YHTEENSÄ	16,6	16,2
Voitto, milj. euroa	1,2	2,7
Tase, milj. euroa	312,4	310,6
Omavaraisuusaste, %	64,8	69,3
Oman pääoman tuotto, %	0,6	1,3
Koko pääoman tuotto, %	0,4	0,9
Henkilöstö		
kotimaassa	49	49
ulkomailla	-	-
YHTEENSÄ*	49	49
Osakepääoma, milj. euroa	129,0	139,0
Oma pääoma, milj. euroa	202,6	215,3

Valtiovarainministeriön hallinnonalan ohjauksessa olevat erityistehtävayhtiöt

Fingrid Oyj

Fingrid tarjoaa sopimusasiakkailleen eli sähköntuottajille, verkkoyhtiöille ja teollisuudelle kantaverkko-, rajasiirto- ja tasepalveluita yhtäläisin ehdoin. Asiakkailta saadun palautteen perusteella yhtiö suoriutui näistä tehtävistä hyvin. Toimintavuonna Suomen ilmasto- ja energiastrategiaa tukeva investointiohjelma, suuruudeltaan n. 1,7 mrd. euroa eteni aikataulun ja budjetin mukaisesti. Kantaverkkoon tehtävät investoinnit mahdollistavat omalta osaltaan Suomen energia- ja ilmastostrategian mukaisen siirtymisen tulevaisuudessa kohti omavaraisempaa, hiilineutraalimpaa Suomea, jossa merkittävä osa sähköstä tuotetaan uusiutuvalla energialla. Osa investointiohjelmasta suuntautuu korkean käyttövarmuuden säilyttämiseen ja vuosi 2013 oli yhtiön historian parhaita käyttövarmuuden osalta. Vuonna 2013 kokonaisinvestoinnit olivat 225 (139) milj. euroa.

Konsernissa on vuonna 2013 ollut käytössä palkitsemisjärjestelmä, jonka yleiset periaatteet Fingrid Oyj:n hallitus on hyväksynyt 14.2.2013. Johtoryhmän jäsenten kokonaispalkkaus muodostuu kiinteästä kokonaispalkasta, yksivuotisesta bonusohjelmasta ja kolmevuotisesta pitkän tähtäimen kannustinohjelmasta. Yksivuotisen bonusohjelman enimmäismäärä on toimitusjohtajan osalta 25 % ja muiden johtoryhmän jäsenten osalta 20 % vuosipalkasta. Pitkän tähtäimen kannustinohjelman enimmäismäärä on toimitusjohtajan osalta 35 % ja muiden johtoryhmän jäsenten osalta 25 %.

Fingrid Oyj:n omistus pohja pysyi muuttumattomana tilikaudella 2013. Suomen valtio omistaa 53,1 % yhtiön osakkeista.

TAULUKKO 43. Fingrid-konsernin taloudellinen tilanne

	2012	2013
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	522,1	543,1
ulkomailla		
YHTEENSÄ	522,1	543,1
Liikevoitto, milj. euroa	94,6	115,3
Liikevoitto, %	18,1	21,2
Tase, milj. euroa	2 092	2 182
Omavaraisuusaste, %	27,3	29,5
Oman pääoman tuotto, %	12,4	15,0
Sijoitetun pääoman tuotto, %	5,6	6,3
Henkilöstö		
kotimaassa*	269	277
ulkomailla		
YHTEENSÄ*	269	277
Osinkosumma, milj. euroa**	6,7	13,1**
Valtion osinkosumma, milj. euroa**	3,56	9,04**

*Henkilöstö keskimäärin, **2013 tilikaudelta hallituksen ehdotus yhtiökokoukselle

Hansel Oy

Hansel Oy:n tehtävänä on tuottaa valtiolle säästöjä kilpailuttamalla ja ylläpitämällä palveluita ja tuotteita koskevia puitejärjestelyitä ja tarjoamalla asiakkaille kilpailuttamiskonsultointia. Hanselin puitejärjestelyiden kautta tehtyjen yhteishankintojen määrä jatkoi kasvua vuoden 2013 aikana, päätyen 695 milj. euroon (687 milj. euroa). Yhteishankintavelvoitteen piirissä olevat hankinnat pysyivät vuonna 2013 samalla tasolla kuin edellisenä vuonna ollen noin 428 milj. euroa. Mitä enemmän asiakkaat hyödyntävät Hanselin palveluita sitä enemmän säästöjä valtio saa. Hansel on suoriutunut hyvin tehtävästään.

Hansel on voittoa tavoittelematon yhtiö. Hansel teki vuonna 2013 kuitenkin 195 000 euron tuloksen (602 000 euroa). Kulujen kehitystä seurataan myös tarkasti. Vuonna 2013 yhtiön kulut olivat 8,5 milj. euroa (7,9 milj. euroa).

Hanselissa noudatetaan talouspoliittisen ministerivaliokunnan antamia ohjeita yrittäjien ja avainhenkilöiden palkitsemisesta. Hanselin hallitus asettaa vuosittain tulospalkkiotavoitteet. Vuoden 2013 alusta alkaen palkkiojärjestelmää muutettiin vastaamaan talouspoliittisen ministerivaliokunnan 13.8.2012 antamaa kannanottoa. Hanselissa koko henkilökunnan tulospalkkion enimmäismäärä on 15 % vuosipalkasta. Lisäksi johtoryhmän jäsenille voidaan maksaa yhtiön ja palkkionsaajan poikkeuksellisen hyvän suorituksen perusteella tulospalkkiota, mutta maksettavien tulospalkkioiden enimmäismäärä on enintään 30 % vuosipalkasta. Tulospalkkioperusteina kaikilla yhtiön työntekijöillä on asiakastytyväisyys (50 %) ja henkilökohtainen suoriutumisen (50 %).

Omistuspohjan muutoksia ei ole ollut. Suomen valtio omistaa 100 % yhtiön osakkeista.

TAULUKKO 44. Hansel Oy:n taloudellinen tilanne

	2012	2013
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	8,5	8,7
ulkomailla	-	-
YHTEENSÄ	8,5	8,7
Liikevoitto, milj. euroa	0,6	0,2
Liikevoitto, %	7,0	2,0
Tase, milj. euroa	16,7	17,1
Omavaraisuusaste, %	89,1	88,1
Oman pääoman tuotto, %	4,1	1,3
Sijoitetun pääoman tuotto, %	4,8	1,6
Henkilöstö		
kotimaassa	71	73
ulkomailla	-	-
YHTEENSÄ	71	73
Osinkosumma, milj. euroa	0	0
Valtion osinkosumma, milj. euroa	0	0

HAUS kehittämiskeskus Oy

HAUS kehittämiskeskus Oy:n (HAUS) tehtävänä on tuottaa koulutus- ja kehittämisspalveluita sekä niihin liittyvää liiketoimintaa. Yhtiö on vuoden 2013 aikana syventänyt in-house -rooliaan, joka näkyy myös vuoden aikana hyväksytyssä yhtiön uudessa strategiassa. Valtionhallinnon tarpeisiin suunnattujen koulutus- ja kehittämisspalvelujen suunnittelua on terävöitetty entisestään ja varmistettu asiakastarpeiden kuuleminen mm. erilaisin kyselyin sekä yhteisten työryhmien kautta. Kansainvälisesti HAUS on ollut merkittävä suomalainen toimija mm. Euroopan unionin rahoittamissa Twinning-ohjelmissa. Tarkkaa tietoa HAUS:n osuudesta ministeriöiden, virastojen ja laitosten koulutuksista ei ole käytettävissä. Kokonaiskoulutus rakentuu useista eri osista kuten organisaation substanssikoulutuksesta, itse järjestetystä koulutuksesta, erityiskoulutuksista (esim. ICT, kielet ym.), HAUS:n koulutuksista sekä muiden tarjoajien koulutuksista. Arvio HAUS:n koulutuksen osuudesta kokonaisvolyymistä on n. 5 %. Kotimaan ja kansainvälisen liiketoimintansa kautta yhtiö on pystynyt kasvattamaan kotimaista ja kansainvälistä asiantuntija- ja kumppaniverkostoaan sekä lisäämään suomalaisen hallinto- ja koulutusosaamisen tunnettuisuutta kansainvälisesti.

Yhtiön toiminta oli vuonna 2013 kannattavaa ja se on kolmena peräkkäisenä vuonna saavuttanut ja ylittänyt tulostavoitteen. Kotimaan koulutustarjontaa on laajennettu. Uusia merkittäviä avauksia yhtiö on tehnyt myös Suomen rahoittamien kehityspoliittisten ohjelmien toteuttajana.

Yhtiön raportoinnissa ja tilinpäätöksessä korostetaan toiminnan eettisiä periaatteita sekä raportoidaan ympäristövastuusta sekä henkilöstövastuusta. Kansainvälisessä liiketoiminnassa erityistä huomiota kiinnitetään hyvän hallinnon periaatteiden noudattamiseen hanketyössä.

Yhtiön hallitus hyväksyy vuosittain liikevaihto- ja tulostavoitteista päättäessään kyseisen vuoden tulospalkkioperiaatteet sekä päättää tulospalkkion mahdollisesta maksamisesta. Tulospalkkion perusta on saavutettuun tulokseen sidottu koko henkilöstölle maksettu palkkio. Lisäksi voidaan palkita yksittäisiä henkilöitä tai henkilöstöryhmiä järjestelmässä sovittujen kriteerien perusteella. Samat palkitsemisen periaatteet koskevat myös toimitusjohtajaa ja liiketoimintavastuullisia johtajia, joiden tulospalkkion määrät hallitus päättää.

Omistus pohjassa ei ole tapahtunut muutoksia. Suomen valtio omistaa 100 % yhtiön osakkeista.

TAULUKKO 45. HAUS kehittämiskeskus Oy:n taloudellinen tilanne

	2012	2013
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	3,6	3,7
ulkomailla	2,0	1,4
YHTEENSÄ	5,6	5,1
Liikevoitto, milj. euroa	0,3	0,2
Liikevoitto, %	4,7	3,9
Tase, milj. euroa	2,6	4,0
Omavaraisuusaste, %	-1,2	8,7
Oman pääoman tuotto, %	-167,8	249,3
Sijoitetun pääoman tuotto, %	12,2	6,0
Henkilöstö		
kotimaassa	25	25
ulkomailla	3	3
YHTEENSÄ	28	28
Osinkosumma, milj. euroa	0,0	0,0
Valtion osinkosumma, milj. euroa	0,0	0,0

Tunnusluvut on laskettu käyttäen VNK:n omistajaohjauksen 2012 vuosikertomuksessa esitettyjä kaavoja.

Sijoitetun pääoman tuottoprosentin vertailutieto 2012 on muuttunut, koska on käytetty eri kaavaa.

Aalto-yliopistokiinteistöt Oy

Yhtiön tehtävänä on hallita ja kehittää yliopistokiinteistöjä sekä vuokrata niitä siten, että yliopistolla on käytettävissään tarkoituksenmukaiset ja kohtuuhintaiset toimitilat ja kiinteistöjen arvo säilyy pitkällä aikavälillä. Yliopiston tilakustannukset perustuvat pääosin aiemman vuokranantajan määrittelemiin vuokratasoihin, jotka ovat hyvin kohtuullisia.

Yhtiön kannattavuus on ollut hyvä. Yhtiön kannattavuutta rasittaa peruskorjausvaiheessa olevien kiinteistöjen sekä omistussiirron jälkeisten kiinteistö- ja omaisuusselvitysten runsas määrä. Edellä mainittuja tekijöitä on kyetty kompensoimaan parantamalla rakennusten energiatehokkuutta nopeilla ja edullisilla toimilla. Yhtiön tunnusluvut kuten käyttökateprosentti, omavaraisuusaste, nettovuokratuotto prosentti sekä hallintokulut ovat pysyneet hyvällä tasolla.

Yhtiön ensimmäinen, sen toiminnan laajuuteen sovitettu, yritysraportti julkaistaan osana yhtiön vuosikertomusta.

Yhtiön koko henkilöstö on tulospalkkiojärjestelmän piirissä ja tavoitteet ovat yhtiökohtaisia eikä henkilökohtaisia tavoitteita ole. Tulospalkkiotavoitteet on johdettu yhtiön strategisista tavoitteista, joita ovat asiakastyytyväisyys, käyttökateprosentti ja kiinteistöjen korjaustöiden määrä. Enimmäispalkkiot on rajattu 1–3 kuukauden palkkaa vastaavaan summaan eri henkilöstöryhmille. Yhtiön hallitus voi lisäksi käyttää harkintaansa tavoitteiden saavuttamista tarkasteltaessa.

Yhtiön omistuksessa ei ole tapahtunut muutoksia vuoden 2013 aikana. Suomen valtio omistaa 1/3 yhtiön osakkeista.

TAULUKKO 46. Aalto-yliopistokiinteistöt Oy:n taloudellinen tilanne

	2012	2013
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	43,5	48,0
ulkomailla		
YHTEENSÄ	43,5	48,0
Liikevoitto, milj. euroa	18,9	20,4
Liikevoitto, %	43,5	42,4
Tase, milj. euroa	336,3	380,6
Omavaraisuusaste, %	52,0	48,6
Nettovelkaantuneisuusaste, %	74,3	67,1
Oman pääoman tuotto, %	6,3	7,3
Sijoitetun pääoman tuotto, % *	4,6	5,1
Henkilöstö		
kotimaassa	13	13
ulkomailla		
YHTEENSÄ	13	13
Osinkosumma, milj. euroa	3,9	5,2
Valtion osinkosumma, milj. euroa	1,3	1,7

* Sijoitetun pääoman tuotto laskettu kaavalla: (nettotulos + rahoituskulut) / (taseen loppusumma - korottomat velat)
(Lasketaan tilikauden ja edellisen tilikauden taseen keskiarvona.)

Helsingin Yliopistokiinteistöt Oy

Yhtiön tehtävänä on hallita ja kehittää yliopistokiinteistöjä sekä vuokrata niitä siten, että omistajayliopistoilla (Helsingin yliopisto, Hanken, Taideyliopisto) on käytettävissään taroituksenmukaiset ja kohtuuhintaiset toimitilat ja kiinteistöjen arvo säilyy pitkällä aikavälillä. Yhtiö on täyttänyt yhteiskunnallisen palvelutehtävänsä suunnitellulla tavalla. Yhtiö kuuluu Helsingin Yliopistokonserniin ja pystyy monissa rakennuttamiseen liittyvissä toiminnoissa käyttämään hyväksi Yliopisto-konsernin tilakeskuksen yhteisiä palveluja, jolloin on päästy huomattavasti yhtiön omaa kokoa parempaan tehokkuuteen.

Yhtiö toimii kannattavasti ja kustannustehokkaasti riskejä minimoiden yhtiökokoituksen ja hallituksen asettamien tavoitteiden ja laaditun strategian mukaisesti. Yhtiö on tukenut asiakasyliopistojaan, tehokkaampaan, energiataloudellisempaan ja kustannustehokkaampaan tilahallintaan siirtymisessä. Yhtiön perusliiketoiminnan kannattavuus on säilynyt hyvänä ja esimerkiksi kiinteistöomaisuuden vuokra- ja nettovuokratuotot nousivat vuodesta 2012. Joulukuussa 2013 Taiteen talon päävuokralainen ilmoitti luopuvansa talon käytöstä, jonka johdosta kiinteistön arvoa jouduttiin harkitsemaan uudestaan ja yhtiö kirjasi 10,1 miljoonan arvonalennuksen vuodelta 2013 Taideyliopiston käytössä olevasta Taiteen talosta. Tämän seurauksena tilikauden voitto ja pääomien tuottoasteet putosivat vuoden 2012 tasostaan.

Helsingin Yliopistokiinteistöt Oy on toiminnassaan sitoutunut noudattamaan vastuullisen liiketoiminnan periaatteita, mikä muun muassa merkitsee, että rakennusten energiataloutta parannetaan, tilakäyttöä tehostetaan, kotimaisia bioenergian lähteitä otetaan mahdollisuuksien mukaan käyttöön sekä varmistetaan työnantaja- ja verovelvoitteiden täyttymisestä koko urakointiketjun osalta kaikissa korjaus- ja uudishankkeissa. Yhteiskunta- ja ympäristövastuun raportoinnin osalta yhtiön hallitus on päättänyt, että se tul-laan suorittamaan yhteistyössä emokonsernin, Helsingin yliopiston kanssa ja perustuen yliopiston ohjeistukseen.

Yhtiössä ei ole ollut käytössä palkitsemisjärjestelmää toimitusjohtajalle eikä muullekaan henkilökunnalle.

Omistusohjassa ei tapahtunut muutoksia vuonna 2013. Suomen valtio omistaa 1/3 yhtiön osakkeista.

TAULUKKO 47. Helsingin Yliopistokiinteistöt Oy:n taloudellinen tilanne

	2012	2013
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	55,5	57,8
ulkomailla		
YHTEENSÄ	55,5	57,8
Liikevoitto, milj. euroa	25,3	3,8
Liikevoitto, %	45,6	6,6
Tase, milj. euroa	595,5	585,5
Omavaraisuusaste, %	53,1	52,8
Oman pääoman tuotto, %	4,5	0,0
Sijoitetun pääoman tuotto, %	4,4	0,7
Henkilöstö		
kotimaassa	4	3
ulkomailla		
YHTEENSÄ	4	3
Maksettu osinkosumma, milj. euroa	6,6	ei päätöstä
Valtion saama osinko, milj. euroa	2,2	ei päätöstä

Suomen Yliopistokiinteistöt Oy

Yhtiön tehtävänä on hallita ja kehittää yliopistokiinteistöjä sekä vuokrata niitä siten, että yliopistoilla on käytettävissään tarkoituksenmukaiset ja kohtuuhintaiset toimitilat ja kiinteistöjen arvo säilyy pitkällä aikavälillä. Yhtiö on täyttänyt yhteiskunnallisen palvelutehtävänsä muun muassa toimimalla kannattavasti ja kasvattamalla omistaja-arvoa.

Yhtiö etenee yritysraportoinnissaan asteittain ja ensimmäinen raportti julkaistaan vuoden 2013 vuosikertomuksen yhteydessä.

Yhtiössä on käytössä kannustinpalkkiojärjestelmä, joka koskee koko henkilöstöä. Kannustinpalkkiojärjestelmän suuruus on enintään noin 10 % palkkasummasta. Kannustinpalkkiokriteerit ja niiden raja-arvot päättää hallitus. Kriteerit on määritelty perustuen Suomen Yliopistokiinteistöt Oy:n erityistehtävään, ja niitä ovat kannattavuus, omaisuuden arvon säilyminen, yhtiön innovatiivisuus sekä asiakastyytyväisyys.

Vuonna 2013 ei tapahtunut omistuspohjan muutoksia. Suomen valtio omistaa 1/3 yhtiön osakkeista.

TAULUKKO 48. Suomen Yliopistokiinteistöt Oy:n taloudellinen tilanne

	2012	2013
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	134,0	137,0
ulkomailla		
YHTEENSÄ	134,0	137,0
Liikevoitto, milj. euroa	45,0	36,0 *
Liikevoitto, %	33,6	26,3
Tase, milj. euroa	990,9	1 018,7
Omavaraisuusaste, %	58,2	56,3
Oman pääoman tuotto, %	4,4	3,3
Sijoitetun pääoman tuotto, %	3,8	3,0
Henkilöstö		
kotimaassa	26	30
ulkomailla		
YHTEENSÄ	26	30
Osinkosumma, milj. euroa	20,9	15,8
Valtion osinkosumma, milj. euroa	6,97	5,27

* kertaluonteiset erät vaikuttivat olennaisesti liikevoittoon

Tietokarhu Oy

Yhtiöllä on ollut keskeinen rooli Verohallinnon tietojärjestelmien kehittämisessä ja ylläpitämisessä. Koko verotustoiminta ja sen tuottavuuden kehittäminen ovat erittäin riippuvaisia tietojärjestelmien toiminnasta ja kehittämisestä. Lukuisista ylläpidettävistä järjestelmistä, varsin monimutkaisesta ja elävästä verotuslainsäädännöstä sekä suurista palveluvolyymeista huolimatta palvelujen käytettävyys ja laatuso ovat säilyneet hyvällä tasolla eikä Suomen verotuksessa ole esiintynyt merkittäviä yhtiöstä johtuneita ongelmia. Myös mitattu asiakastytyväisyys on ollut erittäin hyvällä tasolla.

Yhtiön kannattavuus on ollut hyvällä tasolla. Erityistehtävän hoitamisessa on yhteisyritysrakenteella pystytty keskittymään varsinaiseen ydintehtävään ja minimoimaan hallinnollinen kustannusrasite. Yhtiö hyödyntää sisäisissä palveluissaan (talousohjaus, HR, sisäinen IT) Tieto-konsernin yhteisiä palveluja, jolloin yksikkökustannuksissa on päästy huomattavasti yhtiön omaa kokoa parempaan tehokkuuteen.

Tietokarhu kuuluu osana Tieto-konserniin ja yritysvastuuseen liittyvät konsernilinjatukset koskevat myös Tietokarhua.

Valtion osakkuusyhtiöiden johdon palkitsemista koskeneet uudet ohjeistukset on käsitelty yhtiön hallituksessa syksyllä 2012. Tuolloin todettiin, että yhtiön johdon palkitsemiskäytännöt ovat linjassa valtio-omistajan uusien ohjeistusten kanssa, eikä tältä osin tarvittu uusia linjauksia. Johdon tulospalkkiokriteerit vuodelle 2013 on käsitelty ja hyväksytty yhtiön hallituksessa.

Ei muutoksia omistus pohjassa koko yhtiön toiminnan aikana.

TAULUKKO 49. Tietokarhu Oy:n taloudellinen tilanne

	2012	2013
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	41,7	37,2
ulkomailla	0	0
YHTEENSÄ	41,7	37,2
Liikevoitto, milj. euroa	5,2	5,0
Liikevoitto, %	12,5	13,4
Tase, milj. euroa	13,0	12,9
Omavaraisuusaste, %	34,1	32,7
Oman pääoman tuotto, %	94,8	89,4
Sijoitetun pääoman tuotto, %	122,1	115,1
Henkilöstö		
kotimaassa	306	292
ulkomailla	0	0
YHTEENSÄ	306	292
Osinkosumma, milj. euroa	3,960	3,840
Valtion osinkosumma, milj. euroa	0,792	0,768

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan ohjauksessa olevat erityistehtävayhtiöt

CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy

CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy (CSC) tarjoaa ja kehittää ICT-palveluja tutkimuksen, opetuksen, kulttuurin ja hallinnon tarpeisiin. Asiakkaina ovat opetus- ja kulttuuriministeriö, korkeakoulut, tutkimuslaitokset ja vähäisessä määrin yritykset. CSC tarjoaa palveluitaan yhtiöjärjestyksensä mukaisesti voittoa tavoittelematta.

Kertomusvuonna liikevaihto kasvoi 6,9 %. Liiketoiminnan laajentuessa myös kokonaiskustannukset kasvoivat 6,7 %. Yhtiön tutkimus- ja kehityskustannukset olivat noin 18 % (16 %) liikevaihdosta.

Kansalliset tieteellisen laskennan resurssit moninkertaistuivat huhtikuussa 2013, kun CSC otti tuotantokäyttöön uuden supertietokoneen (Sisu) ja superklusterin (Taito) ensimmäisen vaiheen laitteistot. Sisun ensimmäisen vaiheen laskentateho on 2,5-kertainen ja Taidon 5-kertainen aiempiin vastaaviin järjestelmiin verrattuna.

Vuoden 2014 keskeisimmät tavoitteet liittyvät tutkimus- ja kulttuuriaineistojen infrastruktuurien kehittämiseen, supertietokoneiden toisen vaiheen laitteistojen käyttöönottoon sekä Kajaanin datakeskuksen mahdollisuuksien hyödyntämiseen.

Yhtiö julkaisee vuosikertomuksen yhteydessä vastuullisuusraporttinsa. CSC:n toiminnassa yritysvastuun osalta korostuu ympäristövastuu. Yhtiön toiminnan suurin ympäristökuorma syntyy palvelinkeskusten sähkönkulutuksesta. CSC:n palvelinkeskusten energiatehokkuus on kansainvälisesti katsoen erittäin hyvä. Espoon toimistotilojen ja palvelinkeskusten käyttämä sähkö on kokonaisuudessaan ympäristöystävällisesti tuotettua vesivoimaa.

Yhtiön hallitus vahvistaa vuosittain tulospalkkiojärjestelmän. CSC ei maksa osinkoa.

Omistus pohjassa ei ole tapahtunut muutoksia. Suomen valtio omistaa 100 % yhtiön osakkeista.

TAULUKKO 50. CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy:n taloudellinen tilanne

	2012	2013
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	29,2	31,2
ulkomailla	0	0
YHTEENSÄ	29,2	31,2
Liikevoitto, milj. euroa	0,07	0,2
Liikevoitto, %	0,24	0,66
Tase, milj. euroa	18,0	20,4
Omavaraisuusaste, %	28,15	26,42
Oman pääoman tuotto, %	5,28	6,25
Sijoitetun pääoman tuotto, %	6,34	10,35
Henkilöstö		
kotimaassa	251	254
ulkomailla		

Veikkaus Oy

Veikkaus Oy:n tehtävä on huolehtia sille arpajaislaissa yksinoikeudeksi säädetystä raha-arpajaisten sekä veikkaus- ja vedonlyöntipelien toimeenpanemisesta. Tavoitteena on taata rahapelitoimintaan osallistuvien oikeusturva, estää väärinkäytökset ja rikokset sekä vähentää pelaamisesta aiheutuvia sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Veikkaus Oy:n toiminnasta tulevat varat käytetään urheilun ja liikuntakasvatuksen, tieteen, taiteen sekä nuorisotyön edistämiseen.

Veikkaus säilytti johtavan markkinaosuutensa Suomen rahapelimarkkinoilla. Vuoden 2013 markkinaosuus oli 49,4 % (-0,1 %-yks.) Veikkaus-konsernin tilikauden tulos oli 506,3 milj. euroa (+1,1 %). Tuloutuksen lisäksi Veikkaus Oy maksoi valtiolle arpajaisveroa 99,8 milj. euroa (+1,1 %) sekä arvonnäköveroja 21,9 milj. euroa (+1,9 %). Haastavassa taloudellisessa tilanteessa Veikkaus pystyi parantamaan tulostaan erityisesti tehostetun kustannustietoisuuden ja aktiivisen kehitystyön avulla.

Valtion talousarvion mukainen Veikkaus Oy:n tuottoarvio vuodelle 2013 oli 517,5 milj. euroa. Yhtiö luovuttaa koko tuloksen 506,3 milj. euroa sekä jakamattomista voittovaroista 11,2 milj. euroa opetus- ja kulttuuriministeriölle. Tilivuoden aikana aikaisemmilta vuosilta kertyneitä jakamattomia voittovaroja maksettiin ministeriölle 14,4 milj. euroa. Lisäksi valtion vuoden 2012 toisessa lisätalousarviossa päätetty tuloutus, 2,9 milj. euroa, on maksettu vuonna 2013 jakamattomista voittovaroista.

Euroopan komissio totesi kertomusvuoden marraskuussa, että Suomen lainsäädäntö täyttää EU-oikeuden vaatimukset tarjota rahapelipalveluja yksinoikeudella ja että lainsäädäntöä sovelletaan johdonmukaisesti ja järjestelmällisesti. Samalla komissio lopetti vireillä olleet oikeustoimet Suomea vastaan. Päätös antaa vahvan tuen suomalaiselle yksinoikeusjärjestelmälle.

Korkeatasoinen yrityksen yhteiskuntavastuu ja siitä raportointi on hyvin tärkeää rahapelitoimialalla. Veikkaus kiinnittää erityistä huomiota korkeaan kuluttajansuojaan ja peliriippuvuuden ehkäisyyn. Pelaamisen kehittymistä seurataan jatkuvasti vastuullisuuden näkökulmasta ja yhtiö pyrkii luomaan parhaita mahdollisia pelaamisen hallintaa koskevia toimintamalleja. Kertomusvuonna Veikkaus otti käyttöön uusia työkaluja vastuullisuustyöhön ja päivitti yhtiön yhteiskuntavastuun periaatteet.

Veikkaus Oy:n rekisteröityneiden asiakkaiden määrä nousi katsausvuonna yli 1 538 000 asiakkaaseen (+5,1 %) ja rekisteröityneen pelaamisen osuus kokonaismyynnistä oli 53,7 % (+2,5 %). Veikkaus on kehittänyt digitaalista liiketoimintaansa. Se on lisännyt tunnistautunutta pelaamista, koska sähköisissä kanavissa pelataan aina tunnistautuneena. Rekisteröityminen mahdollistaa omien pelirajoitusten asettamisen ja vahvistaa kuluttajansuojaa.

Veikkaus Oy:ssä on käytössä palkitsemisjärjestelmä, jonka piiriin kuuluu koko henkilökunta. Järjestelmään sisältyvät henkilökohtaisen palkanosan korotukset, erityispalkkiot sekä tulospalkkio. Yhtiön hallitus päättää johtoryhmän jäsenten palkkioista ja koko henkilöstön tulospalkkion perusteista.

Omistus pohjassa ei ole tapahtunut muutoksia. Suomen valtio omistaa 100 % yhtiön osakkeista.

TAULUKKO 51. Veikkaus Oy:n taloudellinen tilanne

	2012	2013
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	1 775,8	1 858,4
ulkomailla	0	0
YHTEENSÄ	1 775,8	1 858,4
Liikevoitto, milj. euroa	497,9	505,2
Liikevoitto, %	28,0	27,2
Tase, milj. euroa	742,2	735,6
Omavaraisuusaste, %	177,1	179,5
Oman pääoman tuotto, %	79,4	80,3
Sijoitetun pääoman tuotto, %	191,4	194,7
Henkilöstö		
kotimaassa	320	333
ulkomailla	0	0
YHTEENSÄ	320	333
Osinkosumma, milj. euroa*	0	0
Valtion osinkosumma, milj. euroa*	0	0
Valtiolle maksettu arpajaisvero, milj. euroa	98,7	99,8
Maksetut arvonnäisäverot, milj. euroa**	21,5	21,9

* Arpajaislain mukaisesti Veikkaus Oy ei saa jakaa osakkeenomistajilleen osinkoa voitostaan eikä vapaasta omasta pääomastaan. Tilikauden voitto luovutetaan opetus- ja kulttuuriministeriölle valtion talousarviossa määritellyn tuloutusarvion mukaisesti.

** Veikkaus Oy ei ole arvonnäisäverovelvollinen, eikä se sen takia voi vähentää tavara- ja palveluostoihinsa sisältyviä arvonnäisäveroja.

Hevosopisto Oy

Hevosopisto Oy pitää yllä Ypäjän Hevosopisto -nimistä oppilaitosta, joka toimii ammatillisen koulutuksen järjestämisluvan mukaisesti hevosalan valtakunnallisena ammatillisena oppilaitoksena järjestäen perustutkintoon johtavaa opetussuunnitelmaperusteista koulutusta. Lisäksi järjestetään aikuisille alan ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin valmistavaa koulutusta, muuta ammatillista lisäkoulutusta sekä koulutusta tukevana palvelutoimintana mm. kilpailuja, kursseja ja valmennuksia.

Valtio omistaa yhtiöstä 25 %. Hevosopisto Oy ei tavoittele voittoa. Hevosopisto Oy:n liikevaihto v. 2013 oli 9,3 milj. euroa (-0,5 %), tulos -0,1 milj. euroa (0,1 milj. euroa v. 2012) ja taseen loppusumma 5,3 milj. euroa (-3,5 %). Henkilötyövuosia kertyi 113 (116 henkilötyövuotta v. 2012). Yhtiössä ei ole tulospalkkiojärjestelmää.

TAULUKKO 52. Hevosopisto Oy:n taloudellinen tilanne

	2012	2013
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	9,38	9,32
ulkomailla	0	0
YHTEENSÄ	9,38	9,32
Liikevoitto, milj. euroa	0,13	-0,14
Liikevoitto, %	1,38	-1,50
Tase, milj. euroa	5,46	5,26
Omavaraisuusaste, %	65,93	66,05
Oman pääoman tuotto, %	3,89	-3,59
Sijoitetun pääoman tuotto, %	-	-1,62
Henkilöstö		
kotimaassa	116	113
ulkomailla	0	0
YHTEENSÄ	116	113
Osinkosumma, milj. euroa	0	0
Valtion osinkosumma, milj. euroa	0	0

Suomen Ilmailuopisto Oy

Suomen Ilmailuopisto Oy ylläpitää Porissa toimivaa Suomen Ilmailuopisto -nimistä ammatillista erikoisoppilaitosta, joka kouluttaa ammattilentäjiä Suomen liikenneilmailun tarpeisiin. Oppilaitos pyrkii vastaamaan Suomessa toimivien lentoyhtiöiden ja helikopterioperaattorien nykyisiin ja tuleviin lentäjätarpeisiin. Valtio omistaa yhtiöstä 49,5 %.

Suomen Ilmailuopisto ei tavoittele voittoa. Yhtiön taloudellisena tavoitteena on tuottaa riittävä käyttökate tarvittavien investointien rahoittamiseksi. Tulorahoituksen pääosan muodostaa valtionosuus. Tuottoja saadaan myös oppilasmaksuista ja asiakastuotoista. Liikevaihto v. 2013 oli 8,6 milj. euroa (-3,5 %) ja liikevoitto 0,3 milj. euroa (-50,0 %). Taseen loppusumma v. 2013 oli 17,7 milj. euroa (+3,0 %). Henkilöstöä oli 37 henkilöä (36 henkilöä v. 2012). Yhtiössä ei ole tulospalkkiojärjestelmää.

Yhtiön lentokonekaluston uudistaminen jatkuu ja vuonna 2013 tilattiin kolme kappaletta Diamond DA42-lentokoneita korvaamaan ikääntyneet Beechcraft Bonanza -lentokoneet. DA42-koneiden polttoainetaloudellisuus tulee alentamaan polttoainekustannuksia tulevaisuudessa. Koska koneet ovat kaksimoottorisia, niitä voidaan tarvittaessa hyödyntää laajemmin kuin nykyisiä Bonanza-koneita. DA42-koneiden toimitukset tapahtuvat vuonna 2014. DA42-koneiden käyttöönotto koulutuksessa aloitetaan vuonna 2015.

Oppilasmääriä on alennettu, koska oppilaitoksesta valmistuneet lentäjät eivät ole heti työllistyneet lentäjätehtäviin ja koulutustarve on tällä hetkellä alhaisempi.

TAULUKKO 53. Suomen Ilmailuopisto Oy:n taloudellinen tilanne

	2012	2013
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	8,9	8,6
ulkomailla	0	0
YHTEENSÄ	8,9	8,6
Liikevoitto, milj. euroa	0,7	0,3
Liikevoitto, %	8,1	3,3
Tase, milj. euroa	17,2	17,7
Omavaraisuusaste, %	93,6	93,8
Oman pääoman tuotto, %	4,5	1,0
Sijoitetun pääoman tuotto, %	5,3	1,9
Henkilöstö		
kotimaassa	36	37
ulkomailla	0	0
YHTEENSÄ	36	37
Osinkosumma, milj. euroa	0	0
Valtion osinkosumma, milj. euroa	0	0

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan ohjauksessa olevat erityistehtäväyhtiöt

Finavia Oyj

Finavia Oyj:n toimialana ovat lentoasemaliiketoiminta ja lentoasemiin liittyvät palvelut, lennonvarmistusliiketoiminta sekä muu lentoasemiin ja lentoliikenteeseen liittyvä liike-toiminta. Yhtiön toiminnan tarkoituksena on ilmailun edistämiseksi ylläpitää ja kehittää valtion lentoasemaverkostoa ja Suomen lennonvarmistusjärjestelmää siviili- ja sotilasilmailun tarpeita varten sekä tarjota lennonvarmistuspalveluja Suomen vastuulla olevassa ilmatilassa.

Alentuneesta kotimaan lentoliikenteen kysynnästä huolimatta yhtiö on hoitanut yhteiskunnallisen palvelutehtävänsä tehokkaalla ja liiketaloudellisesti arvioituna mielekkäällä tavalla. Asiakastyytyväisyys Finavian tuottamia lentoasemapalveluja kohtaan on kasvanut vuonna 2013.

Finavia Oyj:n kannattavuus on sen yhteiskunnalliseen palvelutehtäväänsä nähden vielä hyväksyttävällä tasolla. Yhtiöllä on haasteita tulevan kassavirran kehityksen ja investointien kautta pääomarakenteensa ja kannattavuutensa kanssa.

Valtioneuvosto esitti syyskuussa 2013 eduskunnalle kolmannen lisätalousarvion yhteydessä Finavia Oyj:n pääomittamista 200 milj. eurolla. Eduskunnan myöntämää pääomaa käytetään Helsinki-Vantaan lentoaseman laajentamishankkeeseen. Hankkeen tarkoituksena on parantaa Suomen kilpailukykyä. Valtioneuvosto esitti neljännessä lisätalousarvioesityksessään lokakuussa 2013 1,1 milj. euron avustusta Finavia Oyj:lle. Eduskunnan myöntämää määrärahaa käytetään Tampere-Pirkkala lentoaseman kakkosterminaalien korjausinvestoinnin toteuttamiseksi.

Finavia Oyj:n raportointi kattaa valtion omistajapolitiikkaa koskevat valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaiset asiat. Yhtiö julkaisee vuosittain vuosikertomuksen yhteydessä vastuullisuusraportin internet-sivuillaan.

Yhtiössä on käytössä ylimmän johdon vuosiperusteinen palkitsemisjärjestelmä, joka on valtion omistajapolitiikkaa koskevan valtioneuvoston periaatepäätöksen mukainen. Yhtiössä on lisäksi käytössä konsernin emoyhtiön kattava henkilöstörahasto.

Omistuspohjassa ei ole tapahtunut muutoksia. Suomen valtio omistaa 100 % yhtiön osakkeista.

TAULUKKO 54. Finavia Oyj:n taloudellinen tilanne

	2012	2013
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	359,2	352,8
ulkomailla	0	0
YHTEENSÄ	359,2	352,8
Liikevoitto, milj. euroa	28,5	32,3
Liikevoitto, %	7,9	9,1
Tase, milj. euroa	720,6	740,8
Omavaraisuusaste, %	46,1	46,9
Oman pääoman tuotto, %	4,8	4,4
Sijoitetun pääoman tuotto, %	3,6	3,4
Henkilöstö		
kotimaassa	2 413	2 239
ulkomailla	-	-
YHTEENSÄ	2 413	2 239
Osinkosumma, milj. euroa	-	1,7
Valtion osinkosumma, milj. euroa	-	1,7

Finnpilot Pilotage Oy

Finnpilot Pilotage Oy:n tehtävänä on huolehtia luotsauspalvelujen tarjonnasta sekä muista luotsaukseen liittyvistä tehtävistä ja velvollisuuksista. Yhtiöllä on velvoite tuottaa luotsauspalvelua kaikilla luotsattavaksi merkityillä väylillä. Vuoden 2013 aikana luotsattiin 26 058 kertaa ja luotsauksista kertyi 480 462 merimailia. Palvelutasotavoitteessa määriteltujen odotusaikojen puitteissa suoritettiin 99,7 % kaikista luotsauksista. Yhtiölle on asetettu liiketaloudellisesti kannattamaton tehtävä eli velvoite hoitaa Saimaan alueen luotsaustoimintaa. Tehtävä on hoidettu palvelutavoitteen mukaisesti.

Finnpilot Pilotage Oy:n liikevaihto laski vuonna 2013 ja oli noin 37,6 milj. euroa ja yhtiön tulos oli noin 1,0 milj. euroa. Yhtiön kannattavuus on riippuvainen Suomen ulkomaankaupan kehityksestä. Luotsausmäärät laskivat noin 4,0 % edellisestä vuodesta. Luotsauskysynnän lasku johtuu linjaluotsauksen käytön lisääntymisestä ja Itämerellä liikennöivien alusten koon kasvusta. Epävarma taloustilanne vaikuttaa ulkomaankauppaan ja meriliikenteen kuljetusmääriin.

Saimaan alueella on käytössä alennettuun yksikköhintaan perustuva maksutaso, josta johtuvat tulomenetykset korvataan yhtiölle valtion talousarviosta tähän tarkoitukseen varatusta määrärahasta. Määrärahaa myönnettiin 4,2 milj. euroa vuodelle 2013 ja sitä on käytetty toteutuneiden kustannusten mukaisesti 3,9 milj. euroa. Määrärahan vuosittainen käyttö vaihtelee meriliikenteen kuljetusmäärien mukaan.

Finnpilot Pilotage Oy:n vuosiraportointi ja muu raportointi yhtiön toiminnasta on toteutettu periaatepäätöksen mukaisella tavalla. Yhtiön tasekirjasta ja toimintakertomuksesta ilmenevät tiedot antavat hyvän kuvan yhtiön toiminnasta ja taloudesta. Yhtiö on julkaissut periaatepäätöksen mukaisen yritysraportin.

Finnpilot Pilotage Oy:n henkilöstö kuuluu tulospalkkiojärjestelmän piiriin. Toteutuneiden tavoitteiden mukainen tulospalkkioerä, joka määräytyy henkilöstörahostolain mukaisesti pääosin yhtiön tulosten perusteella, siirretään vuosittain henkilöstörahostoon. Tulospalkkion maksamisen edellytyksenä on, että yhtiö saavuttaa asetetut tulos-, palvelutaso- ja turvallisuustavoitteet. Tulostavoitteen toteutuma-aste määrää tulospalkkion suuruuden.

Yhtiössä on vuoden kerrallaan voimassa oleva johdon tulospalkkiojärjestelmä, johon kuuluvat yksiköiden johtajat ja toimitusjohtaja. Palkkion maksamisen edellytykset ovat yhteneväiset henkilöstön tulospalkkiojärjestelmän kanssa. Näiden lisäksi johtajille on asetettu henkilökohtaisia tavoitteita.

Yhtiön omistuksessa ei ole tapahtunut muutoksia tilivuonna 2013. Suomen valtio omistaa yhtiön koko osakekannan.

TAULUKKO 55. Finnpilot Pilotage Oy:n taloudellinen tilanne

	2012	2013
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	39,4	37,6
ulkomailla	-	-
YHTEENSÄ	39,4	37,6
Liikevoitto, milj. euroa	3,7	2,5
Liikevoitto, %	9,6	6,5
Tase, milj. euroa	29,7	27,7
Omavaraisuusaste, %	46,8	53,7
Oman pääoman tuotto, %	28,7	14,6
Sijoitetun pääoman tuotto, %	17,1	9,5
Henkilöstö		
kotimaassa	342	334
ulkomailla	-	-
YHTEENSÄ	342	334
Osinkosumma, milj. euroa	-	0,24
Valtion osinkosumma, milj. euroa	-	0,24

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan ohjauksessa olevat erityistehtäväyhtiöt

Finnvera Oyj

Finnvera parantaa ja monipuolistaa yritysten rahoitusmahdollisuuksia lainoin, takauksin, pääomasijoituksin ja vienninrahoituspalveluin. Valtion omistamana rahoittajana Finnvera täydentää rahoitusmarkkinoita ja edistää toiminnallaan yritystoiminnan, alueiden ja viennin kehitystä. Finnveralla on noin 30 000 asiakasta ja sen vastuukanta on pk-yritysrahoituksessa 2,9 mrd. euroa sekä viennin rahoituksessa 10,9 mrd. euroa.

Finnvera myönsi vuonna 2013 lainoja ja takauksia pk-yrityksille kotimaassa yhteensä 0,7 mrd. euroa, mikä on 11 % vähemmän kuin vuonna 2012. Finnvera rahoitti vuonna 2013 pk-yritysrahoituksessa lähes 3 500 aloitettavaa yritystä sekä noin 1 900 kasvuyritystä, ja myötävaikuttii rahoituksellaan noin 8 700 uuden työpaikan syntymiseen.

Viennin rahoituksen takuiden kysyntä nousi edellisvuodesta ja oli 8,4 mrd. euroa eli 21 % korkeampi kuin vuotta aiemmin. Viennin rahoitus pyrkii parantamaan suomalaisten vientiyriyten edellytyksiä menestyä globaaleilla markkinoilla. Finnveran varainhankintaan perustuvan rahoitusjärjestelmän puitteissa (1543/2011) Suomen Vientiluotto Oy allekirjoitti vuonna 2013 yhteensä 1,3 mrd. euron arvosta vienti- ja alusluottosopimuksia ja antoi ehdollisia rahoitustarjouksia yhteensä 1,7 mrd. euron arvosta. Rahoitushakemuksia vastaanotettiin yhteensä 4,8 mrd. euron arvosta. Viennin rahoituksen kysyntä on kasvanut rahoitusmarkkinoiden tarjonnan kiristytessä erityisesti pitkäaikaisessa viennin rahoituksessa.

Finnveran rooli ja rahoitustoiminnan keinot kehittyvät toimintaympäristön ja valtiomistajan elinkeino- ja omistajapoliittisten linjausten mukaisesti. Viime vuosina yhtiön vastuukannat ovat kasvaneet merkittävästi, minkä johdosta yhtiön rooli ja merkitys on yleisesti kasvanut. Tämä heijastuu myös valtioneuvoston rooliin riskien kantajana.

Vuoden 2013 kolmannessa lisätalousarviossa Finnveran rahoitustoimintaa linjattiin laajennettavaksi joukkovelkakirjalainoihin ja viennin edistämiseksi vienti- ja alusluottojen rahoitusvaltuuksia sekä vientitakuuvaltuuksia lisättäväksi. Esitysten yhteisenä tavoitteena on yritysten toimintaedellytysten ja rahoitusmarkkinoiden toiminnan parantaminen sekä Suomen talouden vahvistaminen. Tarkoitus on hakea uusia keinoja ja monipuolistaa rahoitusvaihtoehtoja muun muassa tuomalla joukkovelkakirjalaina vaihtoehdoksi myös pk-yrityksille. Lisäksi muun muassa vienti- ja alusluottojen rahoitusvaltuuksiin sekä vientitakuuvaltuuksiin esitetään nykyiseen verrattuna merkittäviä lisäyksiä.

Finnveran toiminnalle on asetettu itsekannattavuustavoite, jonka mukaan yhtiön tulee pitkällä aikavälillä kattaa toimintakulunsa sekä yhtiön vastuulla oleva osuus luotto-, takaus- ja takuutappioista liiketoiminnastaan saamalla tuloilla. Konsernin tulos tilikaudelta 2013 oli 74,5 milj. euroa. Yhtiön henkilöstömäärä on laskenut, vaikka rahoituskanta ja asiakasmäärä ovat selvästi nousseet.

Finnveran vakavaraisuuden tulee olla riittävä yhtiön riskinkantokyvyn varmistamiseksi ja rahoituksen hankintakulujen pitämiseksi mahdollisimman kohtuullisina. Yhtiön tulee suunnitella toimintansa siten, että se voi säilyttää vähintään 12 prosentin vakavaraisuuden. Finnvera-konsernin vakavaraisuus vuoden 2013 lopussa oli 17,6 %. Vastaava luku vuotta aiemmin oli 16,3 %.

Finnveran koko toiminta perustuu yhteiskunnalliseen vastuuseen ja vaikuttavuuteen. Yritysvastuuraportointi sisältyy yhtiön vuosikertomukseen.

Finnveran palkitsemisjärjestelmässä noudatetaan talouspoliittisen ministerivaliokunnan kannanottoa palkitsemisesta. Palkkioiden maksimitasot jäävät ohjeistuksen mukaisien enimmäistasojen alle. Toimitusjohtajaa ja johtoryhmää koskeva johdon tulospalkkiojärjestelmä uudistettiin vuoden 2013 alusta lukien. Järjestelmä on aiempaa selkeämmin kytketty yhtiön strategian ja tavoitteiden toteutumiseen ja se sisältää aiempaa enemmän mitattavia tulospalkkiokriteereitä. Tavoitteet ovat omistaja-arvoa ja yhtiön erityistehtävän toteutumista edistäviä.

Finnveran henkilöstöä koskee kannustinpalkkiojärjestelmä, jonka puitteissa voidaan palkita poikkeuksellisen hyvästä työsuorituksesta 1–4 viikon kannustinpalkkiolla. Samalle henkilölle voidaan yhden vuoden aikana maksaa enintään neljän viikon kannustinpalkkio. Yhtiön johtoryhmä ei ole kannustinpalkkiojärjestelmän piirissä.

Finnvera Oyj:n omistusohjassa ei ole tapahtunut muutoksia, yhtiö on valtion 100-prosenttisesti omistama erityistehtäväyhtiö.

TAULUKKO 56. Finnvera Oyj:n taloudellinen tilanne

	2012	2013
Liikevaihto, milj. euroa		
kotimaassa	270,6	292,5
ulkomailla	-	-
YHTEENSÄ	270,6	292,5
Liikevoitto, milj. euroa	54,1	75,1
Liikevoitto, %		
Tase, milj. euroa	3 807,8	4 603,5
Omavaraisuusaste, %	20,3	18,4
Oman pääoman tuotto, %	7,3	9,3
Koko pääoman tuotto, %	1,6	1,8
Henkilöstö		
kotimaassa	411	399
ulkomailla	-	-
YHTEENSÄ	411	399
Osakepääoma, milj. euroa	196,6	196,6
Oma pääoma, milj. euroa	771,8	848,5

Suomen Teollisuussijoitus Oy

Suomen Teollisuussijoitus edistää suomalaisen pääomasijoitustoimialan markkinaehtoista kehitystä siten, että alalle syntyy uusia suomalaisiin kasvuyrityksiin sijoitettavia pääomasijoitusrahastoja. Teollisuussijoitus tekee ensisijaisesti rahastosijoituksia. Yhtiön sijoitustoiminta suunnataan korjaamaan pääomasijoitustoimialan rahoituksen tarjonnassa esiintyviä puutteita. Yhtiö voi tehdä sijoituksia myös ulkomaisiin rahastoihin ja kohdeyrityksiin.

Vuonna 2008 perustetun Kasvurahastojen Rahasto I Ky:n sijoituskausi päättyi suunnitellusti joulukuussa 2013. Rahasto teki sijoitussitoumuksia 129 milj. eurolla 11 kohderahastoon, joiden yhteenlaskettu sijoitusvarallisuus on noin 800 milj. euroa. Vuonna 2013 Teollisuussijoitus teki uusia sijoituksia rahastoihin 93 milj. eurolla. Rahastosijoitusten ajureina olivat suomalaisen yritystoiminnan kasvun edistämisen lisäksi kansainvälistymisen edistäminen. Suurin sijoitussitoumus (60 milj. euroa) perustui valtion kasvurahoitusohjelmaan ja kohdistui perusteilla olevaan Kasvurahastojen Rahasto II Ky:öön, jota yhtiö hallinnoi. Rahastoon saadaan mukaan keskeisiä työeläkeyhtiöitä ja rahasto perustetaan 130 milj. euron kokoisena.

Uusia suoria sijoituksia yritysisiin tehtiin 37 milj. eurolla. Suorissa sijoituksissa painopiste oli kansainvälistyvissä korkean teknologian yrityksissä sekä palvelualan yrityksissä. Vuoden 2013 lopussa Teollisuussijoituksen hallinnoivat varat olivat noin 895 milj. euroa, huomioiden Kasvurahastojen rahaston hallinnoimat varat.

Kansainvälinen arviointiryhmä toteutti työ- ja elinkeinoministeriön toimeksiannosta Teollisuussijoituksesta ulkopuolisen arvioinnin vuonna 2013. Arviointi julkistettiin 9.1.2014. Arviointiraportin mukaan Teollisuussijoitus on vakiinnuttanut asemansa merkittävä ja ammattitaitoisena toimijana suomalaisessa pääomasijoituskentässä. Raportissa annettujen suositusten mukaan yhtiön tulisi suunnata toimintaansa enemmän myöhemmän vaiheen venture capital -sijoituksiin ja sen tulisi toimia vahvemmin pääomasijoitusmarkkinoiden kehittäjänä.

Suomen Teollisuussijoitus Oy -nimisestä valtionyhtiöstä annettuun lakiin valmisteltiin kertomusvuonna muutos, joka laajentaa Teollisuussijoituksen tehtävää myös teollisuuspoliittisiin sijoituksiin ja osakehankintoihin. Lakimuutos tuli voimaan 15.1.2014.

Teollisuussijoitusta koskevan lain myötä yhtiölle on asetettu pitkän tähtäimen kannattavuustavoite. Yhtiö on ottanut sijoitussalkussaan voimakkaasti riskejä. Koko pääomasijoitussalkusta noin 2/3 on kohdistunut korkean riskin venture capital -sijoituksiin, joiden historiallinen tuottotaso on ollut vaatimatonta niin Suomessa kuin Euroopassakin. Sijoitussalkun korkeasta riskiprofiilista ja talousympäristön haastavasta tilanteesta johtuen kannattavuus on viime vuosina ollut vaatimatonta. Yhtiön operatiiviset kustannukset ovat alle 1 % hallinnoitavasta pääomasta, kun toimialalla vallitsevan käytännön mukaisesti hallinnointipalkkiot ovat keskimäärin n. 2 % hallinnoitavasta pääomasta suorien sijoitusten yhteydessä ja n. 1,0–1,5 % rahastojen rahastoilla.

Teollisuussijoituksen palkitsemisjärjestelmässä noudatetaan talouspoliittisen ministerivaliokunnan kannanottoa palkitsemisesta ja pyritään edistämään mahdollisimman hyvän yhteiskunnallisen ja taloudellisen kokonaistuloksen saavuttamista. Palkitsemisjärjestelmä koostuu peruspalkasta ja vuosibonuksesta ja koskee kaikkia yhtiössä vakituisessa työsuhteessa olevia henkilöitä. Yhtiön hallitus asettaa etukäteen muuttuvan palkanosan

perusteena olevat tavoitteet ja arvioi jälkikäteen tavoitteiden saavuttamista. Tavoitteet ovat omistaja-arvoa ja yhtiön erityistehtävän toteutumista edistäviä.

Teollisuussijoituksen omistuspohjassa ei ole tapahtunut muutoksia, yhtiö on valtion 100-prosenttisesti omistama erityistehtävayhtiö.

TAULUKKO 57. Suomen Teollisuussijoitus Oy:n taloudellinen tilanne

	2012	2013
Liikevaihto, milj. euroa*		
kotimaassa	--	--
ulkomailla	--	--
YHTEENSÄ	-	-
Liiketoiminnan muut tuotot	1,7	0,9
Liikevoitto, milj. euroa	-4,1	-10,4
Liikevoitto, %		-
Voitto ennen satunnaisia eriä, milj. euroa**	7,3	-7,6
Tase, milj. euroa	569,0	561,5
Omavaraisuusaste, %	99,7	99,7
Oman pääoman tuotto, %	1,4	-1,4
Sijoitetun pääoman tuotto, %	1,4	-1,4
Henkilöstö		
kotimaassa	29	30
ulkomailla	0	0
YHTEENSÄ	29	30
Osinkosumma, milj. euroa	0	0
Valtion osinkosumma, milj. euroa	0	0

* Yhtiöllä ei ole liikevaihtoa. Sijoitustoiminnan tuotot kirjataan liiketoiminnan muihin tuottoihin ja rahoitustuottoihin.

** Keskeinen osa liiketoiminnan tuotoista raportoidaan liikevoittorivin alapuolella rahoituserissä, jonka johdosta lisätty voitto ennen satunnaisia eriä -rivi.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan ohjauksessa olevat erityistehtävayhtiöt

Alko Oy

Alko Oy:n perustehtävänä on huolehtia sille alkoholilaissa yksinoikeudeksi säädetyn alkoholijuomien vähittäismyynnin harjoittamisesta. Järjestelyn tavoitteena on alkoholin kuluksen aiheuttamien haittojen ehkäiseminen.

Vuonna 2013 Alko Oy:n myynti ja alkoholijuomaverollinen liikevaihto laskivat. Alko myi 99,2 milj. litraa alkoholijuomia. Myynti laski vuoteen 2012 verrattuna 3,1 milj. litraa eli 2,9 %. Väkevien alkoholijuomien myynti laski 1,6 milj. litraa, mietojen viinien 0,8 milj. litraa ja panimotuotteiden 0,7 milj. litraa. Myynti sadan prosentin alkoholina oli 16,8 milj. litraa, joka on 0,7 milj. litraa eli 3,7 % vähemmän kuin edellisvuonna.

Vuoden 2013 lopussa Alkolla oli 350 myymälää. Uusia myymälöitä perustettiin yksi, kolme myymälää suljettiin ja uuteen liikepaikkaan siirrettiin 20 myymälää. Myymäläverkostoa täydensi 102 tilauspalvelupistettä.

Alko Oy:n vuosittaiset alkoholipoliittiset tavoitteet vahvistaa yhtiön hallintoneuvosto. Alko Oy on toiminut sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön ohjaamassa Alkoholiohjelmassa jo vuodesta 2004 erityisesti alkoholin lapsille ja perheille aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi. Myymälöissä tehtiin noin 3,6 miljoonaa ikärajatarkastusta. Lisäksi yhtiö kontrolloi omaa ikärajavalvontaansa ns. mystery-ostajien avulla. Mystery-käyntien onnistumisprosentti vuonna 2013 oli 92 %. Yhtiö jatkoi vuonna 2009 aloittamaansa ”Lasten seurassa” -hanketta yhdessä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen, A-klinikkasäätiön, Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja Suomen Vanhempainliiton kanssa. Vuonna 2013 tavoitteena oli edelleen vanhempien tietouden lisääminen alkoholinkäytön lapsille aiheuttamista haittoista sekä konkreettisten toimintamallien levittäminen lasten ja perheiden kanssa työskenteleville ammattilaisille.

Alkon omistus pohjassa ei ole tapahtunut muutoksia, yhtiö on valtion 100-prosenttisesti omistama erityistehtäväyhtiö.

TAULUKKO 58. Alkon toimintaa kuvaavia tietoja vuosilta 2009—2013

	2009	2010	2011	2012	2013
Liikevaihto ilman alkoholijuomaveroa, milj. euroa	600,6	591,5	601,0	590,7	583,8
Liikevoitto, milj. euroa	74,6	71,9	67,0	57,3	49,4
Voitto ennen satunnaiseriä, milj. euroa	76,7	73,4	68,9	58,3	50,6
Tilikauden voitto, milj. euroa	57,7	115,2	51,0	44,4	38,2
Taseen loppusumma, milj. euroa	272,4	347,9	268,6	261,9	266,6
Alkon osuus tilastoidusta alkoholin myynnistä, %	42,0	41,0	40,0	41,4	40,6
Omavaraisuusaste, %	32,2	42,1	31,9	30,7	27,9
Sijoitetun pääoman tuotto, %	88,2	62,8	59,4	70,1	70,6
Henkilöstö keskimäärin	2 641	2 606	2 624	2 657	2 610
Valtion verotulot alkoholin myynnistä, milj. euroa ¹⁾	1 207	1 284	1 281	1 381	1 336

¹⁾ Sisältää verotulot kaikesta alkoholin myynnistä (Alko, ravintolat, kaupat, kioskit, huoltamot jne.)

Ympäristöministeriön hallinnonalan ohjauksessa oleva erityistehtäväyhtiö

Kuntarahoitus Oyj

Kuntarahoitus myöntää lainoja Suomen kuntasektorin investointeihin sekä valtion tukemaan asuntotuotantoon. Valtio on omistanut vuodesta 2009 alkaen 16 prosentin osuuden Kuntarahoituksesta. Valtion omistukseen perustuvana erityistehtävänä on turvata valtion tukeman asuntojen uustuotannon ja perusparannuksen edullinen rahoitus. Erityistehtävä syntyi rahoituskriisin alkaessa, kun valtion tukeman asuntotuotannon rahoituksen saatavuus oli uhattuna. Erityistehtävässä ei ole tapahtunut muutosta, sillä valtion tukeman asuntotuotannon rahoitus on edelleen vahvasti Kuntarahoituksen lainoitukseen perustuvaa. Vuonna 2013 Kuntarahoitus lainoitti noin 89 % valtion tukemista yhteisöjen asuntolainoista.

Rahoitusalan sääntely eteni vuoden 2013 aikana. Kuntarahoituksen kannalta merkittävien asia sääntelyn lisäämisessä on uuden vähimmäisomavaraisuusvaatimuksen mahdollinen voimaantulo vuoden 2018 alusta. EU-parlamentin vuoden aikana tekemien päätösten perusteella vasta vuonna 2017 tiedetään Kuntarahoitukselta vaadittavan vähimmäisomavaraisuusasteen minimitaso. Kuntarahoitus varautuu kolmen prosentin vaatimukseen kasvattamalla omia varoja tuloksellaan, mikä on tarkoittanut korkomarginaalin nostamista ja tuloksen pitämistä yrityksessä.

Kuntarahoituksen omistajapohjassa ei ole tapahtunut muutoksia. Valtio omistaa yhtiöstä 16 %.

TAULUKKO 59. Kuntarahoitus Oyj:n taloudellinen tilanne

	2012	2013
Uusi luotonanto, milj. euroa	3 254	3 537
Korkokate, milj. euroa	142,4	149,5
Liikevoitto, milj. euroa	138,6	141,3
Uusi varainhankinta	6 590	10 695
Tase, milj. euroa	25 560	26 156
Vakavaraisuussuhde, %	33,9	39,9
Oman pääoman tuotto, %	38,0	30,6
Henkilöstö	72	83
Osakepääoma, milj. euroa	42 583	42 583
Omat varat, milj. euroa	428,9	511,5

4 Hallituksen strategisten politiikkakokonaisuuksien kehitys

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman kolme painopistealuetta ovat:

1. Köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäiseminen
2. Julkisen talouden vakauttaminen
3. Kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistaminen

Valtioneuvoston periaatepäätöksenä 5.10.2011 hyväksytyssä hallitusohjelman strategisessa toimeenpanosuunnitelmassa (HOT) näille strategisille politiikkakokonaisuuksille on määritelty keskeiset tavoitteet, kärkihankkeet ja vastuut. Toimeenpanosuunnitelmaa on arvioitu hallituksen strategiaistunnossa helmikuussa 2012 sekä hallituskauden puoliväliriihessä helmikuussa 2013.

Talouden kasvuedellytysten vahvistamiseksi ja kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi hallitus päätti vuonna 2013

4. Rakennepoliittisesta ohjelmasta

Näitä neljää kokonaisuutta käsitellään luvuissa 4.1—4.4.

4.1 Köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäiseminen

Keskeistä hallituksen toiminnassa tällä painopistealueella vuonna 2013 oli sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen valmistelutyö, voimaan tullut nuorisotakuu ja voimaan tullut vanhuspalvelulain toimeenpano. Heti kautensa alussa hallitus teki merkittäviä parannuksia perusturvaan. Työllisyyspolitiikka on keskeinen väline tämän hallituksen syrjäytymisen vähentämisen keinovalikoimassa. Hallitus on käynnistänyt köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentämiseksi poikkihallinnollisen toimenpideohjelman, joka sisältää myös ylisukupolviseen syrjäytymiseen puuttumisen.

Hallitusohjelmaa täsmentävässä strategisessa toimeenpanosuunnitelmassa hallitus linjasi köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäisemiseen seuraavat kokonaisuudet.

4.1.1 Työllisyyden parantaminen ja toimeentuloturva

Syrjäytymisuhka kasvaa huonossa talous- ja työllisyystilanteessa

Työllisyyden parantamiseksi tehtyjä toimenpiteitä on kuvattu luvussa 4.3.

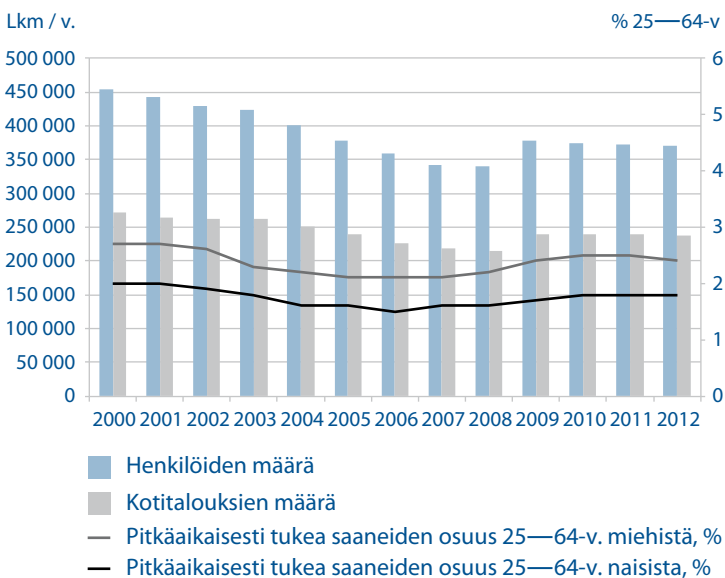
Toimeentulotuen saajien osuus väestöstä kertoo yhteiskunnallisesta syrjäytymisuhasta ja liittyy läheisesti työllisyyskehitykseen. Toimeentulotuen tarve kasvoi selvästi vuonna 2009. Sen jälkeen toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien ja niissä asuvien henkilöiden määrä on pysynyt suunnilleen samalla tasolla, tosin vuosina 2011–2012 tuen saajien määrä on ollut hienoisessa laskussa. Köyhyys paikantuu etenkin yksin asuviin ja nuoriin tuen saajiin. Toimeentulotuen asiakkuus on pitkäkestoisempaa ja uusien asiakkaiden keskimääräiset tukijaksot ovat pidentyneet. Lähes puolella asiakkaista on kasautuvaa huono-osaisuutta.

Ikääntyvien (55–64-v.) osallistuminen työhön on kasvussa, mutta heidän työllisyysasteensa on edelleen pienempi kuin muiden työikäisten. Vaikeasti työllistyvien määrä on viime vuosina noussut noin 160 000–170 000:n korkealle tasolle. Valmisteilla oleva Osa-työkykyiset työssä -ohjelma tarjoaa tukea ja välineitä osatyökykyisten työssä jatkamiseen ja työllistymiseen.

Hallitusohjelmassa sovitut vähimmäisetuuksien korotukset toteutettiin hallituskauden alkupuolella. Puolison tulojen tarveharkinta on poistettu työmarkkinatuessa vuoden 2013 alusta. Hallitus on sitonut opintotuen indeksiin.

Pienituloisuusaste eli pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuus väestöstä pysyi vuosina 2006–2011 noin 13 prosentissa ja pienituloisten henkilöiden määrä noin 700 000:ssa. Vuonna 2012 pienituloisuusaste laski ennakkotietojen mukaan 11,9 prosenttiin ja pienituloisten henkilöiden määrä 635 000:een. Tähän vaikuttivat osaltaan vuoden 2012 alussa perusturvaan ja verotukseen tehdyt muutokset.

KUVIO 10. Toimeentulotuen saajien ja kotitalouksien määrä vuosina 2000–2012

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL

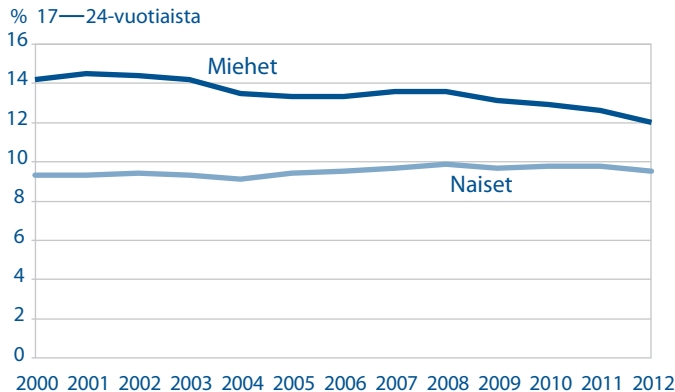
4.1.2 Vähennetään syrjäytymistä ja ennaltaehkäistään sosiaalisten ja terveysongelmien syntyä

Joka kymmenes 18—24-vuotias on koulutuksen ulkopuolella

Koulutuksen ulkopuolelle jääminen on keskeinen riski nuorten syrjäytymiselle. Suomessa noin 12 % alle 25-vuotiaista miehistä ja vajaa 10 % naisista on koulutuksen ulkopuolella. Osa näistä nuorista on työssä, hoitovapaalla, eläkkeellä tai varusmies- tai siviilipalveluksessa. Vuonna 2012 peruskoulun tai 10. luokan päättäneistä 4 % jäi yhteishaussa ilman paikkaa ja 2 % jätti kokonaan hakematta.

Lastensuojelun tarve on edelleen huomattava. Erityisesti avohuollon asiakasmäärä on kasvanut viime vuosina. Tämä on suurelta osin seurausta panostuksesta ennaltaehkäisyyn. Myös kodin ulkopuolelle sijoitettujen määrä on noussut 2000-luvulla. Huostassa olleiden kokonaismäärä on taittunut, samoin kiireellisesti sijoitettujen määrä.

KUVIO 11. Koulutuksen ulkopuolelle jääneet nuoret

Syrjäytymisuhan alla olevien osuus 18—24-vuotiaista:

- vuonna 2000: 5,4 % pojista ja 3,1 % tytöistä
- vuonna 2009: 6,5 % pojista ja 3,6 % tytöistä
- vuonna 2010: 6,0 % pojista ja 3,6 % tytöistä
- vuonna 2011: 5,8 % pojista ja 3,6 % tytöistä
- vuonna 2012**: 5,9 % pojista ja 3,6 % tytöistä

Mukaan on tällöin laskettu ne koulutuksen ulkopuolelle jääneet nuoret (eli nuoret, joilla ei ole perusasteen jälkeistä koulutusta eivätkä ole koulutuksessa), jotka eivät ole työssä, hoitovapaalla, eläkkeellä tai varusmies- tai siviilipalveluksessa.

Lähde: Tilastokeskus

Väestön terveyserot ovat edelleen suuria

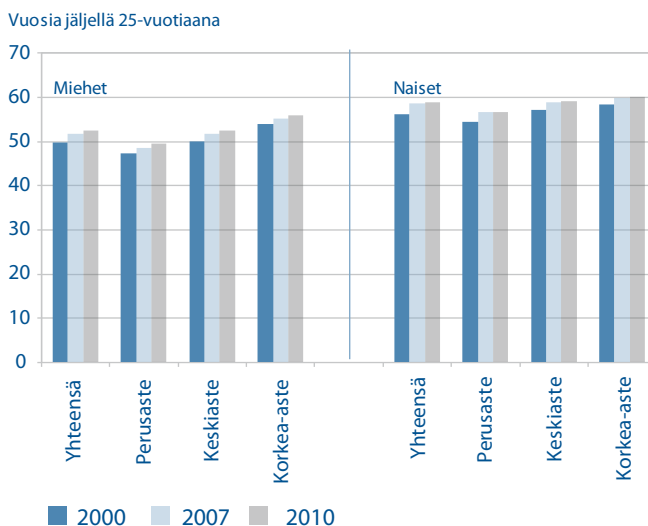
Elinajanodote kasvaa Suomessa edelleen, mutta vaihtelee väestön koulutustaustan mukaan. Korkeampi koulutus ennustaa pidempää elämää. Myös koetussa terveydessä on eroja koulutuksen ja sukupuolen mukaan. Miehet kokevat naisia useammin terveytensä huonoksi tai keskinkertaiseksi. Liikunnan ja kulttuurin harrastamisella on myönteisiä vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin. Selvitysten mukaan vapaa-ajan liikunnan harrastaminen on lisääntynyt. Kokonaisliikunnan määrä on kuitenkin vähentynyt, sillä liikunta arjen toimissa, kuten työ- ja asiointimatkoilla, on vähentynyt.

Sisäisen turvallisuuden ohjelmasta tehtiin periaatepäätös kesällä 2012. Hallituksen sisäisen turvallisuuden ohjelmassa syrjäytymisen ehkäiseminen on keskeinen tavoite. Merkittävimpiä hallituskauden työpoliittisia toimia syrjäytymisen ehkäisemiseksi ovat vuoden 2013 alussa voimaan tullut nuorisotakuu. Etsivää nuorisotyötä ja nuorten työpajatoimintaa tuetaan valtion budjetin raameissa. Vuonna 2012 etsivä nuorisotyö tavoitti 20 400 nuorta ja nuorten työpajatoiminnan piirissä oli 24 400 nuorta.

Laajaa sosiaalihuoltolainsäädäntöä uudistetaan, alkoholilain uudistaminen on vireillä ja mielenterveytyössä jatkuu Mieli2009 -suunnitelman toimeenpano. Myös raittiustyölain uudistus on valmistelussa.

Terveydenhuollossa hallituksen linjana on perusterveydenhuollon vahvistaminen, valinnanvapauden toteutuminen sekä kunnissa tehtävän terveyden edistämistoiminnan tukeminen. Terveydenhuoltolain toimeenpanoon liittyvät mm. koulu- ja opiskeluterveydenhuollon asetuksen toimeenpano ja neuvoloissa toteutettavat laajat terveystarkastukset. Kaste-ohjelmalla rahoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon hankkeita, joiden tavoitteena on mm. vähentää väestön terveyseroja ja vahvistaa ennalta ehkäiseviä sosiaali- ja terveyspalveluja. Osana Kaste-ohjelmaa lisätään lapsiperheiden kotipalveluja ja matalan kynnyksen palveluja.

KUVIO 12. 25-vuotiaan elinajanodote koulutuksen mukaan

Lähde: THL ja Eurostat

4.1.3 Turvataan kansalaisten yhdenvertaisuus ja osallistumismahdollisuudet

Yhdenvertaisuutta ja osallistumismahdollisuuksia hallitus edistää monella laajalla kärkihankkeella. Oikeusministeriön johdolla on valmisteltu eurooppalaisen lainsäädäntökehityksen huomioon ottava uusi yhdenvertaisuuslainsäädäntö. Hallituksen esitys on annettu huhtikuussa 2014. Uudistuksella pyritään vahvistamaan yhdenvertaisuuden suojaa ja se kattaa entistä selkeämmin kaikki syrjintäperusteet. Valvontaa vahvistetaan ja hallintoa tehostetaan sen toimeenpanemiseksi. Yhdenvertaisuuslaki ja tasa-arvolaki säilyvät erillisinä lakeina.

Yhdenvertaisuuden ja osallisuuden teemat sisältyvät lukuisiin hallituksen käynnissä oleviin ohjelmiin. Näitä ohjelmia ovat mm. kansallinen perus- ja ihmisoikeustoiminta-ohjelma 2012—2013, ihmisoikeuspoliittinen selonteko, vammaispoliittinen ohjelma VAMPO, kehityspoliittinen toimenpideohjelma, asutuspoliittinen ohjelma, ikääntyneiden asumisen poikkihallinnollinen ohjelma, pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishohjelma, metropolialueen sosiaalisen eheyden ohjelma sekä sisäisen turvallisuuden ohjelma.

Demokratiaindikaattoreita koskeva raportti on valmistunut v. 2013 ja se on toiminut tausta-aineistona demokratiapoliittiselle selonteolle. Perus- ja ihmisoikeusindikaattorien kehittäminen on käynnissä.

4.1.4 Vahvistetaan ja uudistetaan sosiaali- ja terveystalvueluita

Erikoissairaanhoidossa hoitoon pääsy on hieman huonontunut, terveyskeskuslääkärille pääsystä edelleen ongelmia

Suomalaiset ovat kohtuullisen tyytyväisiä sosiaali- ja terveystalvueluihin. Kansalaiset luottavat erityisesti sosiaalipalveluiden henkilöstön ammattitaitoon ja terveydenhuollon suuriin linjoihin ollaan pääosin tyytyväisiä. Hoitoon pääsystä erityisesti terveyskeskuksiin koetaan olevan parantamisen varaa. Ikääntyneiden palveluissa on tavoitteiden mukaisesti korvattu laitoshoidoa tehostetuilla asumispalveluilla ja muilla avopalveluilla. Kotihoidon kattavuus kuitenkin laski vuonna 2012. Lapsiperheiden kotipalvelujen määrä on alentunut merkittävästi ja sitä sai vuonna 2012 enää alle 2 % perheistä, kun 1990-luvun alussa lähes joka kymmenes lapsiperhe sai kotipalvelua.

TAULUKKO 60. Hoitoon pääsy

Hoitoon pääsy	2009	2010	2011	2012	2013
Erikoissairaanhoidon yli 6 kk jonottaneita, lkm	3 748	1 245	751	938	1 390
Odotusaika terveyskeskuslääkärin vastaanotolle kestää yli 14 pv, % väestöstä	66	72	77	81	79
Suun terveydenhuolto: yli 6 kuukautta jonottaneita, lkm	7 600	12 100	14 000	7 200	5 100
Psykiatrian erikoissairaanhoidon yli 3 kk odottaneita alle 23-vuotiaita, lkm	84	136	73	64	55

Lähde: THL

Uudistettu vanhuspalvelulaki tuli voimaan kesällä 2013. Vanhuspalvelulain toimeenpanon tueksi on laadittu pykäläkohtainen ohjeistus yhdessä Kuntaliiton kanssa sekä uudistettu laatusuosituksia laajapohjaisessa työryhmässä. Uudistunut laatusuositus konkretisoi lain tavoitteita. Lain ja suositusten toteutumista seurataan järjestelmällisesti indikaattoreiden avulla ja vanhuspalvelulain seurantakyselyjen kautta.

Hallitus valmistelee kokonaisuudistusta sosiaali- ja terveystalouden rakenteisiin.

Kuntoutuksesta on valmisteilla kokonaisselvitys. Sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisiä palveluja, tiedonhallintaa ja tietojärjestelmien yhteensopivuutta edistetään KanTa- ja SADE -ohjelmilla, jotka ovat toimeenpanovaiheessa. Sosiaalihuollon sähköisten palvelujen uudistaminen edellyttää säädösvalmistelua ja liittyy sosiaalihuollon kokonaisuudistukseen.

Hallituksen vahvistamalla Kaste-ohjelmalla 2012—2015 rahoitetaan lukuisia sosiaali- ja terveystalouden kehittämishankkeita jotka ovat toimeenpanovaiheessa. Perhekeskustoimintaa kehitetään yhteistyössä kuntien, järjestöjen, seurakuntien ja perheiden kanssa kokoamalla toimintamalleja, menetelmiä, hyviä käytäntöjä ja osaamista.

4.1.5 Estetään asuinalueiden eriytymistä

Asuntopoliittisesta toimenpideohjelmasta on tehty periaatepäätös v. 2012. Ohjelma sisältää mm. toimenpiteitä mielenterveyskuntoutujien ja päihdeongelmaisten asumisen kehittämiseksi. Ikääntyneiden asumisen poikkihallinnollinen kehittämisohjelma vuosille 2013—2017 on hyväksytty. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelmaa on jatkettu. Suurin osa asunnottomista on edelleen miehiä, mutta myös naisten, nuorten ja maahanmuuttajien asunnottomuus on lisääntynyt. Tavoitteena on, että pitkäaikaisasunnottomuus poistuu vuoteen 2015 mennessä.

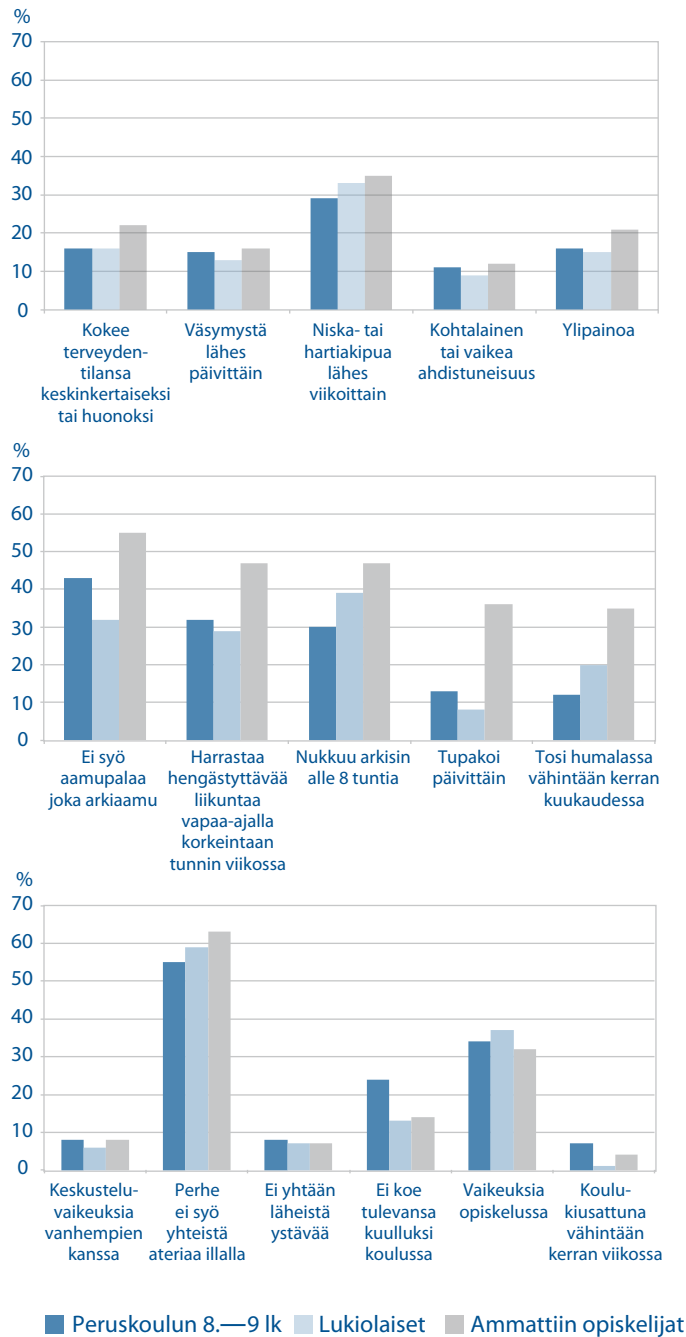
Metropolialueen sopimus- ja rahoitusneuvotteluilla on pyritty vahvistamaan sosiaalista eheyttä. Hallituksen esitys metropolilaista on valmistelussa.

Asuinalueiden kehittämisohjelmassa vuosille 2013—2015 tavoitteena on edistää kasvukeskustaupunkien asuinalueiden kokonaisvaltaista uudistamista, kestäväää kehittämistä ja eheyttä. Mukana on 13 kaupunkia.

4.1.6 Vahvistetaan nuorten osallistumista ja varhaiskasvatusta

Nuorten osallistumismahdollisuudet ja elintavat parantuneet – sosioekonominen tausta erottelee lapsuudessa ja nuoruudessa

Vuonna 2013 nuorten elinoloja ja hyvinvointia selvittävän kouluterveyskyselyn tulokset olivat kehittyneet positiiviseen suuntaan. Koettua terveyttä kuvaavissa indikaattoreissa esiintyy suuria sukupuolen mukaisia eroja niin peruskoululaisten, lukiolaisten kuin ammattiin opiskelevienkin keskuudessa. Väsymystä, niska- tai hartiakipuja, päänsärkyä ja ahdistuneisuutta kutakin esiintyy tytöillä noin kaksi kertaa yleisemmin kuin pojilla. Pojat puolestaan ovat hieman useammin ylipainoisia.

KUVIO 13. Nuorten elinolot, terveydentila ja osallisuus vuonna 2013

■ Peruskoulun 8.—9 lk ■ Lukiolaiset ■ Ammattiin opiskelijat

Lähde: THL

Nuorten elinolot, terveydentila ja osallisuus ovat keskinäiskytkenässä. Vuonna 2013 valmistui selvitys politiikkatoimien vaikuttavuudesta. Sen mukaan lasten ja nuorten syrjäytymistä ehkäisevien toimenpiteiden ja palveluiden vaikuttavuudesta on hyvin vähän tutkimus- ja arviointitietoa. 1990-luvulla tehdyt säästöt palveluissa ovat sittemmin näkyneet korjaavien palveluiden tarpeen kasvuna.

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmaa hallitus toteuttaa vuosina 2012–2015. Ohjelmalle osoitetusta määrärahasta myönnetään avustuksia mm. nuorten osallisuutta tukeviin hankkeisiin ja tuetaan kulttuuri-, liikunta- ja nuorisojärjestöjen ja nuorisotyötä tekevien järjestöjen toimintaa. Valmisteilla olevassa liikuntalain uudistuksessa vahvistetaan liikunnan asemaa peruspalveluna. Liikuntapolitiikassa on kiinnitetty erityisesti huomiota liian vähän tai ei lainkaan liikkuvien ryhmien tunnistamiseen sekä lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen tukemiseen. Lasten ja nuorten liikunnan kehittämisohjelman ja Liikkuva koulu -ohjelman keskeisenä painopisteenä on sukupuolten tasa-arvo, yhdenvertaisuus sekä liikunnasta syrjäytymisen ehkäisy ja terveyserojen kaventaminen, ml. sosioekonomiset erot.

Koulujen työrauhaan liittyvät lakimuutokset tulivat voimaan vuoden 2014 alussa. Lakimuutoksilla vahvistetaan osallisuutta perusopetuksessa, lukio- ja ammatillisessa koulutuksessa sekä vakainastetaan oppilaskunnat myös perusopetuksessa.

Päivähoitopalvelujen lainsäädännön valmistelu, hallinto ja ohjaus siirtyivät 1.1.2013 sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön. Päivähoitoa koskevien säädösten uudistamista valmistellaan niin, että uudistus tulee voimaan vuoden 2015 alusta.

Neuvolan laajoja terveystarkastuksia ja yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun kanssa kehitetään jatkuvasti. Neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa kehitetään. Kunnissa on otettu käyttöön mm. laajat terveystarkastukset 8. luokalla.

4.2 Julkisen talouden vakauttaminen

Vuonna 2013 hallitus on jatkanut menojen vähentämiseen ja tulojen lisäämiseen tähtäviä toimia tavoitteena hallitusohjelman mukainen valtiontalouden tasapainottaminen ja valtion velan kääntäminen selkeään laskuun suhteessa kokonaistuotantoon. Samanaikaisesti on edistetty rakenteellisia uudistuksia talouden kasvun ja työllisyysasteen vahvistumisen varmistamiseksi.

Hallituksen päättämiä valtion välittömiä meno- ja tulosopeutustoimia käsitellään luvussa 1.

Hallituksen kuntauudistuksella, kuntien makrotalouden ohjauksen vahvistamisella sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutuksella tavoitellaan kuntatalouden vakautta ja julkisen palvelutuotannon tuottavuutta. Nämä uudistukset ovat olleet työn alla vuonna 2013.

Hallitusohjelmaa täsmentävässä strategisessa toimeenpanosuunnitelmassa hallitus linjasi julkisen talouden vakauttamisen seuraavat kokonaisuudet.

4.2.1 Parannetaan talouden kasvupotentiaalia

Kestävän talouskasvun edistämistoimia vuonna 2013 on kuvattu pääasiassa luvussa 4.3. Toimivan infrastruktuurin vahvistamiseksi hallitus on panostanut liikennejärjestelmän pitkäjänteiseen kehittämiseen, uusien toimintatapojen etsimiseen liikennejärjestelmän ylläpidon ja kehittämisen tehostamiseksi ja toimenpiteiden vaikuttavuuden parantamiseksi sekä valtion älystrategioiden luomiseen ja älykkäisiin ratkaisuihin perustuvan julkisen palvelutuotannon edistämiseen. Jatkossa huomiota kiinnitetään erityisesti siihen, miten liikenteestä saataisiin uutta liiketoimintaa ja miten liikenneyhteydet toimivat yritystoiminnan mahdollistajina.

Talouden kasvupotentiaalia vahvistaa hyvä liikennejärjestelmä ja järkevä logistiikkakustannusten taso. Kansainvälisen arvion mukaan Suomen liikennejärjestelmät toimivat hyvin ja kehitys liikennejärjestelmissä on ollut myönteistä. Vuonna 2012 Suomi oli kansainvälisessä logistiikkaindeksivertailussa kolmannella sijalla, kun vuonna 2007 sijoitus oli 15. Logistiikkakustannukset ovat Suomessa kansainvälisesti vertailtuna korkeat, keskimäärin 12,1 % yritysten liikevaihdosta eli noin 33,1 mrd. euroa vuonna 2011. Kotitalouksien kulutus liikenteeseen seurailee talouden kehitystä ja on kasvanut 2000-luvulla voimakkaasti. Liikenne on suurin kotitalouden kulutuserä (17 %) asumisen ja energian jälkeen. Liikennejärjestelmän kehittämiseen ja liikenneinvestointeihin on vuonna 2013 kohdennettu 621 milj. euroa. Liikenneverkon ylläpitoon kohdennettiin 980 milj. euroa. Liikenneinvestointien erilaisten budjetointi- ja rahoitusmallien selvittämistä ja arvioimista on jatkettu vuoden 2012 liikenneselonteon pohjalta.

Älystrategiatyön tavoitteena on talouden ja tuottavuuden kasvun edistäminen digitaalisten palveluiden avulla sekä sähköisten julkisten palveluiden kehittäminen. Ministeriöiden älystrategioiden valmistelu- ja koordinoitutyö on käynnissä. Liikennepolitiikan älystrategia on valmistunut. Viestintäpolitiikan älystrategian eli KIDE-ohjelman eri hankkeet ovat käynnissä. Myös ympäristöministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön KIDE-strategiat ovat valmistuneet.

4.2.2 Lisätään tuottavuutta

Kuntien tuottavuuden kehittyminen kriittistä

Kunnille ja kuntayhtymille asetettiin vuonna 2011 valtakunnalliset tuottavuustavoitteet ns. laajan tuottavuuskäsitteen mukaisina siten, että palvelujen tuottavuuden rinnalla tarkastellaan palvelujen taloudellisuutta, laatua ja vaikuttavuutta. Kunnille asetettujen tuottavuustavoitteiden toteutumista on arvioitu laajemmin Peruspalvelujen tila -raportissa. Tässä tarkastellaan vain kuntien ja kuntayhtymien toimintamenoille asetetun tavoitteen toteutumista.

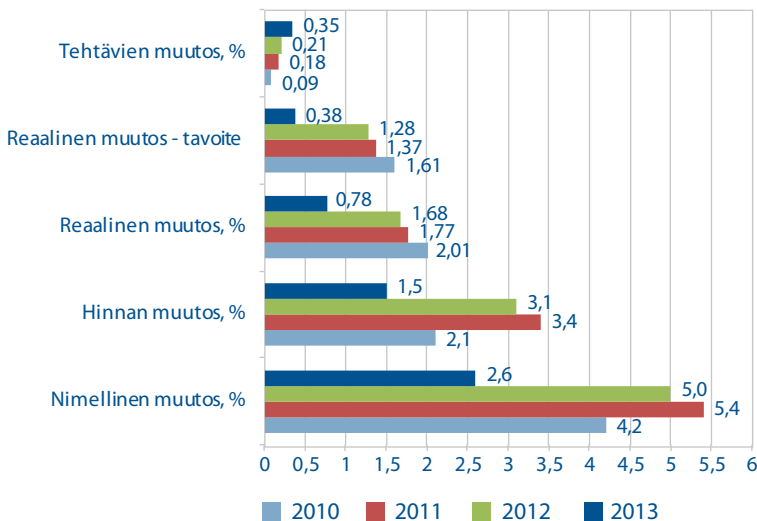
Valtakunnalliseksi tuottavuustavoitteeksi hyväksyttiin kuntien ja kuntayhtymien toimintamenojen vuotuinen enintään 0,4 prosentin reaalikasvu eli yhteensä 4 % vuoteen 2020 mennessä olettaen, että kuntien tehtävät pysyvät samana kuin vuonna 2010. Kuntien tehtävät lisääntyivät vuonna 2013 laskennallisesti 133 milj. eurolla (Peruspalvelubudjetti 2013).

Kuntasektorin toimintamenojen nimellinen kasvu oli 2,6 %. Kun sitä korjataan hintaindeksillä ja tehtävien muutoksella päädytään asetelmassa siihen, että toimintamenot kasvoivat 0,38 % enemmän kuin asetettu 0,4 %:n tavoite.

Kuntasektorin tuottavuuskehitykseen vaikuttaa merkittävästi se, miten kuntarakenneuudistuksessa ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneuudistuksessa onnistutaan ja miten kuntien lakisääteisten tehtävien taakkaa hallitaan. Tuottavuustietoisuuden vahvistamiseksi ja hyvien käytäntöjen levittämiseksi on valmisteltu kuntatuottavuuden tietopankki osaksi kuntarakennemuutosten tietopankkia. Tuottavuuden ja tuloksellisuuden mittaamisen tilaa ja kehittämistarpeita on selvitetty. Osana tätä työtä on valmisteltu kestävä kuntatuottavuuden ja tuloksellisuuden mittaristoa. Aineistosta on julkaistu vuoden 2014 alussa tuottavuuden ja tuloksellisuuden mittaamisen käsikirja erityisesti kuntien käyttöön. Tuottavuus- ja tuloksellisuustietoisuutta vahvistetaan myös kuntatuottavuuden ja tuloksellisuuden koordinaatioryhmän alaisuudessa toimivien verkostojen ja niiden toimintaan liittyvien seminaarien ja muiden tilaisuuksien avulla.

Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmalla (VATU) vastataan osaltaan julkisen talouden kestävyysvajeen supistamistarpeeseen sekä työmarkkinoiden muutokseen kirkastamalla valtionhallinnon roolia ja tehtäviä, tuottamalla rakenteellisia uudistuksia sekä ottamalla käyttöön valtionhallinnon uutta roolia tukevia toimintatapoja. Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmaa käsitellään luvussa 4.4.

KUVIO 14. Kuntien ja kuntayhtymien toimintamenojen kasvu suhteessa tuottavuustavoitteeseen 2010—2013

Lähde: Valtiovarainministeriö.

Julkishallinnon sähköisen asioinnin ja palveluiden kehittämistä on jatkettu. Useat verkkopalvelut ovat siirtyneet tuotantovaiheeseen. Kaksi laajaa maakunnallista etäpalvelupilottia on toteutettu, ja etäpalvelun käyttö laajenee. Oppijan palvelukokonaisuudessa rakennetaan koulutuksen sähköistä sivistyskeskusta, josta löytyvät jatkossa kaikki sekä kansalaisten että koulutuksen ja opetuksen järjestäjien palvelut esiopetukseen ilmoittautumisesta aikuiskoulutukseen asti. Yrityksen perustajan palvelukokonaisuudessa valtakunnallista tavoitetta yrittäjyyden lisäämiseksi tuetaan kehittämällä yrittäjiksi aikoville ja yrittäjille valtakunnallisia sähköisiä palveluita. Lisäksi käyttöön on otettu Tarkkailija-palvelu, Harava-palvelu, Lupapiste.fi, Otakantaa.fi, Kansalaisaloite.fi, Kuntalaisaloite.fi, Opintopolku.fi, Opi.palkka.fi, Oma Yritys-Suomi ja Kansalaisneuvonta. Sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen toteutus ja kehittäjäkumppanien hyvien palvelukäytäntöjen valtakunnallistaminen etenee. Vuonna 2013 avattiin Kansallisen digitaalisen kirjaston asiakasliittymä.

Valtion keskushallinnon uudistamiseksi on asetettu parlamentaarinen komitea linjaamaan valtioneuvoston rakenteen uudistamista ja työryhmät kehittämään valtion ohjausjärjestelmäkokonaisuutta ja keskushallinnon virastorakennetta sekä hankeorganisaatiovalmistelemaan valtioneuvoston hallintoyksikön käynnistämistä. Keskushallinnon uudistamista käsitellään luvussa 4.4.

Puolustusvoimauudistuksen toinen vaihe käynnistyi vuonna 2013 tehdyillä lainsäädäntömuutoksilla. Uudistuksen toimeenpano jatkuu vuoteen 2015. Puolustusvoimauudistuksen myötä puolustusvoimien sodan ajan vahvuus pienenee 350 000 sotilaasta 230 000:een. Rauhan ajan rakennetta kevennetään kolmiportaiseksi. Sotilasläänit ja sotilasläänien esikunnat lakkautetaan. Johtoportaita, joukko-osastoja ja muita toimipisteitä vähennetään, tehtäviä kootaan ja tarpeettomista kiinteistöistä sekä toimitiloista luovutaan. Puolustusvoimien hallintoyksiköiden määrää vähennetään lähes 40 % ja henkilöstöä 2 100:lla.

Puolustusvoimauudistuksen lisäksi merkittäviä rakenteellisia uudistuksia on toteutettu poliisihallinnossa ja oikeuslaitoksessa.

4.2.3 Toteutetaan vahvoihin peruskuntiin perustuva kunta- ja palvelurakenneuudistus

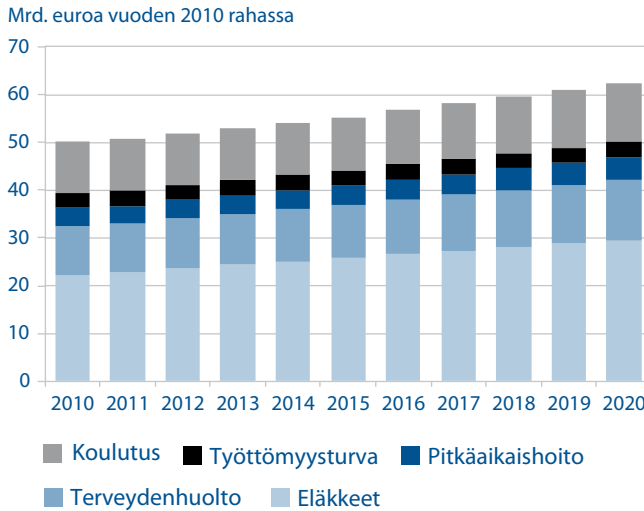
Kunnallisten palveluiden rahoittamisen haasteena ikäsidonnaisten menojen kasvu

Kunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneuudistukset ovat hallituksen kärkihankkeita.

Kuntarakennelain uudistus tuli voimaan kesällä 2013. Kuntarakennelainsäädännössä säädetään kuntien kuntaliitoksien selvitysvelvollisuudesta, selvityspennoista ja -alueista, poikkeusmenettelystä, määrärajoista, menettelyistä, toimivallasta sekä taloudellisista kannustimista.

Kuntien tuli marraskuun 2013 loppuun mennessä ilmoittaa, minkä kunnan tai kuntien kanssa ne aikovat selvittää yhdistymistä. Ilmoitusten mukaan noin 250 kuntaa aikoo selvittää yhdistymistä.

KUVIO 15. Ikäsidonnaisten menojen kehitys vuosina 2010—2020

Lähde: VM ja STM

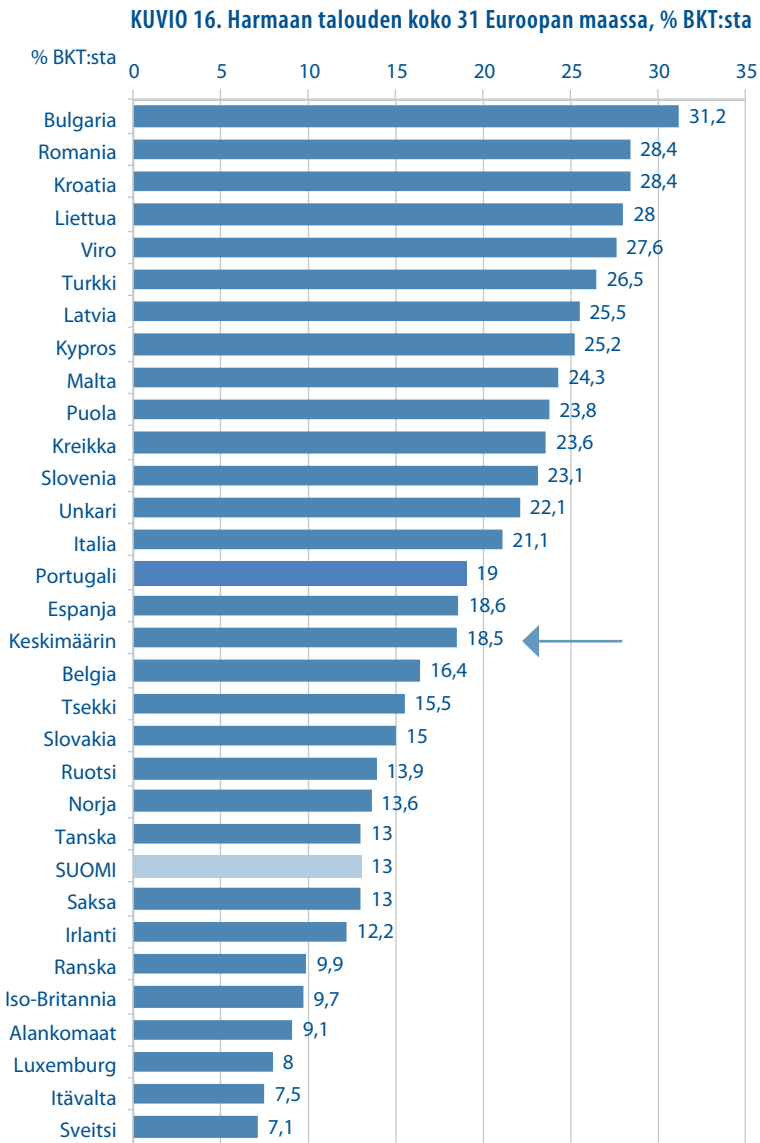
Kuntarakennemuutos muodostaa perustan kuntalain kokonaisuudistukselle. Kuntalain uudistuksessa tarkastellaan uusien kuntahallinnon rakenteiden ja kuntien muuttuvan toimintaympäristön näkökulmasta erityisesti kunnan talouden sisäistä ohjausta, kuntien johtamisjärjestelmiä, luottamushenkilöiden asemaa, kuntalain ja erityislakien välistä suhdetta, kunnanosaohjausta sekä kuntien ja markkinoiden välistä suhdetta. Kuntalain kokonaisuudistuksen valmistelua varten on 2012 asetettu parlamentaarinen seurantaryhmä, työvaliokunta ja neljä valmistelujaostoa. Jaostot valmistelevat asiakokonaisuuksia, jotka ovat johtaminen ja toimielimet, demokratia, talous sekä kunnat ja markkinat. Tarkoituksena on, että uusi kuntalaki tulisi voimaan vuoden 2015 alusta lukien. Valtiovarainministeriö on kartoittanut kuntien näkemyksiä lakiuudistuksesta sähköisellä kyselyllä. Kyselyn vastausaika päättyi syyskuussa 2013 ja siihen vastasi kaikkiaan 258 kuntaa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain ja muiden sektorilakien valmistelua sovitettiin yhteen kuntauudistuksen kanssa sekä valmisteltiin kuntauudistukseen liittyvää valtionosuusuudistusta.

Metropolipolitiikkaa toteutetaan useiden kärkihankkeiden ja mm. aiesopimusmenettelyn keinoin. Metropolialueen kuntajakoa koskeva esiselvitys valmistui maaliskuussa 2013. Lainsäädäntöä metropolihallinnosta valmistellaan. Metropolihallinto hoitaisi mm. maankäyttöön, asumiseen ja liikenteeseen sekä metropolialueen kilpailukykyyn liittyviä tehtäviä. Alueella on käynnistetty valtion erityinen kuntajakoselvitys.

4.2.4 Toimitaan harmaata taloutta vastaan

Harmaa talous Suomessa eurooppalaisen keskitason alapuolella

Lähde: Schneider, F. (2011), "Size and development of the Shadow Economy from 2003 to 2012: some new facts"

Harmaan talouden koko Suomessa on noin 13 % bruttokansantuotteesta. Harmaan talouden torjunnalla on tavoiteltu merkittäviä verojen ja sosiaalivakuutusmaksujen lisäyksiä sekä takaisinsaatuja rikoshyötyjä. Talousrikosjuttujen vahingot olivat ilmoitetuissa jutuissa 98 milj. euroa ja päätetyissä jutuissa 171 milj. euroa vuonna 2013. Vahinkojen määrä on kehittynyt melko tasaisesti 2000-luvulla. Päätettyä juttua kohden syntyi rikosvahinkoa noin 93 000 euroa. Päätettyjen juttujen rikosvahingot vastaavat noin 0,6 promillea bruttokansantuotteesta. Poliisin haltuun saama omaisuus talousrikoksissa on kasvanut noin 4,9 milj. eurolla vuodesta 2012 ja se oli noin 40,9 milj. euroa.

Hallitusohjelman mukaisesti on talousrikollisuuteen liittyvää esitutkinta-aikaa ja oikeusprosessia pyritty lyhentämään. Syyttäjälaitoksessa on kehitetty esitutkintayhteistyötä poliisin kanssa. Vaativien talousrikosasioiden syyteharkinta-aika lyheni 190 päivästä 174 päivään. Kaikkien talousrikosasioiden syyteharkinta-aika lyheni reilusta viidestä kuukaudesta alle viiteen kuukauteen.

Hallituksen toimintaohjelma harmaan talouden ja talousrikollisuuden vähentämiseksi vuosille 2012—2015 valmistui vuoden 2012 alussa. Toimintaohjelman tavoitteeksi on kirjattu varovaisen arvion mukaan 300—400 milj. euron vuosittaiset verojen ja sosiaalivakuutusmaksujen sekä takaisinsaadun rikoshyödyn lisäykset. Summaan on ajateltu sisältyvän myös toimintaohjelman keinoilla ennalta estetyt verojen ja muiden maksujen menetykset sekä rikoshyöty. Ohjelman 22 toimenpiteestä 3 kpl on toteutunut, loput ovat käynnissä. Kehysriihessä keväällä 2013 hallitus hyväksyi 11 lisätoimenpidettä, joista yhdeksän on käynnissä.

Rakennusalaan koskeva tilaajavastuulain osittaisuudistus on tullut voimaan 1.9.2012. Tilaajavastuulain kokonaisuudistusta valmistelevalle työryhmän loppuraportti valmistui alkuvuodesta 2014. Hallituksen rakennepoliittisessa ohjelmassa on lisälinjauksia tilaajavastuusääntelyn uudistamiselle. Veronumerouudistus on toimeenpanovaiheessa. Ilmoittamismenettelyä koskeva lainsäädäntö tulee voimaan kesällä 2014.

4.3 Kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistaminen

Maaliskuun 2013 kehyspäätöksen yhteydessä hallitus alensi yhteisöverokantaa, uudisti osinkoverojärjestelmää, käynnisti asuntopoliittikan uudistamisen työvoiman alueellisen liikkuvuuden edistämiseksi, vahvasti nuorten yhteiskuntatakuuta sekä lisäsi pitkäaikais-työttömien ja osatyökykyisten työllistymiseen tähtäviä toimia. Kaksivuotinen maltillinen työmarkkinaratkaisu tukee talouden kasvua ja rakennemuutosta.

Keskeistä tällä painopistealueella vuonna 2013 oli nuorisotakuun voimaantulo. Sen avulla nuorten työttömyysjaksot on saatu aiempaa lyhyemmiksi. Laki T&K -toiminnan lisävähennyksistä vuosille 2013—2015 tuli voimaan vuoden 2013 alussa. Kasvuun tähtäävän tuotekehityksen tukemiseksi on säädetty määräaikaisesta vuosina 2013 ja 2014 sovellettavasta yritysten verokannustimesta.

Hallitusohjelmaa tämentävässä strategisessa toimeenpanosuunnitelmassa hallitus linjasi kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistamiseen seuraavat kokonaisuudet.

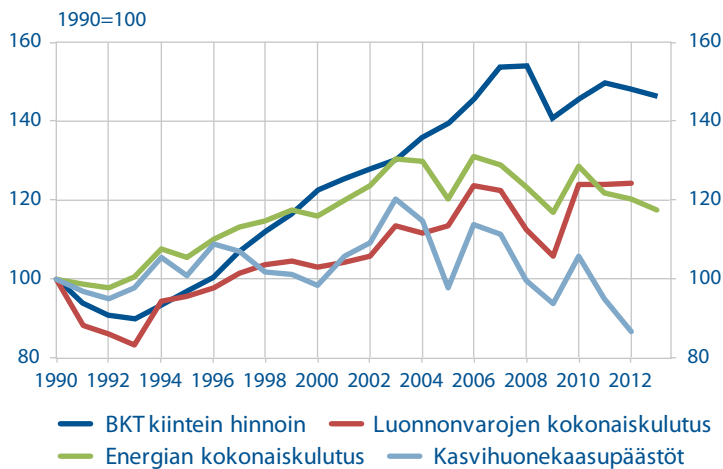
4.3.1 Tavoitellaan Suomea, joka on maailman eturintamassa ympäristö-ystävällisessä, resurssi- ja materiaalitehokkaassa taloudessa sekä kestävien kulutus- ja tuotantotapojen kehittäjänä

Pitkän aikavälin talouskasvu ei ole lisännyt ympäristöhaittoja

Talouskasvun irtikykentä ympäristövaikutuksista ja luonnonvarojen kulutuksesta kuvaa materiaalitehokasta yhteiskuntaa. Suomessa energian kulutus ja kasvihuonekaasupäästöt ovat vähentyneet vuodesta 2010. Luonnonvarojen kokonaiskulutus taas on pysynyt samana. Päästöjen suotuisa kehitys selittyy suurelta osalta talouskasvun hidastumisella. Maailmanlaajuisesti luonnonvarojen ja materiaalien kysyntä on kuitenkin kasvamassa.

Hallitus edistää luonnonvarojen kestäväää käyttöä ja materiaalitehokkuutta kuuden poikihallinnollisen kärkihankkeen avulla. Kansallinen materiaalitehokkuusohjelma valmistui vuoden 2013 lopussa. Ohjelmalla pyritään samanaikaisesti talouskasvuun, luonnonvarojen viisaaseen käyttöön ja irtikykentään haitallisista ympäristövaikutuksista. Ympäristöllisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäväää kaivannaisteollisuutta edistetään Suomi kestävään kaivannaisteollisuuden edelläkävijäksi -toimintaohjelmassa, jota toteutetaan cleantechin strategisen ohjelman puitteissa. Luonnonvarojen kestäväää hyödyntämistä edistetään luonnonvaratalousselonteon pohjalta. Tähän liittyen hallitus käynnisti kansallisen biotalousstrategian valmistelun syksyllä 2012.

KUVIO 17. BKT:n irtikykentä energian ja luonnonvarojen kokonaiskulutuksesta sekä kasvihuonepäästöt vuosina 1990—2013 (BKT)

Lähde: Tilastokeskus/Energia- ja ympäristötilastot

Kestävän kulutuksen ja tuotannon ohjelma valmisteltiin poikkihallinnollisesti. ”Vähemmästä viisaammin” -ohjelmaehdotuksen keskeisistä johtopäätöksistä hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätös kesällä 2013.

Metsäalan strateginen ohjelma käynnisti vuonna 2013 uutena painopistealueena metsäbiotalouden uuden liiketoiminnan kehittämisen. Tähän liittyen osallistuttiin aktiivisesti myös biotalousstrategian valmisteluun. Kehittämispäätösten ansiosta on merkittävää kasvua saavutettu puukerrostalorakentamisessa. Erilaisia toimenpiteitä on lisäksi käynnistetty alan kilpailukyvyyn, kasvun ja viennin edistämiseksi, uusien tuotteiden kaupallistamiseksi ja pk-yritysten kasvun edistämiseksi sekä kansainvälisen vaikuttamisen tehostamiseksi. Edellisvuoteen verrattuna sellun, sahatavaran ja kartongin viennin arvo kasvoi toistakymmentä prosenttia. Paperin vienti jatkoi laskuaan.

Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus valmistui loppuvuodesta.

4.3.2 Toimitaan ympäristötavoitteiden saavuttamiseksi kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla

Uusiutuvien energialähteiden osuus kasvaa

Hallitus keskittyy ympäristön tilan parantamisessa erityisesti Itämeren tilan parantamiseen ja vesiensuojeluun sekä energia- ja ilmastopolitiikkaan. Keskeisellä sijalla ovat energian kulutuksen ja öljyriippuvuuden vähentäminen ja EU:n päästövähennystavoitteiden saavuttaminen vuoteen 2020 mennessä. Fossiilisten polttoaineiden osuus energiakokonaiskulutuksessa on laskenut tasaisesti 80-luvun alusta. 2000-luvun alussa niiden käyttö on myös vähentynyt selvästi samaan aikaan kun uusiutuvan energian osuus energian kokonaiskulutuksesta on kasvanut ja on jo yli 30 % kokonaiskulutuksesta. EU:n tavoite uusiutuvan energian osuudelle on 38 % energia loppukulutuksesta Suomessa vuonna 2020. TEM:n tietojen mukaan vuonna 2012 tämä osuus oli jo 35,1 %. Heikko talouskehitys on osaltaan vaikuttanut korottavasti näihin lukuihin. Kuvio 18 osoittaa energian kokonaiskulutuksen kasvun taittuneen 2000-luvulla.

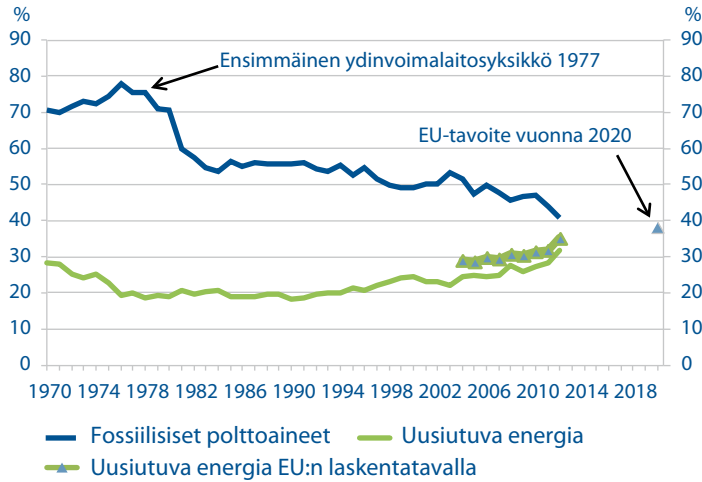
Hallituksen keskeisiä toimenpiteitä Itämeren tilan parantamiseksi ovat Itämeri-politiikan koordinaatioryhmän asettaminen sekä valtioneuvoston periaatepäätös merenhoidosuunnitelman ensimmäisestä osasta. Toimenpideohjelman valmistelu on käynnissä.

Vesienhoitosuunnitelmien toimeenpano edistyy hyvin ja vesien ekologista tilaa ja pohjavesien tilaa koskevat tarkistetut arviot valmistuivat vuonna 2013. Kesällä annettiin hallituksen esitys metsälain uudistamisesta. Ympäristönsuojelulain uudistushankkeen 1. vaiheen esitys annettiin joulukuussa 2013. Hankkeen 2. vaihe on aloitettu. Siinä tavoitellaan lupamenettelyn sujuvoittamista.

Kansallinen energia- ja ilmastostrategia hyväksyttiin keväällä 2013 ja annettiin eduskunnalle selontekona (VNS 2/2013). Strategiaan yhdistettiin mineraaliöljyn käytön vähentämishjelma. Eduskunnan kannanotto joulukuussa 2013 oli hyvin yhtenevä selonteon kanssa. Strategiatyön jatkoksi käynnistyi parlamentaarisen komitean johdolla energia- ja ilmastotiekartan 2050 valmistelu. Ilmastolain valmistelu on käynnistynyt.

Hallitusohjelman mukaisesti ympäristölle haitallisia tukia on selvitetty useissa ministeriöissä. Ympäristölle haitallisten tukien uudistaminen ja uudelleen kohdentaminen on erillisen ministeriryhmän valmistelussa.

KUVIO 18. Uusiutuvien ja fossiilisten energialähteiden osuus energian kokonaiskulutuksesta vuosina 1970—2012. Neljä ydinvoimalaitosyksikköä vuosina 1977—1981 ja niiden tehonkorotukset 1990-luvulla vähensivät fossiilisten polttoaineiden käyttöä.

Lähde: Tilastokeskus, ympäristö- ja energiatilastot.

4.3.3 Uudistetaan koulutuksen ja tutkimuksen rakenteita ja rahoitusta

T&K -panostus kokonaisuudessaan laskussa

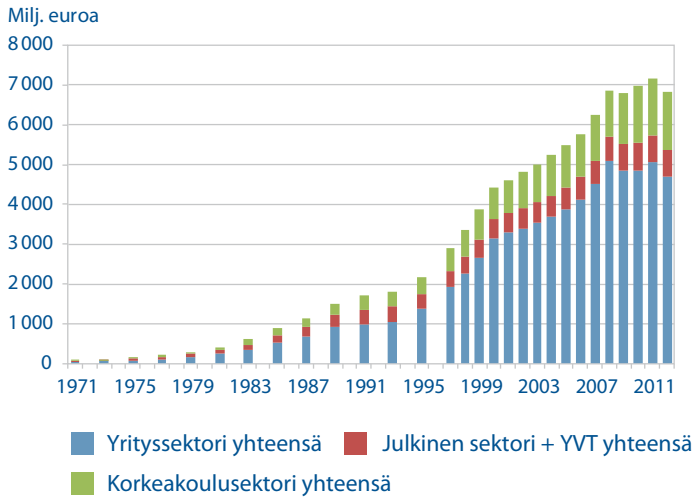
Koulutus- ja tiedepolitiikassa hallitus pyrkii uudistuksiin, joilla tuetaan suomalaisten koulutustason pysymistä korkeana, opiskelijoiden valmistumista nopeammin ja sijoittumista välittömästi työelämään. Vuonna 2013 T&K -menojen arvioidaan pysyneen vuoden 2012 tasolla. Vaikka BKT-osuus on Suomessa viime vuodet laskenut, on se edelleen EU-maiden korkein.

Hallituksen esitys ammattikorkeakoululain sekä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta annettiin helmikuussa 2013 eduskunnalle. Esityksen pohjalta valtioneuvosto päätti ammattikorkeakoulujen toimiluvista vuoden 2013 lopulla. Lisäksi tehtiin päätös, että vastuu ammattikorkeakoulujen perusrahoituksesta siirtyy kokonaan valtiolle. Lisäksi rakennepoliittisen ohjelman osana on vuonna 2014 käynnistymässä toisen asteen koulutuksen uudistaminen.

Lukiokoulutuksen kehittämiseksi hallituksen rakennepoliittinen päätös linjasi, että lukiokoulutuksessa siirrytään suoritepohjaiseen rahoitukseen. Hallituksen esitys on määrä antaa vuonna 2014.

Suomen ensimmäinen kulttuuriympäristöstrategia valmistui. Tavoitteena on vahvistaa kulttuuriympäristön arvoa ja hyvää hoitoa ja parantaa sitä kautta ihmisten hyvinvointia.

KUVIO 19. Tutkimus- ja kehittämistoimintamenot vuosina 1971—2012

Lähde: Tilastokeskus / Tutkimus- ja kehittämistoiminta

Valtioneuvoston periaatepäätös valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistukseksi hyväksyttiin syyskuussa. Uudistuksella pyritään tehostamaan nykyisten resurssien käyttöä sekä suomalaisen tutkimus- ja innovaatiojärjestelmän kykyä toimia nopeasti muuttuvissa olosuhteissa.

Strategisen tutkimuksen vahvistamiseksi perustetaan uusi rahoitusväline, johon kootaan yhteiskuntapolitiikkaa ja yhteiskunnan toimintoja ja palveluja tukeva kilpailtu tutkimusrahoitus. Lisäksi valtioneuvoston ja sen ministeriöiden välittömien tietotarpeiden tutkimus-, arviointi- ja selvitystoimintaan varataan rahoitusta.

Lisäksi T&K -sektorilla siirrettiin vastuu nuorten kasvuyritysten julkisesta rahoituksesta kokonaan TEKESille ja hallituksen esitys eduskunnalle laiksi T&K -toiminnan lisävähennyksistä vuosille 2013—2015 tuli voimaan vuoden 2013 alussa.

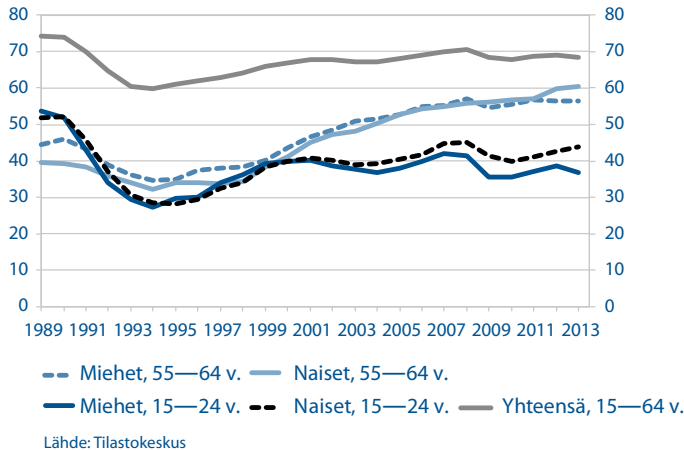
Kasvuun tähtäävän tuotekehityksen tukemiseksi on säädetty määräaikaisesta vuosina 2013 ja 2014 sovellettavasta yritysten verokannustimesta. Yrityksille laadittiin ohjeistus verokannustimen käyttöön.

4.3.4 Toimitaan tehokkaasti työttömyyttä vastaan ja kehitetään työelämää

Ikääntyneiden työllisyysaste parantunut nuoria nopeammin

Yksi hallituskauden keskeisimpiä tavoitteita on pidentää työuria sen eri vaiheissa. Alkupäässä työuria pyritään pidentämään nopeuttamalla nuorten ammattiin valmistumista sekä aktivoimalla heitä töihin. Toisessa päässä kyse on eläkeiän nostamisesta, johon voidaan vaikuttaa myös työelämän laatuun panostamalla. Viime vuosina ikääntyvien työllisyysaste on parantunut merkittävästi, kun taas nuorten työllisyys on jäänyt selvästi alhaisemmalle tasolle. Kummassakin ikäryhmässä naisten työllisyys on kehittynyt suotuisammin.

KUVIO 20. Ikääntyvien (55—64-vuotiaiden) ja nuorten (15—24-vuotiaiden) työllisyysaste 1989—2013, %

Hallituksen rakennepoliittiseen ohjelmaan liittyi ikääntyneiden työllisyyden parantamista koskeva hanke. Ikääntyneiden työntekijöiden aseman parantamiseksi yhteistoimintalakiin soveltamispiiriin kuuluvien työnantajien on vuosittain laadittava henkilöstö- ja koulutus suunnitelma, jossa on etsittävä keinoja ikääntyneiden sekä työttömyys- ja työkyvyttömyysuhan alaisten työntekijöiden aseman parantamiseksi kyseisen työnantajan palveluksessa. Työterveyshuollon toimivuus kaikissa yrityksissä edesauttaa työntekijöiden työssä jaksamista ja työurien pidentämistä. Työurien pidentämiseksi on laadittu niin kutsuttu työkaarimalli, jolla pyritään vaikuttamaan työurien pidentämistavoitteeseen koko työuran aikaisilla toimilla.

Työelämän kehittämisstrategia Työelämä 2020 etenee suunnitelmien mukaisesti. Verkostohankkeeseen on liittynyt jo lähes 40 valtakunnallisesti toimivaa organisaatiota. He ovat sitoutuneet hankkeeseen yhteistyölupauksin, jossa he määrittelevät omat tavoitteensa suomalaisen työelämän edistämiseksi. Työelämätoimijoiden lisäksi on käynnistetty erilaisia yhteistyöverkostoja, joista tärkeimpinä ELY-keskusten toiminta-alueilla toimivat alueverkostot.

Vuoden 2013 alussa tuli voimaan nuorisotakuu, joka takaa kaikille peruskoulun juuri päättävillä nuorilla jatko-opiskelupaikan lukiossa, ammatillisessa oppilaitoksessa, oppisopimuskoulutuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin, sekä sen että kaikille alle 25-vuotiaille ja vastavalmistuneille 25—29-vuotiaille työttömille nuorille tarjotaan työ-, opiskelu-, työkokeilu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Nuorisotakuun toimeenpanoon oli valtion vuoden 2013 talousarviossa lisäresurssina 60 milj. euroa.

Nuorten työttömyys kasvoi vuoden 2013 aikana siten, että kuukausittain keskimäärin 38 834 nuorta oli työttömänä (2012 vastaava luku oli 32 080). Vaikka nuorten työttömyysjaksoja alkoi hieman enemmän kuin vuonna 2012, saatiin nuorten työttömyys pysymään

kestoltaan merkittävästi lyhyempänä kuin yli 30-vuotiailla. Virta yli kolmen kuukauden työttömyyteen oli 25,6 % alle 25-vuotiailla. Korkeasti koulutettujen työttömyys lisääntyi. Kaikista 25—29-vuotiaista vastavalmistuneista 63 % työllistyi kolmen kuukauden sisällä valmistumisestaan, mutta heidän lukumääränsä ei ollut suuri (3 280 vuoden 2013 lopussa työttömänä työnhakijana).

Työpankkikokeilua on laajennettu asteittain valtakunnalliseksi ja vuoden 2013 lopussa kokeilussa oli 15 työpankkia. Vuonna 2013 pankit työllistivät yhteensä 1 047 työtöntä henkilöä, joista heikossa työmarkkina-asemassa olevia osatyökykyisiä oli 205 henkilöä, 500 päivää työttöminä olleita 211 henkilöä, 6 kuukautta työttöminä olleita 123 henkilöä ja nuorisotakuun piiriin kuuluvia työttömiä 170 henkilöä.

Valtioneuvoston periaatepäätös Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategiasta hyväksyttiin kesäkuussa. Strategiassa tarkastellaan maahanmuuttoa erityisesti työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistamisen kannalta.

Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen kehittämisen Osallisena Suomessa -hanke, ja samalla kotoutumislain 9 luvun voimassaolo, päättyi vuoden 2013 lopussa. Vaikka maahanmuuttajien työttömyysaste pysyi korkeana, kotoutumiskoulutuksen lisäresursseilla voitiin lisätä koulutusten määrää ja vahvistaa pidemmällä aikavälillä työllistymisen edellytyksiä.

4.3.5 Vahvistetaan ja monipuolistetaan elinkeinorakennetta

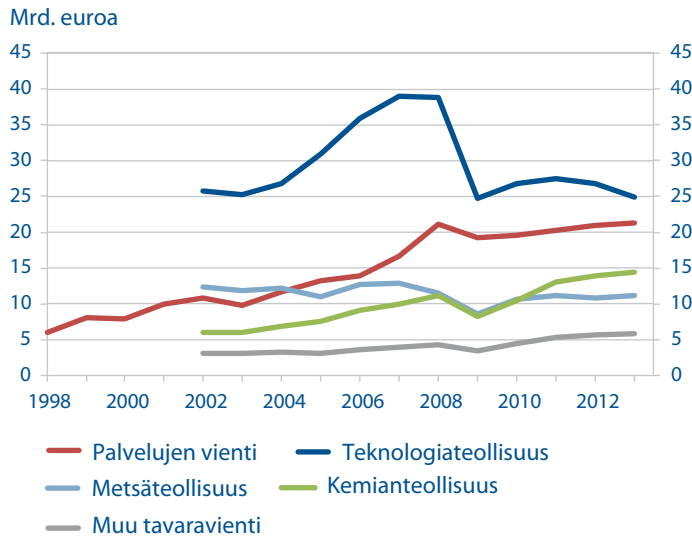
Viennin hidas elpyminen ei ole riittänyt paikkaamaan teknologiateollisuuden viennin pudotusta

Suomen kokonaisvienti romahti vuosina 2008—2009 ja on elpynyt vain vähän sen jälkeen. Useat yritykset ja toimialaliitot näkevät tilanteen edelleen synkkänä ja uskovat viennin supistuvan edelleen. Tämä kuvastaa Suomen tuotantorakenteen muutosta. Aikaisemmin metsä-, teknologia- ja koneenrakennusteollisuuden suuryritykset vastasivat valtaosasta Suomen viennistä ja yhdistivät alihankkijaverkoston tuotannon omiin tuotteisiin ja palveluihinsa. Suuryritysten vähentäessä voimakkaasti tuotantoa Suomessa alihankintaverkoston pienet ja keskisuuret yritykset ovat suurten haasteiden edessä. Niillä ei ole itsenäisesti myytäviä tuotteita ja palveluita eikä kanavia ja osaamista kansainvälisten markkinoiden avaamiseksi.

Toinen tuotantorakenteen muutosta kuvaava piirre on tavaratuotannon vähentyminen ja palvelutuotannon lisääntyminen. Merkittävä osa palveluista keskittyy yritysten ja julkisen sektorin toiminnan uudistamiseen tieto- ja viestintäteknologian avulla. Lisäksi palveluita yhdistetään yhä enemmän fyysisiin tuotteisiin ja laitteisiin. Tästä esimerkkinä hissien, laivamoottoreiden ja sataman nostolaitteiden huoltopalvelut ovat nousseet keskeiseksi vientitulojen lähteeksi.

Hallitus on tehnyt merkittäviä päätöksiä elinkeinorakenteen vahvistamiseksi ja monipuolistamiseksi. Yksi niistä on puoliväliprosessin strategiaistunnossa tehty päätös välttää teollisuudelle aiheutuvien kustannusten ja sääntelytaakan lisäämistä. Lisäksi olemassa olevaa taakkaa tarkastellaan kriittisesti ja EU-vaikuttamisen osalta teollisuuteen kohdistuviin päätöksiin vaikutetaan entistä koordinoitummin.

KUVIO 21. Tavaroiden ja palveluiden neljännesvuosittainen vienti vuosina 1998—2013

Lähde: Tilastokeskus ja Tulli

Keväällä 2013 päätettiin kasvurahoitusohjelmasta, jonka kautta tuetaan alkavia ja kasvuvaiheen yrityksiä seuraavan kolmen vuoden aikana 230 milj. eurolla. Rahoituksen painopistettä on siirretty pieniin ja keskisuuriin, kasvuhakuisiin, työllistäviin ja kansainvälistyviin yrityksiin. Valtion kasvurahoituksella ja -ohjelmilla on merkittävä välillinen rooli ulkomaisten sijoitusten saamisessa Suomeen.

Pääomasijoitustoimintaa kohdistettiin aikaisempaa enemmän yritysten alkuvaiheen toimintaan sekä kasvaviin yrityksiin. Riskirahoituksen saatavuus alkaville ja kasvuyrityksille on parantunut hallituksen kehysriihessään päättämän pitkäaikaisen kasvurahoitusohjelman ansiosta.

Kotimaisen elintarviketuotannon kehittämiseksi hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätös hallituksen luomualan kehittämisohjelmaksi sekä lähiruokaohjelmaksi. Toimeenpano on hyvin poikkihallinnollinen.

Hallitusohjelman ja hallituksen kesäkuussa 2013 hyväksymän Team Finland -strategian mukaisesti kansainvälistymisen ja vienninedistämisen toimenpiteitä vahvistetaan kehittyvillä markkinoilla, erityisesti BRIC-maissa (Venäjä, Kiina, Intia ja Brasilia) kuitenkin ohittamatta pk-yrityksille tärkeitä lähialue-markkinoita. Toimenpiteitä ovat yrityksen kansainvälistymisen rahoitusinstrumentit sekä erilaiset ennakointi-, neuvonta-, informaatio-, konsultointi- ja arvovaltapalvelut.

Innovaatiokeskittymäpolitiikkaa toteutettiin mm. INKA – innovatiiviset kaupungit -ohjelman kautta. Ohjelman haku toteutettiin vuonna 2013 ja se toimeenpannaan vuosina 2014—2020.

Elinkeinoelämän osalta keskeistä on myös suurten tapahtumien isännöimisen mahdollisuus Suomessa. Helsingin Olympiastadionin peruskorjaushanke sai puollon talouspoliittiselta ministerivaliokunnalta keväällä.

Pitkään työn alla ollut EU:n hankintadirektiivi vauhdittui keväällä parlamentin ja neuvoston välisillä neuvotteluilla, jonka seurauksena löytyi yhteisymmärrys direktiivin sisällöstä. Näin päästään uudistamaan hankintalakia myös Suomessa, jota varten perustettiin kaksi työryhmää vuoden lopulla.

Avoimen tiedon hyödyntäminen on yksi keskeisimpiä potentiaalisia kasvulähteitä. Osana julkisen hallinnon ICT:n hyödyntämisstrategian toteutusta valtiovarainministeriö asetti keväällä 2013 avoimen tiedon ohjelman 2013—2015 koordinoimaan ja vauhdittamaan tietovarantojen avaamista ja yhtenäistämään käytäntöjä. Valtiovarainministeriö tuki järjestäjäkumppanina v. 2013 Apps4Finland -kilpailua, jolla edistettiin avointa dataa hyödyntäviä innovaatioita.

Suomen tavoitteena on olla yksi johtavista maista kyberturvallisuuden kehittämisessä. Suomen omasta kyberturvallisuusstrategiasta saatiin valtioneuvoston periaatepäätös heti vuoden 2013 alussa.

4.4 Rakennepoliittikka

Hallitus sopi 29.8.2013 budjettiriihessään rakenneuudistusohjelmasta talouden kasvuedellytysten vahvistamiseksi ja kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi. Rakenneuudistuksilla pyritään poistamaan Suomen julkisen talouden kestävyysvaje ja siten turvaamaan julkisten palvelujen ja etuuksien rahoitus. Keinoina on saada työllisyys, talouskasvu ja julkisten palvelujen tuottavuus nousuun. Uudistukset ovat kokonaisuus, jonka täytäntöönpano paikkaa kestävyysvajeen. Rakennepoliittinen ohjelma riittää kattamaan julkisen talouden kestävyysvajeen, jos ohjelma kyetään toimeenpanemaan tehokkaasti. Ohjelman tehokas toimeenpano edellyttää vahvaa sitoutumista paitsi hallitukselta ja eduskunnalta, myös kuntapäätäjiltä ja työmarkkinaosapuolilta. Ohjelman tehoa samoin kuin talouden kasvua ja rakennemuutosta tukee kaksivuotinen maltillinen työmarkkinaratkaisu.

Rakenteellinen uudistusohjelma rakentuu konkreettisten, talouden kasvuperustaa ja julkisen palvelujärjestelmän tuottavuutta vahvistavien, työllisyysastetta kohottavien ja julkisen talouden kestävyysongelman ratkaisevien rakennepoliittisten toimien varaan. Ohjelmassa tavoite koko kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi ositetaan valtionaloutta, kuntien taloutta, työuria ja työn tarjontaa, rakenteellista työttömyyttä, koko talouden tuottavuuden kasvua ja kilpailukykyä sekä julkisen palvelutuotannon tuottavuuden kasvua koskeviksi konkreettiseksi osatavoitteiksi. Toimet, joilla asetettuihin tavoitteisiin pyritään, kohdistetaan erityisesti taloudellisen toiminnan institutionaalsiin puitteisiin ja niiden luomiin kannusteisiin.

Talouden kasvuedellytysten ja julkisen talouden kestävyiden kannalta keskeisiä ovat työmarkkinoihin ja työuriin, talouden uusiutumisen ja kilpailukykyyn ja kasvuun sekä julkisen palvelutuotannon tuottavuuteen vaikuttavat toimet. Lisäksi julkista taloudenhoitoa on tärkeä uudistaa niin, että se palvelee nykyistä paremmin taloudenhoidolle asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

Kokonaistavoitteen jakaminen osa-aluekohtaisiksi määrällisiksi alatavoitteiksi (taulukko 61) luo pohjan konkreettisille toimenpideohjelmille ja tavoitteiden toteutumisen seurannalle. Ohjelma on kuitenkin kokonaisuus, jonka osat täydentävät toisiaan ja jota pannaan toimeen kaikilla osa-alueilla yhtä aikaa.

Hallitus päätti marraskuussa 2013 rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanosta ja antoi eduskunnalle rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanoa koskevan tiedonannon. Eduskunta käsitteli tiedonantoa rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanosta täysistunnonssaan joulukuussa 2013.

TAULUKKO 61. Rakennepoliittinen uudistusohjelma kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi budjettiriihessä 2013

Julkiseen taloudenhoitoon kohdistuvat toimet	Tavoite	Vaikutus kestävyysvajeeseen
Kunnat	2 mrd	-1,0 %-yks.
Käyttöön otettavassa kuntien talousohjauksjärjestelmässä uudistetaan valtionosuusjärjestelmä sekä tehostetaan peruspalveluohjelmamenettelyn pitkäjänteisyyttä, sitovuutta ja ohjausvaikutusta kuntatalouden tasapainon turvaamiseksi. Kuntien tehtäviä ja velvoitteita puretaan yhden miljardin euron kustannuksella vastaavasti. Miljardi euroa katetaan verorahoituksella ja kuntien omin toimin, mm. tuottavuutta parantamalla.		
Julkisen palvelutuotannon tuottavuuden kasvu	+½ %-yks.	-1,4 %-yks.
Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta jatketaan STM:n järjestämislakityöryhmän väliraportissa esitettyjen linjausten mukaisesti. Jatkotoimenpiteet päätetään kuntien lausuntojen pohjalta.		
Valmistellaan laajapohjaisesti (mukana mm. parlamentaarinen edustus, eri rahoittajatahot ja järjestöt) selvitys sosiaali- ja terveydenhuollon monikanavaisen rahoituksen purkamisen vaihtoehtoista ja niiden vaikutuksista asiakkaan asemaan ja oikeuksiin, palvelujen saatavuuteen, etuuksiin, sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmään ja kansantalouteen. Selvityksen tavoitteena on rahoituksen selkiyttäminen ja sen ongelmien poistaminen sekä osuuttimoinnin vähentäminen.		
Edesautetaan tehokkaampaa työnjakoa palvelujen tuotannossa väljentämällä kelpoisuusvaatimuksia muun muassa julkisen sektorin hallinnon ja palvelutuotannon eri tehtävissä asiakkaan turvallisuutta ja palvelujen laatua vaarantamatta.		
Työllisyyttä, tuottavuutta ja talouden kasvua edistävät toimet		
Työurat ja työn tarjonta	+2 vuotta	-1,4 %-yks.
Toteutetaan siirtymäajan puitteissa toimet, jotka pidentävät työuria ½ vuotta alkupäästä ja 1½ vuotta loppupäästä sekä vähentävät katkoksia ja vajaatyöllisyyttä työuran aikana.		
Kohdistetaan toimet työlainsäädäntöön, eläkejärjestelmään, ikääntyneiden, nuorten, osatyökykyisten, pitkäaikais työttömien ja maahanmuuttajien työmarkkina-asemaa määrittäviin tekijöihin, 2. ja 3. asteen koulutuksen puitteisiin ja sisältöön ja opintotukeen.		
Rakenteellinen työttömyys	-1 %-yks.	-0,3 %-yks.
Kohdistetaan toimet työelämän säätelyyn, työn kannattavuuteen (mm. asumistuki, asuntopoliittikka), työpöliitiikan palvelurakenteisiin, osaamiseen ja työkyvyn ylläpitämiseen, rakennemuutosten hallintaan ja työmarkkinoiden yleistä toimivuutta määrittäviin tekijöihin.		
Koko talouden tuotantopotentiaali	+1½ %	-0,6 %-yks.
Vahvistetaan talouden tuotantopotentiaalia ja voimavarojen uudelleen kohdentumista edistämällä tervettä kilpailua, turvaamalla Suomen asema investointikohteena, tehostamalla hyödyke- ja asuntomarkkinoiden toimintaa ja karsimalla elinkeinotoiminnan säätelyä.		
Sovitetaan useampi vuotisesta erittäin maltillisesta palkkaratkaisusta.		
YHTEENSÄ		-4,7 %-yks.

Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelma

Vuoden 2011 lopussa käynnistyneellä valtionhallinnon vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmalla (VATU) vastataan osaltaan julkisen talouden kestävyysvajeen supistamistarpeeseen sekä työmarkkinoiden muutokseen kirkastamalla valtionhallinnon roolia ja tehtäviä, tuottamalla rakenteellisia uudistuksia sekä ottamalla käyttöön valtionhallinnon uutta roolia tukevia toimintatapoja.

Vuonna 2013 ohjelman painopiste on siirtynyt hallinnonalakohtaisten ohjelmien valmistelusta niiden toteutukseen. Hallinnonalakohtaiset vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmat muodostavat ohjelman toimeenpanon ytimen. Ohjelmat muodostuvat hallinnon-alan VATU-hankkeista, inhimillisen pääoman kehittämistä sekä ydintoimintoanalyysissä ehdotettujen toimenpiteiden toteuttamisesta.

Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmassa seurataan budjettitalouden toimintamenoja, henkilötyövuosia, aikaansaannoskykyä sekä sairauspoissaolopäiviä. VATU-ohjelmassa painotetaan erityisesti osaamisen kehittämistä, vaikutusmahdollisuuksia omaan työhön, työkykyä tukevaa toimintaa sekä johtamisen ja esimiestyön merkitystä.

Hallinnonalojen jo toteutettujen ja toteutusvaiheessa olevien 132 uudistuksen yhteenlaskettu euromääräinen vaikutus toimintojen kehittämistä ja uudelleen järjestelyistä on vuoteen 2020 mennessä noin 400 milj. euroa, joka sisältää sekä uusia että jo kehyksissä olevia esityksiä.

Valtionhallinnon henkilöstön sairauspoissaolot ovat vähentyneet vuodesta 2011 keskimääräisestä 9,7 päivästä yhdeksään päivään vuodessa. Kahdessa vuodessa tapahtunut 0,7 päivän muutos sairauspoissaoloissa merkitsee koko valtionhallinnon tasolla sitä, että sairauden takia töistä oltiin poissa 56 000 työpäivää vähemmän kuin vuonna 2011. Valtiolla on otettu käyttöön varhaisen puuttumisen menettelyt ja esimiestyön ja johtamisen kehittämiseen on panostettu. VATU-ohjelma tarjoaa monia henkilöstön kehittämisen välineitä.

TAULUKKO 62. VATU-ohjelman seurantakohteiden kehitys vuosina 2011—2013

Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelman seurantakohde	2011	2012	2013	Kehitys 2011—2013
Osaamisen kehittyminen ja uudistuminen (valtion henkilöstökysely VMBaro)	3,36	3,41	3,41	+0,05
Motivaatio ja työn imu (valtion henkilöstökysely VMBaro)	3,60	3,64	3,66	+0,06
Johtaminen ja työyhteisön vuorovaikutus (valtion henkilöstökysely VMBaro)	3,41	3,46	3,47	+0,06
Henkilötyövuodet*	82 355	80 548	79 460	-2 895 htv
Sairauspoissaolot, htp/htv	9,7	9,3	9,0	-0,7 htp/htv

* Valtion budjettitalouden virastojen ja laitosten henkilöstö lukuun ottamatta tasavallan presidentin kanslian ja eduskunnan henkilöstöä.

Keskushallinnon uudistushanke

Keskushallinnon uudistushankkeessa (KEHU) valmisteltiin vuoden 2013 aikana linjaukset seuraaville uudistuskokonaisuuksille:

- Asetettiin parlamentaarinen komitea arvioimaan yhtenäisemmän valtioneuvostokokonaisuuden rakennetta. Komitean toimikausi on tammikuun loppuun 2015.
- Päätettiin valmistella hallinto- ja palvelutehtävien kokoaminen ministeriöistä valtioneuvoston hallintoyksikköön 1.3.2015 lukien.
- Päätettiin valmistella valtion ylimmän johdon virkojen siirtämistä valtioneuvoston yhteisiksi.
- Käynnistettiin valtioneuvoston ohjauspolitiikan uudistamishanke.
- Selvitetään keskushallinnon virastorakennetta uudistustyötä varten.

5 Ulko- ja turvallisuuspolitiikka

Ulko- ja turvallisuuspolitiikan lähtökohdat

Suomen turvallisuus, hyvinvointi ja menestyksen edellytykset perustuvat laaja-alaiseen yhteistyöhön muiden valtioiden ja kansainvälisten toimijoiden kanssa. Suomen ulkopoliitiikan tavoitteena on kansainvälisen vakauden, turvallisuuden, rauhan, oikeudenmukaisuuden ja kestäväen kehityksen vahvistaminen sekä oikeusvaltion, demokratian ja ihmis-oikeuksien edistäminen.

Hallitus on vuonna 2013 jatkanut toimintaansa ja vaikuttamistyötään ohjelmassaan esittämiensä tavoitteiden edistämiseksi kahdenvälisesti suhteissaan muihin valtioihin, EU:n kautta sekä monenkeskiseen yhteistyöhön osallistumalla. Suomi myötävaikutti lukuisissa prosesseissa kansainvälisen yhteistyön etenemiseen ja siten myös Suomen oman kansainvälisen aseman vahvistumiseen.

Suomen turvallisuuspoliittista asemaa vahvistettiin jatkamalla ja kehittämällä kansainvälistä yhteistyötä kahdenvälisissä suhteissa sekä EU:n, kansainvälisten järjestöjen ja kansainvälisten prosessien puitteissa. Suomen toiminnassa pyrittiin johdonmukaisuuteen ja kokonaisvaltaiseen vaikuttamiseen eri sektoreilla kuten turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa, kehityspolitiikassa ja taloudellisissa ulkosuhteissa.

EU:n asema Suomen ulkosuhdetoiminnan keskeisenä väylänä korostui edelleen, vaikka EU:n toiminnan kehittyminen oli hidasta ja Suomen tavoitteet toteutuivat vain osittain. EU:n ulkosuhdehallinnon (EUH) toiminta vakiintui ja sitä koskeva välitarkastelu saatiin päätökseen, mutta kehittämistyö jatkuu ja seuraava EU:n korkea edustaja antaa tarkasteluraporttinsa vuoden 2015 loppuun mennessä.

Turvallisuuspolitiikka ja kriisinhallinta

Euroopan unionin yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka

Suomi osallistui Euroopan unionin yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (YTPP) kehittämiseen, ja Suomen keskeinen painopiste oli YTPP:tä ja puolustuskysymyksiä laajasti käsittelevän joulukuun 2013 Eurooppa-neuvoston valmisteluissa. Tuloksia saavutettiin kaikilla kolmella osa-alueella, joissa Suomi oli aktiivinen: 1) YTPP:n tehokkuuden, näkyvyyden ja vaikuttavuuden kehittäminen, 2) siviili- ja sotilaallisen suorituskyvyn kehittäminen ja 3) Euroopan puolustusteollisuuden ja -markkinoiden vahvistaminen.

Eurooppa-neuvoston valmisteluprosessia hyödynnettiin myös EU:n siviilikriisinhallinnan kehittämiseksi sekä suunnittelu- että toteuttamisvaiheessa.

Eurooppa-neuvoston kokous oli Suomen tavoitteiden kannalta onnistunut. Valtioiden ja hallitusten päämiehet ilmaisivat kokouksessa sitoumuksensa YTPP:n ja puolustusyh-teistyön kehittämiseen. Suomi profiloitui YTPP:n edistäjänä. Jatkotyölle asetettiin selkeät suuntaviivat ulkosuhdehallintoa, puolustusvirastoa, komissiota ja myös jäsenmaita koskevien toimeksiantojen muodossa.

Suomi osallistui sotilaallisten suorituskykyjen yhteiskäyttöä ja jakamista koskevan työn kehittämiseen (ns. pooling and sharing -työ) ja jatkoi osallistumisestaan Euroopan puolustusviraston työhön sotilaallisten suorituskykyjen kehittämiseksi, puolustusmateriaalimarkkinoiden edelleen avaamiseksi, Euroopan puolustusteollisen pohjan vahvistamiseksi sekä puolustustutkimuksen tukemiseksi. Työtä synergioiden lisäämiseksi EU:n siviili- ja sotilaallisen voimavaratyön välillä jatkettiin, toimittiin kokonaisvaltaisen lähestymistavan vahvistamiseksi, ja yhteistyötä pyrittiin tiivistämään myös YTPP:n sekä oikeus- ja sisäasioita koskevan politiikan välillä. Myös riittävien resurssien turvaaminen unionin siviilikriisinhallintamissioissa oli keskeisesti agendalla.

EU:lla oli vuoden lopussa käynnissä neljä sotilaallista kriisinhallintaoperaatiota ja kak-sitoista siviilikriisinhallintaoperaatiota. EU:n sotilaallisen kriisinhallinnan painopistealueena kertomusvuonna oli Afrikan sarvi ja siviilikriisinhallinnan painopistealueina Kosovo, Afganistan, Georgia ja Palestiinalaisalueet. Uudeksi painopisteeksi Afrikassa on noussut Sahelin alue.

Suomen osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan

Sotilaallisissa kriisinhallintaoperaatioissa palveli loppuvuonna 2013 noin 500 suomalais-sotilasta. Suomen suurimmat joukkomäärät ovat UNIFIL-operaatiossa Etelä-Libanonissa ja ISAF-operaatiossa Afganistanissa. Suomalainen prikaatinkenraali aloitti Liberian rau-hansopimusta valvovan UNMIL-operaation esikuntapäällikkönä marraskuussa 2013.

Suomen osallistuminen UNIFIL-operaatioon Etelä-Libanonissa muodosti Suomen suurimman yksittäisen panoksen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan. Suomalaisia on operaatiossa enintään 350. Suomi otti suomalais-irlantilaisen pataljoonan johto- ja tiivistävään marraskuussa 2013. Operaatio valvoo osapuolten vihollisuuksien lopettamista, tukee Libanonin armeijan sijoittumista Etelä-Libanonin alueelle sekä auttaa varmistamaan humanitaarisen avun perillemenon.

ISAF-operaatiossa Afganistanissa pääosa Suomen joukoista toimi menestyksekkäästi pohjoismais-balttilaisessa kokoonpanossa tukemassa transitiota maan pohjoisosassa. Suomi osallistui potentiaalisena operaatiokumppanina koulutukseen, tukeen ja neuvonantoon keskittyvän operaation valmisteluun Natossa ja suunnitteli osallistumista operaatioon.

Suomi osallistui Syyrian kemiallisen aseiden hävittämiseksi lokakuussa 2013 perustetun kemiallisten aseiden kieltojärjestö OPCW:n ja YK:n yhteismission tukena toimivaan Tanskan ja Norjan merikuljetusoperaatioon suojeluosastolla.

Suomi jatkoi osallistumista sekä EU:n sotilaallisiin että siviilikriisinhallintaoperaatioihin. EUNAVFOR Atalanta -operaatiossa suomalaisten suojaama rahtialus toimitti Soma-

liaan noin 23 000 tonnia ruoka-apua ja lisäksi muuta avustustavaraa. Operaatio on osaltaan myötävaikuttanut merirosvouksen merkittävään vähenemiseen Somalian rannikolla. Suomi jatkaa operaatioon osallistumista esikuntahenkilöstöllä.

Viime vuosina on käynnistetty useita koulutusoperaatioita tukemaan erityisesti Afrikan maiden turvallisuusjoukkojen koulutusta. Tämän suuntauksen arvioidaan kasvavan. EU-operaatioista EUTM Somalia ja EUTM Mali ovat esimerkkejä koulutukseen ja neuvontaan keskittyvistä operaatioista. Ne ovat osoittautuneet menestyksekkäiksi ja kustannustehokkaiksi. Suomi on osallistunut yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa poliisikoulutukseen Itä-Afrikassa. Lisäksi Kriisinhallintakeskuksen ja Puolustusvoimien kansainvälisen keskuksen Fincentin yhteinen osaamiskeskus on antanut Itä-Afrikassa kokonaisvaltaisen kriisinhallinnan koulutusta. Pohjoismaiden puolustushallinnot tukevat Itä-Afrikan valmiusjoukon kehittämistä ja koulutusta.

EU:n jäsenvaltioista Suomi lähetti v. 2013 unionin siviilikriisinhallintamissioihin eniten asiantuntijoita suhteessa asukaslukuun. Naisten määrä Suomen lähettämistä siviilikriisinhallinnan asiantuntijoista onnistuttiin pitämään edelleen korkeana. Suomalaisittain suurimpia siviilikriisinhallintamissioita olivat EULEX Kosovo, EUPOL Afganistan ja EUMM Georgia. Suomalainen nimettiin kesällä 2013 käynnistyneen EUBAM Libyaraajavalvontamission johtoon. Lisäksi Suomi osallistui YK:n siviilikriisinhallintaan, Etyjin kenttämissioihin sekä lähetti asiantuntijoita kansainvälisten järjestöjen sihteeristöihin.

Suomen kriisinhallintastrategian pohjalta jatkettiin kokonaisvaltaisen lähestymistavan vahvistamista niin kansallisesti kuin kansainvälisellä tasolla, erityisesti YK:ssa ja EU:ssa.

Nato-yhteistyö

Aktiivista osallistumista Naton kumppanimaille avoinna olevaan yhteistyöhön sekä kumppanuus- ja yhteistyöohjelmien kehittämiseen jatkettiin. Nato-kumppanuusyhteistyö, johon kuuluu myös siviilivalmiustoiminta, kehitti osaltaan kriisinhallinnassa tarvittavia suorituskykyä ja osaamista. Keskeiset yhteistyömuodot olivat suorituskyky-yhteistyö sekä osallistuminen harjoituksiin ja operaatioihin.

Suomi jatkoi vuonna 2012 alkanutta osallistumistaan Naton nopean toiminnan joukkoja täydentävään toimintaan sekä Naton koulutustoimintaan. Säännönmukainen yhteistyö Naton suunnittelu- ja arviointiprosessin puitteissa jatkui.

Suomi oli näkyvässä roolissa Naton sotilaallisen 1325-toimenpidesuunnitelman aikaansaamisessa. Suomi osallistui Naton ulkoministeri- ja puolustusministerikokousten yhteydessä järjestettyihin ISAF-kokouksiin ja pohjoisen komentoalueen kokouksiin. Virkamies-tasolla osallistuttiin myös erilaisiin ns. joustavan formaatin kokouksiin.

Suomi jatkoi yhteistyötään useiden Naton osaamiskeskusten ja virastojen kanssa sekä osallistumistaan strategisen ilmakuljetuskyvyn hankkeeseen. Uusina yhteistyöalueina ovat osallistuminen eräisiin uusiin monikansallisiin hankkeisiin (Smart Defence) ja kyberpuolustusyhteistyöhön.

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (Etyj)

Keskustelua Euroopan turvallisuudesta ja Etyjin roolista jatkettiin. Joulukuussa 2013 järjestetyssä Etyjin ministerikokouksessa Kiovassa vahvistettiin poliittinen sitoutuminen ja tuki Helsinki + 40 -prosessin jatkumiselle. Tavoitteena on saada Etyjin roolista ja suunnasta tuloksia vuoteen 2015 mennessä, jolloin tulee kuluneeksi 40 vuotta Helsingin päätösasiakirjan allekirjoittamisesta.

Keskustelu luottamusta lisäävän Wienin asiakirjan uudistamisesta ja Euroopan tavanomaisen asevalvonnan tulevaisuuden näkymistä jatkui. Suomi osallistui myös Etyjin rauhankansainvälisyyskapasiteetin vahvistamiseen.

Suomen aloitteesta Etyjille on neuvoteltu 1325-toimintaohjelmaa, mutta kertomusvuonna sitä ei vielä saatu hyväksytyksi. Neuvottelut jatkuvat Sveitsin puheenjohtajakauden vuoden 2014 aikana. Suomi osallistui aktiivisesti myös Etyjin vaalitarkkailuun. Suomi on yksi Etyjin merkittävimmistä hankerahoittajista. Hankerahoituksessa painotetaan vakauden ja turvallisuuden vahvistamiseen sekä yhteiskunnallisesti kestävään kehitykseen, ml. vähemmistöjen ja naisten aseman parantamiseen tähtäviä hankkeita.

Suomen ehdokas valittiin Etyjin vähemmistövaltuutetuksi.

Kyberturvallisuus

Kybertoimintaympäristöön liittyvät eri ulottuvuudet (esimerkiksi turvallisuus, internetin hallinta ja ihmisoikeudet ml. yksityisyyden suoja) olivat vahvasti esillä eri kansainvälisillä foorumeilla ja ovat jatkossa yhä merkityksellisempiä kansainvälisiä kysymyksiä. Tammi-kuussa 2013 hyväksytyssä kansallisessa kyberturvallisuusstrategiassa linjattiin, että aktiivisella kansainvälisellä yhteistyöllä ml. EU:n, YK:n, Etyjin, Naton ja OECD:n puitteissa vahvistetaan myös kansallista kyberturvallisuutta.

Suomi toimi myös alkuvuodesta 2013 julkaistun EU:n kyberturvallisuusstrategian toimeenpanon edistämiseksi. Etyjissä hyväksyttiin ensimmäiset kybertoimintaympäristöä koskevat luottamusta lisäävät toimet. Kyseessä on vapaaehtoisuuteen perustuva tiedonvaihtojärjestely Etyj-maiden kesken. Suomen ja Naton välinen kyberyhteistyö jatkui rauhan- ja kumppanuusohjelman puitteissa. Kyberturvallisuuteen liittyvät ihmisoikeuskysymykset nousivat esille YK:n yleiskokouksen III-komiteassa ja ihmisoikeusneuvostossa. Suomi vaikutti näihin liittyneisiin aloitteisiin, mukaan lukien päätöslauselma yksityisyyden suojasta digiaikana, korostaen kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevien valtion velvoitteiden ihmisoikeusmyönteistä tulkintaa sekä muun muassa yksityisyyden suojan tasapainoa ilmaisunvapauden kanssa. Suomi on jatkanut sananvapauden sekä muiden ihmisoikeuksien toteutumisen edistämistä internetissä myös mm. Freedom Online -koalition puitteissa, johon Suomi liittyi vuonna 2012. Suomi piti tärkeänä internetin hallinnan edelleen kehittämistä nykyiseen monitoimijamalliin perustuen.

Pohjoismainen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittinen yhteistyö

Pohjoismaiden tahto ulko- ja turvallisuuspoliittisen yhteistyön tiivistämiseksi on vahva, ja keskustelu tulevaisuuden visioista jatkui. Valmistelut Suomen ja Ruotsin osallistumiseksi Islannin ilmatilan valvomisen yhteydessä toteutettavaan harjoitustoimintaan vuoden 2014 alussa etenivät, ja pohjoismaiden kansallisten CERT-viranomaisten välinen turvallinen tietoliikenneyhteys valmistui. Kyberturvallisuuteen liittyvissä ulko- ja turvallisuuspolitiikan aiheissa työ jatkui virkamiestasolla uusien mahdollisten yhteistyöalojen identifioimiseksi. Myös pohjoismainen edustustoyhteistyö ja Pohjoismaiden ja Baltian maiden välinen yhteistyö kehittyi hyvin. Syyskuussa presidentti Obaman tapaamisessa sovittiin Yhdysvaltojen ja Pohjoismaiden välisestä turvallisuusdialogista, joka tulee keskittymään globaaleihin ja alueellisiin turvallisuuskysymyksiin erityisesti YK:n puitteissa.

Suomi toimi vuoden 2013 pohjoismaisen puolustusyhteistyön puheenjohtajana. Suomen puheenjohtajuuskauden tavoitteena oli tehostaa harjoitus-, operaatio- ja suorituskyky-yhteistyötä, luoda yhteistyölle pitkän aikavälin tavoitteet sekä tuoda pohjoismaista näkökulmaa turvallisuuspoliittiseen keskusteluun. Taktista ilmakuljetusta koskevan sopimuksen lisäksi vuoden aikana on muun muassa perustettu uusi yhteistyöalue puolustusmateriaalikeskityksille, kehitetty harjoitusyhteistyötä, aloitettu yhteinen erikoisjoukkojen lääkin-
täkoulutus sekä tiivistetty operaatiosuunnittelun koordinaatiota. Sotilastasolla on myös hyväksytty vuoteen 2017 ulottuva yhteispohjoismainen toimintasuunnitelma.

Puolustusministerit hyväksyivät joulukuussa 2013 pohjoismaisen yhteistyön pitkän aikavälin tavoitteet vision muodossa. Visio sekä korostaa Pohjoismaiden tahtoa yhteistyön syventämiseksi että asettaa tavoitteita yhteistyön kehittämiseksi vuoteen 2020 mennessä. Tavoitteet koskevat mm. harjoitusyhteistyön käytännön esteiden poistamista, meri- ja ilmalvalvontayhteistyön tiivistämistä sekä nopean toiminnan kykyjä, joita voidaan käyttää niin EU:n, Naton kuin YK:n puitteissa. Yhteinen näkemys helpottaa pitkän aikavälin suunnittelua ja antaa ohjausta Pohjoismaiden puolustusvoimille.

Asevalvonta ja aseidenriisunta

Suomi toimi ydinaseriisuntaa ja joukkotuhoaseiden leviämisen estämistä koskevien kansainvälisten prosessien edistämiseksi ja niiden toimeenpanon tukemiseksi. Lähi-idän joukkotuhoaseettoman vyöhykkeen perustamista koskevaan konferenssiin tähtääviä konsultaatioita jatkettiin fasilitaattori alivaltiosihteeri Jaakko Laajavan johdolla, mutta konferenssin koollekutsumisesta ei saavutettu vuoden 2013 aikana yhteistä näkemystä Lähi-idän alueen maiden ja konferenssin koollekutsujien (YK, Iso-Britannia, Venäjä, Yhdysvallat) kesken. Suomi on valmis isännöimään konferenssin heti kun se kutsutaan koolle.

Osoituksena kansainvälisestä luottamuksesta Suomeen ydinturva- ja ydinturvallisuuskysymyksissä on Säteilyturvakeskuksen pääjohtajan valinta kansainvälisen atomienergiajärjestön (IAEA) apulaispääjohtajaksi. Suomi valittiin syksyllä myös IAEA:n hallintoneuvoston jäseneksi kolmeksi vuodeksi. IAEA:ssa käsiteltyjä keskeisiä ulkopoliittisia aiheita olivat kuluneenakin vuonna Iranin ydinohjelma sekä Pohjois-Korean, Syyrian ja Lähi-idän tilanteet. Iranin ydinohjelmaa koskevassa kiistassa Suomi tuki kansainvälistä atomiener-

giajärjestö IAEA:ta ja EU3+3 -ryhmää sekä loppuvuodesta saavutettua väliaikaista sopimusta osapuolten välillä.

Yhtenä kansainvälisen asekauppasopimuksen (ATT) alkuperäisistä aloitteentekijämaista Suomi osallistui maaliskuussa pidettyihin sopimusneuvotteluihin, allekirjoitti sopimuksen kesäkuussa ja eduskunta hyväksyi sopimuksen joulukuussa. Suomi jatkaa toimintaa sopimuksen nopean voimaantulon edistämiseksi.

Hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittinen ministerivaliokunta arvioi Suomen kantaa Oslon rypäleasesopimukseen syyskuussa. Suomen kannalta olosuhteissa ei ole tapahtunut sellaisia muutoksia, jotka mahdollistaisivat sopimukseen liittymisen. Puolustusvoimat seuraa tiiviisti vaihtoehtojen ja rypäleammukset korvaavien suorituskykyjen kehityshankkeita. Suomi jatkoi jalkaväkimiinat kieltävän Ottawan sopimuksen toimeenpanoa. Suurin osa jalkaväkimiinoista hävitettiin kertomusvuoden aikana.

Suomen toiminta Yhdistyneissä Kansakunnissa

Hallitusohjelman mukaisesti päivitetty Suomen ulkoasiainhallinnon YK-strategia julkaistiin heinäkuussa 2013. Strategian valmisteluprosessi oli laajasti osallistava. Strategian tavoitteena on Suomen YK-politiikan vaikuttavuuden lisääminen keskittymällä teemoihin, joissa Suomella on lisäarvoa. Suomen kärkiteemat ovat konfliktien ennaltaehkäisy ja ratkaiseminen, sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen, demokraattisten instituutioiden ja oikeusvaltiokehityksen tukeminen YK:n toiminnassa ja äärimmäisen köyhyyden poistaminen, eriarvoisuuden vähentäminen ja ympäristökestävyyden edistäminen. Strategiassa painotetaan voimakkaasti kestävä kehitystä.

Suomi on edistänyt aktiivisesti YK-kehitysjärjestöjen tuloksellisuutta sekä ihmisoikeusperustaisuutta sekä läpileikkaavista tavoitteista erityisesti tasa-arvoa politiikkavaikuttamisen ja rahoituksen kautta.

Suomen ja Meksikon johdolla neuvoteltiin syksyllä 2013 järjestyksessä toinen YK:n poliittisia operaatioita koskeva päätöslauselma. Neuvotteluprosessi vahvisti Suomen johtoa osittain poliittisten operaatioiden kehittämisessä.

Suomi valittiin YK:n budjetti- ja hallintokomitean puheenjohtajaksi 68. yleiskokouksen ajaksi sekä YK:n kasvat-, tiede- ja koulutusjärjestö UNESCO:n maailmanperintökomitean jäseneksi 2013–2017.

Kansainvälinen rauhanvälitystoiminta

Suomi vahvisti edelleen asemaansa kansainvälisen rauhanvälitystoiminnan aloitteellisenä ja tunnustettuna tukijana, ja omaksui rauhanvälityksen yhdeksi kärkiteemaksi myös uudistetun YK-strategian konfliktien ennaltaehkäisyn ja ratkaisemisen painopistealueella.

Vuoden päätapahtuma oli YK:n rauhanvälityksen ystävärühmän neljäs ministeritapaaminen syyskuussa New Yorkissa yleiskokouksen yhteydessä. Ystävärühmän jäsenmäärä kasvoi, ja mm. Yhdysvallat liittyi ryhmän jäseneksi. Ystävärühmä päätti, että vuoden 2014 alkupuolella Suomen ja Turkin johdolla neuvoteltavan uuden yleiskokouspäätöslauselman pääteemana on alueellisten ja alialueellisten järjestöjen rooli rauhanvälityksessä ja yhteis-

työ YK:n kanssa. Suomi järjesti myös ystäväryhmän kansallisten yhteyshenkilöiden kokouksia. Kansallisen rauhanvälityskapasiteetin kehittämistä jatkettiin.

Temaattisesti Suomi on painottanut edelleen mm. kansalaisyhteiskunnan toimijoiden merkitystä konfliktien ennaltaehkäisyssä ja ratkaisemisessa sekä naisten osallistumista. Ulkoministerin rauhanvälityksen erityisedustajat jatkoivat rauhanvälitys- ja tukitehtäviä sekä Myanmarissa että Afrikan sarven alueella. Kehitysyhteistyövaroista tuettiin mm. Afrikan unionin rauhanvälityskapasiteetin kehittämistä ja Myanmarin rauhanprosessia.

Euroopan unioni

Euroopan unionin yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka

EU:n yhteisessä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa (YUTP) keskeiset teemat olivat EU:n omien rakenteiden ja toiminnan kehittäminen ml. yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tiivistäminen, mikä huipentui Eurooppa-neuvostoon joulukuussa 2013. EU:n ulkosuhdehallinnon (EUH) tarkastelu sekä kokonaisvaltaisen toimintatavan edistäminen kriisialueilla olivat keskeisiä teemoja.

EU:n ulkopolitiikan keskiössä ovat olleet suhteet eteläisiin ja itäisiin kumppaneihin. Itäisen kumppanuuden päämääränä on kumppanimaiden pitkälle menevä EU-lähentyminen mm. tukemalla demokratian ja oikeusvaltion edistymistä sekä lainsäädännön harmonisointia. Georgia ja Moldova saivat päätökseen neuvottelut syvistä ja kattavista assosiaatiosopimuksista, jotka parafoitiin Vilnan huippukokouksessa. Ukraina ilmoitti juuri ennen kokousta, ettei se ole ollut valmis vielä allekirjoittamaan omaa syvän ja laaja-alaisen vapaakauppasopimuksen sisältävää assosiaatiosopimusta EU:n kanssa. Armenia vetäytyi ilmoittaen hakevansa jäsenyyttä Venäjän, Valko-Venäjän ja Kazakstanin muodostamasta tulliliitosta. Kertomusvuonna Suomi pyrki tukemaan itäisten kumppanimaiden kehitystä perustuen eurooppalaisiin arvoihin, demokratiaan, ihmisoikeuksiin ja oikeusvaltioon sekä selvittämään kumppanuuden tavoitteita kahdenkeskisissä yhteyksissä kolmansien maiden, mukaan lukien Venäjän, kanssa.

Eteläisen naapuruston osalta Suomi tuki EU:n laajan keinovalikoiman toimeenpanoa sekä erityisesti kansalaisyhteiskunnan ja naisten osallistumista. Suomi myös tuki EU:ssa kaikkia käytössä olevia instrumentteja sanktioista humanitaariseen apuun pyrkimyksenä vaikuttaa Syyrian kriisin ratkaisemiseen. Suomalaisilla oli keskeinen rooli EU:n siviilikriisinhallintamissiossa (EUBAM) Libyassa.

Euroopan unionin ulkosuhdetoiminta

Suomelle on tärkeää, että EU:n ulkosuhdehallinto (EUH) on vahva toimija, joka pystyy vaikuttamaan EU:lle tärkeissä kysymyksissä EU:n ulkosuhteiden laajaa keinovalikoimaa hyödyntäen ja toimimalla yhtenäisesti. Suomi on tukenut aktiivisesti korkean edustajan työtä. Erityistä huomiota kiinnitettiin yhteistyöhön kentällä EU:n ulkopuolisissa maissa, EU:n neuvoston kokousten valmisteluun sekä komission ja ulkosuhdehallinnon yhteistyön tiivistämiseen. Lisäksi Suomi panosti pidemmän tähtäimen strategisiin ohjauk-

instrumentteihin (EU:n turvallisuusstrategia, ihmisoikeusstrategia, ns. strategiset kumppanuudet). Suomalaisten rekrytoitumista EUH:iin on tuettu aktiivisesti. Yksi päällikkötason paikka (Moldova) on hyvä saavutus, mutta Suomen vaikuttavuuden lisäämiseksi EUH:ssa tulisi päällikkötason nimityksiä tavoitella lisää.

Euroopan unionin laajentuminen ja naapuruuspolitiikka

EU:n laajentuminen jatkui Suomen tukeman myönteisen ja aktiivisen laajentumislinjan mukaisesti. Kroatiasta tuli EU:n 28. jäsenmaa 1.7.2013. Joulukuun Eurooppa-neuvosto vahvisti Serbian EU-jäsenyysneuvottelujen avaamisen. Montenegron jäsenyysneuvotteluissa pääpaino oli oikeusvaltiollisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Suomen panos oli merkittävä myönteisen ilmapiirin syntymisessä uuden neuvotteluluvun (aluepolitiikka) avaamiseksi Turkin kanssa vuonna 2013. Pian tämän jälkeen Turkki allekirjoitti takaisinottosopimuksen EU:n kanssa, mikä mahdollisti samalla viisumivapausedialogin aloittamisen Turkin kanssa. Islannin neuvottelut jatkuivat hyvin, kunnes maan uusi hallitus jäädetti neuvottelut toukokuussa.

Pohjoismaat, Itämeri, Venäjä, Baltia ja arktiset alueet

Pohjoismaiden rajaestetyö jatkui. Pääministerien julistus rajaesteiden poistamista koskevasta yhteistyöstä annettiin, rajaesteyhteistyön toiminta-ohjelma 2014—2017 sekä uuden rajaesteneuvoston mandaatti hyväksyttiin.

Suomi osallistui helmikuussa 2013 valmistuneen EU:n Itämeri-strategian toiminta-suunnitelman uudistamiseen ja siihen liittyvien konkreettisten hankkeiden luomiseen. Suomi ajoi Itämeri-strategian rahoituksen varmistamista EU:n rahoitusinstrumenttien, kuten aluekehitysohjelmien kautta uudella ohjelmakaudella 2014—2020. Suomi tuki EU:n ja Venäjän välisen Itämeri-yhteistyötä koskevan vuoropuhelun käynnistämistä.

Suomen arktisen strategian uudistustyö saatettiin loppuun ja strategia hyväksyttiin valtioneuvostossa elokuussa 2013. Strategian toteutumista valvoo valtioneuvoston kanslian asettama Arktisen alueen neuvottelukunta. Suomi on toiminut Arktisessa neuvostossa aloitteellisesti. Suomi on jatkanut työtä EU:n arktisen informaatiokeskuksen perustamiseksi Rovaniemelle. Kolme vuotta sitten käynnistetyn Venäjän arktisen kumppanuuden lisäksi on käynnistetty valmistelut kahdenvälisille kumppanuuksille Norjan ja Kanadan kanssa.

Venäjä-suhteita edistettiin laaja-alaisesti niin kahdenvälisesti kuin EU:nkin puitteissa. Hallitusohjelman mukaisesti kansallinen Venäjä-toimintaohjelma päivitettiin.

Suomen kannalta keskeisiin aiheisiin, kuten liikkuvuus, kauppa- ja yrityskysymykset sekä Venäjän WTO-jäsenyyden täytäntöönpanon edistäminen, vaikutettiin lukuisissa tapaamisissa kaikilla tasoilla.

Tavoitteiden mukaisesti ympäristö-, ilmasto- ja ihmisoikeuskysymyksiä pidettiin säännönmukaisesti esillä sekä kahdenvälisissä tapaamisissa Venäjän kanssa että EU:ssa. Suomen profiili jatkui rakentavana EU–Venäjä -suhteiden edistäjänä. Suomi oli EU:n sisällä edelleen aktiivinen liikkuvuus-kysymyksissä ja strategisista kumppaneista käytävässä keskustelussa.

Pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuuden piirissä on saavutettu Itämeren päästövähenyksiä, kun yli 98 % Pietarin jätevesistä puhdistetaan. Liikenne- ja logistiikkakumppanuuden tukirahastosta on hyväksytty neljä ensimmäistä hanketta.

Suomi edisti heinäkuussa 2013 alkaneella puheenjohtajuuskaudellaan Itämeren maiden neuvostossa erityisesti meripolitiikkaa, kansalaisturvallisuutta ja asukkaiden välistä vuorovaikutusta.

Suomi valmistautui lokakuussa 2013 alkaneeseen kaksivuotiseen puheenjohtajuuskauteensa Barentsin euroarktisessa neuvostossa. Ulkoasiainministeriön Itämeren, Barentsin ja arktisen yhteistyön rahoituksella vahvistettiin Suomen osallistumista ja suomalaisen asiantuntemuksen käyttöä monenkeskisessä alueellisessa yhteistyössä.

Itä-Eurooppa, Etelä-Kaukasia ja Keski-Aasia

Euroopan naapuruuspolitiikan (ENP) itäisen kumppanuuden yhteistyötä Armenian, Azerbaidžhanin, Georgian, Moldovan, Ukrainan ja Valko-Venäjän kanssa on kuvattu kappaleessa EU:n yhteisestä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta.

Valko-Venäjä kohotti edustustonsa Helsingissä residentin suurlähetystöksi. EU:n neuvottelut Kazakstanin kanssa uudesta kumppanuus- ja yhteistyösopimuksesta jatkuivat.

Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka

Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan maissa poliittinen ja taloudellinen murros jatkui. Syyriassa ei onnistuttu lopettamaan tuhoisaa ja alueellista vakautta uhkaavaa sisällissotaa. Suomen Syyria-politiikan painopisteitä olivat humanitaarinen apu, naisten asemaan ja vaikutusmahdollisuuksiin liittyvät kysymykset, tuki Syyrian kemiallisten aseiden ohjelman hävittämiselle sekä Syyriaan kohdistuvat pakotteet. Egyptin tilanne kärjistyi kesällä, kun maan presidentti syrjäytettiin. Tunisiassa jatkettiin vaikeita neuvotteluja uudesta perustuslaista. Kehitys alueella osoittaa, että demokraattisen poliittisen kulttuurin juurtuminen ja poliittisen kentän järjestäytyminen vaativat aikaa.

Lähi-idän rauhanprosessissa käynnistyivät elokuussa monen vuoden tauon jälkeen osapuolten väliset suorat neuvottelut Yhdysvaltain tukemina. Suomi oli mukana vaikuttamassa aktiivisesti EU:n päätelmiin, joissa annettiin vahva tuki neuvotteluille ja osapuolille. Neuvottelut tähtäävät kahden valtion ratkaisuun ja tavoitteena on saada ne päätökseen keväällä 2014. Suomen tuki Palestiinalaisalueen valtionrakentamisprosessille jatkui erityisesti opetuksen, maarekisteröinnin ja vesihuollon saralla. Kahdenvälisen yhteistyön tuki oli vuonna 2013 noin seitsemän miljoonaa euroa.

Suomi jatkoi alueellisessa yhteistyössä demokratian, ihmisoikeuksien, hyvän hallinnon, kansalaisyhteiskunnan ja etenkin naisten oikeuksien edistämistä alueen maiden demokraattisen siirtymäprosessin tukemiseksi. Alueellisella yhteistyöllä tuettiin myös ympäristösektorin hankkeita.

Saharan eteläpuolinen Afrikka

Suomen ja pitkäaikaisten yhteistyömaiden Etiopian, Kenian, Sambian, Mosambikin ja Tansanian välistä kehitysyhteistyötä ohjasivat maaohjelmat (2013—2016). Maaohjelmien myötä tuloksellisuus ja ihmisoikeusperustaisuus ovat vahvistuneet kehitysyhteistyössä ja kehitysyhteistyövaroja on kohdennettu paremmin, jolloin vaikuttavuus on lisääntynyt.

Kahdenvälisesti Suomi tuki YK:ta Somalian rauhanprosessissa sekä Afrikan unionin korkean tason Sudan-paneelin työtä Sudanin ja Etelä-Sudanin välisissä neuvotteluissa. Lisäksi Suomi tuki Afrikan unionin komissiota rauhanvälityskapasiteetin kehittämisessä. Suomi tuki Kenian vuoden 2013 vaalien järjestämistä sekä vaaleihin liittyvää kansalaiskasvatusta. Vaalit sujuivat pääosin rauhallisesti ja väkivaltaisuuksilta vältyttiin. Afrikan sarvi naapurimaineen, Sahel, Keski-Afrikka ja Suuret järvet ovat myös Suomen humanitaarisen avun pääkohdealueita. Koko mantereelle kohdennettiin humanitaarista apua noin 44 milj. euroa. Alueellisen yhteistyön avulla Suomi tuki vesi- ja sanitaatiopalveluiden kehittämistä, alkuperäiskansojen ja kyläyhteisöjen maan- ja metsien käyttöoikeuksien edistämistä, ruokaturvan parantamista sekä ilmastonmuutoksen torjuntaa ja siihen sopeuttamista, energian saatavuutta uusiutuvan energian keinoin, tiede-, teknologia- ja innovaatioyhteistyötä sekä kauppaa tukevaa kehitysyhteistyötä.

Aasia ja Oseania

Suomen ja Kiinan välillä sovittiin käytännönläheisen yhteistyökumppanuuden laatimisesta.

Pohjois-Korea jatkoi kansainvälisistä sitoumuksista piittaamatonta toimintaansa ja ydinaseohjelman toteutusta (ml. ydinkoe helmikuussa) ja aiheutti huomattavaa epävarmuutta alueella.

Suomi solmi Afganistanin kanssa kahdenvälisen yhteistyösopimuksen. Suomen tuen painopiste on muuttunut sotilaallisesta kriisinhallinnasta kehitysyhteistyön ja siviilikriisinhallinnan suuntaan. Afganistan on noussut yhdeksi Suomen tärkeimmistä kehitysyhteistyökumppaneista. Afganistanissa on käynnissä samanaikaisesti poliittinen, sotilaallinen ja taloudellinen transitio.

Suomi vahvisti poliittisia suhteitaan Myanmariin ja mm. avasi diplomaattisen toimipisteen Myanmarissa yhteispohjoismaisissa tiloissa. Suomen ja Myanmarin välisen kehitysyhteistyön ensimmäiset ohjelmat käynnistyvät vuoden 2014 alusta lähtien.

Pohjois-Amerikka

Suomen ja Yhdysvaltain suhteita edistettiin korkean tason vierailujen ja tapahtumien avulla erityisenä tavoitteena suhteiden luominen presidentti Obaman kakkoshallintoon.

Pohjoismaat ja Yhdysvallat antoivat yhteisen julkilausuman, jossa maat ilmoittavat tiivistävänsä lähinnä YK-kysymyksiin keskittävää turvallisuuspoliittista yhteistyötä.

Suomen ja Yhdysvaltojen välinen yleinen tietoturvaluusopimus (General Security Information Agreement) astui voimaan. Sopimuksen tarkoituksena on taata turvallisuusluokiteltujen tietojen vaihdon luottamuksellisuus.

Suomen ja Kanadan yhteistyössä painottuivat arktiset kysymykset.

Latinalainen Amerika ja Karibia

Hallitus jatkoi yhteistyön lisäämistä alueen nousevien talouksien kanssa. Suurin yhteistyöpotentiaali on koulutuksen ja opetuksen saralla, meri- ja kaivosteollisuudessa sekä cleantech-toiminnassa.

Suomi haki marraskuussa Tyynenmeren allianssin (perustajajäsenet Chile, Kolumbia, Meksiko ja Peru) tarkkailija-asemaa. Vapaakauppaa painottavan allianssin jäsenmaat edustavat alueensa potentiaalisimpia markkinoita ja tarjoavat merkittäviä mahdollisuuksia suomalaisille yrityksille.

Suomen opetusjärjestelmää pidetään alueen maissa esimerkillisenä ja eri yhteistyömahdollisuuksia kartoitetaan.

Uruguay ja Kolumbia avasivat suurlähetystöt Helsinkiin (Kolumbia asiainhoitajasella). Suomen kahdenvälistä yhteistyötä Nicaraguassa ajettiin alas.

Ihmisoikeudet

Suomi jatkoi aktiivista ja aloitteellista kahden- ja monenvälistä yhteistyötä ihmisoikeuksien edistämiseksi valtioneuvoston ihmisoikeusselonteon linjausten mukaisesti ja hallitusohjelman toimeenpanon toteuttamiseksi. Suomi jatkoi vahvaa tukea YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimistolle ja painotti temaattisten ihmisoikeuskysymysten (erityisesti syrjinnän poistaminen sekä naisten ja haavoittuvimpien ryhmien oikeudet) edistämistä YK:n rauhan ja turvallisuuden toiminnassa, oikeusvaltiokysymysten kokonaisvaltaista edistämistä, sekä ihmisoikeusperustaisen kehityspolitiikan edistämistä ja ihmisoikeuksien valtavirtaistamista kaikessa YK:n toiminnassa.

Etyjissä Suomen ihmisoikeustyössä painottuivat erityisesti naisten ja vähemmistöjen aseman, mukaan luettuna romanien sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksien parantaminen, sananvapaus sekä demokratia-, oikeusvaltio- ja kansalaisyhteiskunta-kehityksen tukeminen.

Euroopan neuvostossa Suomi tuki erityisesti romanien ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen aseman, tasa-arvon, syrjinnänvastaisuuden sekä vähemmistöjen oikeuksien edistämistä ja suvaitsemattomuuden ehkäisemistä. Lisäksi Suomi oli mukana järjestön uudistamistyön jatkamisessa ja ihmisoikeustuomioistuimen uudistamisprosessissa.

Suomi osallistui aktiivisesti kesällä 2012 hyväksytyyn EU:n ihmisoikeusstrategian ja sitä täydentävän toimintaohjelman mukaisesti uskonnon- ja ajattelunvapautta sekä LHBTI-ihmisten oikeuksia koskevien EU:n suuntaviivojen valmisteluun ja työn loppuunsaattamiseen. Suomi tuki EU:n ensimmäisen temaattisen erityisedustajan toimintaa ja unionin sisäisen ja ulkoisen koherenssin vahvistamista ihmisoikeuksien osalta EU:n ulkosuhteissa. Suomi pyrki osaltaan toimimaan unionin ihmisoikeuspolitiikan vahvistamiseksi ja uskotavuuden lisäämiseksi.

Kehitysyhteistyö ja -politiikka sekä globaalihallinta

Vuonna 2012 hyväksytyt kehityspoliittisen toimenpideohjelman toimeenpano edistyi vuonna 2013 hyvin. Keskeisimmät toimenpiteet on saatu pitkälti onnistuneesti käynnistettyä ja vuoden aikana hyväksyttiin mm. uusi demokratiatukilinjaus. Painopisteiden, ml. ihmisoikeusperustaisuus ja läpileikkaavat tavoitteet, ajamisessa sisään kaikkeen toimintaan on vielä tehtävää.

Erityistä huomiota on kiinnitetty tuloksellisuuden sekä kehitystä tukevan politiikka-johdonmukaisuuden toteutumiseen, joihin myös eduskunnalle keväällä 2014 annettava selonteko keskittyy.

Suomen kahdenvälisen toiminnan painopiste on Afrikan ja Aasian vähiten kehittyneissä maissa. Kaikista pitkäaikaisista kumppanimaista on laadittu maaohjelmat alkuvuodesta 2013. Samalla ohjelmien ja hankkeiden määrää rajoitettiin paremman tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden aikaansaamiseksi.

Monenkeskisten järjestöjen ja kansalaisjärjestöjen osuutta avun kanavina lisättiin. YK-järjestöjen yleisrahoituksessa erityisen vahvaa kasvua on ollut väestörahoitus UNFPA:lle (kertomusvuonna Suomen kokonaisrahoitus on 36 milj. euroa) ja tasa-arvojärjestö UN Womenille (12 milj. euroa). Monenkeskisen yhteistyön strateginen analyysi valmistui ja se on toiminut pohjana Suomen tavoitteiden määrittelyssä, kun keskeisimmistä kansainvälisistä järjestöistä on laadittu suunnitelmia strategisemman vaikuttamisen varmistamiseksi. UNICEF:n johtokunnan puheenjohtajuus kertomusvuonna lisäsi Suomen näkyvyyttä ja vaikuttamismahdollisuuksia lapsen oikeuksien ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Kansalaisjärjestöjen tukea suunnattiin vahvemmin pitkäaikaisille kumppanuusjärjestöille, joiden lukumäärää kasvatettiin. Järjestöjen toteuttamalta kehitysyhteistyöltä edellytetään parempaa tuloksellisuutta ja tulospöytäkirjoitettiin kiinnitetään huomiota.

Vuonna 2013 käynnistyneet Suomen 3-vuotiset koordinaatio- ja edustusvastuut Maailmanpankkiryhmän (pohjoismais-balttilainen äänestysryhmä) sekä Afrikan kehityspankkiryhmän (pohjoismais-intialainen äänestysryhmä) johtokunnissa ovat mahdollistaneet strategisen vaikuttamisen rahoituslaitosten määrärahoihin ja toiminnan painopisteisiin. Afrikan kehityspankkiryhmän (ADF) 13. ja Maailmanpankin IDA-17 lisärahoituskierröksissä säilytettiin Suomen rahoitusosuudet samalla euromääräisellä tasolla kuin edellisissä rahoituskierröksissä (ADF13 126 milj. euroa, IDA-17 256 milj. euroa).

Kaikkien kehitysyhteistyön rahoituskohteiden julkaisu ulkoministeriön ulkoisilla verkkosivuilla automaattisesti kehitysyhteistyön asianhallintajärjestelmän kautta aloitettiin. Tämä jatkaa kehitysyhteistyön hallintoa, avoimuutta ja tiedon saatavuutta koskevia parannuksia.

EU:n vuonna 2012 uudistetun kehityspoliittikan toimeenpanossa Suomi vaikutti kertomusvuonna erityisesti ihmisoikeusperustaisuuden ja politiikkajohdonmukaisuuden edistämiseen.

Suomi osallistui YK:ssa aktiivisesti vuosittain asetettujen tavoitteiden jälkeisen kehitysaktsen valmisteluun niin politiikkavaikuttamisen kuin rahoituksen kautta. Suomi sai rinnakkaispuheenjohtajuuden YK:n kestävän kehityksen rahoitusta pohtivassa asiantuntijakomiteassa, jonka työllä on ratkaiseva merkitys koko post-2015 -agendan muotoilussa. Samalla jatkettiin työtä Rio+20 -kokouksen sitoumusten toimeenpanemiseksi erityisesti vesi ja

sanitaatio -tematiikassa, sekä kansainvälisen ympäristöhallinnon vahvistamisessa. Presidentti Halosen korkean tason International Conference on Population and Development Task Forcen rinnakkaispuheenjohtajuus toi Suomelle korkeaa profilia tasa-arvon ja seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien edistämisessä post-2015 -agendalla.

Suomelle vuosi 2013 oli ennätysellinen annetun humanitaarisen avun kannalta (96,4 milj. euroa v. 2013). Tämä oli mahdollista määrärahan lisäkohdennusten ansiosta mm. Syyrian kriisin ja Filippiinien taifuunin uhreille. Toimimalla Good Humanitarian Donorship -ryhmän (GHD) yhteispuheenjohtajana Meksikon kanssa syyskuusta alkaen Suomi on vaikuttanut humanitaarisen avun laadun ja tehokkuuden edistämiseksi. Puheenjohtajuus jatkuu kesään 2014 saakka.

Taloudelliset ulkosuhteet

Työtä Team Finland -toimintamallin vakiinnuttamiseksi ja kehittämiseksi jatkettiin. Toiminta käynnistyi virallisesti viestinnässä ja asiakaspalvelussa. Ensimmäisen Team Finland -vuosistrategian sisältö valmisteltiin VNK:n koordinoimana kesällä ja syksyllä eri toimijat aloittivat strategian toimeenpanon yhteistyössä sekä kotimaassa että asemamaakohtaisesti Team Finland -verkostossa. Suomen edustustot laativat Team Finland -suunnitelmat, jotka käytiin lävitse ja lisäohjeita annettiin tarvittaessa strategian linjausten pohjalta. Verkoston toimintaa kehitettiin myös järjestämällä koulutusta, sekä osallistuttiin Team Finland future watch -kehittämistyöhön.

EU ja Yhdysvallat aloittivat kesällä 2013 neuvottelut kauppaa- ja investointisopimuksesta. Toteutuessaan siitä tulee kaikkien aikojen laajin kahdensivulinen kauppasopimus, sillä EU ja Yhdysvallat muodostavat yhdessä lähes puolet maailman BKT:stä ja kolmasosan koko maailmankaupasta. Suomen tavoitteeksi asetettiin kunnianhimoinen ja kattava sopimus.

Kanadan kanssa käytävissä neuvotteluissa saavutettiin poliittinen läpimurto. Neuvotteluissa Singaporen kanssa saavutettiin myös ratkaisu. Vapaakauppaneuvottelut Georgian ja Moldovan kanssa saatiin päätökseen kesällä 2013. Vapaakauppaneuvottelut Japanin kanssa saatiin käyntiin keväällä 2013 ja neuvotteluissa on edetty muun muassa Suomelle tärkeiden tullien ulkopuolisten kaupanesteiden osalta. Intian kanssa jatkettiin neuvotteluja saavutettavissa olevista tuloksista. Neuvotteluissa Thaimaan kanssa edettiin kolmannelle neuvottelukierrokselle ja Vietnamin kanssa viidennelle neuvottelukierrokselle. Suomi tuki komission työtä vapaakauppaneuvotteluissa ja vaikutti EU:n neuvottelukantoihin. EU:n ja Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren maiden (AKT) välisissä EPA-neuvotteluissa ei päästy uusiin alueellisiin sopimuksiin jo olemassa olevien sopimusten lisäksi. EU päätti muuttaa vuonna 2007 annettua EU:n yksipuolista markkinoillepääsyasetusta, jolla pyritään takaamaan kauppajärjestelyjen jatkuvuus neuvottelujen ajaksi.

Suomi toimi kansainvälisen kauppaa- ja talousjärjestelmän kehittämiseksi avoimeen ja sääntöpohjaiseen suuntaan. Suomen intressit heijastuivat hyvin EU:n neuvottelukannoissa WTO:n Dohan kierroksen monenkeskisissä neuvotteluissa. Kauppajärjestön yhdeksännessä ministerikokouksessa päästiin poliittiseen yhteisymmärrykseen kaupan menettelyjä koskevasta sopimuksesta. Kokouksessa saatiin ratkaisu myös eräisiin maatalouskysymyksiin ja hyväksyttiin kehitysmaiden asemaa koskevia päätöksiä.

Venäjän WTO-sitoumusten toimeenpanoa seurattiin tarkasti ja havaittuihin ongelmiin reagoitiin. Suomi tuki komissiota sen pyrkimyksissä löytää ratkaisuja havaittuihin toimeenpanon puutteisiin ja osa ongelmista on saatukin ratkaistua. Suomi on kannattanut kiistojen ratkaisua ensisijaisesti kahdenvälisin neuvotteluin, mutta ollut valmis myös tarvittaessa tukemaan komissiota WTO-riitojenratkaisumenettelyjen käynnistämisessä.

Työtä julkisten hankintojen markkinoiden avoimuuden puolesta jatkettiin johdonmukaisesti. EU:n raaka-aineita koskeva kauppapolitiikka eteni Suomen ajamaan suuntaan. Ulkoministeriö jäseni yhteensovittamistehtävänsä mukaisesti hallitusohjelman puolivälitarkastelun kannalta olennaisen OECD:n sisältötyön.

YK:n tietoyhteiskuntahuippukokousten (World Summit on Information Society, WSIS) seurannan osalta Suomi jatkoi aktiivista rooliaan toimeenpano- ja seurantamekanismeissa kohti 2015 toteutettavaa WSIS+10 -arviota. Osana tietoyhteiskuntasektorille kohdistuvaa kehitysyhteistyön kokonaistukea Suomi osallistui WSIS-prosessin seurannan kannalta keskeisten toimijoiden tukemiseen. Kannatamme talouskasvua tukevaa avointa internetiä ja sen hallinnan kehittämistä monitoimijamalliin perustuen.

EU-oikeudelliset ja kansainvälisoikeudelliset asiat

Suomi tuki kansainvälistä rikostuomioistuinta (ICC) muun muassa sopimuspuolten puheenjohtajiston jäsenenä sekä epävirallisen ulkoministeriverkoston puitteissa. Tuen tarve oli tänä vuonna poikkeuksellisen suuri Afrikan maiden esittämästä kritiikistä johdun. Suomi katsoi, että YK:n turvallisuusneuvoston tulisi siirtää Syyrian tilanne ICC:lle.

EU:n liittymistä Euroopan ihmisoikeussopimukseen koskevat neuvottelut saatettiin päätökseen.

Suomi osallistui useiden kymmenien asioiden käsittelyyn EU-tuomioistuimessa ja komission rikkomusmenettelyissä.

Kansalaispalvelut

Tilastokeskuksen ennakkotietojen perusteella suomalaiset matkustivat vuonna 2013 ulkomaille lähes 10 miljoonaa kertaa. Lisääntynyt matkailu ja ulkomaille muutto sekä kansalaisten odotukset heijastuvat konsulipalvelutehtäviin ulkomailla.

Palveluita kehitettiin. Viestinnässä korostettiin matkailijoiden omaa vastuuta ja matkavakuutuksen merkitystä. Viestinnälle on suuri tarve, sillä Finanssialan keskusliiton selvityksen mukaan jopa kolmasosa suomalaisista matkailee ulkomailla edelleen ilman matkavakuutusta.

EU-jäsenvaltioiden sekä pohjoismaiden välinen konsuliyhteistyö oli tiivistä. EU-kansalainen voi hätätilanteessa kääntyä minkä tahansa jäsenvaltion edustuston puoleen, jos hänen oma jäsenvaltionsa ei ole edustettuna kyseisessä maassa. Yhteistyö kriisitilanteissa on toiminut hyvin ja joustavasti. Konsulipalvelut säilyvät kuitenkin lähitulevaisuudessa jäsenvaltioiden kansallisessa toimivallassa.

Toiminnan tarve kasvoi myös maahantuloasioissa. Suomen ulkomaanedustustot käsitelivät viime vuonna yli 1,56 miljoonaa viisumihakemusta, mikä on enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Kasvua vuoteen 2012 verrattuna oli 13 %.

6 Valtioneuvoston controllerin lausuma hallituksen vuosikertomuksen tietojen oikeellisuudesta ja riittävydestä

Lausuman tarkoitus ja oikeudellinen perusta

Valtiovarain controller -toiminto valtioneuvoston tulos- ja valtiovarainvalvojana varmistaa valtioneuvostolle valtion talousarviosta annetun lain 24 f §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti, että hallituksen vuosikertomukseen otettavat valtiontalouden ja valtion taloudenhoidon sekä toiminnan tuloksellisuuden kuvaukset antavat talousarviolain 18 §:ssä säädetyllä tavalla oikeat ja riittävät tiedot talousarvion noudattamisesta, valtion tuotoista ja kuluista, valtion taloudellisesta asemasta sekä tuloksellisuudesta (oikea ja riittävä kuva). Valtioneuvoston controller antaa tietojen arvioinnin ja varmistuksen johdosta sisäisen valvonnan menettelyihin kuuluvan lausuman vuodelta 2013 annettavasta hallituksen vuosikertomuksesta.

Lausuman antamisen perustana olevat menetelmät

Valtiovarain controller -toiminnossa on arvioitu hallituksen vuosikertomuksen sisältämien tietojen oikeellisuutta ja riittävyttä valtioneuvoston controllerin 21.12.2006 antaman menetelmäkuvauksen (VM 45/01/2006) mukaisesti. Menetelmäkuvauksen saatavilla valtiovainministeriön internet-sivuilla¹.

Valtiovarain controller -toiminnon käytettävissä ovat olleet valtiontalouden tarkastusviraston suorittaman valtion keskuskirjanpidon ja tilinpäätöksen tarkastuksen alustavat havainnot. Valtiovarain controller -toiminnossa on myös tarkistettu, että tilinpäätös on laadittu sitä koskevien säännösten mukaisesti.

¹ http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/10_ohjaus_ja_tilivelvollisuus/20070115Valtio/vvc4_kirja.pdf

Valtiovarain controller -toiminnossa on varmistettu, että hallituksen vuosikertomukseen otetut valtion liikelaitosten ja rahastojen tilinpäätöslaskelmat perustuvat vahvistettuihin ja ulkopuolisten tilintarkastajien tarkastamiin tilinpäätöksiin.

Valtion tilinpäätöstä, valtiontaloutta ja valtion taloudenhoitoa koskevat tiedot

Hallituksen vuodelta 2013 annettava vuosikertomus antaa oikeat ja riittävät tiedot talousarvion noudattamisesta, valtion tuotoista ja kuluista ja taloudellisesta asemasta sekä valtion taloudenhoidosta ja antaa kokonaisuutena kohtuullisessa määrin oikeat ja riittävät tiedot tuloksellisuuden pääasiallisesta kehityksestä.

Valtion tilinpäätös ei sisällä olennaisia virheitä tai puutteita. Tilinpäätös on laadittu säännösten ja määräysten mukaisesti.

Hallituksen vuosikertomuksen kertomusosassa esitetyt tiedot ja arviot valtiontalouden ja julkisen talouden tilasta täydentävät valtion tilinpäätöksen antamaa kuvaa valtion taloudellisesta asemasta.

Valtion liikelaitosten ja talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen tilinpäätöslaskelmat

Hallituksen vuosikertomukseen otetut valtion liikelaitosten ja talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen tilinpäätöslaskelmat perustuvat liikelaitosten ja rahastojen vahvistettuihin ja ulkoisten tilintarkastajien tarkastamiin tilinpäätöksiin. Tilinpäätöstietojen oikeellisuuteen ja riittävyteen ei ole tilintarkastuksissa esitetty huomautuksia.

Valtion toiminnan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kehitystä koskevat tiedot

Hallituksen vuosikertomuksen osissa 1 ja 2 olevat tiedot antavat kokonaisuutena riittävän kattavat tiedot vuoden 2013 talousarviossa esitettyjen yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamisesta. Tiedot perustuvat useissa tapauksissa tilasto- tai tilinpäätösaineistoihin, joiden luotettavuutta voidaan pitää hyvänä. Edellisessä, vuoden 2012 kertomuksessa olleita päällekkäisyyksiä on saatu vähennettyä ja asioita on edellistä kertomusta enemmän koottu yhteen (esim. valtion yhtiöomistus, liikelaitokset ja rahastot). Raportointia on mahdollista edelleen tiivistää ja selkeyttää vähentämällä mm. toiminnan ja toimenpiteiden kuvailuja.

Vuoden 2013 kertomuksessa kaikki ministeriöt ovat raportoineet vaikuttavuustavoitteidensa toteutumisen taulukkomuodossa yhtenäistä arvosana-asteikkoa käyttäen. Arviointien perustelujen esittämistapaa tulee vielä selkeyttää ja yhdenmukaistaa. Raportoinnin laadun parantaminen edellyttää tavoiteasetannan kehittämistä siten, että vaikuttavuus pystytään nykyistä paremmin arvioimaan.

Valmisteluprosessi

Kertomuksen aikataulu on aikaistettu huhtikuuhun, jotta eduskunta ehtii käsitellä kertomuksen kevätistuntokaudella. Kertomuksen valmisteluvaiheessa kaikkia vuoden 2013 toteumatietoja ei vielä ole ollut käytettävissä ja vaikuttavuuden arviointi on perustunut osin ennakkotietoihin. Valmisteluaikatauluun liittyväksi riskiksi on tunnistettu, että tietosisältöön voi jäädä epäyhtenäisyyksiä kertomuksen eri osien tai eri kieliversioiden välillä. Tiivis aikataulu edellyttää valmisteluprosessin huolellista suunnittelua ja eri tahojen valmistelun yhteensovittamista.

Kertomuksen valmistelusta on vastannut toimituskunta, joka antoi joulukuussa ministeriöille ohjeet valmistelusta ja on käsitellyt ministeriöissä tuotetut tekstit sekä pyytänyt ministeriöiltä täydennyksiä ja tarkistuksia. Toimituskunta on työskennellyt valtioneuvoston kanslian johdolla. Valtiovarain controller -toiminto on osallistunut ohjeiden valmisteluun ja ministeriöiden tuottamien ehdotusten käsittelyyn jo valmistelun aikana sen varmistamiseksi, että kertomus antaa talousarviolain 18 §:ssä säädetyllä tavalla oikeat ja riittävät tiedot.

Helsingissä 24 päivänä huhtikuuta 2014

Valtioneuvoston apulaiscontroller

ESKO MUSTONEN

Erityisasiantuntija Riitta Pirhonen

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI
PL 23, 00023 VALTIONEUVOSTO
p. 0295 16001
f. 09 1602 2165
julkaisut@vnk.fi
www.vnk.fi/julkaisut

ISBN Nid. 978-952-287-077-3
ISBN PDF 978-952-287-078-0
ISSN Nid. 0782-6028
ISSN PDF 1799-7828